



Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

58. sējums

2015. gada 15. janvāris

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 502. plenārsesija 2014. gada 15. un 16. oktobrī

2015/C 012/01	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Patērētāju neaizsargātība pret komercpraksi iekšējā tirgū" (pašiniciatīvas atzinums)	1
2015/C 012/02	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sievietes zinātnē" (pašiniciatīvas atzinums)	10
2015/C 012/03	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Izvērst pakalpojumus ģimenēm, lai paaugstinātu nodarbinātības līmeni un veicinātu dzimumu līdztiesību darbā" (pašiniciatīvas atzinums)	16
2015/C 012/04	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Uzņēmējdarbības pakalpojumu ietekme rūpniecībā" (pašiniciatīvas atzinums)	23
2015/C 012/05	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums par Eiropas pilsoņu iniciatīvu "Ūdens un sanitārija ir cilvēka tiesības! Ūdens ir sabiedriskais labums, nevis prece!" (COM(2014) 177 final) (pašiniciatīvas atzinums)	33
2015/C 012/06	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pilsoniskās sabiedrības loma ES un Japānas brīvās tirdzniecības nolīgumā" (pašiniciatīvas atzinums)	39
2015/C 012/07	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ukrainas pilsoniskās sabiedrības stāvoklis apstākļos, kad Ukraina vēlas tuvināties Eiropai" (pašiniciatīvas atzinums)	48

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 502. plenārsesija 2014. gada 15. un 16. oktobrī

2015/C 012/08	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "2013. gada ziņojums par konkurences politiku" COM(2014) 249 final	54
2015/C 012/09	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Zemes novērošanas satelītdatau izplatīšanu komerciālos nolūkos" COM(2014) 344 final — 2014/0176 (COD).	60
2015/C 012/10	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par makroreģionālo stratēģiju pārvaldību" COM(2014) 284 final	64
2015/C 012/11	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 604/2013 groza attiecībā uz tās dalībvalsts noteikšanu, kura ir atbildīga par tāda starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, ko iesniedzis nepilngadīgais bez pavadības, kuram nav ģimenes locekļa, brāļa vai māsas vai radnieka, kas likumīgi atrodas dalībvalstī" COM(2014) 382 final — 2014/0202 (COD).	69
2015/C 012/12	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. XXX/XXX (Oficiālo kontrolu regula) un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 834/2007" COM(2014) 180 final – 2014/0100 (COD)	75
2015/C 012/13	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas dienestu darba dokuments "ES ceļvedis, lai izveidotu ES mēroga informācijas, plānošanas un biļešu iegādes pakalpojumus multimodāliem ceļojumiem" SWD(2014) 194 final	81
2015/C 012/14	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Jauna lappuse aviācijas vēsturē. Aviācijas tirgus atvēršana tālvadības gaisa kuģu sistēmu drošai un ilgtspējīgai izmantošanai civiliem mērķiem" COM(2014) 207 final	87
2015/C 012/15	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Inovācija jūras nozaru ekonomikā: apzināt mūsu jūru un okeānu potenciālu nodarbinātības un izaugsmes jomā" COM(2014) 254 final/2	93
2015/C 012/16	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido programmu Eiropas publiskās pārvaldes iestāžu, uzņēmumu un iedzīvotāju sadarbības risinājumu nodrošināšanai (ISA ³). Sadarbība kā līdzeklis publiskā sektora modernizācijai" COM(2014) 367 final – 2014/0185 (COD)	99
2015/C 012/17	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Stratēģijas "Eiropa 2020" gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei novērtējums" COM(2014) 130 final	105
2015/C 012/18	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko veicina pārrobežu apmaiņu ar informāciju par ceļu satiksmes drošības noteikumu pārkāpumiem" COM(2014) 476 final – 2014/0218 (COD)	115

2015/C 012/19	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra Regulu (ES) Nr. 1343/2011 par atsevišķiem noteikumiem attiecībā uz zveju Vidusjūras Vispārējās zivsaimniecības komisijas (GFCM) nolīguma apgabalā" COM(2014) 457 final – 2014/0213 COD. . . . 116
2015/C 012/20	Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko paredz sēra satura samazināšanu konkrētiem šķidrā kurināmā veidiem (kodificēta redakcija)" COM(2014) 466 final – 2014/0216 (COD) 117

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 502. PLENĀRSESIJA 2014. GADA 15. UN 16. OKTOBRĪ

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Patērētāju neaizsargātība pret komercpraksi iekšējā tirgū”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2015/C 012/01)

Ziņotājs: **Bernardo HERNÁNDEZ BATALLER**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2014. gada 22. janvārī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Patērētāju neaizsargātība pret komercpraksi vienotajā tirgū”

(pašiniciatīvas atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 23. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (2014. gada 15. oktobra sēdē), ar 92 balsīm par, 37 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Patēriņa sabiedrības īsta virzītāj spēka – vidusslāņa – un visu patērētāju pirktspējas pakāpeniska samazināšanās kopumā, kā arī finansiālās grūtības, kas mazajiem un vidējiem uzņēmumiem jāpārvar, lai tie varētu turpināt pastāvēt, un ņemot vērā pašreizējos ierobežotās peļņas apstākļus uzņēmējdarbības vidē, ir jāpārskata liela daļa tirgū ierastās komercprakses.

1.2. Negodīgas prakses izraisīto tirgus darbības traucējumu ietekmē veidojas patērētāju grupa, kuri ir savas finansiālās situācijas ķīlnieki, zaudējuši izvēles brīvību, un kuriem ir grūtības īstenot savas tiesības šajā jomā. Lai nepieļautu atstumtību, arī šie patērētāji jāaizsargā pret minētajām politikām.

1.3. Turklāt ekonomikas krīzes apstākļos vērojama vispārēja un pastāvīga tendence – pakāpeniski pavājinās potenciālo patērētāju pozīcija; tas ļauj prognozēt, ka patēriņa lejupslīde varētu turpināties. Līdz šim valsts iestādes nav ierosinājušas sistēmiskus pasākumus, lai šo situāciju pārvarētu un novērstu patērētāju stāvokļa pasliktināšanos.

1.4. Nelīdzsvarotības koriģēšana uzlabotu arī ražotāju un mazo un vidējo uzņēmumu stāvokli, jo pārredzamība un brīva konkurence mazina spriedzi, ar ko tie saskaras (pieprasījuma samazināšanās, diskriminējošas cenas u.c.) un kas traucē iekšējā tirgus darbību.

1.5. Ir vajadzīgi gan preventīvi un aizsardzības pasākumi, gan seku mazināšanas un atveseļošanas pasākumi, kuri, neskarot citus šajā atzinumā ierosinātos priekšlikumus, ietver vismaz šādas darbības:

A. Eiropas iestādēm būtu jāizstrādā pasākumi ar mērķi

- 1) efektīvāk piemērot vienotā tirgus noteikumus, īpaši saistībā ar produktu drošību un tirgus uzraudzību, kā arī Direktīvu par negodīgu komercpraksi un Regulu par Komisijas sadarbību ar patērētāju tiesību aizsardzības iestādēm,
- 2) atbalstīt, papildināt un uzraudzīt dalībvalstu politiku patērētāju tiesību aizsardzības jomā,
- 3) uzraudzīt radušos jaunus šķēršļus, kas apgrūtina iekšējā tirgus darbību, piemēram, ekonomiskā vardarbība, slēdzot līgumus ar patērētājiem, un citi jautājumi, īstenojot pasākumus to efektīvai novēršanai.

B. Dalībvalstīm savukārt būtu

- 1) jāsniedz pienācīgs finansiāls atbalsts patērētāju apvienībām, lai tās varētu īstenot visu patērētāju tiesību aizsardzības funkciju. Balstoties uz pieredzi dalībvalstīs, kurās šādi fondi jau ir izveidoti, vajadzētu izskatīt iespēju izveidot fondu, kurā patēriņa jomā piemēroto sankciju ieņēmumus izmantotu patērētāju tiesību aizsardzības politiku izstrādei un īstenošanai, jo īpaši vispārējas nozīmes pasākumu īstenošanai, kas dod labumu visiem patērētājiem, lai pēc tam izveidotu šādu fondu un uzsāktu tā darbību saskaņā ar katras dalībvalsts tiesību aktiem,
- 2) sociālās aizsardzības sistēmās jāpieņem pasākumi, lai novērstu patērētāju un visu iedzīvotāju, kuru nabadzības līmenis pārsniedz daudzdimensiju nabadzības indeksa 30 % robežvērtību, sociālo atstumtību, īpaši saistībā ar pamatpakalpojumu pieejamību un sniegšanu. Šajā nolūkā katra dalībvalsts atkarībā no savām vajadzībām palīdzētu izstrādāt un īstenot "pilsonisku glābšanas plānu", kas sekmētu mājsaimniecību ekonomiskā stāvokļa atveseļošanu un patērētāju pirktspējas uzlabošanu.

1.6. Jāturpina darbs, lai patērētāju intereses iekļautu visās Savienības politikās. Attiecīgajās ES programmās būtu jāparedz īpašs budžets patērētāju tiesību aizsardzības organizāciju ieguldījuma atbalstam, izmantojot vispārējas nozīmes pasākumus, lai sekmētu krīzes dēļ ekonomiski novājināto patērētāju iekļaušanu.

2. Ievads

2.1. Pašreizējās ekonomikas un finanšu krīzes ilgums un apmērs, kā arī vairāku Eiropas Savienības dalībvalstu valdību ieviestie pasākumi radījuši plašākas sekas preču un pakalpojumu pieprasījuma un piedāvājuma jomā, tostarp pirktspējas samazināšanos vairāku patērētāju, tādējādi radot sociālo sadrumstalotību.

2.2. Algu samazināšanas dēļ iedzīvotāji bija spiesti mainīt savus patēriņa ieradumus, lai pielāgotu mājsaimniecības budžetu jaunajam pirktspējas līmenim.

2.3. Ienākumu avotu zaudējums, neraugoties uz dažkārt ģimenes locekļu sniegto atbalstu, un finanšu resursu pakāpeniska samazināšanās ir palielinājusi ekonomiski novājinātu patērētāju skaitu, kuriem draud sociālā atstumtība, īpaši saistībā ar atsevišķām pirmās nepieciešamības precēm, piegādēm un pakalpojumiem; šo situāciju varētu uzskatīt par vāju konjunktūru.

2.4. Papildus finansiālajai atstumtībai un bezdarbam vairāku patērētāju kategoriju nonākšana zemākas pirktspējas līmenī vēl vairāk ierobežoja piekļuvi tradicionālajam preču un pakalpojumu tirgum, tādējādi veicinot jaunu tirdzniecības vietu un izplatīšanas veidu rašanos, kas atsevišķos gadījumos var traucēt tirgus darbību.

2.5. Statistikas nolūkā ir svarīgi izmantot daudzdimensiju nabadzības indeksu (IPM)⁽¹⁾, lai novērtētu stāvokli un pieņemtu lēmumus sociālās atstumtības novēršanai. Šajā indeksā (IPM) iekļauti tādi pamataspekti kā izglītība, veselības aprūpe un dzīves līmenis, ņemot vērā 10 rādītājus (dzīves kvalitātes/sociālās labklājības rādītāji); personu uzskata par nabadzīgu, ja nav pieejami vismaz 30 % no svērtajiem rādītājiem. Tāpēc ir svarīgi, lai dalībvalstis pieņemtu pasākumus šīs robežvērtības pārsniegšanai.

2.6. Arī krīzes dēļ ekonomiski novājināto patērētāju nestabilais ekonomiskais stāvoklis liedz viņiem izmantot dažus nepieciešamos līdzekļus, lai piekļūtu virtuālajai tirdzniecības videi, ierobežojot piekļuvi preču un pakalpojumu tirgum ar labvēlīgākiem nosacījumiem. Līdz ar to "digitālā plaisa" padziļina "sociālo plaisu", apgrūtinot patērētāju aizsardzību pret risku, kas saistīts ar ekonomikas krīzes sekām un digitālā tirgus sarežģītību.

2.7. Finansiālo problēmu dēļ neaizsargātiem patērētājiem trūkst informācijas, un nav pietiekami aizsargātas viņu ekonomiskās intereses darījumos, kurus viņi veic tirgus jomās, kas aizvien biežāk paredzētas tieši viņiem.

2.8. Visbeidzot, pēdējos gados valdību īstenoto taupības politiku dēļ samazinājies patērētājiem paredzētā valsts finansējuma apjoms, un tas būtiski pazemina tirgus kontroles un uzraudzības pasākumu efektivitāti. ES ir arī samazinājusi līdzekļu apjomu patērētāju tiesību aizsardzības daudzgadu programmai 2014.- 2020. gadam⁽²⁾, konstatē EESK⁽³⁾.

3. Komerctrakse, kas ekonomikas krīzes dēļ varētu apdraudēt patērētāju aizsardzību

3.1. Dažāda veida negodīgas komerctrakses daudzveidīgās iezīmes un ietekme, ar kādu tirgū saskaras ekonomiskās krīzes rezultātā novājināti patērētāji, negatīvi ietekmē viņu iespējas pienācīgi apmierināt pamatvajadzības.

3.2. Atbilstība standartiem, kas nodrošina patērētāju un lietotāju veselību un drošību, nav ar piegādātājiem apspriežams jautājums. Patērētāji un lietotāji jāaizsargā pret jebkādu iespējamo risku un, ievērojot piesardzības principu (saskaņā ar Komisijas 2000. gada 2. februāra paziņojumu), jānovērš tādu produktu, preču vai pakalpojumu laišana tirgū, kas apdraud viņu fizisko un garīgo integritāti vai leģitīmās ekonomiskās intereses, neskarot vispārējo drošības prasību, kas attiecas uz patērētājiem paredzētiem produktiem vai produktiem, kurus patērētāji varētu izmantot, tostarp uz tiem, ko patērētāji izmanto kāda pakalpojuma ietvaros.

3.3. Ir grūti apmierināt ekonomiski neaizsargāto patērētāju pamatvajadzības saistībā ar pārtiku, turklāt pārtikas produktu piedāvājums, kurā produktu uzturvērtība pazeminās proporcionāli to zemajai cenai, var būtiski ietekmēt šīs vajadzības.

3.4. Līdzīga situācija rodas saistībā ar to produktu uzglabāšanu un tirdzniecību, kuri ātri bojājas, un kuriem norādīts konkrēts patēriņa datums.

3.5. Iespējama arī šāda komerctrakse: aizbildinoties ar krasu cenu pazemināšanu, pārdošanā varētu nonākt produkti, kas vairs neatbilst tirdzniecības prasībām; tas attiecas arī uz pakalpojumu sniegšanu. Tādēļ jāīsteno visi nepieciešamie pasākumi, lai attiecīgajā gadījumā, izmantojot aktīvu un modru dalībvalstu intervenci, nepieļautu šādu produktu tirdzniecību. EESK jau agrāk norādījusi⁽⁴⁾, ka būtu jāstiprina kompetento valsts iestāžu un Komisijas sadarbība, apstiprinot produktu drošības noteikumu pārskatīšanu, kuriem būtu jāstājas spēkā nekavējoties.

⁽¹⁾ ANO un Oksfordas Universitātes 2010. gadā izstrādāts statistikas parametrs nabadzības veida un intensitātes novērtēšanai.

⁽²⁾ OV L 84, 20.3.2014., 42. lpp.

⁽³⁾ OV C 181, 21.6.2012., 89. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 271, 19.9.2013., 86. lpp.

3.6. Šajā saistībā būtu jāņem vērā arī tādu terminu un nosaukumu apzināta lietošana, kas reklāmas kampaņās un atlaižu gadījumos maldina patērētājus par produkta īpašībām. Iepriekš minētais attiecas arī uz maldinošas reklāmas jomu: gan mārketinga kampaņām, kas it kā virzītas uz ētisku mērķi un aicina iegādāties preces, ņemot vērā solidaritātes apsvērumus, gan maldinošiem apgalvojumiem par vides aizsardzību, kuru atbilstību ir grūti pārbaudīt.

3.7. Būtu jāuzrauga arī to produktu tirdzniecība, kurus pārdod ar vispārīgu norādi "tirgotāja zīmols" vai "pašu zīmols" un kuri neatbilst spēkā esošajām tirdzniecības prasībām un kritērijiem.

3.8. Pārtikas produktu jomā īpašas bažas rada arvien plašāk izplatītie alternatīvie tirdzniecības kanāli, kas nav pakļauti administratīvai kontrolei, piemēram, krāpšana pārtikas aprītē⁽⁵⁾, viltojot pamatproduktus, pārtikas produktu nelegāla tirdzniecība, pārtikas atkritumu laišana apgrozībā patēriņa nolūkā utt. Tas attiecas arī uz tādu zāļu pārdošanu bez receptes, kas nav OTC⁽⁶⁾ un kas ražotas bez garantijas – oriģinālu atļauto zāļu viltojumi, kas var būtiski apdraudēt veselību.

3.9. Savukārt citi produkti tiek apzināti izstrādāti, ņemot vērā plānoto novecošanos, lai ātrāk būtu jāiegādājas jaunas preces, bet tas ir pretrunā ilgtspējas kritērijiem un pārdomātiem tēriņiem, kā to iepriekš norādījusi EESK⁽⁷⁾.

3.10. Preču piedāvājums netradicionālajā, tostarp e-tirdzniecībā rada nedrošību ekonomiski neaizsargātajiem patērētājiem, un nereti pieprasījums šajā grupā tiek radīts, cenšoties piesaistīt ar cenu, vienkāršu apmaksu, fiktīvām atlaidēm (atsevišķos gadījumos izmantojot "dinamiskas cenas"⁽⁸⁾), kas būtu skaidri jāaizliedz), kuponiem vai vaučeriem, kā arī bieži vien nepārprotami aicinot iegādāties precī, balstoties uz tirdzniecības darījumā iesaistīto pušu nevienlīdzīgajām attiecībām. Daudzos gadījumos cenu salīdzināšanas interneta vietnēs nav skaidri norādīta tirgotāja-lapas uzturētāja identitāte, un nav arī precizēts, vai tirgotājs maksā par produktu vai pakalpojumu iekļaušanu sarakstos.

3.11. Tomēr jāņem vērā, ka jauno tehnoloģiju potenciāla optimāla izmantošana ekonomiski vājākiem patērētājiem dod arī iespēju paplašināt piedāvāto produktu klāstu un sekmē uzņēmumu konkurenci, kas savukārt samazina ar attiecīgā produkta izplatīšanu nesaistītās izmaksas.

3.12. Parasti komercprakse, kas ietver patērētājam paredzēto garantiju pazemināšanu apmaiņā pret preces vai pakalpojuma zemāku cenu, vājina patērētāju tiesību un ekonomisko interešu aizsardzību un līdz ar to vēl vairāk palielina viņu neaizsargātību. Tas vēl vairāk palielina neaizsargātību, kas sekmē negatīvu atgriezenisko saikni un var radīt vēl lielākas grūtības ekonomiski vājākiem patērētājiem.

3.13. Jānorāda, ka enerģētiskās nabadzības sekas arvien vairāk ietekmē ekonomiski neaizsargāto patērētāju veselību tajos Eiropas reģionos, kur klimata apstākļiem ir būtiska nozīme. Tādēļ būtu jāizvērtē arī "ziemas pamiera" vai jebkuri citi apstākļi, kurus attiecīgie operatori var ņemt vērā riska situācijās, kad neparedzētu ekonomisko apstākļu radīto finansiālo grūtību dēļ var tikt pārtraukta enerģijas piegāde.

3.14. Jānorāda arī dažu uzņēmumu kaitnieciskā prakse, kas bieži vien rada neatgriezeniskus zaudējumus ekonomiski neaizsargātām māsaimniecībām, īpaši saistībā ar atsevišķām noguldījumu un uzkrājumu struktūrām un finanšu produktiem, par kuriem trūkst precīzas informācijas un atbilstošu līgumos noteiktu drošības garantiju, piemēram, patēriņa kredītiem ar ļoti augstām gada procentu likmēm. Tā rezultātā daudzi patērētāji nonāk "krīzes krīzē", zaudē nākotnes cerības, un tas var izraisīt pārmērīgas parādsaistības vai pat māsaimniecības bankrotu.

⁽⁵⁾ Izmeklēšanu veic Interpola Produktu nelikumīgas tirdzniecības apkarošanas nodaļa (OPSON operācija).

⁽⁶⁾ *Over the counter* jeb bezrecepšu zāles.

⁽⁷⁾ OV C 67, 6.3.2014., 23. lpp.

⁽⁸⁾ Tirgvedības instruments. Tiek izmantota elastīga cenu noteikšanas sistēma, ņemot vērā piedāvājumu un pieprasījumu, un patērētājam šķiet, ka tiek piedāvāta atlaide, lai gan patiesībā tās nav.

3.15. Iepriekšējās rindkopās minētos apstākļus var attiecināt uz dažām konkrētām jomām, piemēram, hipotekāro krīzi, apdrošināšanas jomu u. c., kas rada kumulatīvu un pastāvīgu neaizsargātību, ko ir grūti pārvarēt patērētājiem, kuri šādā situācijā nonākuši piespiedu kārtā. Tāpēc īpaši jāpiemin pārmērīgas komisijas maksas iekasēšana, kas bieži vien ir saistīta ar banku darbības nepārredzamību – tā skar ne vien mazos noguldītājus, bet arī privātos investorus vērtspapīru darījumos, kuros viņus ir iesaistījušas vai nu finanšu iestādes, vai citas šai nozarei piederīgas struktūras, kurām nav atļauts šajā jomā darboties.

3.16. Pārrobežu tirdzniecības jomā Direktīvas 2005/29/EK par negodīgu komercpraksi⁽⁹⁾ nevienmērīgā transponēšana var apdraudēt tās sākotnējo mērķi un mazināt juridisko noteiktību uzņēmumiem. Uzlabota transponēšana varētu veicināt patērētāju tiesību aizsardzību. Tādēļ Komisijai būtu jāraugās, lai šo direktīvu pienācīgi piemērotu visās dalībvalstīs, un to varētu panākt, ja nevilcinoties tiktu pieņemtas “vadlīnijas”, kas atvieglotu direktīvas interpretāciju, ņemot vērā tās lietderību.

3.17. Attiecībā uz negodīgu komercpraksi ir svarīgi, lai Komisija uzraudzītu jautājumu par nepieciešamajiem pasākumiem, kādus dalībvalstīs izstrādā direktīvas noteikumu neievērošanas gadījumā. Sankciju apjoms parasti nedrīkst būt mazāks par peļņu, kas gūta ar negodīgas vai maldinošas komercprakses palīdzību. Arī procedūrām, tostarp tiesvedībai, jābūt samērīgai un efektīvai, lai nodrošinātu direktīvas mērķu īstenošanu.

3.18. Lai turpmāk garantētu Savienības tiesību aktu lielāku saskaņotību, vienlaikus būtu jāpārskata Direktīva par negodīgu komercpraksi un Direktīva par maldinošu un salīdzinošu reklāmu, kā jau norādījusi EESK⁽¹⁰⁾.

3.19. Visbeidzot, nedrīkst pieļaut, ka vienotais tirgus kļūst par bipolāru tirgu, kura mazāk pievilcīgā puse redzama tiem, kuriem pieder vismazāk, bet vajadzību ir visvairāk. Stingrāki noteikumi jāpiemēro komercpraksi, kas vērsta uz ekonomiski vājākiem patērētājiem. Jāņem vērā patērētāju vajadzības saistībā ar pamata preču, pakalpojumu un piedāvājumu pieejamību pietiekamā daudzumā un nepārtraukti, lai nodrošinātu cilvēka cienīgu dzīvi, t.i., tiesības, kuras jāaizsargā kompetentajām valsts iestādēm.

4. Priekšlikumi institucionāliem pasākumiem, lai novērstu patērētāju ekonomisko neaizsargātību

4.1. EESK aicina kompetentās iestādes pieņemt efektīvus pasākumus, lai garantētu drošu piekļuvi pirmās nepieciešamības precēm un pakalpojumiem, kā arī nepārprotamu un efektīvu tiesību aizsardzību tiem patērētājiem un lietotājiem, kurus ekonomikas un finanšu krīze skārusi vismagāk. Kā EESK jau norādījusi iepriekš, sociālā atstumtība jānovērš, izmantojot tādas līdzekļus kā noteikumi par ģimeņu pārmērīgām parādsaistībām⁽¹¹⁾, un tas palīdzētu mazināt intensīvo finansiālo spiedienu, kas skar atsevišķas sabiedrības grupas.

4.2. Turklāt ekonomiski neaizsargāto patērētāju tiesību aizsardzībai, īpaši saistībā ar pienācīgu piekļuvi pamatpreču un pakalpojumu tirgum, vajadzētu būt galvenajam jautājumam Eiropas patērētāju tiesību aizsardzības politikā, piemērojot atbilstošus noteikumus.

4.3. Pasākumus var iedalīt četrās kategorijās: preventīvie, aizsardzības, seku mazināšanas un atveseļošanas pasākumi.

4.4. Izstrādājot rīcības plānu, būtu jāparedz vismaz tādi pasākumi, kas ietverti minētajās intervences pasākumu kategorijās.

⁽⁹⁾ OV L 149, 11.6.2005., 22. lpp.

⁽¹⁰⁾ OV C 271, 19.9.2013., 61. lpp.

⁽¹¹⁾ OV C 311, 12.9.2014., 38. lpp.

4.5. Pirmkārt, izmantojot ieņēmumus no ekonomiskajām sankcijām par pārkāpumiem patēriņa jomā, būtu jāizveido fonds, lai šos ienākumus novirzītu uz patērētāju tiesību aizsardzības politikas īstenošanu, jo īpaši vispārējas nozīmes pasākumiem, kas, pateicoties kolektīvas rīcības instrumentam, dod labumu visai sabiedrībai un kurus izstrādā patērētāju apvienības un valsts iestādes, kā arī citas struktūras, kuras darbojas šīs politikas īstenošanā saskaņā ar katras dalībvalsts programmu.

4.6. Smagu pārkāpumu gadījumos, kad būtiski apdraudēta cilvēku veselība un drošība, kompetentajām iestādēm jānosaka stingrākas sankcijas, instrumenti vai preces jāizņem un/vai jākonfiscē, un jāpārtrauc uzņēmuma darbība, pilnībā ievērojot visas tiesiskuma garantijas.

4.7. Preventīvie pasākumi būs tādi pasākumi, kas ietekmēs dažādus ārējos faktorus, kuru dēļ palielinās krīzes dēļ ekonomiski neaizsargāto patērētāju skaits un veidojas situācijas un prakse, kas var diferencēt ietekmēt minētos patērētājus.

4.8. Papildus ārējiem faktoriem ir vajadzīgi pasākumi, lai stiprinātu patērētāju pārstāvjus, kā arī ekonomiskos un sociālos partnerus, un aicinātu iesaistīties, piemēram, sadarbības, kopīgu iepirkumu vai uz sadarbību balstītas ekonomikas projektos.

4.9. Kā vienu no preventīviem pamatpasākumiem varētu izveidot novērošanas centru, kas pārraudzītu stratēģisko politiku, kas pieņemta tādās kritiskās jomās kā vispārējas nozīmes pakalpojumi, audiovizuālie pakalpojumi, degviela, bankas, enerģētikas oligopoli, mājoklis utt. un kas var radīt apdraudējumu tiem patērētājiem, kuri ir visneaizsargātākie.

4.10. Tāpat tie ir pasākumi, kas saistīti ar risinājumiem ekonomikas, finanšu un nodarbinātības jomā, un ir arī citi, kas saistīti ar jauno tehnoloģiju iespējamo negatīvo ietekmi uz preču un pakalpojumu tirgus pieejamību, ņemot vērā patērētāju un lietotāju tiesību aizsardzību. Tādēļ ir jāiekļauj arī reklāmas un mārketinga pasākumi, kas var sekmēt patērētāju stāvoklim neatbilstošu lēmumu pieņemšanu vai negatīvi ietekmēt iegādes kritērijus.

4.11. Aizsardzības pasākumi stiprinās mehānismus, lai aizsargātu patērētājus un lietotājus situācijās, kad viņi ir vājāka vai subordinētā pozīcijā, īpaši saistībā ar tehnisko un juridisko aizsardzību, kā arī kompensāciju un zaudējumu atlīdzināšanu, ņemot vērā ekonomiski vājāko patērētāju īpašo stāvokli.

4.12. Jāstiprina valsts iestāžu un Komisijas sadarbība un rūpīgi jāpārskata Regulas 2006/2004 par sadarbību patērētāju tiesību aizsardzības jomā darbības joma, ieviešot līdzvērtīgus pārbaudes mehānismus, saskaņojot sankcijas un sekmējot regulas efektivitāti un tās darbības mehānismus. Tāpat patērētājiem ir tiesības uz drošām precēm un pakalpojumiem, un tāpēc ir vajadzīga efektīva tirgus uzraudzība; šajā sakarā EESK pauž cerību, ka tiks apstiprināta produktu drošības tiesību aktu pārskatīšana.

4.13. Seku mazināšanas pasākumi paredzēti tiem patērētājiem, kuru finansiālais stāvoklis ekonomiskās krīzes dēļ jau ir kļuvis nestabils, un to mērķis ir sniegt atbalstu krīzes seku pārvarēšanā, lai turpmāk apmierinātu viņu pamatvajadzības un nodrošinātu pienācīgu dzīves kvalitāti.

4.14. Saistībā ar seku mazināšanas un atveseļošanas pasākumiem, kurus dalībvalstis varētu pieņemt, ir svarīgi atsevišķos pasākumos ņemt vērā ģimenes sniegto atbalstu un sociālā atbalsta tīklus, kuriem savukārt jāsniedz vajadzīgais iestāžu atbalsts šo uzdevumu izpildei. Lai novērstu sociālo atstumtību, šo solidaritātes fondu izveidei varētu izmantot arī struktūrfondu līdzekļus.

4.15. Atvēršanas pasākumos iekļauti visi tie pasākumi, kas dod iespēju rast alternatīvus risinājumus, lai pārvarētu ekonomisko neaizsargātību, ņemot vērā pašreizējos apstākļus. Tāpēc Komiteja iesaka izstrādāt un īstenot "pilsonisku glābšanas plānu", kas palīdzētu uzlabot mājsaimniecību ekonomisko stāvokli, atjaunojot patērētāju pirktspēju. Ar šā plāna palīdzību būtu iespējams kompensēt zaudējumus un ierobežojumus, kas tām bija jāpārcieš ekonomikas krīzes laikā, un no taisnīguma viedokļa tas būtu pretsvars banku glābšanas pasākumiem, no kuriem labumu guva finanšu iestādes. Tas vairāk atbilstu ANO 1999. gadā izstrādāto Pamatnostādņu patērētāju tiesību aizsardzības jomā 5. punktā norādītajam: "Ilgtspējīga patēriņa veicināšanas politikā būtu jāņem vērā nabadzības izskaušanas mērķi, apmierinot visu sabiedrības locekļu pamatvajadzības un mazinot nevienlīdzību gan nacionālajā līmenī, gan starp valstīm".

4.16. Eiropas Pamattiesību hartas 34. panta 3. punktā norādīts, ka, lai novērstu sociālo atstumtību un nabadzību, Eiropas Savienībai un dalībvalstīm ir pienākums īstenot pasākumus, lai nodrošinātu pienācīgu eksistenci visiem tiem, kuriem trūkst līdzekļu.

4.17. Visbeidzot, būtu ieteicams veikt apsekojumus un pētījumus par galvenajiem faktoriem, kas rada un palielina patērētāju ekonomisko neaizsargātību.

4.18. Viens no faktoriem, kas var traucēt iekšējā tirgus darbību, ir ekonomiskā vardarbība pret patērētāju, ja līguma slēgšanas brīdī netiek ņemta vērā patērētāja ekonomiskā nestabilitāte un atkarība. Tas var ietekmēt patērētāja gribu un patērētāju maldināt, ja viņš piekrīt līguma slēgšanai. Šādos gadījumos patērētājiem tiek uzspiesti līgumi, kas nav akceptējami, vai arī tajos tiek iekļautas neproporcionālas saistības, kas brīvprātīga lēmuma gadījumā netiktu pieņemtas.

4.19. EESK būtu jāpievēršas jautājumam par patērētāju maldināšanu, kas ietekmē patērētāja piekrišanu līguma noslēgšanai, un konkurences traucējumiem, kas rada problēmas iekšējā tirgus darbībā. Pārējām ES iestādēm būtu jāpievērš tam pienācīga uzmanība, pieņemot vajadzīgos pasākumus, lai nepieļautu ekonomisko vardarbību pret nelabvēlīgā stāvoklī esošiem patērētājiem.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumam

Turpmāk minētie grozījumi ieguva vismaz vienu ceturto daļu nodoto balsu, taču tika noraidīti debatēs (Reglamenta 54. panta 3. punkts):

a) 1.3. punkts

Grozīt šādi:

“Turklāt ekonomikas krīzes apstākļos vērojama vispārēja un pastāvīga tendence – pakāpeniski pavājinās potenciālo patērētāju ekonomiskā situācija ~~pozīcija~~; tas ļauj prognozēt, ka patēriņa lejupslīde varētu turpināties. Līdz šim valsts iestādes nav ierosinājušas sistēmiskus pasākumus, lai šo situāciju pārvarētu un novērstu patērētāju stāvokļa pasliktināšanos.”

Pamatojums

Jādefinē, kas pasliktinās.

Balsojuma rezultāts:

Par: 49

Pret: 86

Atturas: 3

b) 3.5. punkts

Grozīt šādi:

“Iespējama arī šāda launprātīga komercprakse: aizbildinoties ar krasu cenu pazemināšanu, pārdošanā varētu nonākt produkti, kas vairs neatbilst tirdzniecības prasībām; tas attiecas arī uz pakalpojumu sniegšanu. Tādēļ jāīsteno visi nepieciešamie pasākumi, lai attiecīgajā gadījumā, izmantojot aktīvu un modru dalībvalstu intervenci, nepieļautu šādu produktu nelegālu tirdzniecību. EESK jau agrāk norādījusi⁽¹⁾, ka būtu jāstiprina kompetento valsts iestāžu un Komisijas sadarbība, apstiprinot produktu drošības noteikumu pārskatīšanu, kuriem būtu jāstājas spēkā nekavējoties.”

Pamatojums

Tirdzniecība ar tādām precēm/pakalpojumiem, kas neatbilst tirdzniecības prasībām, nedrīkst notikt, tāpēc jebkāda šādu preču/pakalpojumu pārdošana ir nelegāla.

Balsojuma rezultāts:

Par: 42

Pret: 77

Atturas: 14

Šādi specializētās nodaļas atzinuma punkti ir grozīti atbilstoši pilnsapulcē pieņemtajiem grozījumiem, bet par kuriem ir nobalsots vismaz ar vienu ceturtdaļu nodoto balsu (Reglamenta 54. panta 4. punkts):

⁽¹⁾ Atzinums par tematu “Tirgus uzraudzība”, OV C 271, 19.9.2013., 86. lpp.

c) 4.9. punkts

“Tātad tie ir pasākumi, kas saistīti ar risinājumiem ekonomikas, finanšu un nodarbinātības jomā, un ir arī citi, kas saistīti ar jauno tehnoloģiju iespējamo negatīvo ietekmi uz preču un pakalpojumu tirgus pieejamību, ņemot vērā patērētāju un lietotāju tiesību aizsardzību. Tādēļ ir jāiekļauj arī reklāmas un mārketinga pasākumi, kas var sekmēt patērētāju stāvoklim neatbilstošu lēmumu pieņemšanu vai negatīvi ietekmēt iegādes kritērijus.”

Balsojuma rezultāts:

Par: 60

Pret: 58

Atturas: 9

d) 4.14. punkts (jauns 4.15. punkts)

“Atvēršanas pasākumos iekļauti visi tie pasākumi, kas dod iespēju rast alternatīvus risinājumus, lai pārvarētu ekonomisko neaizsargātību, ņemot vērā pašreizējos apstākļus. Tas vairāk atbilstu ANO 1999. gadā izstrādāto Pamatnostādņu patērētāju tiesību aizsardzības jomā 5. punktā norādītajam: “Ilgtspējīga patēriņa veicināšanas politikā būtu jāņem vērā nabadzības izskaušanas mērķi, apmierinot visu sabiedrības locekļu pamatvajadzības un mazinot nevienlīdzību gan nacionālajā līmenī, gan starp valstīm”.

Balsojuma rezultāts:

Par: 66

Pret: 63

Atturas: 11

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sievietes zinātnē”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2015/C 012/02)

Ziņotāja: VAREIKYTĒ kdze

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2014. gada 22. janvārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Sievietes zinātnē”

(pašiniciatīvas atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 30. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē), ar 169 balsīm par, 1 balsi pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Savienības nākotne ir atkarīga no pētniecības un inovācijas, un, lai saglabātu konkurētspēju pasaulē, Eiropai līdz 2020. gadam vajag vēl 1 miljonu pētnieku. Pētniecība var radīt arī 3,7 miljonus darbvietu un līdz 2025. gadam palielināt ES IKP par 795 miljardiem euro gadā, ja līdz 2020. gadam tiek sasniegts mērķis – pētniecībā un izstrādē ieguldīt 3 % no ES IKP ⁽¹⁾.

1.2. ES ir apņēmusies visās savās politikas jomās, tostarp pētniecībā un inovācijā (P&I), veicināt dzimumu līdztiesību un iespēju vienlīdzību sievietēm un vīriešiem. Eiropas līmenī pieejamie dati atklāj lielu nelīdzsvarotību starp sieviešu un vīriešu īpatsvaru Eiropas pētniecības nozarē ⁽²⁾.

1.3. Dzimumu līdzsvars ir ļoti svarīgs labai pētniecības sistēmas darbībai. Lai sasniegtu pētniecības jomā izvirzītos mērķus, dalībvalstīm un Eiropas Savienībai kopumā ir jāizmanto viss pieejamais cilvēkkapitāls.

Eiropas Komisijai

1.4. Komiteja mudina Eiropas Komisiju nākt klajā ar ieteikumu dalībvalstīm, kurā būtu iekļauti vienoti norādījumi par institucionālām pārmaiņām nolūkā veicināt dzimumu līdztiesību augstskolās un pētniecības iestādēs, kā 2012. gadā izklāstīts paziņojumā par Eiropas pētniecības telpu (EPT).

1.5. Ieteikuma mērķis būtu rosināt dalībvalstis novērst juridiskos un citus šķēršļus sieviešu-pētnieču pieņemšanai un paturēšanai darbā un karjeras attīstībai, novērst dzimumu nelīdzsvarotību lēmumu pieņemšanā un stiprināt dzimumu dimensiju pētniecības programmās.

1.6. Komiteja arī aicina Komisiju turpināt attīstīt un īstenot informēšanas programmas, lai piesaistītu vairāk meiteņu STEM jomām (zinātne, tehnoloģija, inženierzinātnes un matemātika) un vairāk sieviešu iesaistītu pētniecībā.

1.7. Būtu jāpastiprina sadarbība starp attiecīgajiem Komisijas direktoriem (Izglītības un kultūras ĢD un Pētniecības un inovācijas ĢD).

⁽¹⁾ P. Zagamé, L. Soete, “The cost of a non-innovative Europe”, 2010. g.

⁽²⁾ Pārskats par pašreizējo stāvokli ir sniegts atzinuma 2. punktā.

1.8. Komiteja arī iesaka Eurostat sistēmā ievākt un izplatīt pa dzimumiem sadalītus datus, kas saistīti ar pētniecību un inovāciju.

Dalībvalstīm

1.9. Pamatojoties uz paziņojumā par EPT un programmā “Apvārsnis 2020” iekļautajiem ieteikumiem, dalībvalstīm jācenšas uzlabot savu juridisko regulējumu un politikas sistēmu dzimumu līdztiesības pētniecībā veicināšanai.

1.10. Komiteja mudina dalībvalstis palielināt izdevumus pētniecībai un izstrādei līdz 3 % no IKP, proti, līdz līmenim, kas noteikts stratēģijā “Eiropa 2020”.

1.11. Kā norādīts EPT paziņojumā, dalībvalstīm vajadzētu nodrošināt Eiropas struktūrfondu un citu finansēšanas shēmu pieejamību, lai īstenotu institucionālo pārmaiņu iniciatīvas.

1.12. Pētniecības iestāžu un organizāciju novērtēšanai, akreditācijai un finansēšanai vajadzētu būt saistītai ar to, kādā mērā tās nodrošina dzimumu līdztiesību.

1.13. Dalībvalstīm kopā ar to publiskajām/valsts pētniecības un izglītības iestādēm un sociālajiem partneriem būtu jāmeklē veidi, kā nodrošināt darba un privātās dzīves līdzsvaru, šim nolūkam izstrādājot un ieviešot uz ģimeni orientētus pasākumus, kuri būtu domāti gan sievietēm, gan vīriešiem, kas nodarbināti pētniecībā.

1.14. Dalībvalstīm jāatbalsta un jāstiprina pētniecības iestāžu dialogos ar uzņēmumiem un attiecīgajiem sociālajiem partneriem.

Pētniecības jomas pārstāvjiem

1.15. EESK mudina pētniecības iestādes un augstskolas gādāt, lai to lēmumu pieņemšanā, atlases sistēmās un citās attiecīgās struktūrvienībās dzimumu pārstāvība būtu līdzsvarā.

1.16. Centienus nodrošināt dzimumu līdztiesību jāiekļauj pētniecības iestāžu, augstskolu un to attiecīgo struktūrvienību plānošanas procesos.

1.17. Komiteja aicina uz plašāku dialogu ar zinātnisku publikāciju izdevniecībām un redakcijām, lai mazinātu ar dzimumu saistītus aizspriedumus un palielinātu sieviešu-zinātnieču ieguldījumu zinātniskās publikācijās, ievadrakstos, recenzijās un apskatos.

2. Pārskats par pašreizējo stāvokli ⁽³⁾

2.1. Eiropadome 2005. gadā noteica mērķi: vadošajos publiskā sektora pētniecības amatos 25 % jābūt sievietēm. Tomēr lēmumu pieņemšanas jomā joprojām novērojama dzimumu nelīdzsvarotība: 2010. gadā tikai 15,5 % no augstākās izglītības iestāžu vadītājiem bija sievietes, un augstskolu rektoru vidū sieviešu ir vien 10 %.

2.2. Horizontālā segregācija starp dažādām ekonomikas nozarēm un pētniecības jomām turpina pastāvēt. Sieviešu īpatsvars pētnieku vidū ir lielāks augstākās izglītības un valsts pārvaldes jomās nekā ekonomikas jomas uzņēmumos. Eiropas Savienībā pasniedzēju vidū (A pakāpe) visaugstākais sieviešu īpatsvars ir humanitārajās un sociālajās zinātnēs (attiecīgi 28,4 % un 19,4 %), savukārt inženierzinātnēs un tehnoloģijā – viszemākais (7,9 %).

2.3. Sieviešu akadēmiskās karjeras raksturīga iezīme joprojām ir vertikālā segregācija. 2010. gadā studentu un augstskolu beidzēju vidū sieviešu īpatsvars (attiecīgi 55 % un 59 %) bija lielāks nekā vīriešu, tomēr vairums doktorantūras studentu un absolventu ir vīrieši (sieviešu īpatsvars šajās kategorijās ir 49 % no studentiem un 46 % no doktorantūras beidzējiem). Turklāt sieviešu īpatsvars C pakāpes akadēmiskā personāla vidū bija 44 %, 37 % B pakāpē un tikai 20 % A pakāpē. Nepietiekamā sieviešu pārstāvība vēl uzskatāmāka ir dabaszinātnēs un inženierzinātnēs, kur C pakāpes akadēmiskā personāla vidū viņu ir tikai 33 %, B pakāpē – 23 %, bet C pakāpē – vien 11 % ⁽⁴⁾.

⁽³⁾ Statistikas datu avots 2. daļai: “She Figures 2012: Gender in Research and Innovation” (“Dati par sievietēm 2012. gadā – dzimumu pārstāvība pētniecībā un inovācijā”), Eiropas Komisija, 2013. g.

⁽⁴⁾ Ar A, B un C pakāpēm apzīmē amata līmeni iestādē – attiecīgi augstu, vidēju un zemu.

2.4. Pareizs darba un privātās dzīves līdzsvars joprojām ir viens no svarīgākajiem elementiem, ar ko panākt dzimumu līdztiesību. Sieviešu karjeru pētniecībā aprūtinā ne vien “stikla griesti”, bet arī “maternitātes mūris”, jo sievietes joprojām uzņemas lielāko tiesu aprūpes un mājsaimniecības darbu.

2.5. Citi būtiski šķēršļi un ierobežojumi, kas Eiropas pētniecības sistēmā kavē sieviešu pieņemšanu un paturēšanu darbā un viņu karjeras attīstību, ir šādi: demokrātijas un pārredzamības trūkums darbā pieņemšanas un karjeras attīstības procesā, dzimumu aizspriedumi snieguma novērtēšanā, nepārredzamība lēmumu pieņemšanas struktūrās un iesakņojušies stereotipi par meitenēm/sievietēm un zinātni. Eiropas pētniecības iestādes vēl ievērojami jāmodernizē, lai nodrošinātu strukturālos apstākļus sieviešu un vīriešu iespēju vienlīdzībai.

3. Dzimumu līdztiesības priekšrocības pētniecībā un inovācijā

3.1. Pētniecība un inovācija (P&I) ir nozīmīgs Eiropas ekonomikas izaugsmes dzinējspēks, un, lai saglabātu konkurētspēju pasaulē, Eiropai vajag vēl 1 miljonu pētnieku. Pētniecība un inovācija ir ne vien priekšnoteikums tam, lai ES kļūtu par zināšanu sabiedrību, bet var radīt arī 3,7 miljonus darbvietu un līdz 2025. gadam palielināt ES IKP par 795 miljardiem euro gadā, ja līdz 2020. gadam tiek sasniegts mērķis – pētniecībā un izstrādē ieguldīt 3 % no ES IKP ⁽⁵⁾.

3.2. Dzimumu līdzsvars ir ļoti svarīgs labai pētniecības sistēmas darbībai. Lai sasniegtu pētniecības jomā izvirzītos mērķus, dalībvalstīm un Eiropas Savienībai kopumā ir jāizmanto viss talantu un resursu ziņā pieejamais cilvēkkapitāls. Pilnībā izmantojot sieviešu prasmes, zināšanas un kvalifikāciju, būs iespējams veicināt izaugsmi, darbvietas un Eiropas konkurētspēju, kas ir galvenie plaukstošas ekonomikas virzītāji.

3.3. Lai augstas kvalitātes pētniecība būtu sabiedrībai noderīga, būtu jāapsver vairāki dažādi risinājumi. Vislabāk to var nodrošināt tad, ja pētnieku aprindas sastāva ziņā ir daudzveidīgas un spēj sadarboties gan vienas zinātņu nozares iekšienē, gan ar citu nozaru pārstāvjiem. Pētniecība un izglītība ir neatņemama politikas izstrādes un publiskās pārvaldes daļa, kas publiskajām debatēm piešķir kritisku skatījumu, daudzveidību un atklātumu ⁽⁶⁾.

3.4. Ja pētniecībā nodarbinātu vairāk sieviešu, paplašinātos zināšanu resursi, uzlabotos zināšanu atdeve, un nozare kļūtu spēcīgāka un konkurētspējīgāka. Pētījumi liecina, ka neviendabīgas pētnieku grupas ir stabilākas un vairāk orientētas uz inovācijām nekā viendabīgas grupas ⁽⁷⁾ un ka zināšanu un sociālā kapitāla daudzveidība grupās ir svarīgs faktors, kas sekmē jaunas idejas ⁽⁸⁾. Uz dzimumu orientētās inovācijās zinātnē, medicīnā, inženierijā un vides jomā ar dzimumiem saistītu datu analīzi izmanto kā resursu, kas stimulē jaunas idejas, jaunus pakalpojumus un jaunas tehnoloģijas ⁽⁹⁾.

3.5. Salīdzinot dalībvalstīs esošos dzimumu līdztiesības indeksus, redzam, ka valstis ar augstāku dzimumu līdztiesības indeksu (*GEI, Gender Equality Index*) mēdz ievērojami vairāk no sava IKP ieguldīt pētniecībā un izstrādē, kā arī sasniedz labākus rezultātus inovācijā.

3.6. Ar dzimumu aspektu saistītu analīzi iekļaujot pētniecības un inovācijas saturā, var nodrošināt, ka pētniecībā, kā arī šodienas inovācijās pienācīgi ir ņemtas vērā gan sieviešu, gan vīriešu vajadzības, uzvedības modeļi un domāšanas veids. Pētījumi rāda, ka, iekļaujot ar dzimumu aspektu saistītu analīzi, palielinās pētniecības un inovācijas nozīmīgums un kvalitāte. Tas rada arī pievienoto vērtību sabiedrībai un uzņēmumiem, pētniecību orientējot uz plašām un dažādām izmantotajām grupām un radot iekļaujošākus inovācijas procesus, kā liecina projekts “Ar dzimumu saistīta inovācija” ⁽¹⁰⁾.

4. Eiropas politikas pasākumi

4.1. Komiteja mudina Eiropas Komisiju nākt klajā ar ieteikumu dalībvalstīm, kurā būtu iekļauti vienoti norādījumi par institucionālām pārmaiņām nolūkā veicināt dzimumu līdztiesību augstskolās un pētniecības iestādēs, kā 2012. gadā izklāstīts paziņojumā par Eiropas pētniecības telpu (EPT). Ieteikuma mērķis būtu rosināt dalībvalstis novērst juridiskos un citus šķēršļus sieviešu-pētnieču pieņemšanai un paturēšanai darbā un karjeras attīstībai, novērst dzimumu nelīdzsvarotību lēmumu pieņemšanā un stiprināt dzimumu dimensiju pētniecības programmās. Ieteikumā vajadzētu iekļaut plašu sarakstu ar lietderīgākajiem piemēriem no Eiropas pētniecības telpas (EPT) valstīm.

⁽⁵⁾ P. Zagamé, L. Soete, “The cost of a non-innovative Europe”, 2010. g.

⁽⁶⁾ “Sievietes zinātnē”, Norvēģija, 2010. g.

⁽⁷⁾ Campbell L.G., Mehtani S., Dozier M.E., Rinehart J., “Gender-Heterogeneous Working Groups Produce Higher Quality Science”, 2013.

⁽⁸⁾ <http://www.genderinscience.org.uk/index.php/consensus-seminars/recommendations-report>

⁽⁹⁾ Ekspertu grupas ziņojums “Innovation through Gender”, Eiropas Komisija, 2013. g.

⁽¹⁰⁾ Ekspertu grupas ziņojums “Innovation through Gender”, Eiropas Komisija, 2013. g.

4.2. Komiteja arī aicina Komisiju turpināt attīstīt un īstenot gan informēšanas programmas, lai piesaistītu vairāk meiteņu STEM jomām (zinātne, tehnoloģija, inženierzinātnes un matemātika) un vairāk sieviešu iesaistītu pētniecībā, gan arī īpašas programmas profesionālās orientācijas jomā. Šajā ziņā būtu jāpastiprina sadarbība starp attiecīgajiem Komisijas direktoriem (Izglītības un kultūras ĢD un Pētniecības un inovācijas ĢD). Šāda sadarbība būtu iespēja kopīgiem spēkiem sasniegt labākus rezultātus dzimumu līdztiesībā, pētniecībā un izglītībā kopumā.

4.3. Komisijai būtu jānodrošina dzimumu līdzsvars ES izglītības un pētniecības mobilitātes programmās.

4.4. Komiteja arī iesaka Eurostat sistēmā ievākt un izplatīt pa dzimumiem sadalītus datus, kas saistīti ar pētniecību un inovāciju, jo tad varētu nodrošināt uzticamākus un salīdzināmus rādītājus, būtu vieglāk ievākt datus un veikt uzraudzību; tas palīdzētu pilnveidot Sieviešu un vīriešu līdztiesības stratēģiju laikposmam pēc 2015. gada.

5. Valstiski un institucionāli pasākumi

5.1. EESK aicina dalībvalstis censties savas politikas, kas orientētas uz dzimumu līdztiesību pētniecībā un inovācijā, pielāgot ES līmenī pieņemtajiem lēmumiem par Eiropas pētniecības telpu un programmu "Apvārsnis 2020".

5.2. Komiteja mudina dalībvalstis palielināt izdevumus pētniecībai un izstrādei līdz 3 % no IKP, proti, līdz līmenim, kas noteikts stratēģijā "Eiropa 2020". Patlaban pētniecībai un izstrādei ES-28 vidēji tērē 2,07 %⁽¹¹⁾; tas kavē ekonomikas izaugsmi un darbvietu radīšanu, kā arī neļauj pētniecības iestādēm pilnībā izmantot talantu potenciālu.

5.3. Dalībvalstīm būtu jāizstrādā un jāievieš informēšanas programmas, kas mērķtiecīgi veidotas tā, lai vairāk meiteņu ieinteresētu izraudzīties zinātņi, tehnoloģiju, inženierzinātnes un matemātiku un pētniecībai piesaistītu vairāk sieviešu; interese par šiem priekšmetiem rosināma jau skolā.

5.4. EESK uzskata, ka viens no efektīvākajiem pasākumiem, kā uzlabot dzimumu līdzsvaru izglītībā un pētniecībā, ir piedāvāt finanšu stimulus tām izglītības un pētniecības iestādēm, kas apliecinājušas neapstrīdamus panākumus dzimumu līdzsvara nodrošināšanā. Pētniecības iestāžu un organizāciju novērtējums, akreditācija un finansējums dalībvalstīm būtu jāsaista ar šo iestāžu rezultātiem dzimumu līdztiesības jomā.

5.5. Lai izveidotu stabilu pamatu strukturālajām pārmaiņām, kas tik ļoti nepieciešamas Eiropas pētniecības iestādēs un organizācijās, dalībvalstīm un attiecīgajām to iestādēm būtu jāizstrādā metodika, kā uzraudzīt un vērtēt dzimumu līdztiesības jomā veikto pasākumu efektivitāti.

5.6. Dalībvalstīm kopā ar to pētniecības un izglītības iestādēm un sociālajiem partneriem būtu jāmeklē veidi, kā nodrošināt darba un privātās dzīves līdzsvaru, šim nolūkam izstrādājot un ieviešot uz ģimeni orientētus pasākumus, kuri būtu domāti gan sievietēm, gan vīriešiem, kas nodarbināti pētniecībā, piemēram, bērnu aprūpes iespējas, teledarbu, nepilna laika darbu utt.

5.7. EESK mudina pētniecības iestādes gādāt, lai to lēmumu pieņemšanā, atlases sistēmās un citās attiecīgās struktūrās dzimumu pārstāvība būtu līdzsvarā.

5.8. Centienus nodrošināt dzimumu līdztiesību jāiekļauj pētniecības iestāžu, augstskolu un to attiecīgo struktūrvienību plānošanas procesos. Visos līmeņos jāizstrādā rīcības plāni, un jāparedz ikgadēji ziņojumi par sasniedzamajiem mērķiem, pasākumiem un rezultātiem. Struktūrvienības aktīvi jāiesaista šajā procesā, un tām jāuzņemas atbildība, nosakot savus mērķus un pasākumus. Sievietēm jā piedalās šādā plānošanā, lai nodrošinātu, ka pētniecības un viņu interešu jomas netiek ignorētas.

⁽¹¹⁾ Eurostat, 2012. g.

5.9. Zinātne un inovācija dod ļoti lielu labumu uzņēmējdarbībai. Tāpēc dalībvalstīm jāatbalsta un jāstiprina pētniecības iestāžu dialogs ar uzņēmumiem un attiecīgajiem sociālajiem partneriem. Ar šādu dialogu var panākt, ka pētniecība vairāk orientējas uz uzņēmējdarbību, un tas var palīdzēt pētniecības iestādēm dažādot savu budžetu.

5.10. Komiteja aicina uz plašāku dialogu ar zinātnisku publikāciju izdevniecībām un redakcijām, lai mazinātu ar dzimumu saistītus aizspriedumus un palielinātu sieviešu-zinātnieču ieguldījumu zinātniskās publikācijās, ievadrakstos, recenzijās un apskatos.

5.11. Jānodrošina arī dažādu paaudžu zinātnieku dialogs; tas veicinās sadarbību pētniecībā un dos iespēju jauniešiem pētniekiem apgūt zināšanas ikdienišķā mācīšanās ceļā.

5.12. Vadība ļoti lielā mērā ietekmē pētniecības darbu, un tai ir izšķirīga nozīme kvalitātes pilnveidošanā. Gan sievietes, gan vīrieši jāiesaista apmācībā, kas paver ceļu uz augstāka līmeņa amatiem. Vadītāji jāapmāca jautājumos, kas saistīti ar dzimumu līdztiesību pētniecībā, – tā ir atsevišķa zināšanu joma.

5.13. Komiteja atbalsta starptautiskas un valstiskas stimulu sistēmas, piemēram, UNESCO un L'Oréal programmu "For Women in Science" ⁽¹²⁾, "Athena Swan" ⁽¹³⁾ un citas iniciatīvas, kas ne vien mudina sievietes iesaistīties zinātniskā darbībā un rosina iestādes īstenot strukturālas pārmaiņas, bet arī kļūst par ļoti iedarbīgu komunikācijas instrumentu dzimumu līdztiesības popularizēšanai sabiedrībā.

6. Piemēri attiecībā uz personāla politiku un organizatoriskiem pasākumiem

6.1. Viens no pasākumiem dzimumu līdzsvara veicināšanai ir bijusi "mērenā pozitīvā diskriminācija" (*moderate positive action*), kā noteikts Līgumā par ES darbību un saskaņā ar ES Tiesas judikatūrā noteiktajām robežām. Šādi pasākumi dod iespēju nodrošināt, ka gadījumā, ja kandidātiem ir apmēram līdzīgas kvalifikācijas, prioritāte tiek dota tā dzimuma kandidātiem, kura pārstāvju īpatsvars ir mazāks nekā 40 % no visiem darba ņēmējiem tajā pašā amata kategorijā.

6.2. Pētniecības iestādēm un augstskolām ir divas dažādas metodes kā novērst iespējamus aizspriedumus atlasē. Pirmā metode ir ieviest vadlīnijas, kurās noteikts, ka atlases procedūras uzraudzību veic fakultātes komiteja, dzimumu līdztiesības ombuds vai cita atbildīgā struktūrvienība. Otrā metode ir fakultātēm uzlikt pienākumu izstrādāt ziņojumu par atlases procedūru, lai varētu apkopot dzimumu līdztiesības statistiku par kandidātiem kopumā, atlasītajiem kandidātiem un darbā pieņemtajiem kandidātiem. Ir svarīgi atlases procedūrās novērst neformalitāti, jo šādos apstākļos priekšrocības parasti ir vīriešiem. Tas attiecas arī uz "neformāliem uzaicinājumiem" pieteikties uz vakantajām vietām un uz konkursa prasību pielāgošanu, lai tās labāk atbilstu vīriešu kvalifikācijai un pieredzei.

6.3. Varētu izveidot pielāgotas programmas un dienas aprūpes centrus bērniem. Tos var minēt darba sludinājumos, lai piesaistītu kandidātus. Arī piedāvājot iespēju pēc bērna kopšanas atvaļinājuma saņemt stipendiju, var vairāk piesaistīt abu dzimumu kandidātus.

6.4. Vairākas Eiropas valstis ir izveidojušas atsevišķas datubāzes par sievietēm-zinātniecēm un ekspertēm. Tas ir īpaši lietderīgi, ja meklē specifisku zinātnieci vai zinātnieci ar īpašām prasmēm, kas ir nepieciešamas pētniecības komandai vai iestādei, kurā sievietes nav pietiekami pārstāvētas.

6.5. Būtu jāveicina dzimumu līdztiesības principa ievērošana budžeta plānošanā, lai nodrošinātu, ka budžetos un resursu sadalē ir ņemts vērā dzimumu līdztiesības aspekts. Tāpēc dzimumu perspektīva ir jāiekļauj budžeta procesa visos līmeņos, jo tas dod iespēju uzraudzīt un novērtēt, vai tiek ievērota līdztiesība, un vajadzības gadījumā mērķtiecīgi veikt nepieciešamās izmaiņas.

6.6. Varētu izveidot īpašus valstu un/vai institucionālos fondus, kas sniegtu atbalstu pētniecēm disciplīnās, kurās ir mazs sieviešu īpatsvars. Turklāt, izmantojot dažādas stimulēšanas programmas, varētu apbalvot iestādes un/vai struktūrvienības, kas aktīvi veicina dzimumu līdztiesību un uzrāda labus rezultātus.

⁽¹²⁾ http://www.loreal.com/Foundation/Article.aspx?topcode=Foundation_AccessibleScience_WomenExcellence_W

⁽¹³⁾ <http://www.athenaswan.org.uk>

- 6.7. Lai uzlabotu dzimumu līdzsvaru amatos un komitejās, varētu rosināt struktūrvienības uzaicināt zinātnieces no trešām valstīm kā viesprofesores un kā komitejas locekļus.
- 6.8. Darba devējiem būtu jāizvairās sludinājumos, kas attiecas uz zinātnisko līdzstrādnieku (ar vai bez doktora grāda) pieņemšanu darbā, pieprasīt augsta līmeņa specializāciju, jo tādējādi var piesaistīt vairāk kandidātu un izvairīties no viņu priekšlaicīgas atsijāšanas.
- 6.9. Visu atlases komiteju sastāvā vajadzētu būt sievietēm un nodrošinātām dzimumu līdzsvaram. Tas var veicināt pieteikumus no sievietēm un viņu pieņemšanu darbā.
- 6.10. Informēšana un apmācības par dzimumu līdztiesības jautājumiem būtu jāiekļauj vadītāju apmācības programmās. Kvalifikāciju dzimumu līdztiesības jautājumos varētu iekļaut starp kritērijiem, ko ņem vērā, aizpildot vadības amata vietas un novērtējot vadošo darbinieku sniegumu⁽¹⁴⁾.
- 6.11. Ir būtiski dzimumu līdztiesību uzraudzīt, izmantojot piemērotus rādītājus par cilvēkresursiem un finanšu resursu piešķiršanu. Tāpēc pamatdatu vākšanā vienmēr jānodrošina pa dzimumiem sadalīti dati.
- 6.12. Pētniecības grupām ir stimulējošs efekts uz pētniecības vidi. Pētījumi rāda, ka pētniecības grupām, kurās ir cilvēki ar dažādiem profiliem, ir lielākas izredzes paplašināt pētniecības perspektīvu. Pētījumi arī rāda, ka jauktu grupu izveide rada labākus apstākļus radošumam un inovācijai un palielina publikāciju biežumu⁽¹⁵⁾.
- 6.13. Sākuma posma komplekti (kuros iekļauti līdzekļi projektu īstenošanai, aprīkojuma iegādei un pētniecības asistentu atalgojumam) var palīdzēt jaunām darbiniecēm-sievietēm nostiprināt savu pētnieces pozīciju. Pieredze rāda, ka sievietes nemāk sarunās panākt tik labus pētniecības nosacījumus kā vīrieši. Sākumposma komplekti ir mēģinājums to kompensēt, un to ieviešana noteikti būtu jāapsver.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽¹⁴⁾ IDAS – valsts attīstības programma vadošajiem darbiniekiem, kuras mērķis ir palielināt sieviešu skaitu vadošos akadēmiskos posteņos Zviedrijas augstskolās un profesionālajās augstskolās.

⁽¹⁵⁾ “The Scientist”, 2005. gada 7. novembris, un “Science”, Vol. 309, 2005. g.

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Izvērst pakalpojumus ģimenēm, lai paaugstinātu nodarbinātības līmeni un veicinātu dzimumu līdztiesību darbā”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2015/C 012/03)

Ziņotāja: **Béatrice OUIIN kdze**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2014. gada 26. februārī nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Izvērst pakalpojumus ģimenēm, lai paaugstinātu nodarbinātības līmeni un veicinātu dzimumu līdztiesību darbā”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 30. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (16. oktobra sēdē), ar 141 balsi par, 17 balsīm pret un 16 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi

1.1. Eiropas Savienībai:

- veicināt labas prakses piemēru apmaiņu, pilnveidot statistikas datus;
- sagatavot ieteikumu kopumu sociālajiem partneriem, balstoties uz dzimumneitrālu darba vietu salīdzināšanu;
- iedibināt inovācijas balvu uzņēmējdarbībai, kas saistīta ar pakalpojumu sniegšanu ģimenēm.
- sekmēt sociālo inovāciju saistībā ar ģimenēm sniegto pakalpojumu izvēršanu neatkarīgi no sniegto pakalpojumu veida.

1.2. Dalībvalstīm:

- ratificēt ILO Konvenciju Nr. 189;
- legalizēt nedeklarētu nodarbinātību, izmantojot fiskālo atbalstu un vienkāršas deklarēšanas shēmas, lai nodarbinātība ģimenē kļūtu līdzvērtīga citiem nodarbinātības veidiem;
- pārvarēt stereotipus, lai aprūpes un uzkopšanas darbos iesaistītos abu dzimumu pārstāvji.
- izveidot vispārēju satvaru, lai sekmētu profesionālas nozares izveidošanos un attīstību ģimenēm sniegto pakalpojumu jomā, ievērojot katras dalībvalsts īpatnības un kultūras tradīcijas.
- likvidēt juridiskos šķēršļus, kas šobrīd būtiski apgrūtina deklarēto nodarbinātību ģimenēs.

1.3. Sociālajiem partneriem:

- apstiprināt diplomus un kvalifikācijas sertifikātus, atzīstot arī ar pieredzi iegūtās prasmes, kas apgūtas darbā ģimeņu privātajos mājokļos;

- vienoties par koplīgumiem un profesiju klasifikācijas tabulām, ņemot vērā visas prasmes, to skaitā psiholoģijas un saskarsmes jomā.

1.3.1. Uzņēmējiem:

- veidot uzņēmumus un kooperatīvus, lai sniegtu pakalpojumus ģimenēm un darba ņēmējiem nodrošinātu algota darbinieka statusu;

1.3.2. Arodbiedrībām, darba devēju organizācijām un uzņēmumu padomēm:

- sekmēt pozitīvu priekšstatu par pakalpojumiem ģimenēm un celt nodarbinātības prestižu šajā jomā;
- sekmēt iesaistīto personu apmācību un iegūto prasmju sertificēšanu;
- veicināt tādu struktūru izveidi un ieviešanu, kas apkopotu un organizētu pakalpojumus ģimenēm, vienlaikus ievērojot valstu tradīcijas un atšķirības;
- organizēt māsaiņniecībā nodarbināto un darba devēju pārstāvību;
- saistībā ar pasākumiem, kas virzīti uz profesionālās līdztiesības sekmēšanu, prasīt nodrošināt tādus pakalpojumus, kas rada darba vietas, un panākt vienošanos par uzņēmumu finansiālu līdzdalību darba un ģimenes dzīves līdzsvarotības veicināšanā ikvienam.

2. Vispārīga informācija

2.1. Šajā atzinumā nav apskatīti visi pakalpojumi (silītes, pansionāti, skolu ēdnīcas, ārpuskolas centri utt.), bet vienīgi ģimeņu privātajos mājokļos sniegtie pakalpojumi un darba vietas. Lai nodrošinātu profesionālo līdztiesību, ir svarīgi izvērst darbu māsaiņniecībā un izveidot profesionālas darba vietas, jo šo darbu veic galvenokārt sievietes, un, lai sieviešu karjeras iespējas būtu tādas pašas kā vīriešiem, tieši sievietēm ir vajadzīgi bērnu un gados vecāku cilvēku aprūpes un mājas uzkopšanas pakalpojumi. Minētie pakalpojumi dod labumu gan individuālam, gan sabiedrībai kopumā. Tie rada jaunas darba vietas, apmierina novecojošas sabiedrības vajadzības un sekmē privātās un darba dzīves līdzsvarotību. Šie pakalpojumi uzlabo dzīves kvalitāti un sociālo iekļaušanu, kā arī veicina gados vecāku cilvēku palikšanu savās mājās.

2.2. Tomēr saistībā ar pakalpojumiem ģimenēm ir jānošķir trīs lielas jomas: mājokļa uzkopšana, bērnu aprūpe, kā arī slimnieku, cilvēku ar smagu invaliditāti un gados vecāku cilvēku aprūpe. Ir svarīgi diferencēt šīs jomas, jo tajās nepieciešamās prasmes un kvalifikācija daļēji atšķiras, kaut gan bieži vien tās ir savstarpēji saistītas, un arī tāpēc, ka institucionālās un organizatoriskās struktūras, kas skar dažādas jomas vai pakalpojumus, dažādās valstīs ir atšķirīgas. Tas nozīmē, ka atšķiras arī to personu situācija, statuss un vērtējums, kas šos pakalpojumus sniedz.

2.3. Jāsecina, ka patlaban lielu daļu pakalpojumu ģimenēm sniedz nedeklarēti darba ņēmēji. Tas ne tikai kaitē viņiem pašiem, bet arī ģimenēm un valstij.

2.4. Lai izvērstu pakalpojumus ģimenēm, jāpalielina šo pakalpojumu prestižs, kā arī jāpārvar iesakņojušās tradīcijas, jo šis darbs, ko joprojām bez atlīdzības veic māsaiņnieces, aizvien tiek uzskatīts par mazkvalificētu darbu.

2.5. Lai attīstītu šāda veida nodarbinātību, tā nedrīkst palikt ēnā, tai jānosaka profesionāls statuss un tai jākļūst par īstu profesiju ar darba līgumiem, apmācību, sociālo aizsardzību, karjeras virzības iespējām un tādām pašām tiesībām kā citiem algotiem darba ņēmējiem.

2.6. Iepriekšējos atzinumos EESK jau izklāstījus ieteikumus par individuālo pakalpojumu izvēršanu⁽¹⁾, profesionālu darba vietu izveidi māsaiņniecības pakalpojumu jomā⁽²⁾, ēnu ekonomikas un nedeklarēta darba apkarošanu⁽³⁾, kā arī par sociālo ieguldījumu ietekmi⁽⁴⁾, tāpēc šajā atzinumā šie jautājumi ir tikai pieminēti.

⁽¹⁾ OV C 44, 15.2.2013., 16.–22. lpp.

⁽²⁾ OV C 21/39, 21.1.2011.

⁽³⁾ OV C 177, 11.6.2014., 9. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 226, 16.7.2014., 21.–27. lpp.

2.7. Stratēģijā "Eiropa 2020" izvirzīts mērķis sasniegt 75 % nodarbinātības līmeni sievietēm un vīriešiem vecuma grupā no 25 līdz 65 gadiem. Ģimenes pienākumi ir viens no faktoriem, kas kavē sieviešu nodarbinātības līmeņa paaugstināšanos. Savukārt vīriešu nepietiekamā iesaistīšanās ģimenes pienākumu veikšanā kavē profesionālās līdztiesības mērķa sasniegšanu. Stratēģijas īstenošanu kavē taupības pasākumi, kas samazina publiskos izdevumus ar aprūpi saistītiem pakalpojumiem, kuros lielākoties nodarbinātas sievietes, un tādēļ palielinās šo aprūpes pienākumu apjoms ģimenē. Aprūpes infrastruktūras piedāvājuma samazinājums daudzās dalībvalstīs un neapmaksāto uzkopšanas un māsaimniecības darbu nevienlīdzīgs sadalījums starp sievietēm un vīriešiem kavē profesionālās līdztiesības mērķa sasniegšanu.

2.8. Par vīriešu un sieviešu profesionālās līdztiesības trūkumu liecina darba algas atšķirības un būtisks sieviešu pārsvars vienās profesionālajās jomās (sieviešu un vīriešu nelīdzsvarota pārstāvība), bet vīriešu – citās. Attīstot pakalpojumus ģimenēm, varētu paaugstināt pilnas slodzes nodarbinātības līmeni sievietēm, nodrošināt plašāku piekļuvi profesionālajai izglītībai un labākas karjeras virzības iespējas gan šo pakalpojumu sniedzējiem, gan saņēmējiem.

2.9. Ja ģimeņu mājokļos sniegto pakalpojumu jomā radītu darba vietas ar kvalifikāciju un prasmēm, ko atzīst ar lielāku samaksu un lielāku darba stabilitāti, šīm profesijām varētu piesaistīt arī vīriešus. Arī bērni ir jāizglīto, lai viņi neuzskatītu, ka tie ir tikai sieviešu pienākumi.

2.10. Šādu pakalpojumu izvēršana radītu miljoniem darba vietu. Ja katra ģimene izmantotu māsaimniecības pakalpojumus vienu stundu nedēļā, varētu radīt 5,5 miljonus darba vietu⁽⁵⁾. Šajā jomā ir arī sociālās un tehnoloģiskās inovācijas iespējas. Jo līdz ar sabiedrības novecošanu un ģimeņu sociālā atbalsta pakalpojumu samazināšanos pieaug pieprasījums pēc šādiem pakalpojumiem. Tāpēc ir svarīgi, lai māsaimniecības varētu brīvi izvēlēties atbilstošu veidu, kā apmierināt ģimenes vajadzības, kas nepārtraukti mainās.

3. Privātajos mājokļos sniegto pakalpojumu izvēršana, lai līdzsvarotu darba un ģimenes dzīvi

3.1. Katrā ģimenē ir jāuzkopj mājoklis, jāmazgā veļa, jāgatavo maltītes, jā rūpējas par bērniem, jāpalīdz gados veciem vai slimiem ģimenes locekļiem. Lai varētu veikt šos pienākumus, sievietes bieži vien strādā nepilnas slodzes darba laiku, tādējādi ierobežojot savu profesionālo darbību un laiku, ko varētu veltīt mācībām.

3.2. Tomēr lēmumu par pakalpojumu izmantošanu nevar pieņemt spontāni, jo nav nemaz tik viegli piekrist, ka jūsu mājoklī ienāk kāds svešs, bet jo īpaši tāpēc, ka pakalpojumu cena ir pārāk augsta.

3.3. Arī mūsdienās šos pakalpojumus ģimenēm parasti sniedz sievietes; viņu atalgojums ir zems, nodarbinātība bieži vien ir nedeklarēta un nestabila, piemēram, migrantēm, no kurām dažas strādā nelikumīgi. Sieviešu lielais īpatsvars uzkopšanas, aprūpes un izglītības profesijās pastiprina iesakņojušos dzimumu stereotipus, kas attur vīriešus no šīm profesijām, rada dzimumu nevienlīdzību un kavē centienus novērst atšķirības sieviešu un vīriešu atalgojumā, kā arī rada priekšstatu, ka sieviešu darbs ir otršķirīgs nozīmes darbs.

3.4. Māsaimniecībā nodarbinātais savus pienākumus veic privātā mājoklī. *ILO* šajā jomā nodarbinātos apzīmē ar jēdzienu "māsaimniecībā nodarbinātie", bet dažās dalībvalstīs vārdam "mājkalpotājs" ir negatīva konotācija. Tā kā šo darbu apzīmē ar daudziem jēdzieniem⁽⁶⁾ (darbs ģimenē, individuālie pakalpojumi, palīgs māsaimniecībā, aprūpes pakalpojumi, aukles, ģimenē nodarbinātās personas, apkopējas utt.), ir grūti apkopot statistikas datus.

3.5. *ILO* lēš, ka māsaimniecībā nodarbināto skaits Eiropas Savienībā ir 5 miljoni, bet, visticamāk, šis skaitlis ir lielāks, jo Francijā vien, kur fiskālais atbalsts sekmējis nedeklarētā darba legalizēšanu un darba vietu uzskaiti, patlaban šajā jomā nodarbināti 2 miljoni cilvēku. Par darbu māsaimniecībā parasti (60–70 % gadījumu) maksā ģimene vai persona, kurai tiek sniegti pakalpojumi, neizmantojot starpnieku.

⁽⁵⁾ Eiropas Komisija, Komisijas dienestu darba dokuments par individuālo un māsaimniecības pakalpojumu jomas nodarbinātības potenciāla izmantošanu (SWD(2012)95, 18.4.2012., 14. lpp.).

⁽⁶⁾ Agrāk mājkalpotāji mitinājās pie darba devēja. Tā tas ir joprojām dažās turīgās ģimenēs vai vēstniecībās, bet mūsdienās māsaimniecībā nodarbinātie pie katra darba devēja vai klienta parasti strādā vien dažas stundas nedēļā.

4. Šķēršļi pakalpojumu izvēršanai

4.1. Darba vietas ar zemu prestižu

4.1.1. Jāatzīst, ka joprojām bieži vien tiek uzskatīts, ka šo pienākumu veikšanai, sevišķi mājas uzkopšanā, nav vajadzīgas īpašas zināšanas vai prasmes. Tos uzskata arī par pagaidu nodarbinātību (piemēram, viesaukles darbs), nesaistot to ar turpmākās profesijas izvēli.

4.1.2. Vairumā gadījumu ģimenes neprasa ne diplomu, ne sertifikātu un uztic savus bērnus, gados vecus ģimenes locekļus un mājokļa atslēgas personām, nevarot būt pārliecinātas, ka šīm personām var uzticēties. Lai ienāktu ģimenē un pielāgotos ģimenes prasībām, ir vajadzīgas gan psiholoģiskas, gan tehniskas iemaņas, bet tās netiek pietiekami ņemtas vērā un ne vienmēr ir skaidri definētas.

4.1.3. Tā kā sabiedrībā ir negatīva attieksme pret šiem pienākumiem, bieži vien sievietes migrantes, atstājot savus bērnus un gados vecākos ģimenes locekļus izcelsmes valstī, ierodas bagātājās valstīs, lai aprūpētu citu cilvēku bērnus un gados vecus cilvēkus, lai gan Eiropas Savienībā ir augsts bezdarba līmenis. Šiem darba ņēmējiem bieži ir zems pašvērtējums, jo viņi nav brīvi izvēlējušies šo darbu ar zemo prestižu. Mūsdienās bieži vien sievietes migrantes ir augsti kvalificētas, bet nonāk darbā šajā jomā, jo tā ir viena no retajām iespējām atrast darbu un tajā bieži vien netiek garantētas un ievērotas viņu kā darba ņēmēju tiesības. Šī "intelektu izšķērdēšana" ir nopietna problēma ne tikai attiecīgajai sievietei migrantei, bet arī sabiedrībai, kurā šīs sievietes strādā.

4.2. Nestabilas, nepietiekami aizsargātas darba vietas ar zemu darba samaksu

4.2.1. Šajā jomā nodarbināts gan kvalificēts, gan nekvalificēts darbspēks, ko nodarbina privātpersonas, kuras nevar par šiem pakalpojumiem maksāt dārgi, ja valstī nav paredzēti fiskālie stimuli.

4.2.2. Ja darba devējs ir ģimene, šāda nodarbinātība var būt nestabila, jo apstākļi ģimenē mainās. Piemēram, ja ģimenē ir vajadzīgas tikai dažas darba stundas nedēļā, māsaimniecībā nodarbinātajiem, lai nopelnītu iztiku, jāstrādā pie vairākiem darba devējiem, nepārtraukti jāmeklē jauni darba devēji, lai aizstātu tos, kuriem pakalpojumi vairs nav vajadzīgi.

4.2.3. Vēl pavisam nesen darbs privātos mājokļos nebija iekļauts ILO starptautiskajās darba konvencijās. Situācija mainījies ar 2012. gadā pieņemto Konvenciju Nr. 189, bet to ratificējušas tikai divas ES valstis⁽⁷⁾.

4.2.4. Tā kā māsaimniecībā nodarbinātie ir izkļaidēti pa privātajiem mājokļiem, viņus ir grūti iesaistīt arodbiedrībās. Parasti viņi pat nav ieinteresēti tajās iesaistīties. Tomēr viņu prasības un intereses būtu vairāk atzītas, ja viņus atbalstītu un aizstāvētu ietekmīgas arodbiedrības. Viņiem ir grūti savas tiesības aizstāvēt vieni pašiem pret ģimenēm, kas viņus nodarbina. Vēl grūtāk ir tad, ja viņiem nav pietiekamu valodas zināšanu, ja viņi bijuši cilvēku tirdzniecības upuri un ja viņiem nav pieejami personas dokumenti.

4.2.5. ES dalībvalstīs arvien biežāk izstrādā nozares strukturēšanas plānus, kuru virzība gan īstenošanas ātruma, gan apjoma ziņā atšķiras. Tie ļauj atbalstīt un attīstīt atsevišķu ekonomikas nozari un vienoties par koplīgumiem, kas pielāgoti pakalpojumu sniegšanai ģimenēm. Vienojoties par koplīgumiem vai pārskatot tos, ir jāņem vērā daudzveidīgā kvalifikācija un cilvēku savstarpējo attiecību dimensija.

4.2.6. Kad tiek izstrādāti pasākumi, lai individuālo pakalpojumu sektorā palielinātu profesionalitāti, ir svarīgi ņemt vērā dažāda veida darba devēju nozarē (starpnieki vai privātpersonas), lai novērstu neskaidrības par statusu vai atbildību.

4.2.7. Tiesās ir celtas prasības pret mūsdienu verdzības gadījumiem, jo pastāv māsaimniecībā nodarbināto tirdzniecība. Sievietes migrantes saskaras arī ar ekspluatācijas un seksuālas izmantošanas draudiem. Tas vairo negatīvo priekšstatu par šo nozari.

⁽⁷⁾ Itālija Konvenciju Nr. 189 ratificēja 2013. gada janvārī un Vācija – 2013. gada septembrī. Eiropadome dalībvalstīm atļāva ratificēt konvenciju 2014. gada janvārī.

5. Radīt pienācīgas kvalitātes darba vietas un kvalitatīvus pakalpojumus

5.1. *Ietekmēt izmaksas: izskaust nedeklarētu darbu, paredzēt finansējumu no vairākiem avotiem*

5.1.1. Lai pārvarētu pašreizējo situāciju (daudz nedeklarēta darba, vairāki darba devēji) un radītu īstas darba vietas ar novērtējamām prasmēm, kā tas ir citās profesijās, ir plašāk jāatzīst un jāceļ šo pakalpojumu prestižs, tostarp nosakot pienācīgu darba algu un vienlaikus nodrošinot, ka šie pakalpojumi ir pieejami ikvienam. Šos divus nosacījumus var izpildīt tikai tad, ja tiek apvienoti vairāki finansējuma veidi: fiskālais atbalsts, daļēji finansēti čeki (kā tas jau ir pusdienu talonu gadījumā), sociālā nodrošinājuma pabalsti un pakalpojuma saņēmēja finansējums. Fiskālais atbalsts privātpersonām ir apliecinājis savu efektivitāti mājokļu atjaunošanā Zviedrijā, radot darba vietas būvniecības nozarē. Kad Francijā ieviesa fiskālo atbalstu, darbs mājsaimniecībā kļuva par deklarētu darbu. Tika ieviesti arī "pakalpojumu apmaksas čeki", kas veicināja administratīvo procedūru vienkāršošanu. Vēlāk līdz ar interneta izplatību samazinājās papīra veidlapu izmantošana.

5.1.2. Izveidot profesionālas darba vietas un sniegt kvalitatīvus pakalpojumus varēs tikai tad, ja līdztekus izmantos publisko finansējumu (fiskālais atbalsts), sociālo finansējumu (ģimenes pabalsti, uzņēmumu, veselības apdrošināšanas, uzņēmumu padomju u.c. atbalsts) un privāto finansējumu (pakalpojumu apmaksā privātpersona). Saskaņā ar vīriešu un sieviešu līdztiesības nodrošināšanas programmām un pasākumiem ģimenes un darba dzīves līdzsvarošanai uzņēmumi var līdzfinansēt savu darbinieku ģimenēm sniegtos pakalpojumus. Daži uzņēmumi jau to dara. Šādus labas prakses piemērus Eiropas Komisijai vajadzētu apkopot un izplatīt, lai rosinātu izveidot priekšfinansētu maksājuma līdzekļu sistēmu, kuru varētu ieviest visās dalībvalstīs.

5.2. Risināt nestabilas nodarbinātības problēmu: veidot jaunus uzņēmumus, izvērst sociālo dialogu nozarē, ņemot vērā katras dalībvalsts īpatnības un kultūras tradīcijas.

5.2.1. Tā kā pieaug ģimeņu pieprasījums pēc mājsaimniecības pakalpojumiem, jānostiprina un jāstabilizē iespēja brīvi izvēlēties dalībvalstīs pieejamos pakalpojumus, kā arī šādu pakalpojumu savstarpējā papildināmība, lai veidotu jaunu modeli, kas sekmētu sociālo inovāciju Eiropā.

Nodarbinātības stabilitātes trūkumu šajā nozarē var pārvarēt vienīgi tad, ja uzsvars likts uz diviem galvenajiem elementiem: pirmkārt, uz vajadzību profesionalizēt darba vietas, lai uzlabotu sniegto pakalpojumu kvalitāti, un nodrošināt mājsaimniecībā nodarbinātajām personām reālu profesionālo izaugsmi (sk. 5.3. punktu); otrkārt, uz nepieciešamību oficiāli atzīt sociālo dialogu šajā nozarē, jo tas ir būtisks nosacījums, lai mājsaimniecībā nodarbinātajiem un ģimenēm nodrošinātu labklājību un pienācīgus darba apstākļus neatkarīgi no pakalpojumu veida. Tāpēc ir būtiski svarīgi palīdzēt ģimenēm izmantot pakalpojumus, ko sniedz profesionāla un legālā nozare (sk. 5.1. punktu), dodot tām iespēju izvēlēties tām piemērotāko pakalpojumu sniedzēju struktūru.

Turklāt pakalpojumi, kas ģimenēm tiek piedāvāti bērnu, gados vecāku cilvēku un ģimenes locekļu ar smagu invaliditāti aprūpei vai darba un privātās dzīves līdzsvara nodrošināšanai, atšķiras no citiem pakalpojumiem – tie ir tieši saistīti ar mājsaimniecību intimitāti un privātumu, tāpēc tos nevar uzticēt jebkurai nepazīstamai personai. Tāpēc ir svarīgi garantēt sociālo dialogu nozarē, ievērojot Eiropas Savienības vērtības un katras dalībvalsts kultūras īpatnības.

5.2.2. Lai attīstītu nozari, ir jāattīsta uzņēmumi – kooperatīvi, apvienības vai sabiedrības, kas būs starpnieks starp personu, kam vajadzīgs pakalpojums, un personu, kurai ir pakalpojuma sniegšanai nepieciešamā kvalifikācija. Uzņēmuma pienākums ir atrast klientus un piedāvāt darba grafiku darbiniekam. Tādējādi darbiniekam būtu tikai viens darba līgums, un tas veicinātu sociālo aizsardzību, ļautu finansēt ceļā no viena mājokļa uz otru patērēto laiku, iet atvaļinājumā vai piedalīties mācībās. Starpnieks uzņemas arī saistības attiecībā pret klientu: nodrošināt kompetentus, godīgus, diskrētus un apmācītus darbiniekus un to, ka pakalpojums tiek sniegts arī tad, ja darbinieks, kas to parasti dara, ir saslimis vai atvaļinājumā. Klients savu mājokli vai ģimenes locekļus vairs neuztic kādai personai, bet gan uzņēmumam.

5.2.3. Ar uzņēmumu dibināšanu var panākt, ka šie darba ņēmēji kļūst par tādiem pašiem algotiem darbiniekiem kā citi. Šāda veida uzņēmumi jau darbojas. Eiropas Komisijai vajadzētu apkopot un izplatīt dažādus modeļus un tos analizēt no klientam sniegtā pakalpojuma un algoto darbinieku sociālo nosacījumu viedokļa.

5.2.4. Turklāt, ja klients pats vēlas būt darba devējs, tādējādi pats izvēloties personu, kura strādās viņa mājās, ģimenes jāinformē par to, ka tām jāpilda darba devēja pienākumi saskaņā ar noteikumiem. Dalībvalstīm būtu jānodrošina, lai šie noteikumi būtu pamatoti un vidusmēra ģimene tos varētu ievērot.

5.3. *Nozares reformas*

5.3.1. Zviedrijā 2007. gadā ieviesa nodokļu atlaides māsaimniecībā sniegtajiem pakalpojumiem. Pateicoties nodokļu kredītam (*tax credit*), māsaimniecības pakalpojumu iegāde kļuva daudz lētāka, jo ieviesa atlaidi 50 % apmērā. Klients apmaksā pusi no pakalpojuma cenas, bet pārējo uzņēmumam pārskaita nodokļu iestāde.

5.3.2. Agrāk bija grūti iegādāties deklarētu māsaimniecības pakalpojumu. Šobrīd, 7 gadus vēlāk, vērojams, ka nodokļu kredīts radījis un joprojām rada jaunus uzņēmumus un darba vietas, galvenokārt personām, kuras atradās ārpus darba tirgus.

5.3.3. Nodokļu reformai bija pozitīva ietekme nozarē, kurā lielākā daļa pakalpojumu bija saistīti ar nedeklarētu darbu. Nodokļu atlaides deva labumu ne tikai nozarei un tās klientiem, bet arī sabiedrībai kopumā.

5.3.4. Nozares apgrozījums 2013. gadā pārsniedza pusmiljardu *euro*. Šajā nozarē nodarbināto skaits 2013. gadā pārsniedza 16 000. Pēdējos gados šis skaitlis nepārtraukti pieaug. Laikā no 2012. līdz 2013. gadam nodarbinātības līmenis māsaimniecības pakalpojumu jomā pieauga par 16 %.

5.3.5. Lielāko daļu uzņēmumu nodibinājušas sievietes, nereti imigrējušās sievietes. Vairāk nekā trešdaļa māsaimniecības pakalpojumu saņēmēju ir pārsnieguši 65 gadu vecumu (no tiem divas trešdaļas ir sievietes). Kopumā 62 % klientu ir sievietes ar dažādu ienākumu līmeni, tomēr galvenokārt no sabiedrības vidusslāņa. Visplašāk šos pakalpojumus izmanto ģimenes. Divas trešdaļas māsaimniecībā nodarbināto bija bezdarbnieki vai strādāja nedeklarētu darbu. Aptuveni 80 % algoto darbinieku ir sievietes, un 40 % algoto darbinieku ir dzimuši ārpus Zviedrijas.

5.3.6. Pakalpojumu nozares galvenā darba devēju organizācija noslēdz ar arodbiedrību organizācijām kopīgumus uzņēmumiem, kas sniedz māsaimniecības pakalpojumus. Kopīgumos paredzēti noteikumi par darba samaksu, darba laiku, apmaksāto atvaļinājumu, apmācību, sociālo nodrošinājumu, kā arī citi aspekti.

5.3.7. Pēc reformas paaugstinājās nodarbinātības līmenis, pazeminājās bezdarba līmenis, samazinājās slimības atvaļinājuma ilgums un, visbeidzot, palielinājās nodokļu ieņēmumu apjoms, kas nodrošina, ka sistēma pati sevi gandrīz pilnībā finansē.

5.4. *Panākt profesionālu darba vietu izveidi*

5.4.1. Papildus pienākumiem, kuru veikšanai vajadzīgas tehniskas prasmes (higiēnas prasības, sadzīves tehnikas lietošana, līdzekļu lietošana, bērna mazgāšana, palīdzēt pieaugušajam piecelties utt.) ir vajadzīgas arī saskarsmes iemaņas – viest uzticību, būt diskrētām un patstāvīgām, prast pielāgoties katram konkrētajam klientam. Kvalifikācija jāklasificē tabulās atkarībā no tā, vai jāveic tikai mājokļa uzkopšanas darbi vai jāaprūpē arī bērni vai gados veci cilvēki, vai klients ir mājās vai nav, vai viņš ir patstāvīgs vai arī fiziski vai garīgi atkarīgs.

5.4.2. Paradoksāli, ka dažām personām attieksme pret šiem pienākumiem ir negatīva, kaut gan tie ir pateicīgāki nekā daudzi citi pienākumi. Uzkopts un tīrs mājoklis, palīdzība cilvēkiem un attiecības ar bērniem dod gandarījumu. Valsts iestādes sadarbībā ar arodbiedrību un darba devēju organizācijām varētu, pirmkārt, veicināt šo pakalpojumu profesionalizāciju, iesaistīto personu apmācību un iegūto prasmju sertificēšanu un, otrkārt, virzīt darbu uz to, lai izveidotu struktūras, kas apkopotu un organizētu pakalpojumus ģimenēm.

5.4.3. Lai mainītu attieksmi, šie pienākumi jādefinē un jāizvērtē no tehniskā un saskarsmes viedokļa, salīdzinot tos ar līdzvērtīgiem pienākumiem citās profesionālajās jomās. Jāievieš diplomi, sertifikāti, jāorganizē mācības un jāatzīst ar pieredzi iegūtās prasmes. Daļa no iepriekš minētā jau ir ieviests.

5.4.4. Būtu arī lietderīgi veicināt karjeras virzību uz citiem pienākumiem vai pat citām profesijām tajā pašā vai citā nozarē. Lai novērstu intelektuālā potenciāla nelietderīgu izmantošanu, īpaši svarīgi tas ir attiecībā uz augsti kvalificētām sievietēm migrantēm, kuras tiek virzītas uz pakalpojumu sniegšanu ģimenēm.

5.4.5. Saistībā ar ģimenēm sniegtajiem pakalpojumiem ir jāveic pasākumi, lai izskaustu cilvēku tirdzniecību, jo tas ir klajš cilvēktiesību pārkāpums.

5.4.6. Algoto darbinieku arodbiedrību organizācijas bieži vien nav vēltījušas pietiekamu uzmanību mājsaimniecībā nodarbināto iesaistīšanai arodbiedrībās, jo arodbiedrībām privātie mājokļi nav pieejami, kā arī šādi nodarbināto redzamības trūkuma un izklaidētības dēļ tas, protams, ir sarežģīti. Mājsaimniecībā nodarbināto iesaistīšana arodbiedrībās varētu sekmēt profesionālu darba vietu izveidi ģimenēm sniegto pakalpojumu jomā. Profesionālu darba vietu izveide ir arī viens no nosacījumiem, lai panāktu sieviešu un vīriešu profesionālo līdztiesību.

Briselē, 2014. gada 16. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Uzņēmējdarbības pakalpojumu ietekme rūpniecībā”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2015/C 012/04)

Ziņotājs: **Joost VAN IERSEL**

Līdzziņotājs: **Hannes LEO**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2014. gada 22. janvārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Uzņēmējdarbības pakalpojumu ietekme rūpniecībā”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI) savu atzinumu pieņēma 2014. gada 16. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (16. oktobra sēdē), ar 100 balsīm par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ņemot vērā pakalpojumu un ražošanas ciešo mijiedarbību un tās ietekmi uz ilgtspējīgu izaugsmi un nodarbinātību Eiropā, EESK visnotaļ mudina Komisiju nākamā pilnvaru perioda prioritāšu sarakstā iekļaut arī uzņēmējdarbības pakalpojumus. Tas vēl jo vairāk ir vajadzīgs tāpēc, ka veidojas jauns ražošanas modelis, ko dažkārt sauc par “ceturto rūpniecisko revolūciju”.

1.2. Nepieciešamas konkrētas ES iniciatīvas visās jomās, kas saistītas ar digitālo revolūciju un tās izraisītajām pārmaiņām ekonomikā un sabiedrībā. Galvenais priekšnosacījums ir publisko iestāžu un sabiedrības informētības palielināšana.

1.3. Uzņēmējdarbības pakalpojumiem vajadzētu būt aktīvas rūpniecības politikas sastāvdaļai, un tie būtu jāņem vērā stratēģijas “Eiropas 2020” starpposma pārskatīšanā 2015. gadā. EESK norāda, ka Komisija un Padome līdz šim nav pietiekami novērtējušas minēto pakalpojumu nozīmīgumu.

1.4. Puse Komisijas ģenerāldirektorātu tā vai citādi nodarbojas ar pakalpojumiem, bet nav sistēmiskas pieejas, nemaz nerunājot par stratēģisku pieeju. Šajā jomā nav ne skaidras politikas, ne arī kāda atpazīstama runasvīra. Ļoti lielu vilšanos sagādāja arī Padomes tuvredzīgais lēmums daudzgadu finanšu shēmā samazināt budžetu Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentam no 9 miljardiem EUR, ko bija ierosinājusi Komisija, uz 1,2 miljardiem EUR.

1.5. ES tagad ir jāizlemj, vai tā grib ieņemt vadošo pozīciju, no jauna veicinot ilgtspējīgu izaugsmi un jaunu darbvietu radīšanu, vai arī ļaut ieņemt savu vietu citiem.

1.6. Tādēļ EESK ļoti atzinīgi vērtē Komisijas pagājušajā gadā ierosināto iniciatīvu uzsākt politikas debates augsta līmeņa grupā uzņēmējdarbības pakalpojumu jautājumos⁽¹⁾. EESK stingri uzstāj, ka drīzumā pēc minētajām debatēm jāveic šādi pasākumi:

- padziļināta analīze,
- Komisijas attiecīgo struktūrvienību darba efektīva koordinēšana un
- Eiropas programmas izstrāde (sk. 1.15. punktu).

⁽¹⁾ Augsta līmeņa grupa uzņēmējdarbības pakalpojumu jautājumos, ko izveidoja Uzņēmējdarbības un rūpniecības ĢD, izklāstīja savus secinājumus 2014. gada aprīlī. Līdztekus tam piecas darba grupas īpaši pievērsās konkrētām jomām.

1.7. Ražošanā jau strauji izvēršas un dominē uzņēmējdarbības pakalpojumi. Jaunas paaudzes uzņēmējdarbības pakalpojumu izstrādē un sniegšanā pašlaik iesaistās aizvien vairāk dažādu uzņēmumu – gan ražošanas, gan pakalpojumu sniegšanas uzņēmumi. Tā kā attīstās jaunas tehnoloģijas, palielinās pakalpojumu nozīmīgums ražošanā.

1.8. Turklāt lietiskais internets un pakalpojumu sniegšanas internets šobrīd Eiropā tiek dēvēts par ceturto industriālo revolūciju, un tas liecina, ka pēc automatizācijas laikmeta ir sākusies jaunas ēra.

1.9. Būtisku progresu rada mašīnas un interneta, mašīnas un cilvēka un mašīnas – mašīnas vertikālā un horizontālā sadarbība visā vērtību radīšanas ķēdē reālajā laikā. Izolētas automatiskās iekārtas tiek savstarpēji savienotas neskaitāmos tīklos un to variācijās. Programmatūra un tīkli savieno viedus produktus, digitālos pakalpojumus un patērētājus ar jaunajiem inovatīvajiem nākotnes “produktiem”.

1.10. Šis attīstības virziens tiek plaši apspriests. Par vadošo saimniecisko un politisko pieeju uzskatāms Vācijas projekts *Industrie 4.0*, kurā pienācīga uzmanība veltīta gan uzņēmējdarbības pakalpojumiem, gan visai saimnieciskajai videi, kurā pašlaik notiek būtiskas pārmaiņas. Kopā ar līdzīgām ierosmēm tam vajadzētu kļūt par pamatu programmai, kas paredzēta rūpniecības nozarei un plašam publiskā un privātā sektora ieinteresēto personu lokam. Digitālajos tirgos iniciatori līdz šim ir guvuši milzīgas priekšrocības konkurences jomā.

1.11. ASV, Ķīnā un Korejā ir paredzētas globāli salīdzināmas stratēģiskas iniciatīvas. Pentagons plāno investīciju programmu. Tādiem gigantiem kā *Google*, *Amazon*, *Apple* un *Yahoo* ir dabiskas priekšrocības tirgū.

1.12. Izšķirošais ir cilvēkfaktors. Jaunas vērtību radīšanas ķēdes un uzņēmējdarbības modeļi rada jaunas alianses un uzņēmumu savstarpējās attiecības, un tam ir milzīga ietekme uz darba organizāciju. Turklāt ir sagaidāmas ievērojamas pārmaiņas darba tirgū. Pateicoties digitālās tehnoloģijas straujajai attīstībai, rūpniecībā un jo īpaši uzņēmējdarbības pakalpojumu nozarēs pastāvīgi rodas jauni darba organizācijas, nodarbinātības un kvalifikācijas paaugstināšanas veidi. Minētās pārmaiņas ir rūpīgi jāuzrauga. Ar mērķorientētiem pasākumiem, kas balstās uz labi finansētu pētniecību, jācenšas veicināt labvēlīgu apstākļu radīšanu un mazināt negatīvo ietekmi.

1.13. Daudzām uzņēmējdarbības pakalpojumu nozarēm šobrīd trūkst sociālā dialoga kultūras, un tas var pazemināt nodarbinātības kvalitāti šajās nozarēs. Arī tādēļ, ka jārada novatoriskas izglītības un apmācības iespējas, vajadzīgs stabils sociālā dialoga un aktīvas līdzdalības satvars uzņēmumu, nozaru, valsts un ES līmenī, vienlaikus ņemot vērā uzņēmumu biežo pārstrukturēšanos strauji augošajā uzņēmējdarbības pakalpojumu nozarē.

1.14. Kvalifikācijas un prasmju pārrobežu atzīšana visā Eiropas Savienībā sekmēs darbaspēka mobilitāti un zināšanu uzkrāšanu. Šī atzīšana paplašinās un pastiprinās arī Eiropas mēroga iespējas ļoti daudziem mazajiem uzņēmumiem un mikrouzņēmumiem šajā jomā.

1.15. EESK lielā mērā piekrīt ES augsta līmeņa grupas un piecu darba grupu 2013. gadā sniegtajiem ieteikumiem. Tā kā uzņēmējdarbības pakalpojumiem ir liela nozīme, lai sasniegtu ražošanas mērķi sniegt 20 % IKP 2020. gadā, un tā kā sāksies ceturta industriālā revolūcija, vajadzīga ir Eiropas programma vai ceļvedis, kas attiecas uz uzņēmējdarbības pakalpojumiem. EESK uzskata, ka tajā uzmanība jāvelta šādiem aspektiem.

A. Zināšanas un politikas atbalsts:

— informētības palielināšana un debašu veicināšana,

— uzņēmējdarbības pakalpojumu definēšana un klasificēšana,

— atbilstīgu un ticamu statistikas datu nodrošināšana par uzņēmējdarbības pakalpojumiem un to attīstību.

B. Politikas jomas:

- integrācijas stiprināšana, iekšējā tirgus sadrumstalotības mazināšana un ES iekšējās tirdzniecības šķēršļu likvidēšana,
- atbalsts reglamentējošajiem noteikumiem un Eiropas platformām standartizācijas jomā,
- iekšējā telekomunikāciju nozares tirgus nostiprināšana,
- centieni veicināt ieguldījumus infrastruktūrā, kas vajadzīga, lai izveidotu drošu digitālo tirgu, kurā norit komunikācija, sadarbība un digitālo preču un pakalpojumu apmaiņa,
- datu un intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība,
- tiesisko un regulatīvo šķēršļu, kas kavē uzņēmējdarbības pakalpojumu starptautisko tirdzniecību, novēršana.

C. Īpašie temati:

- lielo datu – datu apjoma, dažādības un aprites ātruma ievērojamas palielināšanās – ietekme, ko izraisa intensīva sakaru veidošana un datu ģenerēšana,
- ļoti svarīgā saikne starp pētniecību, rūpniecību, pakalpojumiem un nodarbinātību,
- publiskais iepirkums,
- ekoloģiskie raksturlielumi un vides ilgtspēja,
- uzņēmējdarbības pakalpojumu sociālā ietekme uz sabiedrību kopumā un uz darba tirgu.

D. Finanšu aspekts:

- finanšu līdzekļi.

2. Ievads

2.1. Valstīs ar attīstītu ekonomiku vairāk nekā 70 % produkcijas izlaides un nodarbinātības nodrošina pakalpojumu nozare. Visur pasaulē pieaug pakalpojumu procentuālais īpatsvars un sarežģītība.

2.2. Uzņēmējdarbības pakalpojumi ir nozīmīgs izaugsmes faktors. Saskaņā ar Komisijas datiem laika posmā no 1999. gada līdz 2009. gadam to vidējais pieaugums bija 2,38 %, bet vidējais pieaugums visās pārējās ES tautsaimniecības nozarēs bija 1,1 %. Tajā pašā laika posmā nodarbinātības pieaugums šajā nozarē bija 3,54 %, turpretī visās pārējās ES tautsaimniecības nozarēs – tikai 0,77 %.

2.3. Pakalpojumu vai ekonomikas terciārā sektora paplašināšanās ES kopējā saimnieciskajā darbībā pārspēj ražošanas paplašināšanos. Minētajam posmam seko ceturtais sektora paplašināšanās, proti, arvien plašāka informācijas un uz zinātnes atziņām balstīto pakalpojumu sniegšana.

2.4. Pakalpojumi ir vispārējs apzīmējums. Tas attiecas uz ļoti plašu saimnieciskās un sociālās darbības diapazonu, sākot no darba tirgus zemākā segmenta līdz augstākajam segmentam. Nodarbinātības pieaugums vērojams augsti kvalificētās un zemi kvalificētās profesijās, turpretī nodarbināto skaits vidējas kvalifikācijas pakalpojumu sniegšanas jomās sarūk, un tas rada spriedzi iedzīvotāju vidējā slānī.

2.5. Pakalpojumu un rūpniecības savstarpējā mijiedarbībā var identificēt šādus galvenos attiecīgo pakalpojumu veidus:

- no ārpusē sniegti pakalpojumi, ko izmanto rūpniecība, t. i., pakalpojumi, kurus sniedz uzņēmējdarbības pakalpojumu sektors. Tie ir ekspluatācijas pakalpojumi (piem., ražošanas objektu tīrīšana un uzkopšana), profesionālie pakalpojumi (piem., inženiertehniskie pakalpojumi) un citi pakalpojumi, tostarp zinātnesietilpīgie pakalpojumi (KIS) (piem., datoru apkope).
- iekšēji sniegti pakalpojumi, ko izmanto rūpniecība, t. i., pakalpojumu sniegšanas funkcijas, kuras pilda rūpniecības nozares iekšējie pakalpojumu sniedzēji,

- atbalsta pakalpojumi, ko sniedz rūpniecība, t. i., pakalpojumi, kurus rūpniecība sniedz līdztekus saviem produktiem (piem., pēcpārdošanas pakalpojumi),
- integrētie pakalpojumi, ko sniedz rūpniecība, t. i., pakalpojumu sniegšanas funkcijas, kuras ir iekļautas rūpniecības piegādātajos produktos (piem., programmatūra).

2.6. Uzņēmējdarbības pakalpojumu klāsts un apjoms kopš pagājušā gadsimta 70. gadiem ir ievērojami palielinājies. Pašlaik minētās nozares apgrozījums ir 2000 miljardi EUR, un tā nodrošina darbvietas 24 miljoniem cilvēku. Nozarē darbojas miljoniem uzņēmumu, galvenokārt mazie un mikrouzņēmumi, nemaz jau nerunājot par lielāko uzņēmumu iekšējām struktūrvienībām, kas nodarbojas ar attiecīgo pakalpojumu sniegšanu. Uzņēmējdarbības pakalpojumu īpatsvars ES ekonomikā ir 11,7 %.

2.7. Bez attiecīga kopsaucēja aina ir ārkārtīgi daudzveidīga. Minēto pakalpojumu milzīgā ietekme skar visus slāņus un attiecības sabiedrībā. Tie ir pārmaiņu virzošais spēks un stimulē uzņēmējdarbības modeļu pārskatīšanu. Tie sekmē publiskā un privātā sektora uzņēmumu un valsts sektora iestāžu pastāvīgu reorganizāciju.

2.8. Pēdējos gadu desmitos spēcīgi virzošie faktori ir bijuši automatizācija un IKT⁽²⁾. Sasniegumiem atsevišķos pakalpojumu nozares sektoros bieži ir transversāla ietekme uz pārējiem sektoriem.

2.9. Tradicionālās robežas starp ražošanu un pakalpojumiem pamazām izzūd. Ražošanas attīstību vairs nevar nošķirt no pakalpojumiem, kā tas bija agrāk. Tādēļ ES mērķis – pārstrādes rūpniecības (ražošanas) īpatsvaru ES nacionālajā kopproduktā palielināt līdz 20 % – būtu jādefinē no jauna, ņemot vērā uzņēmējdarbības pakalpojumu sniegto pievienoto vērtību. Atbilstošāk būtu runāt par vērtību radīšanas ķēdi, kas orientēta uz ražošanu⁽³⁾.

2.10. Globālā kontekstā Eiropai kopumā veicas labi, lai gan ir jomas, kurās Eiropas rūpniecība saskaras ar grūtībām. Darbvietu pārvietošanu pozitīvi var ietekmēt produktivitātes pieaugums un jauno tehnoloģiju dinamiska ieviešana. Tomēr vērojama iedzīvotāju piesardzīga attieksme pret atjaunošanu un slēpta pretošanās jaunievedumiem. Šādai tendencei jāpievērš īpaša politiskā uzmanība.

3. Uzņēmējdarbības pakalpojumu attīstība un savstarpējās saiknes rūpniecībā

3.1. Uzņēmējdarbības pakalpojumi attīstās ļoti dinamiski. Pateicoties interneta virzītajai revolūcijai, pieaug pakalpojumu ietekme uz ražošanas līnijām, kā arī uz uzņēmumu darbības rezultātiem kopumā. Ražošanas līnijas tagad darbojas, balstoties uz attiecīgo programmatūru. Darbaspēka loma ražošanā samazinās.

3.2. Tas ir pretrunā tradicionālajai teorijai un liecina, ka ražošanas un uzņēmējdarbības pakalpojumu savstarpējā saikne aizvien pastiprinās. Tādēļ abu minēto aspektu nošķiršana bieži ir mākslīga. Šodien uzņēmumi izmanto ražošanas līdzekļus un ražo produktus un sniedz pakalpojumus, kuros ir apvienoti gan ražošanas, gan pakalpojumu komponenti. Šī mijiedarbība ir divvirzienu process.

3.3. Šādu secinājumu var izdarīt arī, vērojot pārmaiņas korporatīvajā vidē. Lai gan pakalpojumiem galvenokārt ir atbalstošs raksturs, tie ir galvenais virzošais spēks vērtības radīšanas ķēžu sadrumstalošanā. Tā cita starpā izraisa lielāku uzņēmumu sadalīšanos un pārveido tos no samērā statiskām struktūrām par tādām struktūrām, kas balstās uz viena un tā paša uzņēmuma vairāk vai mazāk neatkarīgu – vai vismaz identificējamu – daļu vai ārējo līgumslēdzēju (ārpakalpojumi) dinamisku mijiedarbību. Pakalpojumi, kas ir elastīgi un pielāgoties spējīgi saistelementi, atbalsta šādus procesus.

3.4. Vērtību radīšanas ķēdes sadrumstalošana ievērojami samazina arī nozaru atšķirības, jo robežas starp nozarēm pakāpeniski izzūd. Parādās pilnīgi jauna aina, piemēram, Google sāk ražot automobiļus, apzinoties, ka 35 % ieguldījumu automobilī veido programmatūra, un mašīnbūvē un sarežģītu iekārtu ražošanā šī procentuālā daļa var palielināties pat līdz 50 %.

⁽²⁾ Sk. EESK 2014. gada jūlija atzinumu TEN/549 "Interneta pārvaldības nākotnes veidošana" (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

⁽³⁾ Institut der Deutschen Wirtschaft, Ķelne, 2013. gads.

3.5. Neraugoties uz to, ka pakalpojumu ietekme uz visu tautsaimniecību un nodarbinātību ir vispārēji atzīta, pārsteidz tas, ka ES līmenī joprojām nav padziļinātas analīzes; tam ir arī šādi iemesli:

- izņemot dažus lielos uzņēmumus, nozarē galvenokārt darbojas ļoti liels skaits mazo un mikrouzņēmumu, kas tikpat kā nav organizēti, tādēļ uzņēmējdarbības pakalpojumu nozares ietekme ES līmenī ir ļoti vāja,
- turklāt atjaunošanas procesa dinamiskā un pastāvīgā rakstura, kā arī izgudrojumu dēļ ir ļoti grūti izstrādāt drošas metodes klasificēšanai,
- īpašā uzmanība, ko ES ilgstoši ir veltījusi ražošanai, nav ļāvusi Eiropas Savienībai patiesi un objektīvi novērtēt atbalsta pakalpojumu visaptverošo ietekmi.

3.6. Tradicionālie statistikas rādītāji, kuros ražošana skaidri nodalīta no pakalpojumiem, tāpēc nespēj atainot vērtības radīšanas ķēžu sarežģītību. Ražošanas līdzekļu un produkcijas izlaides plānos cita starpā būtu jānorāda, kuras pakalpojumu nozares un cik daudz sniedz ražošanai, un otrādi. Lai to varētu paveikt, vispirms tomēr jāizstrādā jauni statistikas rādītāji.

3.7. Precīzākai un sīkākai statistikai būtu jānodrošina labāks pamats politiskām debatēm par to, kas notiek, un par iespējamiem produktivitātes uzlabošanas instrumentiem.

3.8. Statistika cita starpā var arī palīdzēt koncentrēt debates uz to, kā likvidēt šķēršļus, kas kavē pārrobežu tirdzniecību un darbaspēka mobilitāti un ko rada valstu noteikumi, pārmērīga reglamentēšana un īpašas valsts līmeņa tiesības, kuras piešķirtas profesijām pakalpojumu nozarē, piemēram, tiesības attiecībā uz kvalifikāciju. Profesionālās kvalifikācijas saskaņošanai un pārrobežu atzīšanai būtu jāatvieglo reglamentēto profesiju pārstāvju pārrobežu mobilitāte, kas ļoti interesē arī mazos uzņēmumus un mikrouzņēmumus.

3.9. ES kopējie rādītāji atspoguļos ievērojamas atšķirības Eiropas valstīs. Spēcīga pakalpojumu nozare veido pamatu spēcīgai tautsaimniecībai. Ļoti liela nozīme ir infrastruktūrai, jo īpaši platjoslas infrastruktūrai. Infrastruktūrai vajadzētu būt pienācīgi aizsargātai gan datu aizsardzības apsvērumu dēļ, gan arī tādēļ, ka jānodrošina pakalpojumu nepārtrauktība. Vairākām dalībvalstīm vēl daudz jādarā, lai likvidētu atpalicību šajā jomā.

3.10. Ražošanas līnijas ir koncentrētākas nekā agrāk. Eiropas tirgu un jaunietekmes tirgu savstarpējā savienojamība ir radījusi kompleksus tautsaimniecības un zinātnības tīklus, kuros virzošais spēks ir pakalpojumi. Tā kā rūpniecība būs atkarīga no augsti specializētiem, uz zināšanām balstītiem un augstas kvalitātes pakalpojumiem, ražošanas pārvietošana zaudēs efektivitāti.

3.11. Eiropa joprojām saglabā salīdzinošas priekšrocības šādu augstas kvalitātes pakalpojumu sniegšanā, pateicoties galvenokārt augsti kvalificētajam darbaspēkam un izpētes un izstrādes līmenim. Eiropai tomēr nevajadzētu pieļaut kļūdu un apmierināties ar pašreizējo stāvokli. Jārīkojas proaktīvi, lai nezaudētu konkurētspējas priekšrocības. Tādēļ jo īpaši vajadzīga politika, kas pastāvīgi veicina liela apjoma ieguldījumus pētniecībā un izstrādē, un darbaspēka kvalifikācijas turpmāka paaugstināšana.

3.12. Būtiska nozīme ir pakalpojumu sniedzēju un klientu mijiedarbībai. Uzņēmējdarbības pakalpojumi sekmē klienta piedāvāto produktu un/vai palīgīdzekļu ražošanu. Sasniegumus nodrošina pieprasījuma un piedāvājuma efektīva sadarbība, kurā rodas ieceres par jaunu "arhitektūru". Tiek apvienoti dažādi redzējumi un "valodas", lai radītu jaunus risinājumus. Šajos procesos kreatīvi un katra vajadzībām pielāgoti risinājumi tiek saņemti no dažādām zinātnes un tehnikas disciplīnām.

Apbrīnojami ir tas, kas nav vidēja lieluma uzņēmumu. Izņemot nozīmīgos lielos pakalpojumu sniedzējus kā, piemēram, SAP, pakalpojumu sniedzēju lielajā segmentā Eiropa ir pārstāvēta mazāk nekā ASV. Dažos augsto tehnoloģiju segmentos Eiropa salīdzinājumā ar ASV faktiski nav pārstāvēta vispār. Tādi piemēri kā *Google*, *Apple*, *Amazon* un *Microsoft*, kas ir meistari spēlē, kurā "uzvarētājs iegūst visu", parāda, cik bēdīgi ir tas, ka šajā jomā nav dalībnieku no Eiropas.

3.13. Saistībā ar problēmām, kas izriet no Pakalpojumu direktīvas, jānorāda, ka centienos pabeigt vienotā uzņēmējdarbības pakalpojumu tirgus izveidi ir jāizmanto izaugsmes un darbvieta radīšanas iespējas, vienlaikus neļaujot izpausties pakalpojumu tirgus liberalizācijas iespējamām negatīvajām sekām, piemēram, sociālajam dempingam un algu dempingam.

3.14. Komisija 2011. gadā īpaši norādīja, ka būtu atzinīgi jānovērtē uz zināšanām balstītu uzņēmējdarbības pakalpojumu (KIBS) loma. Visaptverošs secinājums ir tāds, ka pakalpojumiem, un jo īpaši KIBS, ir svarīga un pieaugoša loma, jo tos arvien biežāk izmanto ražošanas procesos. Faktiski tie ir nedalāmi saistīti, savukārt rūpniecības rezultāts aizvien vairāk un vairāk kļūst atkarīgs no šādu pakalpojumu kvalitātes.

3.15. Zinātnieki un augstskolas arī sniedz lielu ieguldījumu novatoriskos pakalpojumos un sadarbojas ar rūpniecību. Samērā daudzās universitātēs darbību ir uzsākuši jauni daudzsološi uzņēmumi uzņēmējdarbības pakalpojumu nozarē. Tas veicina zinātnes, novatorisku risinājumu un rūpniecības sasaisti. Turklāt tam ir arī tālejošāka pozitīva ietekme, jo labāki pakalpojumi veicina labākas vietas iegūšanu vērtību radīšanas ķēdē, ja noteiktās rūpniecības nozarēs attiecīgajai valstij jau ir tehnoloģiskās spējas un salīdzinošas priekšrocības⁽⁴⁾. Tas ievērojami palielina ražošanas nozīmīgumu starptautiskajā tirdzniecībā.

3.16. Pakalpojumu nozīmīgums ļauj runāt par "ražošanas servitizāciju". Ražošanas un pakalpojumu simbioze bieži izmaina uzņēmumu prioritātes vai pat visu darbības jomu. Jaunie pakalpojumi dod iespēju mainīt tirgdarbības konceptus, jo galvenā uzmanība vairs nav pievērsta produktu pārdošanai, bet gan (individuālu) patērētāju vajadzībām. Vēl viens piemērs ir tas, ka ražošanas uzņēmumi aizvien vairāk paļaujas uz uzņēmējdarbības pakalpojumu izstrādi un sniegšanu, kas ir to darbības visienesīgākā daļa.

3.17. Ņemot vērā iepriekš minēto, izvirzītais mērķis līdz 2020. gadam nodrošināt, ka rūpniecības daļa ES nacionālajā kopproduktā sasniedz 20 %, ir pārāk nekonkrēts. Būtu drīzāk jānosaka, ka mērķis ir radīt labvēlīgus apstākļus tādu rūpniecisko procesu pilnveidošanai, kuros ražošanas un pakalpojumu simbioze, balstoties uz progresīviem ražošanas procesiem un produktivitāti, nodrošina mūsdienīgu produktu izlaidi.

3.18. IKT lietojumprogrammu jaunais vilnis ir pašvirzošs: pakalpojumi rada pakalpojumus, un tādēļ nesamērīgi pieaug to nozīmīgums ekonomikā. Pakalpojumi sekmē produktivitāti un stimulē transversālu ietekmi visā tautsaimniecībā, radot jaunas kombinācijas. Tie dos jaunu stimulu arī globalizācijai.

3.19. Vēl viens aspekts ir tas, ka aizvien vairāk produktu tiek laisti tirgū kopā ar tiem piesaistītajiem vai pat tajos iekļautajiem pakalpojumiem, kas atkal rada jaunas alianses un kombinācijas.

4. Ceturtā industriālā revolūcija – milzīgas un krasas pārmaiņas

4.1. Uzņēmējdarbības pakalpojumu klāsts un ietekme ievērojami pieaug saistībā ar ceturto industriālo revolūciju, kam ir plašāka darbības joma nekā tikai uzņēmējdarbības pakalpojumiem⁽⁵⁾. Minētās revolūcijas priekšteči ir trīs šādi vēsturiski periodi: mehanizācija, elektroenerģija un IT. Tagad galvenā uzmanība ir pievērsta pakalpojumu sniegšanas interneta un lietiskā interneta ieviešanai.

4.2. Šajā procesā tiek īstenotas dažādas uzņēmējdarbības un zinātnes ierosmes (dažas no tām saņem valsts iestāžu atbalstu), lai pielāgotu ražošanas procesus un izstrādātu jaunus produktus. Viena novatoriska ierosme ir Vācijas valdības 2012. gadā ierosinātais ceļvedis ceturtajai industriālajai revolūcijai⁽⁶⁾.

4.3. Šobrīd paralēli tiek īstenotas vēl vairākas iniciatīvas, kam ir līdzīgas iezīmes, piemēram:

— Holandes 2014. gada aprīļa iniciatīva "Viedā rūpniecība";

— Austrijas federālo zemju stratēģijas "Industrie 4.0";

— Valonijas reģiona konkurences kopas;

⁽⁴⁾ ESAO dokuments par tirdzniecības politiku Nr. 148 "The role of services for competitiveness in manufacturing" ("Pakalpojumu loma ražošanas konkurētspējas paaugstināšanā"), 2013. gads.

⁽⁵⁾ Iniciatīvas Industrie 4.0 plaša ietekme jāapspriež atsevišķi un plašāk turpmākajos atzinumos.

⁽⁶⁾ "Umsetzungsempfehlungen für das Zukunftsprojekt Industrie 4.0" ("Ieteikumi stratēģiskās rūpnieciskās iniciatīvas 4.0 īstenošanai"), 2013. gada aprīlis.

- AK valdības finansētais projekts “*Future of manufacturing*”;
- *Fondazione Democenter* – Sipe, Emīlija Romanja;
- *Smart Manufacturing Leadership Coalition* – ASV; un
- *Cyber-physical systems innovation hub*, Indija (plašāka nekā *Industrie 4.0*).

4.4. Nākotnes viedā rūpnīca ir ļoti kompleksa un daudzveidīga, iekļauta precizētā tīklu sistēmā, pateicoties sīki izstrādātām lietojumprogrammām un sistēmām. Šāda attīstība izraisīs pakāpenisku individualizāciju viedu un īpaši pielāgotu produktu un komponentu nodrošināšanā un izmantošanā, un šī individualizācija skars gan patērētājus, gan darba ņēmējus.

4.5. Rūpniecības un ekonomikas iespējas ir milzīgas. Jāveicina patērētāju vēlmju tūlītēja izpilde, elastīgums, optimāla lēmumu pieņemšana, izejvielu efektīva izmantošana un pievienotā vērtība, ko varētu radīt jaunie pakalpojumi. Minētā virzība varētu atbilst arī Eiropas demogrāfiskajām tendencēm un sekmēt darba un privātās dzīves līdzsvaru, vienlaikus veicinot konkurētspēju vidē, kurā ir augsti ienākumi.

4.6. Visās rūpniecības nozarēs tiks paredzēta horizontālā un vertikālā integrācija, kā arī visaptveroša inženierzinātņu sasniegumu digitālā integrācija visā vērtību radīšanas ķēdē. Brīva piekļuve un inovācija sekmēs intensīvu sakaru un tīklu veidošanu.

4.7. Lai nezaudētu konkurentiem no trešām valstīm, Eiropas Savienībā būs jāizveido kopīgas produktu un pakalpojumu standartizācijas platformas, iekļaujot visus atbilstīgos vērtību radīšanas ķēdes komponentus.

4.8. Iesaistīti ir gan lielle, gan mazie uzņēmumi. Mazajiem un vidējiem uzņēmumiem ir labvēlīga perspektīva. Tiem būs daudz mazāk grūtību nekā līdz šim pakalpojumu un programmatūras sistēmu izmantošanā. Reģionāla mēroga MVU tiks rastas jaunas iespējas, un tos varēs vieglāk iesaistīt arī internacionalizācijas procesos. MVU katrā ziņā varēs gūt labumu no starpnozaru zināšanām un tehnoloģijas tālāknošanas.

4.9. Kā jau minēts iepriekš, visās jomās klientu un piegādātāju savstarpējās attiecības būs daudz ciešākas.

4.10. Esošās, uz IT balstītās tehnoloģijas jāpielāgo ražošanas specifiskajām prasībām un jāturpina pilnveidot. Vajadzīgas ar pētniecību, tehnoloģijām un apmācību saistītas iniciatīvas, lai izstrādātu metodoloģiju automatizētas inženiertehniskās modelēšanas un sistēmu optimizēšanas jomā.

4.11. Jārada ekonomikas infrastruktūra, kas nodrošina arī atbilstošu platjoslas interneta infrastruktūras un piemērotu izglītības un apmācības iestāžu izveidi. Šajā ziņā EESK vēlreiz uzsver, ka papildus pārdomātai fiskālajai politikai ir vajadzīga izaugsmes iniciatīva ⁽⁷⁾. ES dalībvalstīm būtu jāgūst labums no ekonomikas pašreizējās atveseļošanās un jāizmanto iespēja palielināt ieguldījumus neaizstājamā infrastruktūrā, kas ir ļoti steidzams jautājums iniciatīvas *Industrie 4.0* ērā.

4.12. *Industrie 4.0* sniegs Eiropai unikālu iespēju virzīties uz dažādiem mērķiem ar vienu vienīgu ieguldījumu infrastruktūrā. Atlikšana uz vēlāku laiku mazinātu Eiropas konkurētspēju. Šāds ieguldījums būtu jāvērtē pozitīvi arī kārtējā “Eiropas pusgādā” izstrādātajos ieteikumos katrai valstij.

⁽⁷⁾ Sk. EESK 2013. gada jūlija atzinumu par tematu “Spēcīgāka Eiropas rūpniecība izaugsmei un ekonomikas atveseļošanai. Atjaunināts paziņojums par rūpniecības politiku” un jo īpaši tā 1.2. punktu. OV C 327, 12.11.2013., 82. lpp.

4.13. Vācijas izstrādātajā ceļvedī pienācīga uzmanība veltīta šīs ierosmes sociālajiem aspektiem. Iesaistīta ir ne tikai uzņēmumu vadība un darbinieki, bet gan visa sabiedrība. Tās ir milzīgas un krasas pārmaiņas cilvēka un tehnoloģijas un cilvēka un vides mijiedarbības jomās. Tehnoloģiskie jauninājumi ir jāaplūko to sociālajā kontekstā un kultūras kontekstā, jo sociālās pārmaiņas un pārmaiņas kultūras jomā pašas par sevi arī ir nozīmīgs inovācijas virzītājspēks.

4.14. Jauni apvāršņi arī tiek pavērti, izmantojot decentralizētas vadības un pārvaldības pieejas un uzticot darbiniekiem atbildību par viņu pieņemtajiem lēmumiem. Tas ir saistīts ar būtiskām pārmaiņām.

4.15. Valstu un ES līmenī būtu jāorganizē forumi, semināri un darba grupas, kuros iesaistīti uzņēmumi, sociālie partneri, zinātnes aprindas un valsts iestādes. Šādiem forumiem un darba grupām ir būtiska nozīme centienos izstrādāt vīziju un stratēģijas, kā pārmaiņu process būtu jāvada, lai varētu izmantot iespējas un izdevības un izvairīties no kļūdām. Augsta līmeņa grupa (skat. turpmāk) ir piemērs, kas liecina par ieinteresēto personu sekmīgu dialogu.

4.16. Jaunajai digitālās rūpnieciskās darbības un digitālo pakalpojumu videi vajadzēs drošu un uzticamu digitālās apmaiņas platformu, kurā tirgdarbības tiesības ir skaidri noteiktas un tiesības tiek aizsargātas⁽⁸⁾. Mūsdienu hibrīdajā pasaulē sakaru un sadarbības platformas ir vienlīdz svarīgas.

5. Ietekme uz sabiedrību un darba tirgiem⁽⁹⁾

5.1. Uz pakalpojumiem orientētai sabiedrībai un digitalizācijai ir milzīga ietekme uz darba tirgu un visu sabiedrību kopumā.

— Ekonomikas “servitizācija” izraisa nodarbinātības samazināšanos iedzīvotāju grupās ar vidējiem ienākumiem. Lai šo tendenci apturētu un izmainītu, rīcībpolitikā, kuras mērķis ir strukturālā pielāgošanās, par skaidru mērķi jāizvirza vidēju ienākumu nodarbinātības iespēju radīšana. Tādēļ ES rūpniecības un pakalpojumu nozares politikā būtu vairāk jāizmanto tādi instrumenti kā aktīva darba tirgus politika un ieguldījumi novatoriskā izglītībā un apmācībā. Būtu jāveic pasākumi, lai izpētītu, kādu atbalstu šajā sakarā iespējams gūt no darba koplīgumiem.

— Iedzīvotājiem visos līmeņos jābūt gataviem iegūt jaunas iemaņas, kas, ņemot vērā milzīgās sociālās problēmas, vēl jo vairāk ir iemesls, lai sekmētu mācību programmu un mūžizglītības pilnveidošanu, kura nodrošinātu to atbilstību mūsdienu prasībām. Pārmaiņas ietekmē visas paaudzes, tāpēc arī gados vecākiem darba ņēmējiem jābūt iespējai pastāvīgi aktualizēt savas iemaņas. Visiem novērtējumiem vai pētījumiem par pārmaiņu procesu jāpalīdz pareizi apzināt nepieciešamās profesionālās iemaņas un kvalifikācijas.

— Attīstības virzošais spēks galvenokārt ir (jauni) mazie uzņēmumi un mikrouzņēmumi, turpretī lielas ražotnes samazina darbinieku skaitu. Šo procesu atspoguļo jaunu uzņēmumu dibināšanas un pašnodarbināto skaita pieaugums visā Eiropā. Šodien ikviens nedēļas nogalē var izveidot programmatūras uzņēmumu, izmantojot viegli pieejamus instrumentus, kas dod iespēju ātri izstrādāt un testēt produktus, (t. s. “lean start-up” kustība).

5.2. Bažas izraisa tas, ka šīs milzīgās un krasās pārmaiņas ekonomikā un to ietekme uz sabiedrību un darba tirgu joprojām nav pietiekami analizētas un faktiski tiek apspriestas tikai uzņēmēju un zinātnieku aprindās.

5.3. Tāpēc ir daudz iemeslu, kādēļ šī pāreja uz pilnīgi jaunu redzējumu ekonomikā plaši jāapspriež gan politiķiem, gan sabiedrībai valstu un ES līmenī. Minētais process ietekmē daudzu iedzīvotāju ikdienas dzīvi reģionos un pilsētās, gan saistībā ar nodarbinātību, gan arī bezdarbu. Tas ietekmēs arī cilvēku izvēli, kas noteiks viņu nākotni. Attiecīgie sociālie un kultūras aspekti būtu pienācīgi jāapspriež un jāņem vērā.

⁽⁸⁾ Sk. EESK 2014. gada jūlija atzinumu TEN/550 “Kiberuzbrukumi Eiropas Savienībā” (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

⁽⁹⁾ Sk. arī EESK 2014. gada jūlija atzinumu TEN/548 “Digitālā sabiedrība: pieejamība, izglītība, apmācība, nodarbinātība, instrumenti vienlīdzības nodrošināšanai” (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

5.4. Pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" sadaļā "Vadošā loma rūpniecībā" prioritāte būtu jāpieskir pētījumiem par straujajām pārmaiņām darba tirgū, jo šīs pārmaiņas ir rūpīgi jāanalizē, lai radītu pamatu turpmākajai izglītībai un apmācībai.

5.5. Apdraudētas ir daudzas nestabilas darbvietas, un, ja process netiks labi pārvaldīts, tam būs sociālas un politiskas sekas. Eiropas Savienībai un dalībvalstīm tādēļ jārada tāda politiskā un reglamentējošā vide, kas papildus jaunās un nepieciešamas tehnoloģijas nodrošināšanai garantē arī to, ka tiek sasniegti mērķi, lai uzlabotu darba un dzīves apstākļus un lai izvairītos no zemu un augstu ienākumu grupu polarizēšanās.

5.6. Norises katrā valstī ir atšķirīgas. Jāpārskata tradicionālās programmas un jāpielāgo mācību programmas. Uzņēmumos notiek pārmaiņas. Attiecības starp izglītības nozari un uzņēmumiem mainās, lai neatpaliktu no pārmaiņām rūpniecībā. Darba ņēmējiem jābūt gataviem apgūt citādas un galvenokārt specializētākas iemaņas, un viņiem jābūt iespējai pielāgoties straujajām pārmaiņām prasmju pieprasījumā.

5.7. Šāda attīstība nekādā gadījumā nenozīmē vienpusēju uzsvāru uz tehniskām prasmēm. Intelektuālās un sociālās prasmes joprojām ir tikpat svarīgas. Tās ir nepieciešamas, lai neatpaliktu no sabiedrībā notiekošajām norisēm un lai nodrošinātu sociālo inovāciju, kas ir nesaraujami saistīta ar būtiskajām izmaiņām ekonomikā.

5.8. Šajā globālajā perspektīvā jānodrošina sociālais dialogs uzņēmumu, nozaru, valstu un ES līmenī, lai apspriestu norises, pamatnosacījumus Eiropas Savienībā un dalībvalstīs, kā arī veidus un līdzekļus darbaspēka pienācīgai sagatavošanai.

6. Pirmais posms – augsta līmeņa grupa uzņēmējdarbības pakalpojumu jautājumos

6.1. Uzņēmējdarbības pakalpojumu intensifikācijas ietekme pārāk ilgi nav ņemta vērā ES līmenī un ES politikas veidošanā. Tā kā gaidāmas būtiskas pārmaiņas, vēl jo vairāk nepieciešams labot esošo stāvokli. Tāpēc EESK ļoti atzinīgi vērtē augsta līmeņa grupas uzņēmējdarbības pakalpojumu jautājumos 2013. gada ziņojumu, kas ir pirmais posms šajā procesā.

6.2. Lai gan Komisija, jo īpaši ar Digitālās programmas un pētniecības un inovācijas projektu starpniecību, ir iesaistīta norisēs, kas saistītas ar uzņēmējdarbības pakalpojumu vispārējo ietekmi, notiekošā kopainas trūkst.

6.3. Uz nākotni orientētā rūpniecības politikā būtiska vieta jāieņem uzņēmējdarbības pakalpojumiem. Augsta līmeņa grupas ziņojumam būtu jāatvieglo centieni iegūt pilnīgu priekšstatu par pašreizējām norisēm un noteikt vēlamās pasākumus, kas īstenojami Eiropas Savienībā.

6.4. Minētā grupa ir apzinājusi lielu skaitu uzņēmējdarbības pakalpojumu, sākot no profesionāliem un tehniskiem pakalpojumiem līdz operatīviem atbalsta pakalpojumiem.

6.5. Jo īpaši jāatzīmē grupas atziņa, ka jaunas rīcībpolitikas sagatavošanā, ko veic Komisija, kā arī Konkurētspējas padomes politiskajās debatēs uzņēmējdarbības pakalpojumiem nav vēlīta pietiekama uzmanība.

6.6. Augsta līmeņa grupas darbību papildināja piecu darba grupu izstrādātie ziņojumi par šādiem tematiem: i) vienotais tirgus, ii) inovācija, iii) prasmes, iv) standarti, v) tirdzniecība. Ziņojumos ietvertas daudzas analītiskas piezīmes un sīki komentāri par pašreizējām norisēm apspriestajās jomās, kā arī par vēlamajām pieejām ES rīcībpolitikās un pasākumos.

6.7. Ziņojumos iekļautajos daudzajos apsvērumos un priekšlikumos uzsvērts, ka paralēli pilnveidotām un mērķtiecīgām politiskajām norādēm attiecībā uz MVU jāveic padziļināta analīze ES mērogā – tas ir ieteikums, ko EESK līdz ar daudziem ekspertiem ir paudusi jau gadiem ilgi. Mikrouzņēmumu un mazo uzņēmumu ievērojamā loma, kā arī to skaita eksponenciāls pieaugums pašreizējā rūpniecības ciklā vēlreiz apliecina, ka steidzami jāuzlabo regulējums, jāpilnveido nosacījumi inovācijas partnerībām un īpaša uzmanība jāvelta finansējuma pieejamībai.

6.8. Nerunājot par tradicionālajiem šķēršļiem pakalpojumu jomā salīdzinājumā ar šķēršļiem rūpniecības nozarē, analīze liecina, ka pašreizējam vienotā preču tirgus sadrumstalošanās procesam ir papildu nelabvēlīga ietekme uz pārrobežu norisēm un uzņēmējdarbības pakalpojumu stimulēšanu. Eiropa joprojām ir tālu no tā, lai izveidotu veiksmīgu, lielu iekšējo tirgu pakalpojumiem.

6.9. Daudzajos priekšlikumos par uzņēmējdarbības pakalpojumu vides uzlabošanu uzsvērta minēto pakalpojumu lielā nozīme ražošanas un pakalpojumu saiknes veidošanā un līdz ar to arī rūpniecības turpmākajā nostiprināšanā Eiropā.

6.10. Tādēļ EESK uzskata, ka augsta līmeņa grupas un darba grupu darbs ir ļoti lietderīgs sākuma punkts, lai Komisija veiktu sīkāku analīzi un izstrādātu konkrētus priekšlikumus.

Briselē, 2014. gada 16. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums par Eiropas pilsoņu iniciatīvu “Ūdens un sanitārija ir cilvēka tiesības! Ūdens ir sabiedriskais labums, nevis prece!””

(COM(2014) 177 final)

(pašiniciatīvas atzinums)

(2015/C 012/05)

Ziņotāja: **An LE NOUAIL MARLIÈRE**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2014. gada 11. septembrī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Komisijas paziņojums par Eiropas pilsoņu iniciatīvu “Ūdens un sanitārija ir cilvēka tiesības! Ūdens ir sabiedriskais labums, nevis prece!””

COM(2014) 177 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 18. jūlijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sedē), ar 151 balsi par, 2 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Atbildē uz pirmo panākumiem vainagoto Eiropas pilsoņu iniciatīvu “Ūdens un sanitārija ir cilvēka tiesības! Ūdens ir sabiedriskais labums, nevis prece!” Komisija apstiprina, ka ļoti svarīgas ir cilvēktiesības uz ūdeni un sanitāriju – jo tie ir ļoti svarīgi sabiedriski labumi —, un atkārtoti apliecina, ka “ūdens nav prece”.

1.2. Vispirmām kārtām ar gandarījumu jāatzīmē, ka šai Eiropas pilsoņu iniciatīvai (EPI) sabiedrības paustā atbalsta dēļ un tādēļ, ka Komisija atzinusi ar ūdeni saistīto pakalpojumu specifiku un lielo nozīmi “iedzīvotāju pamatvajadzību nodrošināšanā”, ūdensapgādes pakalpojumi tika izslēgti no direktīvas par koncesijām.

1.3. Vispārīgāk tverot, EESK atzinīgi vērtē Komisijas apņemšanos rīkoties saskaņā ar līguma noteikumiem, kuros prasīts Eiropas Savienībai saglabāt neitralitāti pret valstu lēmumiem par ūdensapgādes uzņēmumu īpašumtiesību modeli. Šajā ziņā EESK ir pārliecināta, ka neviens lēmums un neviens ar ES darbību saistīts tiesību akts nedrīkst ierobežot dalībvalstu brīvību izvēlēties veidu, kādā tās organizē ar ūdensapgādes pakalpojumu sniegšanu.

1.4. Tāpēc EESK aicina Komisiju īstenot konkrētus pasākumus, kuri paliekoši garantētu šīs apņemšanās izpildi visās ES kompetences jomās – kā attiecībā uz ES dalībvalstīm, kuras saņem atbalstu no Eiropas Stabilizācijas mehānisma, tā arī pašreizējās tirdzniecības sarunās (piemēram, Transatlantiskās tirdzniecības un ieguldījumu partnerības sarunās un/vai sarunās par Vispārējo vienošanos par tirdzniecību un pakalpojumiem), no minētajām tirdzniecības sarunām skaidri izslēdzot ūdensapgādes pakalpojumus.

1.5. Eiropas Komisijas atbildē Komiteja atzīmē vairākus pozitīvus aspektus:

— atzīts, ka par ūdensapgādes pakalpojumu sniegšanu parasti atbild vietējā līmeņa iestādes, kuras ir visciešākajā saskarē ar pilsoņiem;

- pausta apņemšanās attīstības politikā veicināt vispārēju piekļuvi ūdenim un sanitārijai, veidojot bezpeļņas partnerības;
- izrādīts atbalsts partnerībām publiskā sektora ietvaros, kuras būtu jāatzīst par lietderīgu instrumentu, ar kuru ne tikai starptautiskās attīstības kontekstā, bet arī Eiropas Savienībā var nostiprināt valsts pārvaldes un ūdensapgādes pakalpojumu efektivitāti.

1.6. Komiteja atzīmē, ka ūdensapgādes uzņēmumi pēc savas būtības ir monopoli, jo nepieciešami milzīgi ieguldījumi un transportēšanas izmaksas ir ļoti lielas, kā tas konstatēts Eiropas Vides aģentūras nesena ziņojumā (Eiropas Vides aģentūras 2003. gada ziņojums “*Assessment of cost recovery through water pricing*”, Luksemburga, 28. lpp.). Tāpēc valsts pārvaldei jāspēj vispārēji kontrolēt ūdensapgādes uzņēmumu sniegto pakalpojumu kvalitāti un efektivitāti. Šajā saistībā EESK ir vienisprātis ar Komisiju, kura norāda uz pārredzamības ļoti svarīgo lomu.

1.7. Tāpēc Komiteja mudina Komisiju ieguldīt vairāk pūliņu, lai pilnībā īstenotu Ūdens pamatdirektīvas 14. pantu (sabiedrības informēšana un apspriešanās), un atbalsta Komisijas nodomu veicināt ūdensapgādes pakalpojumu ekonomisko, tehnisko un kvalitātes rādītāju salīdzinošu novērtēšanu. Tādējādi būs uzskatāmāk redzama saikne starp ieguldījumu apmēru, ūdens vidējo cenu un darba apstākļiem, un tas nozarē palielinās pārredzamību.

1.8. EESK norāda, ka Ūdens pamatdirektīvas un Dzeramā ūdens direktīvas pārskatīšana būtu jāizmanto, lai tās papildinātu ar norādēm un principiem par vispārējas piekļuves principu un Ūdens pamatdirektīvā iekļauto principu par ūdens pakalpojumu izmaksu atgūšanu. EESK aicina Eiropas Komisiju ierosināt tiesību aktu, ar ko piekļuve ūdenim un sanitārijai kļūtu par cilvēktiesībām tādā nozīmē, kā to atzīst ANO, kā arī veicināt ūdensapgādi un sanitāriju kā sabiedriskos pakalpojumus, kas ir būtiski visiem.

1.9. Komiteja atzīmē, ka eiropieši, atbalstot Eiropas pilsoņu iniciatīvu, ir pauduši vēlēšanos piedalīties ES politikas izstrādē un izteikt savu viedokli par ūdeni kā sabiedrisku labumu un sabiedrisko pakalpojumu. Tāpēc visām ES iestādēm vajadzētu dot iespēju visām ieinteresētajām personām piedalīties ES ūdens politikas pārvaldībā un radīt vairāk iespēju publiskai ūdens resursu nākotnes apspriešanai.

2. Ievads

2.1. Eiropas pilsoņu iniciatīva, kas tika ieviesta ar Lisabonas līgumu, lai veicinātu pilsoņu aktīvāku demokrātisko līdzdalību Eiropas lietās⁽¹⁾, paredz, ka viens miljons Eiropas Savienības (ES) pilsoņu, kuri pārstāv vismaz septiņas dalībvalstis, drīkst pieprasīt Eiropas Komisijai ierosināt tiesību aktus par jautājumiem, kas ietilpst ES kompetencē. Pilsoņu iniciatīva ir pirmais ES līmeņa līdzdalības demokrātijas instruments.

2.2. Kopš tās stāšanās spēkā 2012. gada aprīlī vairāk nekā 5 miljoni iedzīvotāju ir parakstījuši vairāk nekā 20 dažādas iniciatīvas. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja vairākus kampaņu rīkotājus uzaicināja uz savām plenārsesijām.

2.3. Eiropas pilsoņu iniciatīva par ūdeni un sanitāriju kā cilvēktiesībām ir iecerēta ar mērķi panākt, ka tiek ierosināts tiesību akts, kurā tiesības uz ūdeni un sanitāriju nostiprina par cilvēktiesībām tādā izpratnē, kā to lieto Apvienoto Nāciju Organizācija, un veicināt ūdens un sanitārijas nodrošināšanu kā svarīgu sabiedrisko pakalpojumu, kas pieejams visiem. Komiteju ar šo iniciatīvu iepazīstināja 2013. gada septembra plenārsesijā.

2.4. Atgādinājumam turpmākajās rindkopās pievienots iniciatīvas teksts:

“‘Ūdens un sanitārija ir cilvēka tiesības!’”

Mēs aicinām Eiropas Komisiju ierosināt tiesību aktus, kas īsteno cilvēktiesības uz ūdeni un sanitāriju, saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizāciju, un veicina ūdens un sanitārijas nodrošināšanu kā svarīgu sabiedrisko pakalpojumu, kas pieejams visiem.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 211/2011 par pilsoņu iniciatīvu, OV L 65, 11.3.2011., 1. lpp.

ES likumdošanā jāizvirza prasība valdībām ar likumu paredzēt un nodrošināt visus pilsoņus ar pietiekami daudz un tīru dzeramo ūdeni un sanitāriju. Mēs pieprasām, lai

1. ES iestādēm un dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt, ka visi iedzīvotāji bauda tiesības uz ūdeni un sanitāriju;
2. ūdens apgādes un ūdens resursu apsaimniekošanas noteikumi neattiecas uz “iekšējā tirgus noteikumiem” un lai uz ūdens pakalpojumiem neattiecas liberalizācija;
3. ES paplašina pasākumus, lai panāktu vispārēju piekļuvi ūdenim un sanitārijai.”

2.5. Eiropas Parlaments 2014. gada 17. februārī – pēc tam, kad Komisija bija apstiprinājusi 1 659 543 parakstus no 13 dalībvalstīm, – sarīkoja plašu “Pilsoņu iniciatīvas par ūdeni pilsoņu komitejas” uzklaušīšanu, kurā piedalīties bija uzaicināta arī EESK. Tajā pat dienā Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietnieks Maroš Šefčovič arī tikās ar “Pilsoņu iniciatīvas par ūdeni pilsoņu komiteju”.

2.6. Eiropas Komisija 2014. gada 19. marta paziņojumā publicēja savu oficiālo atbildi uz pirmo sekmīgi iesniegto Eiropas pilsoņu iniciatīvu, kurā Komisiju aicināja ES tiesību aktos nostiprināt cilvēka tiesības uz ūdeni un sanitāriju.

2.7. EESK 2014. gada 15. aprīlī – Eiropas pilsoņu iniciatīvai veltītajā Eiropas dienā – rīkoja konferenci “*Building up success*” (“Panākumu vairošana”), kurā piedalīties atkal tika uzaicināta “Pilsoņu iniciatīvas par ūdeni pilsoņu komiteja” un kuras laikā “Komitejā” tikās pārsteidzoši liels skaits Eiropas pilsoņu iniciatīvas kampaņu rīkotāju un saistīto dalībnieku, lai apspriestu līdz šim gūto pieredzi un izveidotu sarakstu ar ieteikumiem, kā uzlabot šā tiesās demokrātijas instrumenta efektivitāti un lietošanas ērtumu”.

3. Vispārīga informācija

3.1. EPI ir pierādījusi, cik tā ir spēcīga kā publisku debašu un pilsoņu sadarbības tīklu veidošanas instruments un kādus panākumus tā var gūt.

3.2. Lai novērstu šķēršļus, būtu jāpārskata iniciatīvas īstenošanas noteikumi⁽²⁾, jo tie neatbilst EPI būtībai. Tajos uzliktie pienākumi (personas dati, neproporcionālu procedūru potenciāli atturošais efekts) ir pielīdzināmi tiem, kas būtu piemēroti tiešās demokrātijas juridiski saistošam instrumentam, kura juridiskās sekas būtu referendums, un tie uzliek rīkotājiem nesamērīgus juridiskus ierobežojumus, kas nav visās dalībvalstīs vienādi. Noteikumos ierobežots tematu loks, ko iespējams likumīgi reģistrēt, turklāt Komisijai ir vienai pašai pilnīga brīvība lemt, vai attiecīgie temati ietilpst tās kompetencē.

3.3. Reģistrētās iniciatīvas izklāsta maksimālais garums, ieskaitot nosaukumu, tematu un aprakstu, ir 800 zīmes. Tā dēļ Komisijai neatlika nekas cits kā konstatēt, ka iniciatīva nesatur konkrētus priekšlikumus!

3.4. Daudzi eiropieši dedzīgi vēlas paust savu viedokli Eiropai un par Eiropu. Jaunajai Komisijai vajadzētu to ņemt vērā.

3.5. Šis Līgumā par ES (11. panta 4. punktā) iekļautais instruments ir vienīgais juridiskais instruments, kas pieejams vienkāršajiem eiropiešiem, lai ietekmētu Eiropas Savienības politisko darba kārtību. 2015. gadā Eiropas Parlamentam un Padomei vajadzēs pārskatīt īstenošanas noteikumus un izdarīt secinājumus no pirmajām kampaņām.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Komiteja ar gandarījumu konstatē, ka EPI “Ūdens un sanitārija ir cilvēka tiesības!” lika ES iestādēm pievērsties iedzīvotāju problēmām un secināt, ka tās ir lielākas nekā Komisijas ierastie likumdošanas apsvērumi un ka tā bija nolēmusi ūdensapgādes un sanitārijas nodrošināšanas pakalpojumus izslēgt no direktīvas par koncesijām.

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 211/2011 par pilsoņu iniciatīvu.

4.2. Komisija pamatoti atgādina dalībvalstīm par to pienākumu – ieviest pasākumus, kas palīdz trūcīgām personām.

4.3. Komisija arī atzīst, ka tai ir kompetence definēt zināmus pamatprincipus par ūdens izcenojuma politiku dalībvalstīs, un atgādina Ūdens direktīvas 9. panta noteikumus, ar kuriem ieviests izmaksu pilnīgas segšanas princips.

4.4. Tomēr Komisijas reakcija uz vairāk nekā 1,6 miljonu iedzīvotāju (1,9 miljoni savāko parakstu) paustajām gaidām nav pietiekami drosmīga, kā arī nav ierosināts neviens jauns priekšlikums nolūkā izveidot ES instrumentu, ar kuru tiesības uz ūdeni nostiprinātu kā cilvēktiesības.

4.5. Pamatojoties uz konkrētiem piemēriem no dažādām Eiropas pilsētām, Komiteja uzskata: ja izmanto attiecīgus solidaritātes mehānismus, pienākumu ieviest piemērotu ūdens izcenojuma politiku nolūkā aizsargāt ūdens resursus ne tikai ir iespējams apvienot ar pamatprasību garantēt vispārēju piekļuvi šim resursam, bet tas arī būtu jādara.

4.6. EESK norāda, ka Ūdens pamatdirektīvas un Dzeramā ūdens direktīvas pārskatīšana būtu jāizmanto, lai tās papildinātu ar norādēm un principiem par vispārējas piekļuves principu un Ūdens pamatdirektīvā iekļauto principu par ūdens pakalpojumu izmaksu atgūšanu.

4.7. *Kvalitatīvāka un pieejamāka ūdens nodrošināšana*

4.7.1. Komiteja ar pārsteigumu konstatē, ka atbildes reakcija uz tik daudzu pilsoņu iniciatīvu ir ierosinājums rīkot sabiedrisku apspriešanu par dzeramā ūdens kvalitāti; rodas iespaids, ka tiek ierosināts izmantot ierasto apspriešanās mehānismu, kas, protams, ir lietderīgs instruments, bet nav piemērots kā atbilde uz EPI.

4.8. *Neitralitātes nodrošināšana attiecībā uz ūdensapgādes pakalpojumu sniegšanu*

4.8.1. EESK ar gandarījumu atzīmē, ka Komisija ir pamanījusi nepieciešamību nodrošināt lēmumu pieņemšanas pārredzamību saistībā ar ūdens apsaimniekošanu vietējā, reģionālajā un valsts līmenī.

4.8.2. Tā kā ūdens ir vitāli svarīgs resurss, tas jāaizsargā kā sabiedriska labums un viegli sabojājams resurss. Tā lietošanā prioritāte būtu jāpiešķir cilvēku vitālajām vajadzībām. Eiropas Komisijai būtu jāuzklausā prasība gan piekļuves tiesības ūdenim un sanitārijai, gan to pieejamību pietiekamā apjomā atzīt par cilvēka pamattiesībām, jo tās ir vitāli svarīgas un saistītas ar cilvēka cieņu, un līdz ar to tās paliekoši izslēgt no iekšējā tirgus tirdzniecības noteikumu piemērošanas jomas, ierosinot tās pārklasificēt pie sabiedriskiem pakalpojumiem, kas nav saistīti ar ekonomiku⁽³⁾.

4.8.3. Uz precēm, kas nepieciešamas cilvēku izdzīvošanai, jāattiecinā īpaša pieeja, un tās būtu jāizslēdz no brīvās tirdzniecības. Kaut arī oficiālos dokumentos ir teikts, ka “ūdens nav prece” un ka “visiem cilvēkiem ir tiesības uz pārtiku”, mums joprojām šodien nākas pieredzēt ūdens avotu privatizāciju, liela apjoma spekulācijas ar pārtikas pamatproduktiem un lauksaimniecības zemju piesavināšanos plašā mērogā. Šie fenomeni tiešā veidā apgrūtina vistrūcīgāko cilvēku izdzīvošanu.

4.8.4. Eiropas Komisija tiek mudināta nākt klajā ar konkrētiem saistošiem pasākumiem, kas būtu atbildes reakcija uz minēto pilsoņu iniciatīvu, jo paziņojumā Komisija to nav darījusi. Proti, juridiski saistošā ES dokumentā būtu jānosaka, ka ūdens avotu apsaimniekošanas un attiecīgo pakalpojumu mērķis nedrīkst būt peļņa. Kamēr tā nav, paziņojums “ūdens ir sabiedriska labums” ir vien tukši vārdi.

4.9. *Ūdens apgādes kā sabiedriskā pakalpojuma nodrošināšana*

4.9.1. Komiteja aicina pieņemt ES instrumentu, kurā ūdens un sanitārija būtu atzīti par cilvēktiesībām atbilstīgi ANO 2010. gada jūlija definīcijai, kas ir viens no EPI pamatelementiem, un kurā būtu norādes uz LESD 14. pantu par vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumiem un 26. protokolu par sabiedriskiem pakalpojumiem. Tas ļautu Eiropas Komisijai ieteikt dalībvalstīm īstenot šīs tiesības kā ar ekonomiku nesaistītus sabiedriskos pakalpojumus, nošķirot šā pakalpojuma neitrālu sniegšanu no komerciālas izmantošanas, kas ir pieļaujama rūpniecībā un lauksaimniecībā.

⁽³⁾ OV C 177, 11.6.2014., 24.-31. lpp..

4.10. *Integrētāka pieeja attīstības palīdzībai*

4.10.1. Attīstības politikai un ES finanšu saistībām nāktu par labu, ja visas ES dalībvalstis pilnā mērā atbalstītu cilvēktiesības, kā ANO tās oficiāli atzinusi 2010. gada jūlijā, it īpaši tiecoties panākt optimālu efektivitāti, jo, ja attīstības politiku un palīdzību iekļautu šajā jomā, kurā saikni veido cilvēktiesības, tas ļautu apkarot korupciju un uzliktu saistības apakšlīgumu slēdžējiem. Komiteja atbalsta un mudina ieviest integrētu pieeju un izveidot sinerģiju starp ūdeni un pārtikas nodrošinājumu. Attiecībā uz ūdens un enerģētikas sinerģiju Komiteja cer sagaidīt ierosinātos elementus, lai spētu novērtēt, vai tie atbilst EPI būtībai, proti, resursa kā sabiedriskā labuma aizsargāšanai.

Uzmanība jāpievērš arī sabiedrības veselībai – sanitārija būtu jāizbūvē visur, kur tās trūkst, kaut arī šis aspekts ekonomikas dalībniekus interesē mazāk.

4.11. *Partnerību publiskā sektora ietvaros veicināšana*

4.11.1. Komiteja pozitīvi vērtē Komisijas apņemšanos vairāk atbalstīt ūdensapgādes nozarē noslēgtās bezpeļņas partnerības, lai palīdzētu ūdensapgādes un sanitārijas valsts uzņēmumiem, vietējām iestādēm un citiem nozares dalībniekiem palielināt savas spējas, tālāknodot zināšanas un zinātību. EESK atkārtoti uzsver, ka inovācijai un pētniecības un izstrādes rezultātiem, kuri atbalstu saņēmuši 7. pētniecības pamatprogrammas ietvaros, jābūt pieejamiem bezpeļņas sektoram, sociālās un solidarās ekonomikas uzņēmumiem, pašvaldībām u. c.⁽⁴⁾.

4.12. *Pasākumi pēc konferences “Rio+20”*

4.12.1. Lai atbalstītu ilgtspējīgas attīstības mērķus, kuri, kā plānots, pēc 2015. gada aizstās Tūkstošgades attīstības mērķus un kuru darbības joma būs visaptveroša, Eiropas Savienībai vajadzētu piekopties šiem turpmākajiem mērķiem un apzināties, ka tās teritorijā patlaban vēl ir viens līdz divi miljoni eiropiešu, kam šie resursi nav pieejami. Lai situāciju varētu labot, Eiropas Savienībai ar dalībvalstu palīdzību jāpilnveido datu apkopošana (par bezpajumtniekiem, romiem, trūcīgām māsaiņniecībām).

4.13. Komiteja atbalsta Komisijas apņemšanos nodrošināt ūdens kvalitāti, pārvaldības pārredzamību un strukturētāka dialoga izveidošanu starp ieinteresētājām personām, taču uzsver, ka tādi pasākumi nav piemērota atbilde uz pilsoņu iniciatīvā izvirzītajiem jautājumiem par konkrēto cilvēktiesību vispārējo raksturu, proti, ka ikvienam pilsonim un iedzīvotājam jābūt iespējai piekļūt izdzīvošanai nepieciešamajam minimālajam ūdens daudzumam neatkarīgi no viņa dzīvesvietas, profesionālās situācijas vai citiem apstākļiem.

4.14. Eiropas Komisija norāda, ka ES tiesību aktos konsekventi ir atzīts ūdensapgādes un sanitārijas pakalpojumu īpašais raksturs un to lielā nozīme iedzīvotāju pamatvajadzību nodrošināšanā.

Komiteja uzskata, ka šeit runa ir par vitāli svarīgu un nevis vienkārši par nozīmīgu faktoru, un, tā kā runa ir par pamatvajadzībām, uzstājīgi prasa ar ekonomiku nesaistītu sabiedrisko pakalpojumu ietvaros apmierināt šīs pamatvajadzības.

4.15. EESK jau ir ieteikusi dalībvalstīm un ES iestādēm konsolidēt šo politiku, jo ūdens ir vitāli svarīga pamatprece gan iedzīvotājiem, rūpniecībai un lauksaimniecībai, gan arī vietējām pašvaldībām. Visās ES politikas jomās tam jāpiešķir liela nozīme un jāuzsver problēmas saistībā ar nabadzības apkarošanu, ES pilsoņu pamattiesībām, sabiedrības veselību, integrāciju un sociālo kohēziju.

4.16. EESK iesaka

- novērtēt tādas ūdens politikas ietekmi un izmaksas, kurā nav ietverta sociālā, vides un ekonomiskā dimensija;
- īstenotās stratēģijas saskaņot ar dalībvalstu atšķirīgajām teritoriālajām interesēm;
- izveidot ilgtspējīgu ūdens resursu apsaimniekošanas pieeju, ieviešot jaunus savlaicīgas rīcības instrumentus, kas novērstu dabas vai cilvēku darbības radītu katastrofu sekas, kuras īstermiņā apdraud un kaitē ūdens resursiem;

⁽⁴⁾ OV C 44, 15.2.2013., 147.-152. lpp..

- atkārtoti sākt augšņu direktīvas pieņemšanas procesu;
- koncentrēties uz pieprasījuma samazināšanu, lai ietaupītu un aizsargātu ūdens resursus;
- iekļaut sociālo dialogu un sociālos partnerus kā faktoru, kas var sekmēt daudzveidīgo uzdevumu īstenošanu visos ūdensapgādes un sanitārijas dienesta līmeņos.

4.17. Turklāt EESK iesaka

- izstrādāt tehnoloģijas, ar kuru palīdzību varētu uzlabot ūdensapgādes un sanitārijas jomā strādājošo darba ņēmēju veselību un drošību,
- pielietot dažās NVO uzkrāto zināšanu kapitālu,
- paplašināt to piesārņojošo vielu (nanoelementu, kancerogēnu un mutagēnu ķīmisko molekulu, reproduktīvajai funkcijai toksisku vielu) sarakstu, kuras nedrīkst atrasties virszemes ūdeņos un gruntsūdeņos, lai tādējādi aizsargātu iedzīvotāju veselību, un izstrādāt saskaņotus ieteikumus attīrīto ūdeņu atkārtotai izmantošanai,
- atbalstīt ekosistēmu saglabāšanas pasākumus un iniciatīvu par dabisko ūdens nesējslāņu aizsardzību.

4.18. Ūdens resursu un sanitārijas politikai jāiekļaujas tādā ilgtspējīgas attīstības pieejā, kas nodrošinātu, ka šis resurss apmierina iedzīvotāju pašreizējās vajadzības un tiek aizsargāts nākamo paaudžu vajadzībām.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Pilsoniskās sabiedrības loma ES un Japānas brīvās tirdzniecības nolīgumā”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2015/C 012/06)

Ziņotāja: **Laure BATUT**

Līdzziņotāja: **Eve PÄÄRENDSON**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2013. gada 19. septembrī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Pilsoniskās sabiedrības loma ES un Japānas brīvās tirdzniecības nolīgumā”

pašiniciatīvas atzinums.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2014. gada 18. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (2014. gada 15. oktobra sēdē), ar 133 balsīm par, 1 balsi pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Secinājumi

1.1.1. ES un Japāna kopā veic vairāk par vienu trešdaļu tirdzniecības pasaulē. ES un Japānas partnerība ar tālejošu, visaptverošu un savstarpēji izdevīgu brīvās tirdzniecības nolīgumu (BTN)/ekonomisko partnerattiecību nolīgumu (EPN) stiprinātu savstarpējo tirdzniecību un investīcijas, varētu uzlabot ekonomikas stāvokli, nodarbinātības iespējas un palīdzētu stiprināt starptautiskos noteikumus un standartus. To iedzīvotāji atzinīgi novērtētu paredzamās priekšrocības, bet ir piesardzīgi un nevēlas, lai ierastie standarti pazeminātos.

1.1.2. EESK atzinīgi vērtē BTN/EPN sarunas ar Japānu un jo īpaši lēmumu tās turpināt pēc pirmajā gadā paredzētās pārskatīšanas. Tomēr Komiteja pauž nožēlu, ka trūkst informācijas par notiekošajām sarunām un tās nav pietiekami pārredzamas. Tā kā patērētāju interešu veicināšana un aizsardzība ir ārkārtīgi svarīgs līdzeklis, lai nodrošinātu plašu sabiedrības atbalstu nolīgumam, Komiteja aicina izveidot konsultatīvos mehānismus, kas ir līdzīgi tiem, kurus izmanto sarunās par Transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību (TTIP), lai uzlabotu pilsoniskās sabiedrības informētību par salīdzinošajām priekšrocībām, ko tirgus atvēršana starp ES un Japānu sniegs ieinteresētajām pusēm. Tāpēc EESK mudina abas puses uzlabot ar sarunām saistīto pārredzamību un informācijas sniegšanu, izveidojot oficiālu pilsoniskās sabiedrības informēšanas mehānismu un pēc tam nolīgumā paredzot struktūru konsultācijām. Komiteja uzsver arī, ka abām pusēm jau ir iespēja izmantot ES un Japānas uzņēmēju apaļo galdu kā iesaistīšanās un konsultāciju forumu.

1.2. Ieteikumi

1.2.1. EESK uzstāj, ka vēlas būt pilnībā informēta par 2012. gada ietekmes novērtējuma pārskatīšanu. Tā vēlas pēc iespējas ātrāk saņemt informāciju par īstenošanas grafiku, īpaši par tehnisko standartu saskaņošanu, un ir pārliecināta, ka pirms jebkāda lēmuma pieņemšanas visās ES valodās būtu jāpublicē dokuments, kas būtu precīzāks par ietekmes novērtējumu.

1.2.2. EESK mudina ES darīt visu iespējamo, lai:

- minētajā nolīgumā būtu iekļautas vērtības, ko ES aizstāv pasaulē, un lai tiktu ievēroti vides, sociālie, veselības un kultūras standarti un nolīguma sniegtās priekšrocības vienlīdzīgi varētu izmantot iedzīvotāji, patērētāji, darba ņēmēji un uzņēmumi;
- abu pušu mērķi būtu tālejoši, ne tikai tarifu, bet arī ar tarifiem nesaistītu šķēršļu samazināšanas ziņā, vienlaikus apņemoties pilnveidot regulējuma saskaņotību, bet nepazeminot ne attiecīgos standartus un normas, ne nodarbinātības līmeni un pilnībā ievērojot savstarpīguma principu, kā arī nevājinot ES saistības saglabāt daudzpusējību PTO ietvaros;
- abas puses par galveno atzītu patērētājus, viņu intereses un veselību;
- nolīgumā būtu iekļauts piesardzības princips un attiecībā uz lauksaimniecības pārtikas produktu tirdzniecību būtu paredzēta juridiskā noteiktība saistībā ar abu pušu ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm;
- tiktu iekļauta MVU veltīta sadaļa, jo gan ES, gan Japānā šie uzņēmumi aptver vairāk nekā 99 % no kopējā uzņēmumu skaita un tie ir galvenie jaunu darba vietu veidotāji. MVU vēlas palielināt savu konkurētspēju un lai tiktu samazināti ierobežojumi. Mērķis ir uzlabot savstarpējo piekļuvi tirgum un abām pusēm nodrošināt pilnīgu informāciju par jaunām uzņēmējdarbības iespējām, kam vajadzētu rasties, noslēdzot šo nolīgumu;
- pamatojoties uz līdzšinējiem ES nolīgumiem, tiktu iekļauta stabila un pozitīva sadaļa par pakalpojumiem, paredzot pietiekamas garantijas, jo šajās sarunās tam paveras lieliska iespēja;
- tiktu saglabāts sabiedrisko pakalpojumu īpašais raksturs ES saskaņā ar līgumā noteiktajām saistībām.
- kur tas ir atbilstoši, abām pusēm tiktu nodrošināta vienlīdzīga piekļuve publiskā iepirkuma tirgum, to papildinot ar juridisku noteiktību;
- apstiprinātu abu pušu tiesības reglamentēt un noteikt prioritātes un politikas pasākumus ilgtspējīgas attīstības, darba un vides jomās;
- iepriekš minētā mērķa īstenošanai nolīgumā būtu ietverta vērienīga ilgtspējīgai attīstībai veltīta sadaļa, kurā svarīga loma paredzēta pilsoniskajai sabiedrībai un kurā ietverti vismaz šādi aspekti:
- apņemšanās pildīt pienākumus, kas saistīti ar abu pušu dalību SDO, kā arī ievērot astoņas SDO pamatkonvencijas kā minimālos nosacījumus;
- apņemšanās sekmēt un ieviest tiesību aktus un iniciatīvas vides jomā,
- apņemšanās dabas resursus pārvaldīt un izmantot ilgtspējīgi, ievērojot starptautiskos nolīgumus.

Tā kā investoru un valstu strīdu izšķiršana ir ļoti jutīgs jautājums un dažādu iesaistīto personu viedokļi atšķiras, EESK atzinīgi vērtē Komisijas uzsākto publisku apspriešanos par sarunām par transatlantisko tirdzniecību un ar interesi gaida tās rezultātus⁽¹⁾. Tā kā Japānā ir spēcīga demokrātija, EESK uzskata, ka Japānas puses ieinteresēto personu viedokļa iegūšana par šo jautājumu varētu būt informatīva un palīdzētu atvieglot šīs sarunas.

1.2.3. ES un Japānas pilsoniskās sabiedrības dialogos dos būtisku ieguldījumu BTN/EPN sarunās. Komiteja iesaka ES un Japānas BTN/EPN ietvaros izveidot apvienotu konsultatīvu struktūru, kādas ir paredzētas arī citos Eiropas Savienības neseno noslēgtos nolīgumos, un iesaka, lai sarunu gaitā attiecīgo valstu pilsoniskās sabiedrības pārstāvji apspriestu tās lomu. Šai struktūrai ir jābūt iespējai izskatīt visus nolīgumā skartos jautājumus un paust savu viedokli. Komiteja noteikti iesaka paredzēt, lai vismaz pusi Eiropas puses locekļu varētu iecelt EESK, kas kā ES konsultatīva iestāde atbild par Eiropas organizētās pilsoniskās sabiedrības interešu aizstāvību.

1.2.3.1. EESK ir izveidojusi lieliskus sakarus ar organizācijām, kas pārstāv Japānas darba ņēmējus, darba devējus, lauksaimniekus, kooperatīvus, patērētājus, NVO, bezpeļņas organizācijas un universitātes⁽²⁾. Japānas koordinācijas komiteja nodrošina Komitejai lielisku iespēju veicināt dialogu ar abu pušu pilsonisko sabiedrību un apspriedes ar to.

2. Vispārīga informācija

2.1.1. ES un Japāna ir nolēmušas nostiprināt sakarus un sākt sarunas par brīvās tirdzniecības nolīgumu/ekonomisko partnerattiecību nolīgumu (BTN/EPN). Vienlaikus notiek sarunas par stratēģiskās partnerības nolīgumu (SPN)⁽³⁾. Komiteja atzinīgi vērtē pirmajā gadā veiktās pārskatīšanas rezultātus un lēmumu sarunas turpināt. Ja apstiprināsies izdarītie pieņēmumi, ES eksports uz Japānu palielināsies par 30 %, ES IKP par 0,8 % un ES tiks izveidoti 400 000 jaunu darba vietu. Japānas IKP palielināsies par 0,7 % un tās eksports uz Eiropu – par 24 %, turklāt šis nolīgums izcels ES lielo lomu tirdzniecībā un investīciju jomā Austrumāzijā⁽⁴⁾.

2.1.2. ES un Japānai ir kopīgas daudzas vērtības un principi, tostarp demokrātija, tiesiskums, cilvēktiesības un tirgus ekonomika ar augstu tehnoloģiskās kompetences līmeni. Vienlaikus tās skar līdzīgas problēmas (piemēram, iedzīvotāju novecošanās un skaita samazināšanās), un tām ir vajadzīgi jauni izaugsmes un darba vietu avoti.

2.1.3. Tomēr abu reģionu pilsoniskās sabiedrības organizācijas un to attiecīgie konsultatīvie mehānismi ir samērā atšķirīgi⁽⁵⁾, bet arvien plašākais dialogs šo organizāciju starpā būtu ļoti vērtīgs jebkura nolīguma papildinājums. ES, nodrošinot savam sociālajam un pilsoniskajam dialogam institucionālu struktūru, to ir padarījusi par sava sociālā modeļa stūrakmeni, un Japāna atzīst pilsoniskās sabiedrības nozīmi plašākā skatījumā (Nodarbinātības politikas padome, Daudzpusējs ieinteresēto personu forums).

2.2. **Tāpat kā ES arī Japānā** veic pasākumus ekonomikas stimulēšanai⁽⁶⁾. Valsts parāds Japānā patlaban joprojām ir tuvu 230 % no IKP. Stabils jenas kurss nav bijis izdevīgs importam, un pēc Fukušimas trīskāršās katastrofas mazumtirdzniecība gada laikā nokritās par 2,3 % (2013. gada februāris).

⁽¹⁾ EESK atzinums, REX 390-EESC-2013-05469, ziņotājs J. Krawczyk, līdzziņotājs S. Boyle (04.06.2014).

⁽²⁾ Ar EK finansiālu atbalstu Japānā ir izveidoti četri ES institūti (universitāšu konsorcijs); Japānā universitātes pasniedzējus uzskata par pilsoniskās sabiedrības locekļiem (http://www.eas.europa.eu/eu-centres/eu-centres_en.pdf).

⁽³⁾ SPN ietver politisko, vispārējo un nozaru sadarbību (tādās jomās kā pētniecība, inovācija, kosmos, izglītība, kultūra, enerģētika, sadarbība attīstības jomā, katastrofu pārvaldība u. c.).

⁽⁴⁾ Eiropas Komisija, "Impact Assessment Report on EU-Japan trade relations" (Ietekmes novērtējuma ziņojums par ES un Japānas tirdzniecības attiecībām), 5.1.3. punkts (2013. gada jūlijs).

⁽⁵⁾ OV C 97/34 28.4.2007., 34. lpp.

⁽⁶⁾ Premjerministra Shinzō Abe noteiktie trīs virzieni veido "abonomiku" – pasākumu kombināciju 3 svarīgās jomās: monetārajā politikā, nodokļu atvieglojumu un strukturālo reformu jomā ar mērķi Japānā nodrošināt ilgtermiņa un ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi un stimulēt privātā sektora kapitālieguldījumus.

2.2.1. Divpusējie brīvās tirdzniecības nolīgumi Japānai paver iespējas pasaules tirdzniecībā un sekmē reģionālās integrācijas zonu izveidi. Kopš 2002. gada tā ir noslēgusi virkni divpusēju nolīgumu ne tikai Āzijā, bet arī Latīņamerikā un ar Šveici. Patlaban notiek Japānas sarunas par trīspusēju nolīgumu ar Ķīnu un Korejas Republiku. Japāna arī piedalās sarunās par Klusā okeāna valstu partnerattiecību nolīgumu.

2.2.2. Japāna un ES jau ir parakstījušas svarīgus nolīgumus, ar kuriem atvieglo tirdzniecības procedūras telekomunikāciju, ķīmisko un farmaceitisko produktu nozarēs, pasākumus konkurences pārkāpumu, zinātnes un tehnoloģiju, kā arī administratīvās sadarbības un palīdzības jomā⁽⁷⁾.

3. Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība

3.1. Centieni ar globalizētas tirdzniecības palīdzību panākt ekonomikas izaugsmi var apdraudēt vidi⁽⁸⁾. Atzinumā par tematu "Sarunas par jauniem tirdzniecības nolīgumiem"⁽⁹⁾ Komiteja uzsver, ka ir būtiski ES tirdzniecības sarunās paredzēt sadaļu par tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību, kurā būtu iekļauti noteikumi vides un sociālajā jomā un svarīga loma noteikta pilsoniskajai sabiedrībai.

3.2. ES un Japānas sarunas par BTN/EPN abām pusēm sniedz iespēju starptautiskā līmenī apstiprināt savas saistības attiecībā uz trim ilgtspējīgas attīstības pīlāriem: saimniecisko izaugsmi, sociālo attīstību un vides aizsardzību. Kopš tika parakstīts BTN ar Korejas Republiku⁽¹⁰⁾, minētie elementi ir bijuši svarīgi visās tirdzniecības sarunās un katrā ES parakstītajā nolīgumā. Bioloģiskā daudzveidība, klimata pārmaiņas, zivsaimniecība, mežsaimniecība un dzīvā daba ir Eiropas Savienības un pasaules prioritātes. Pusēm vajadzētu atkārtoti apliecināt apņemšanos ievērot saistības, kas noteiktas daudzpusējos nolīgumos par vidi.

3.3. Jebkurā jaunā nolīgumā vajadzētu apstiprināt ES dalībvalstu un Japānas tiesības reglamentēt un noteikt prioritātes ilgtspējīgas attīstības jomā, kā arī tās mudināt ievērot darba un vides aizsardzības standartus atbilstoši saistībām, ko tās uzņēmušas attiecībā uz starptautiskajiem standartiem un nolīgumiem šajās jomās.

3.4. BTN/EPN⁽¹¹⁾ sniegs iespēju apstiprināt šādu apņemšanos (iespējams, ratificējot un efektīvi īstenojot SDO konvencijas)⁽¹²⁾ un pastiprināt norisošo divpusējo dialogu un sadarbību jautājumos, kas saistīti ar darbu, tostarp jautājumos, uz kuriem attiecas pienācīgas kvalitātes nodarbinātības programma.

3.4.1. EESK, kas pārstāv visu ES pilsonisko sabiedrību, uzsver, ka BTN/EPN sniegtie ieguvumi varētu nebūt vienādi izjūtam⁽¹³⁾ dažādās dalībvalstīs un dažādās nozarēs⁽¹⁴⁾.

3.4.2. Tiek lēsts, ka ES nodarbinātības līmenis (procentuālā izteiksmē) palielināsies elektroiekārtu nozarē, lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, zivsaimniecībā, pārtikas pārstrādē, apdrošināšanā, būvniecībā, taču ķīmijas rūpniecībā, mehānisko transportlīdzekļu, kā arī metāl rūpniecībā un metāla produktu rūpniecībā un gaisa transporta sektorā tas varētu nedaudz pazemināties⁽¹⁵⁾. Šīs problēmas ir jāapzina savlaicīgi, lai īstenotu atbilstošus atbalsta un pārkvalificēšanas pasākumus. Ir svarīgi, lai ieguvums tiktu vienmērīgi sadalīts uzņēmējiem, darba ņēmējiem, patērētājiem un plašākai sabiedrībai, bet vienlaikus jācenšas novērst lielākus traucējumus un jānodrošina kompensēšanas iespējas⁽¹⁶⁾.

⁽⁷⁾ Tie ir šādi līgumi: ES un Japānas savstarpējās atzīšanas līgums, nolīgums par sadarbību pret konkurenci vērstas darbības jomā, nolīgums par zinātņu un tehnoloģiju un nolīgums par sadarbību un savstarpēju administratīvu palīdzību.

⁽⁸⁾ COM 2006-567 final, http://europa.eu/legislation_summaries/external_trade/r11022_en.htm

⁽⁹⁾ OV C 211 19.8.2008., 82.-89. lpp.

⁽¹⁰⁾ ES un Korejas BTN (13. sadaļa): OV L 127, 14.5.2011., 62.-65. lpp.

⁽¹¹⁾ Sk., piemēram, ES un Korejas BTN 13.4. panta 3. punktu OV L 127, 14.5.2011, 62.-65. lpp.

⁽¹²⁾ Konvencijas Nr. 87 un Nr. 98 par biedrošanās brīvību un tiesībām uz koplīguma slēgšanu, Nr. 29 un Nr. 105 par piespiedu un obligātā darba izskaušanu, Nr. 138 un Nr. 182 par bērnu darba atcelšanu un Nr. 100 un Nr. 111 par diskriminācijas izskaušanu attiecībā uz nodarbinātību un profesiju.

⁽¹³⁾ Paziņojums COM(2010) 343 final.

⁽¹⁴⁾ Eiropas Komisija, turpat, 5.2.2., 5.3 un 5.6.2. punkts.

⁽¹⁵⁾ Eiropas Komisija, "Impact Assessment Report on EU-Japan trade relations" (Ietekmes novērtējuma ziņojums par ES un Japānas tirdzniecības attiecībām) (2012), 49. lpp.

⁽¹⁶⁾ Piemēram, EGF (Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonds).

4. Apspriešanās ar pilsonisko sabiedrību

4.1. Informācija un pārredzamība

4.1.1. EESK ir gandarīta par to, ka savas atbildības jomās tā ir viena no galvenajām Komisijas partnerēm, taču pauž nožēlu par notiekošajām sarunām raksturīgo pārredzamības trūkumu, uz kuru norādījuši abu pušu dalībnieki. Komisijas iegūtais mandāts nav publiskots, lai gan sarunām vajadzētu būt, cik vien iespējams, atklātām un pārredzamām. Daudzas ES un Japānas pilsoniskās sabiedrības organizācijas pauž nožēlu, ka par sarunām ir saņemušas tikai fragmentāru informāciju. Tas ietekmē sarunu saturu un pilsoniskās sabiedrības iespējas darīt zināmu savu viedokli šajā jomā. Kā zināms, pilsoniskās sabiedrības iesaiste ne tikai sekmē mūsu savstarpējo sapratni, bet arī uzlabo notiekošo BTN/EPN sarunu kvalitāti no specializēto zināšanu viedokļa.

4.1.2. Eiropas pilsoņi mudina ievērot ES tiesību aktus, kuros noteikts pārredzamības princips. EESK aicina pēc iespējas ātrāk nodrošināt šo dokumentu pieejamību attiecīgajām ieinteresētajām personām.

4.1.3. Ņemot vērā ES iedzīvotāju leģitīmo prasību nodrošināt tirdzniecības sarunu pilnīgu pārredzamību, EESK vērs Padomes un Komisijas uzmanību uz stingru un konsekventu LESD 218. panta un it īpaši tā 10. punkta piemērošanu, proti, "Eiropas Parlamentu nekavējoties un pilnīgi informē visos procedūras posmos".

4.1.4. EESK iesaka Eiropas Komisijai ES un Japānas sarunām par BTN/EPN izveidot tādu modeli konsultācijām ar pilsonisko sabiedrību, kam par paraugu būtu ņemts ES sarunās par Transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību (TTIP) izmantotais modelis (tikšanās ar ieinteresētajām pusēm pēc katras sarunu kārtas, pilsoniskās sabiedrības pārstāvju padomdevējas grupas izveide, kurā vajadzētu darboties arī EESK locekļiem). Komiteja saprot, ka līdzīgs mehānisms tika izmantots arī Klusā okeāna sarunās, kurās piedalījās ASV un Japāna.

4.2. Konsultācijas

4.2.1. Kā minēts iepriekš, visos ES nesen noslēgtajos BTN ir sadaļa par tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību⁽¹⁷⁾, un galvenā novērotājas loma tajā piešķirta pilsoniskai sabiedrībai – neatkarīgām un pārstāvības organizācijām, kuras nodrošina uzņēmēju, darba ņēmēju un citu ieinteresēto pušu līdzsvarotu pārstāvību. EESK atbalsta Komisijas centienus panākt, lai arī nolīgumā ar Japānu būtu tāda sadaļa.

4.2.2. **Japānas pārvaldes iestādes** vēlas veidot stabilu izaugsmi ar ilgtspējīgas attīstības palīdzību (sk. "abenomiku"⁽¹⁸⁾). BTN, ko Japāna noslēgusi ar partneriem Āzijas kontinentā, ir nosacījumi, ar kuriem paredz tādas apakškomitejas izveidi, kuras uzdevums ir uzraudzīt nolīguma ietekmi uz vidi un uzņēmumiem. Lai gan darbības joma un nosacījumi ir citādi, Eiropas Savienībai un Japānai ir zināms BTN ietekmes uzraudzības princips, un EESK aicina iekļaut saturīgu sadaļu par tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību.

4.2.3. Japānas valdība ir izveidojusi vairākas iekšējas un daudzpusējas komitejas, lai uzņēmumus konsultētu par BTN ietekmi uz uzņēmējdarbības vidi, un pastāv konsultatīvas struktūras ar mērķi, apvienot, pirmkārt, valdības pārstāvjus un kooperatīvus un, otrkārt, valdības pārstāvjus un arodbiedrības. Turklāt pastāv arī citas struktūras, kas nodrošina plašas konsultāciju iespējas, piemēram, Daudzpusējs ieinteresēto personu forums, kura uzmanības centrā ir sociālā atbildība, kas nepieciešama ilgtspējīgas nākotnes nodrošināšanai⁽¹⁹⁾ vai Nodarbinātības politikas padome.

4.3. **ES saimnieciskajā un sociālajā modelī** "uzsvērtas stabilas institucionālās struktūras, kuru uzdevums ir saimniecisko, sociālo, vides un nodarbinātības jautājumu (..) pārvaldība, spēcīgs sociālais un pilsoniskais dialogs un ieguldījums cilvēkkapitālā, kā arī nodarbinātības kvalitāte"⁽²⁰⁾. Komiteja norāda, ka minētajā modelī izpaužas ES vērtības un ka visām tās iestādēm šis modelis ir jāsekmē savās politikas jomās.

⁽¹⁷⁾ LESD 11. panta un 21. panta 2. punkta f) apakšpunkts.

⁽¹⁸⁾ "Abenomikas" trīs virzieni, kuru mērķis ir atjaunot izaugsmi; sk. <http://www.eu.emb-japan.go.jp>; <http://en.wikipedia.org/wiki/Abenomics>, kā arī Wolff un Yoshii rakstu "Japan and the EU in the global economy" (Japāna un ES pasaules ekonomikā), 2014. gada aprīlis, tīmekļa vietne <http://bit.ly/1mLgY2r>

⁽¹⁹⁾ Daudzpusējs ieinteresēto personu forums <http://sustainability.go.jp/forum/english/index.html>

⁽²⁰⁾ COM(2004) 383 final, 2004. gada 18. maijā, "Globalizācijas sociālā dimensija".

4.3.1. Komiteja atbalsta saistības, ko ES uzņēmusies starptautiskā līmenī ⁽²¹⁾, proti,

- sekmēt sociālo partneru un citu pilsoniskās sabiedrības locekļu efektīvāku iesaistīšanu pasaules līmeņa pārvaldībā (PTO), politikas izstrādē un tirdzniecības nolīgumu īstenošanas uzraudzībā;
- popularizēt ES vērtības globalizācijas laikmetā ⁽²²⁾.

4.3.2. Attiecībā uz BTN ar Japānu, **Eiropas Parlaments ir ieteicis** Komisijai galveno uzmanību pievērst pamatstandartiem, kas attiecas uz darba tiesībām, un paredzēt saturīgu sadaļu par ilgtspējīgu attīstību, kā arī “pilsoniskās sabiedrības foruma izveidi, kas uzraudzītu un apspriestos par šīs sadaļas īstenošanu”. EESK vēlas, lai ar to apspriežas, un mudina ievērot minētos ieteikumus.

4.4. EESK atgādina Komisijai, ka tā ir publicējusi rokasgrāmatu “Pārredzamība sarunās par tirdzniecības nolīgumiem” un tajā minēts, ka “sarunas var būt sekmīgas tikai tad, ja tās atbilst ES iedzīvotāju vēlmēm”, un ka “sarunu sagatavošanas posmā pilsoniskās sabiedrības viedokļiem ir izšķiroša nozīme” ⁽²³⁾.

EESK būtu ļoti gandarīta, ja:

- Eiropas Komisija spētu atzīt EESK lomu un to informētu par visiem sarunu procesa aspektiem,
- visā sarunu gaitā notiktu regulārs Parlamenta, Komisijas un EESK dialogs,
- pilsoniskajai sabiedrībai arī turpmāk būtu iekļaujoša loma visā sarunu procesā,
- Komisija nolīgumā paredzētu:
 - kopēju uzraudzības mehānismu, kurā iesaistīta ES un Japānas pilsoniskā sabiedrība un kuru izveido īstenošanas posmā;
 - iekšējas konsultatīvās struktūras, kas sniedz atzinumus un ieteikumus katrai pusei un apvienotajām politiskajām iestādēm, kā arī apvienotajām iestādēm, kuras iesaistītas nolīgumā un ir pilnvarotas saņemt lūgumus no citām ieinteresētajām personām (īpaši attiecībā uz sadaļu par ilgtspējīgu attīstību) un tos nodot tālāk, papildinot ar saviem atzinumiem un ieteikumiem;
 - iespēju pieprasīt konsultāciju vai strīdu izšķiršanas procedūras piemērošanu gadījumos, kad nav sasniegti ilgtspējīgas attīstības sadaļas mērķi;
 - kopēju struktūru, kurā apvienota ES un Japānas pilsoniskā sabiedrība un kura nodrošina satvaru to regulāram, strukturētam dialogam un sadarbībai, kā arī pārrunām ar ES un Japānas valdības pārstāvjiem.

4.5. Gandrīz visi ES un Japānas pilsoniskās sabiedrības organizāciju pārstāvji, ar kuriem notikušas konsultācijas ⁽²⁴⁾, atbalstīja kopējas uzraudzības struktūras izveidi topošā brīvās tirdzniecības nolīguma ietvaros.

⁽²¹⁾ Komisijas paziņojums par pienācīgas kvalitātes nodarbinātību, 2006. gada maijs, COM(2006) 249 final, 2.3. un 3.5. punkts.

⁽²²⁾ Eiropadomes prezidentvalsts secinājumi: 2004. gada 16. un 17. decembris, 53. punkts; un 16. un 17. jūnijs, 31. punkts.

⁽²³⁾ Eiropas Komisija “*Transparency in EU Trade negotiations*” (ES tirdzniecības sarunu pārredzamība), 2012. gads, un arī http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/june/tradoc_149616.pdf

⁽²⁴⁾ Komiteja 2014. gada 15. janvārī rīkotā uzklaušanās sēdē un pēc tam komandējumā Japānā janvāra beigās pavisam kopā notika konsultācijas ar aptuveni 40 organizācijām, sociālajiem partneriem un citām ieinteresētajām personām, kas izteica viedokļus, vēlmes un bažas par gaidāmo ES un Japānas brīvās tirdzniecības nolīgumu.

4.5.1. Uzraudzības mehānismi būtu jāizstrādā, ņemot vērā pastāvošās struktūras un ievērojot līdz šim gūto pieredzi ES un Japānā. EESK vēlas piedalīties ES konsultatīvās grupas un kopējās uzraudzības struktūras lomās, darbības jomas un pilnvaru noteikšanā. Jāapspriežas ar visām ieinteresētajām personām, un EESK šajā procesā ir jābūt būtiskam elementam.

4.5.2. ES un Japānas pilsoniskās sabiedrības pārstāvju strukturēts dialogs papildinās BTN/EPN ar svarīgu dimensiju, ietverot arī kultūras dimensiju. EESK uzskata, ka ir ārkārtīgi svarīgi uzturēt ciešus sakarus ar partneriem Japānā, lai nodrošinātu paredzamā kopējā uzraudzības mehānisma veida, darbības jomas un jaunā kopējā pārraudzības mehānisma sastāva pieņemamību abām pusēm.

5. Galvenās piezīmes

5.1. Sarunas

5.1.1. Komiteja atzinīgi vērtē faktu, ka 2014. gada jūnijā⁽²⁵⁾ pozitīvais progress ziņojums deva iespēju Eiropas Savienības Padomei turpināt sarunas.

5.1.2. Nolīguma mērķis ir pilnveidot piekļuvi tirgum, nodrošināt saskaņotu regulējumu un tādējādi sekmēt savstarpējās tirdzniecības attīstību un ieguldījumus. Nolīgumam būtu jāpaātrina ilgtspējīga izaugsme un jaunu labāku darba vietu radīšana, jāuzlabo izvēle pircējiem un jāsekmē abu ekonomiku konkurētspēja un produktivitāte.

5.1.3. Eiropas Savienības prioritāte ir ar tarifiem nesaistītu šķēršļu izskaušana. Tās veiktajā *ietekmes novērtējumā*⁽²⁶⁾ Komisija norāda, ka šo šķēršļu izcelsme bieži meklējama kultūrā un protekcionisma ietekmē. EESK atzīmē, ka tos ir grūti novērst, ja to pamatā ir pastāvīgi mainīgi standarti, lai gan tie noteikti visaugstākajā līmenī. Dažkārt ar tiem ir aizsargāta visa nozare, piemēram, Japānas dzelzceļa nozare.

5.2. Preču tirdzniecība

5.2.1. Ar tarifiem saistītu šķēršļu izskaušana jāattiecinā uz visiem produktiem, neizslēdzot lauksaimniecības produktus un pārstrādātus produktus, mehāniskos transportlīdzekļus, kas atzīti par "jutīgām" precēm, kā arī ķīmiskos un farmaceitiskos produktus, nosakot piemērotus pārejas periodus.

5.2.2. Tirdzniecību var sekmēt savstarpēja sertificētu preču atzīšana, pamatojoties uz līdzīgiem un vienādiem produktu standartiem, un sadarbība noteikumu un sistēmu saskaņošanas jomā, kad tas iespējams. Tomēr ir svarīgi nodrošināt, lai šāda sadarbība ar mērķi izveidot jaunus pasaules standartus nekļūtu par iemeslu to pazemināšanai.

5.2.3. Ar tarifiem nesaistīti tirdzniecības šķēršļi, kas bremsē ES eksportu, tiek izmantoti kā slēpts protekcionisma līdzeklis. Tie ir jāmazina vai jālikvidē, īpaši tajos gadījumos, kad tie tiek konstatēti jau sarunu gaitā, un standarti ir jāvienādo ar starptautiskajiem standartiem.

5.3. MVU

5.3.1. Tā kā gan Japānā, gan Eiropā 99 % ekonomikas struktūras un 70 –80 % darba vietu veido MVU, EESK aicina Komisiju šiem uzņēmumiem pievērst īpašu uzmanību.

5.3.2. Tā kā MVU resursi to lieluma dēļ ir ierobežoti, kas ietekmē arī to iespējas sarunās ar valdību un par tirdzniecības regulējumu, tie, iespējams, būs ieguvēji no ES un Japānas BTN/EPN, bet jo īpaši no racionalizētā regulējuma un samazinātajām administratīvajām izmaksām. Tiem tomēr nepieciešama palīdzība, lai pārvarētu šķēršļus, kas saistīti ar pastiprinātu iesaistīšanos starptautiskā darbībā: valodas šķēršļi, uzņēmējdarbības kultūras atšķirības, lielas transporta izmaksas, grūtības atrast personālu ar atbilstošām prasmēm, informāciju par ārvalstu tirgiem un pietiekamu finanšu resursu trūkums.

⁽²⁵⁾ 2012. gada 18. un 19. oktobra Eiropadome, 2. punkta k) apakšpunkts; ES Ārlietu (Tirdzniecības) padome, 2012. gada 29. novembris, mandāts Komisijai sarunām par brīvās tirdzniecības nolīgumu ar Japānu; Padome, 2014. gada 29. jūnijs.

⁽²⁶⁾ Eiropas Komisija, 2012. gads, "Impact Assessment Report on EU-Japan trade relations" (Ietekmes novērtējuma ziņojums par ES un Japānas tirdzniecības attiecībām), http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/july/tradoc_149809.pdf

5.3.3. Lai palielinātu ieguvumu no ES un Japānas BTN/EPN, ir svarīgi, lai abas puses uzlabotu MVU informētību par to atbalstam paredzētiem pakalpojumiem un programmām⁽²⁷⁾, ko piedāvā ES un Japānas Rūpnieciskās sadarbības centrs⁽²⁸⁾ un Japānas Ārējās tirdzniecības birojs (JETRO)⁽²⁹⁾, kā arī par jaunajām uzņēmējdarbības iespējām, ko radīs šis nolīgums. Piemēram Eiropas MVU varētu interesēt Japānas IST, veselības aprūpes⁽³⁰⁾, pakalpojumu, atjaunojamo resursu, bioloģiskās pārtikas⁽³¹⁾ un delikatesu nozare.

5.4. Lauksaimniecības pārtikas nozare

5.4.1. Tirgus liberalizācija nodrošinātu jaunas iespējas abu partneru lauksaimniecības pārtikas produktiem (pieaugums par 200 %), lai gan lauksaimniecība ir viena jomām, par kuru sarunas ir visgrūtākās. Lauksaimniecības nozare, kas Japānā var nodrošināt tikai 40 % vajadzīgās pārtikas, pauž īpašu satraukumu. Japānas lauksaimnieki prasa, lai sarunās ar ārvalstīm tarifu ierobežojumus neattiecinātu uz piecām produktu grupām: rīsiem; liellopu gaļu un cūkgaļu; pienu un piena produktiem; kviešiem un miežiem; cukuru un saldinātājiem. ES uzskata, ka iespēja eksportēt lielāku daudzumu pārstrādātu pārtikas produktu būtu pozitīvi vērtējama iespēja, īpaši, ja Japāna atceltu lielāko daļu ar tarifiem nesaistīto šķēršļu.

5.4.2. EESK vēlas, lai tiktu risināts intelektuālā īpašuma tiesību jautājums⁽³²⁾ un taisnīgi aizsargātas ES inovācijas. Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu jautājums ir grūts diskusiju punkts. Kvalitatīvu lauksaimniecības produktu intelektuālā aizsardzība var būt slēpts šķērslis importam. PTO ietvaros ES un Japānai jau bija atšķirīga pieeja: ES vēlējās paplašināt ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu darbības jomu, lai nodrošinātu augstāku aizsardzības līmeni, kas būtu saistošs (līgumi par intelektuālā īpašuma tiesību komercaspektiem – ES priekšlikums 1998. gadā), un Japāna kopā ar ASV (1999. gads) ierosināja, ka locekļi varētu informēt PTO par savām ģeogrāfiskajām norādēm, lai izveidotu datu bāzi, kas būtu informācijas avots citiem locekļiem, bet kura nebūtu saistoša. EESK uzskata, ka tas ir svarīgs jautājums, kurš sarunās jārisina apdomīgi.

5.5. Pakalpojumi

5.5.1. Japānā lauksaimnieki un patērētāji ir dziļi iesaistīti kooperatīvu kustībā, kas piedāvā savstarpēju apdrošināšanu un banku pakalpojumus. Pakalpojumu liberalizāciju viņi uztver kā apdraudējumu, kaut arī daudzi citi, īpaši tā sauktās “senioru ekonomikas” dalībnieki, to uzskata par lielisku iespēju. Pakalpojumi paver iespēju ievērojami palielināt tirdzniecību.

5.5.2. 2012. gadā 27 valstu ES uz Japānu eksportēja pakalpojumus par EUR 24,2 miljardiem bruto skaitliskā izteiksmē, bet imports no Japānas bija EUR 15,6 miljardi, proti, ES 27 pārsvars bija EUR 8,6 miljardi, protams, ņemot vērā, ka Japānas iedzīvotāju skaits ir četras reizes mazāks nekā ES iedzīvotāju skaits. Gandrīz visas tās Japānas organizācijas, ar kurām notika apspriešanās un kuras minēja pakalpojumu liberalizāciju, noraidīja “negatīva saraksta” ieviešanu. Pamatojoties uz šādu sarakstu, visi pakalpojumi, kas nolīguma tekstā nebūtu skaidri izslēgti, būtu brīvi tirdzniecībai. Lauksaimnieki un patērētāji ir pret negatīvu sarakstu, savukārt uzņēmēji to atbalsta. Publiskajām iestādēm šāds negatīvais saraksts mazinātu ietekmes iespējas. Jaunie pakalpojumi automātiski tiktu liberalizēti. EESK atbalsta neierobežotas valstu tiesības noteikt regulējumu sabiedrības interesēs.

5.6. Publiskais iepirkums

5.6.1. Eiropas uzņēmumiem ir būtiski iegūt piekļuvi Japānas publiskajam iepirkumam. Šajā nolūkā būtu jālikvidē normatīvie šķēršļi, jāizveido pārredzamas procedūras un visiem dalībniekiem jāsniedz vienāda informācija, jāatceļ ļoti jutīgi ierobežojumi dzelzceļa tirgū un jāievieš sistēma, kas informāciju ļauj iegūt tiešsaistē. Papildus deklarētajai politiskajai gribai šajās sarunās jābūt juridiskai noteiktībai standartu jomā.

5.6.2. Noteikti būs nepieciešama savstarpēji godīga attieksme pret konkurenci. Komiteja uzskata, ka nolīgumā pilnīgi precīzi jāmin, kādā veidā katra puse piešķir atļauju valsts atbalsta un subsīdiju jomā.

⁽²⁷⁾ <http://www.eu-japan.eu/smes-support>; <http://www.jetro.go.jp/en/database>

⁽²⁸⁾ <http://www.eu-japan.eu/smes-support>

⁽²⁹⁾ <https://www.jetro.go.jp/en/database/>

⁽³⁰⁾ Ir paredzams, ka 2050. gadā 38 % Japānas iedzīvotāju būs vecāki par 65 gadiem.

⁽³¹⁾ Japānā no kopējā pārdotās pārtikas apjoma tikai aptuveni 0,4 % ir bioloģiskā pārtika (EBK dati).

⁽³²⁾ OV C 68 6.3.2012., 28. lpp.

5.6.3. Eiropas Savienībai, dalībvalstīm un Japānai jāsiglabā iespēja finansēt vispārējas nozīmes mērķus, kas noteikti, ievērojot to attiecīgās demokrātiskās procedūras, kuras, citstarp, attiecas uz sociālo nozari, vidi un sabiedrības veselību. ES ir līgumos noteikti pienākumi saistībā ar sabiedriskajiem pakalpojumiem.

5.7. Ieguldījumi ⁽³³⁾

5.7.1. 2012. gadā 27 ES valstu tiešie ieguldījumi ārvalstīs Japānā bija EUR 434 miljoni, bet no Japānas tiešajiem ieguldījumiem ārvalstīs ES-27 tika ieguldīti EUR 3 374 miljoni ⁽³⁴⁾. Ņemot vērā, ka BTN/EPN galvenais princips ir savstarpīgums, un iespēju, ka nolīguma dēļ var tikt zaudētas darba vietas, EESK aicina Komisiju šim punktam pievērst papildu uzmanību un apsvērt Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonda izmantošanu kompensācijas nolūkā. Turklāt EESK skatījumā, iespējams, būs nepieciešams pienācīgi kompensēt uzņēmumu zaudējumus: to cilvēkresursu un tehnoloģiju zaudējumus, ko agrāk finansēja no publiskajiem līdzekļiem.

5.7.2. ES un Japānai būtu jāpārskata savi noteikumi par ierobežojumiem īpašumam, par atļaujām un kontroli, kā arī par ieguldījumu sekmēšanu.

5.7.3. EESK norāda, ka Japānā un Eiropas Savienībā strīdus iespējams taisnīgi izšķirt parastās procedūrās gan atbilstoši tiesību aktiem, gan tiesas ceļā; ES dalībvalstis un Japāna investoriem piedāvā plašu spektru institucionālu un juridisku garantiju. Tā kā investoru un valstu strīdu izšķiršana ir ļoti jutīgs jautājums un dažādu iesaistīto personu viedokļi atšķiras, EESK atzinīgi vērtē Komisijas sāktu sabiedrisko apspriešanos saistībā ar sarunām par transatlantisko tirdzniecību un atzinīgi vērtētu līdzīgas iniciatīvas uzsākšanu arī Japānā, lai varētu ņemt vērā Japānas ieinteresēto personu viedokli.

5.7.4. EESK ierosina veicināt plašu dialogu strīdu atrisināšanas jomā, tiklīdz Komisija būs sagatavojusi noteikumus un novērtējusi rezultātus. Patiesībā Komiteja jau gatavo pati savu atzinumu par šo jautājumu.

5.7.4.1. Jebkurā gadījumā ir svarīgi, lai nosacījumi par strīdu izšķiršanu ieguldījumu jomā neierobežotu ES dalībvalstu spēju pieņemt regulējumu sabiedrības interesēs un īstenot sabiedriskās politikas mērķus. Jāprecizē definīcijas "ieguldījums" un "godīga un vienlīdzīga attieksme". Šis jautājums ir jāapspriež sarunās.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽³³⁾ Kopš Lisabonas līguma stāšanās spēkā Eiropas Komisijai ir kompetence ieguldījumu jomā. Tā ir publicējusi paziņojumu "Ceļā uz visaptverošu Eiropas starptautisko ieguldījumu politiku", par kuru Komiteja ir izstrādājusi atzinumu (OV C 318 29.10.2011., 150.-154. lpp).

⁽³⁴⁾ Avots: Eurostat 170/2013 – 2013. gada 18. novembris.

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ukrainas pilsoniskās sabiedrības stāvoklis apstākļos, kad Ukraina vēlas tuvināties Eiropai"

(pašiniciatīvas atzinums)

(2015/C 012/07)

Ziņotājs: **Andrzej ADAMCZYK**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2014. gada 27. februārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Ukrainas pilsoniskās sabiedrības stāvoklis apstākļos, kad Ukraina vēlas tuvināties Eiropai".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2014. gada 18. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (2014. gada 16. oktobra sēdē), ar 173 balsīm par, 2 balsīm pret un 15 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai vajadzētu aktīvi sekmēt Ukrainas politisko, sociālo un ekonomisko konsolidāciju, tostarp to, lai rastu mierīgu risinājumu pašreizējam konfliktam Doņeckas un Luganskas reģionos. EESK darbības Ukrainā atbalstīs demokratizācijas procesu, teritoriālo integritāti, sociālo un pilsonisko dialogu, kurā iesaistīti visi dalībnieki, kas ir sabiedrībā leģitīmi un nodrošina pārstāvību.

1.2. EESK vēlas uzaicināt plašu Ukrainas pilsoniskās sabiedrības pārstāvju loku piedalīties sadarbībā un iekļaut arī tos, kas vēl joprojām ir skeptiski vai naidīgi pret neseno politiskās pārejas procesu un tuvināšanos Eiropas Savienībai.

1.3. Turklāt ir ieteicams tālāk attīstīt divpusēju sadarbību starp partnerorganizācijām Eiropas Savienībā un Ukrainā, īpašu uzmanību veltot veikspējas veidošanai, paraugpraksi, kā arī sociālā un pilsoniskā dialoga stiprināšanai.

1.4. Saskaņā ar Asociācijas nolīguma noteikumiem Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai vajadzētu sniegt ieguldījumu, lai izveidotu kopīgu Pilsoniskās sabiedrības platformu, kurā piedalās EESK locekļi un Ukrainas pilsoniskās sabiedrības pārstāvji. Līdzīga struktūra tiks veidota saskaņā ar nolīgumu par padziļinātu un visaptverošu brīvās tirdzniecības zonu (DCFTA), lai izpildītu prasību izveidot uzraudzības mehānismu pilsoniskās sabiedrības interesēs. Abām minētajām struktūrām vajadzētu pēc iespējas ciešāk sadarboties.

1.5. EESK izvērsīs informācijas pasākumus par ietekmi, kādu radīs asociācijas nolīgumu īstenošana Ukrainā, kā arī par Eiropas integrāciju, institūcijām un *aquis communautaire*.

1.6. Cik iespējams ātrāk – raugoties no tehnisko iespēju viedokļa – būtu jāatceļ vīzas prasības Ukrainai pilsoņiem, lai veicinātu kontaktus starp cilvēkiem un to uzskatot par uzticēšanās veidošanas pasākumu.

1.7. ES darba kārtībā oficiāli vajadzētu iekļaut Eiropas perspektīvu Ukrainai.

2. Austrumu partnerība: Eiropas kaimiņattiecību politikas austrumu dimensija kā institucionāla sistēma Ukrainas centieniem tuvināties Eiropai

2.1. Dramatiskie noteikumi, kas Ukrainu satricināja pēdējos mēnešos, sākās ar sabiedrības reakciju uz valdības lēmumu apturēt sagatavošanas procesu asociācijas nolīguma parakstīšanai Austrumu partnerības ietvaros.

2.2. Austrumu partnerības divpusējo pasākumu mērķis ir ne tikai noslēgt divpusējus asociācijas nolīgumus, kas aizstās partnerības un sadarbības nolīgumus, bet arī atvieglot vīzu režīmus, kā arī attīstīt nozaru sadarbību, tostarp iespēju partnervalstīm pievienoties ES programmām un aģentūrām. Tajos ir iekļauta arī visaptveroša iestāžu darbības uzlabošanas programma – tas ir instruments, kas dod iespēju uzlabot partnervalstu administratīvo veikspēju, lai īstenotu un reformas un asociācijas nolīgumu noteikumus. Austrumu partnerības daudzpusējā dimensija balstās uz četrām daudzpusējām platformām (Demokrātija, laba pārvaldība un stabilitāte; Ekonomikas integrācija un konverģence ar ES politikām; Energoapgādes drošība; Kontakti starp cilvēkiem), kuru mērķis ir veicināt sadarbību starp ES un partnervalstīm, kā arī starp pašām partnervalstīm.

2.3. Viena no Austrumu partnerības prioritātēm ir iesaistīt tās īstenošanā gan partnervalstu, gan Eiropas Savienības organizētu pilsonisko sabiedrību. Tāpēc 2009. gada novembrī, piedaloties EESK, tika izveidots Austrumu partnerības Pilsoniskās sabiedrības forums.

2.4. Austrumu partnerības politika tagad ir krustcelēs, ņemot vērā negaidītās pārmaiņas dažu valstu līdzdalības virzienā un dramatiskos notikumus Ukrainā. Grūtības, ar kurām Austrumu partnerība pagājušajā gadā saskārusies valstīs, kas līdz šim ir sasniegušas vislielāko progresu ceļā uz asociācijas nolīgumu parakstīšanu, lielā mērā ir radušās Krievijas manevru ietekmē, jo tā mēģina aizkavēt ciešākas saiknes starp partnervalstīm un ES.

2.4.1. Neskatoties uz to, ka noslēgtas sarunas ar Armēniju par asociācijas nolīgumu, tostarp *DCFTA*, šos dokumentus nevarēja parafēt, jo Armēnija 2013. gada septembrī paziņoja, ka tā ir nodomājusi pievienoties Eirāzijas muitas savienībai, ko ierosinājusi Krievija.

2.4.2. Neraugoties uz Krievijas spiedienu un divu provinču (Abhāzijas un Dienvidosetijas, kas pašreiz ir Krievijas kontrolē) zaudēšanu, Gruzija saglabā Eiropas virzību un nodrošināja, ka Austrumu partnerības samītā Viļņā 2013. gadā tika parafēts un pēc tam 2014. gada jūnijā parakstīts asociācijas nolīgums, tostarp *DCFTA* nolīgums.

2.4.3. Arī Moldova, kas parakstīja Viļņā parafēto asociācijas nolīgumu, izjūt Krievijas spiedienu, jo tā ir izvietojusi savus bruņotos spēkus Piedņestrā un šobrīd kontrolē minēto reģionu. Ar Krievijas atbalstu notika arī nelegāls referendums citā Moldovas autonomā teritorijā – Gagauzijā, un tā rezultāts bija atbalsts dalībai Eirāzijas muitas savienībā.

2.4.4. Dalība PTO ir priekšnosacījums, lai uzsāktu sarunas par *DCFTA*, un tāpēc Azerbaidžāna un Baltkrievija, kas nav PTO dalībnieces, sarunas uzsākt nevar. Turklāt, ņemot vērā nopietno demokrātijas trūkumu Baltkrievijā, divpusējā ES politika attiecībā uz šo valsti vēl joprojām ir palikusi kritiska dialoga līmenī.

2.4.5. Ukraina ir nākamā lielākā un svarīgākā pēcpadomju valsts pēc Krievijas – tā kā Ukraina ir pārmainījusi virzību un virzās uz Eiropu, pēc Krievijas īstenotās aneksijas tā ir zaudējusi kontroli pār Krimu un Sevastopoli un ir bijusi pakļauta citiem Krievijas mēģinājumiem īstenot sabotāžu un apvērsumu. Krievijas darbība ir īpaši dramatisks ārējās iejaukšanās piemērs – šāda iejaukšanās ne tikai apdraud Ukrainas teritoriālo integritāti un suverenitāti, bet arī atstāj ļoti graujošu ietekmi uz pilsonisko sabiedrību un tās organizācijām. Šīs darbības ir ne tikai skaidrs starptautisko tiesību normu pārkāpums, bet arī ir pretrunā diviem principiem, kas ir pamatā mierīgām attiecībām starp neatkarīgām valstīm: pirmkārt, robežas nedrīkst mainīt ar spēka palīdzību un, otrkārt, valstīm ir tiesības par savu nākotni pieņemt suverēnus lēmumus bez ārējās iejaukšanās.

3. Ukrainas pilsoniskās sabiedrības tuvināšanās Eiropai

3.1. 2004. gada “oranžā revolūcija” sekmēja plašu demokratizāciju un tiesiskuma ieviešanu Ukrainā – vismaz uz noteiktu laiku – un plašsaziņas līdzekļu brīvību, kas pastāv līdz šim brīdim. Vienlaikus attīstījās ciešāka saikne ar ES.

3.1.1. Pamatojoties uz ES un Ukrainas 1998. gada partnerības un sadarbības nolīgumu, 2005. gada tika pieņemts ES un Ukrainas rīcības plāns. 2007. gadā sākās sarunas par asociācijas nolīgumu. Austrumu partnerības politikas pieņemšana 2009. gada maijā šai sadarbībai deva jaunu impulsu.

3.1.2. Ciešāka saikne un patiesas sadarbības izveide daudzās jomās, kā arī plašais entuziasms pēc “oranžās revolūcijas” liecināja par to, ka liela sabiedrības daļa un daudzas pilsoniskās sabiedrības organizācijas uzskatīja, ka iespējamā Ukrainas dalība ES būtu acīmredzams un loģisks iznākums un ka dalība ir atkarīga tikai no darba grafika un pārveides procesa tempa un pielāgošanās Eiropas standartiem.

3.1.3. Austrumu partnerība Ukrainai nedeva gaidīto pievienošanās ES ilgtermiņa perspektīvu, un tas radīja vilšanos un frustrāciju virzības uz Eiropu atbalstītāju vidū; stāvokli pasliktināja pakāpeniska attālināšanās no demokrātijas ieguvumiem, ko bija sniegusi “oranžā revolūcija”, ekonomikas stāvokļa pasliktināšanās un aizvien pieaugošās sociālās problēmas.

3.1.4. Sabiedrības frustrāciju, kas izpaudās kā pilsoniskās sabiedrības organizāciju apātija, palielināja pieaugošais konflikts starp “oranžās revolūcijas” vadītājiem, prezidentu Viktoru Jušenko un premjerministri Jūliju Timošenko. Kādu laiku šis konflikts paralizēja lēmumu pieņemšanu, ņemot vērā praksē grūti piemērojamās Ukrainas konstitūcijas normas. Stāvokli pasliktināja pasaules ekonomikas krīzes izvēšanās un prezidenta Janukoviča (ievēlēts 2010. gadā) neefektīvā politika.

3.2. EESK jau ilgu laiku īsteno aktīvu politiku sadarbībai ar Ukrainu. Taču politisko un sociālo apstākļu pasliktināšanās un partnerorganizāciju vilšanās, kā arī pievienošanās perspektīvas trūkums radīja situāciju, ka 2011.–2012. gadā attiecības zināmā mērā stagnēja un Ukrainas pusei zuda aktivitāte un interese par attiecībām.

3.3. Pēc asociācijas nolīguma parafēšanas 2012. gada decembrī un intensīviem centieniem un sarunām, lai nolīgumu parakstītu Austrumu partnerības samītā 2013. gada novembrī Viļņā, mūsu Ukrainas partneru vidū atjaunojās interese par sadarbību un atdzīvojās aktīvas saites ar EESK.

3.4. Tomēr šie atjaunotie kontakti parādīja, ka sociālajiem partneriem – gan no darba devēju, gan arodbiedrību puses – bija dalīts viedoklis par asociācijas nolīguma parakstīšanu. Tomēr ļoti daudzas NVO un citu interešu grupu pārstāvji veidoja salīdzinoši vienotu Eiropas atbalstītāju fronti.

3.5. Tas, ka Ukrainas valdība un prezidenta administrācija pārtrauca sarunas un apturēja sagatavošanos nolīguma parakstīšanai, pārsteidza pilsoniskās sabiedrības organizācijas un arī valdības pārstāvjus, neskatoties uz viņu nostāju un to, kādu iznākumu viņi bija prognozējuši sarunām par asociācijas nolīgumu.

3.6. Fakts, ka sarunas tika negaidīti pārtrauktas bez acīm redzama iemesla dažas dienas pirms Viļņas samita, kā arī Ukrainas valdības pārsteidzošais priekšlikums turpmākajās sarunās ar ES iesaistīt Krieviju, ātri mobilizēja Ukrainas pilsonisko sabiedrību, pauzot tās viennozīmīgo atbalstu Ukrainas virzībai uz Eiropu.

3.7. Iespējams, ka Eiromaidans bija vēsturē lielākā demonstrācija Eiropas integrācijas atbalstam, un visilgākā ar šādu absolūtu pārliecību. Vēlāk demonstrantiem pievienojās spēki, kas nāca klajā arī ar politiskām prasībām par režīma maiņu, un, reaģējot uz to, kustība tika vardarbīgi apspiesta, un rezultātā bija cilvēku upuri. Demonstrācijas radīja politiskas pārmaiņas, kas kalpoja par ieganstu tālākajiem dramatiskajiem un traģiskajiem notikumiem.

3.8. Tagad pēc veiksmīgajām prezidenta vēlēšanām liekas skaidrs, ka ciešas saiknes ar ES veidošana kļūst par vienu no jaunās administrācijas prioritātēm. Šīs pārmaiņas, protams, jāuzskata par Eiromaidana un Ukrainas pilsoniskās sabiedrības ļoti lielu sasniegumu. Atliek raudzīties, vai vispārējais stāvoklis stabilizēsies visā Ukrainas teritorijā un vai pilsoniskās sabiedrības organizācijām būs kāds labums no šā politiskās pārveides procesa.

3.9. Attieksme pret politiskajām pārmaiņām Ukrainas austrumu reģiona pilsoniskajā sabiedrībā un viedoklis par tām paliks neskaidrs tik ilgi, kamēr šajā reģionā darbosies bruņoti algotņi un nemiernieku grupas un vārda brīvība būs apdraudēta. Tomēr jāatzīmē, ka Ukrainas austrumu reģiona sabiedrība bija plaši pārstāvēta Eiromaidanā.

4. Asociācijas nolīguma un DCFTA nolīguma parakstīšanas ietekme

4.1. ES un Ukrainas asociācijas nolīgums ir jaunas paaudzes nolīgums, kas izveidots, lai atbalstītu valstis, kuras sadarbojas Austrumu partnerības ietvaros, un nodrošina sadarbības attīstību, paredzot saistošus noteikumus gandrīz visās jomās. Asociācijas nolīgumā ir noteikts reformu plāns Ukrainai, pamatojoties uz tās tiesību aktu visaptverošu saskaņošanu ar ES standartiem.

4.2. Papildus DCFTA, kas ir tirdzniecības nolīgums un ievērojami ietekmē standartus un noteikumus, galvenās sadarbības jomas ir šādas: tieslietas, tiesiskums, cīņa pret korupciju un organizēto noziedzību, ārpolitika un drošība, publiskās administrācijas reforma, nodarbinātība, sociālā politika, vienlīdzīgas tiesības un iespējas, patērētāju aizsardzība, rūpniecības politika un uzņēmējdarbība, enerģētika, transports un vide. Lai īstenotu Asociācijas nolīgumu un DCFTA, Ukrainai vajadzēs saskaņot savus tiesību aktus ar apmēram 85 % ES *acquis communautaire* tirdzniecības un ekonomikas jomā.

4.3. Asociācijas nolīgums tika parakstīts 2014. gada 27. jūnijā, un to ratificēja Eiropas Parlaments un Ukrainas *Verkhovna Rada* 16. septembrī; tas dod iespēju sākt nolīgumu provizoriski īstenot pat pirms tā ratificēšanas visās 28 dalībvalstīs. Tomēr nolīguma DCFTA daļas īstenošana aizkavēsies līdz nākamā gada beigām, bet ES turpinās piemērot atvieglotus tirdzniecības noteikumus precēm, kas nāk no Ukrainas.

4.3.1. Asociācijas nolīgums dod iespēju izveidot kopīgu Pilsoniskās sabiedrības platformu, kas būtu kopīgs forums viedokļu apmaiņai un kurā piedalās EESK locekļi un Ukrainas pilsoniskās sabiedrības pārstāvji. Tā kā asociācijas nolīgums attiecas uz plašu jautājumu loku, platformā jābūt pārstāvētai pēc iespējas plašākai pilsoniskajai sabiedrībai un tādēļ tajā vajadzētu būt iekļautiem gan sociālo partneru, gan dažādu citu interešu grupu pārstāvjiem.

4.3.2. Platforma būs ne tikai informācijas apmaiņas un debašu forums; viens no tās pamatmērķiem būs uzraudzīt asociācijas nolīguma īstenošanu un nākt klajā ar pilsoniskās sabiedrības viedokļiem un priekšlikumiem.

4.3.3. Pilsoniskās sabiedrības platforma pieņems savu reglamentu. Pašreiz starp EESK pārstāvjiem un Ukrainas partneriem notiek sarunas par šās struktūras izveides procedūru un dalību tajā. Ir paredzēts pieņemt šādu pamatprincipus:

- Eiropas Savienības un Ukrainas pārstāvju skaits būs vienāds;
- locekļiem būs 2,5 gadu pilnvaru termiņš. Šajā periodā notiks piecas sanāksmes;
- platformai būs divi līdzpriekšsēdētāji, viens no katras puses, un tos ievēlās uz 2,5 gadu pilnvaru termiņu;
- platformas locekļu atlases procedūrai jābūt pilnīgi pārredzamai;
- platformas sanāksmēm jābūt atvērtām arī tām pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas tajā nav pārstāvētas.

4.3.4. DCFTA nolīgumā ir arī paredzēts vienu gadu pēc tā stāšanās spēkā izveidot uzraudzības mehānismu, kas darbojas pilsoniskās sabiedrības interesēs. Strukturai, kas izveidota šim mērķim, cieši jāsadarbjas ar Pilsoniskās sabiedrības platformu.

5. Ukrainas pilsoniskās sabiedrības turpmākās perspektīvas un EESK loma

5.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai vajadzētu aktīvi sekmēt Ukrainas politisko, sociālo un ekonomisko konsolidāciju, tostarp to, lai rastu mierīgu risinājumu pašreizējam konfliktam Doņeckas un Luganskas reģionos. Kad apstākļi Ukrainā stabilizēsies un būs novērsti ārējas iejaukšanās un konflikta, ko virza bruņotas vienības, draudi, radīsies skaidrāks priekšstats par organizētu pilsonisko sabiedrību gan atsevišķās organizācijās, gan saistībā ar Ukrainas virzību uz Eiropu.

5.1.1. Ukrainā pašreiz notiek sarežģītas politiskās pārmaiņas, tostarp konstitucionālā reforma, kas var atstāt spēcīgāku ietekmi nekā pārmaiņas pēc "oranžās revolūcijas". Tā rezultātā var notikt Ukrainas iestāžu pārstrukturēšana un izmaiņties to statuss, un rasties pārmaiņas gan sociālā dialoga darbībā, gan dialogā starp iestādēm un pilsonisko sabiedrību. Šāds process jāveicina ar izmaiņām Ukrainas tiesību aktos, lai veidotos iekļaujošākas sociālā un pilsoniskā dialoga struktūras patiesām un neatkarīgām organizācijām. EESK sekos līdzī attīstībai un nostājai, ko mūsu partnerorganizācijas pieņems attiecībā uz minētajām pārmaiņām.

5.1.2. Gan pirms Eiromaidana, gan demonstrāciju laikā radās šaubas par dažu partnerorganizāciju autentiskumu un neatkarību. Līdz ar to sākās process, lai ieviestu pārmaiņas dažu organizāciju darbības veidā; ja minētais process nebūs virspusējs, tas var sākt atjaunot sabiedrības uzticēšanos šīm organizācijām. Īpaši jāatzīmē, ka sabiedrība un NVO uztvēra dažas arodabiedrības un darba devēju organizācijas kā pārvaldes mehānisma daļu, un tās netika uzskatītas par pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem.

5.1.3. EESK pauž gatavību pastiprināt divpusējos kontaktus ar partnerorganizācijām gan Ukrainā, gan Krievijā, lai veicinātu labāku saikni starp šo valstu pilsoniskajām sabiedrībām un tādējādi sekmētu abu valstu attiecību normalizēšanos.

5.2. EESK pasākumi Ukrainā balstīsies šādu principu: valstī atbalstīt demokratizāciju, teritoriālo integritāti, sociālo un pilsonisko dialogu, kurā iesaistīti visi dalībnieki, kas ir sabiedrībā leģitīmi un nodrošina pārstāvību. EESK prioritāti piešķirs attiecībām ar saviem tradicionālajiem partneriem, t. i., Ukrainas pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

5.3. EESK vēlas uzaicināt pēc iespējas plašu Ukrainas pilsoniskās sabiedrības pārstāvju loku piedalīties sadarbībā un iekļaut arī tos, kas vēl joprojām ir skeptiski vai naidīgi pret neseno politiskās pārejas procesu un tuvināšanos Eiropas Savienībai; jānodrošina, ka nav aizmirsta neviena svarīga un pārstāvības organizācija. AP Pilsoniskās sabiedrības foruma valsts platforma un Valsts trīspusējā sociālo lietu un ekonomikas padome palīdzēs izvēlēties partnerorganizācijas.

5.4. Turklāt ir ieteicams tālāk attīstīt divpusēju sadarbību starp partnerorganizācijām Eiropas Savienībā un Ukrainā, īpašu uzmanību veltot veikspējas veidošanai, paraugpraksi, kā arī sociālā un pilsoniskā dialoga stiprināšanai. Šim mērķim kā vienu no instrumentiem varētu izmantot pārrobežu sadarbību.

5.5. EESK iesaistīties ne tikai institucionālajos pasākumos, kuru pamatā ir asociācijas nolīgums un – ilgākā termiņā – DCFTA, bet arī plašākos informācijas pasākumos, kuru mērķis būs izplatīt informāciju par ietekmi, ko Ukrainā radīs nolīgumu īstenošana, kā arī Eiropas integrācija, informāciju par Eiropas iestāžu darbību un *acquis communautaire*.

5.6. Ņemot vērā uzticamas informācijas trūkumu vai vienkārši dezinformāciju – kas dažkārt ir plašsaziņas līdzekļos, jo trūkst zināšanu par ES vai Krievija izvērš intensīvu propagandu —, jāplāno regulāra sadarbība ar žurnālistiem un plašsaziņas līdzekļu apvienībām.

5.7. Sadarbība ar Ukrainas partnerorganizācijām jautājumā par piekļuves uzticamai informācijai atvieglošanu un šādas informācijas nodrošināšanu visām pilsoniskās sabiedrības grupām var izrādīties būtiska Ukrainas virzībā uz Eiropu. Pieredze rāda, ka asociācijas nolīgumu parakstīšana, ratificēšana un īstenošana var kļūt problemātiska un ka ir daudzi iekšēji un ārēji faktori, kas varētu mainīt pilsoniskās sabiedrības organizāciju pozitīvo attieksmi pret virzību uz Eiropu, ja nav sasniegts vispārēja vienprātība, iesaistot visas sabiedrības grupas.

5.8. Liela Ukrainas sabiedrības daļa nekad nav bijusi ārpus savas valsts robežām, un tie, kas ceļo, dodas galvenokārt uz Krieviju. Viens no iemesliem, kas ir arī ievērojams traucēklis Ukrainas sabiedrībai, ir pastāvīgā prasība par vīzas nepieciešamību, lai apmeklētu ES dalībvalstis. Saskaņotu vīzas pieteikumu procedūru ieviešana, protams, ir svarīga, taču pienākums iegūt vīzu ceļošanai uz ES neveido uzticēšanos un ir daudz grūtāk veicināt kontaktus starp cilvēkiem.

5.9. Eiropskepticisms un tas, ka dažās Ukrainas sabiedrības grupās trūkst entuziasma veidot ciešākas saiknes ar ES, ir radies no tā, ka nav iestāšanās perspektīvas. Pašreiz tas nav jautājums par pievienošanās sarunu uzsākšanu; taču fakts, ka šis jautājums tik ilgu laiku un atkārtoti nav iekļauts ES darba kārtībā, ir cēlonis tam, ka daļa sabiedrības ar asociācijas līgumu saistītās reformas uztver kā dārgu patvaļu, kas virza Ukrainu strupceļā. Tas īpaši attiecas uz Austrumukrainu, kur Eiropas Savienība tiek uztverta kā drauds sociālajām un saimnieciskajām interesēm.

Briselē, 2014. gada 16. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 502. PLENĀRSESĪJA 2014. GADA 15. UN 16. OKTOBRĪ

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “2013. gada ziņojums par konkurences politiku””

COM(2014) 249 final

(2015/C 012/08)

Ziņotājs: **Paulo BARROS VALE**

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2014. gada 1. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “2013. gada ziņojums par konkurences politiku”

COM(2014) 249 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 23. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē), ar 127 balsīm par, 1 balsi pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK katru gadu kā ierasts vērtē Komisijas ziņojumu par konkurences politiku, kas ir viena no tām politikas jomām, kas nosaka Eiropas Savienības struktūru. Komiteja pozitīvi vērtē ziņojuma saturu un to kopumā atbalsta; tā pauž bažas par pašreizējo kontekstu.

1.2. Ir svarīgi darīt visu iespējamo, lai nodrošinātu brīvu un taisnīgu konkurenci, kas aizsargā ekonomikas dalībnieku un patērētāju, kā arī sabiedrības intereses. Komisijas ieguldījumam ir izšķiroša nozīme, un EESK atzinīgi vērtē to darbu, kas ieguldīts, lai nodrošinātu iekšējo noteikumu ievērošanu, un kas veltīts starptautiskai sadarbībai.

1.3. Šā pastāvīgā darba gaitā ļoti svarīga ir valsts konkurences uzraudzības iestāžu iesaiste; tāpēc tām ir nepieciešams atbilstīgs skaits darbinieku un pietiekami daudz materiālo resursu, kas dod iespēju rīkoties efektīvi un proaktīvi nevis kā parasti – reaģēt uz notikušo. Lielāku uzsvāru liekot uz preventīvajiem pasākumiem, ir iespējams izvairīties no nelikumīga un kaitējoša stāvokļa tirgū, kas skar gan mazos un vidējos uzņēmumus (MVU), gan patērētājus.

1.4. EESK uzskata, ka būtu ļoti vēlams pieņemt priekšlikumu direktīvai par dažiem aspektiem, kas saistīti ar zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par ES konkurences tiesību pārkāpumiem. Šīs direktīvas transponēšana un īstenošana dalībvalstīs būs rūpīgi jāuzrauga. Komiteja pauž nožēlu, ka šo direktīvu nepapildina tāds juridisks instruments, kas būtu tik pat saistošs attiecībā uz kolektīvās tiesiskās aizsardzības horizontālo tiesisko regulējumu kolektīvo tiesību un interešu pārkāpumu gadījumos.

1.5. Līdztekus regulējumam vajadzētu paredzēt arī pašregulējuma iespējas un to veicināt, īpaši slēdzot līgumus starp ražotāju, tirgotāju un patērētāju organizācijām, turklāt būtu iespējams un vajadzētu izmantot tos labos piemērus, kas Eiropā jau pastāv.

1.6. Ņemot vērā, ka uz ES dibināšanas līguma pamata nav iespējams vienādot nodokļu politiku, ar konkurences politiku ir maksimāli jāierobežo tie kropļojumi, ko varētu izraisīt nodokļu sistēma Eiropā.

1.7. Arī turpmāk īpaša uzmanība ir jāvelta enerģijas tirgum, jo šajā jomā vienotais tirgus vēl ir jāizveido. Eiropas tīkla stiprināšana, kas dod iespējas pārrobežu tirdzniecībai, un investīcijas atjaunojamos energoresursos, kuras līdztekus acīmredzamajiem ieguvumiem vides jomā nodrošina arī piekļuvi citu ražotāju tīkliem, ir mērķi, uz kuriem jātiecas, lai stiprinātu īstu konkurenci šajā jomā un būtu iespējams samazināt tarifus uzņēmumiem un ģimenēm.

1.8. Vissvarīgākā ir brīva patērētāju piekļuve visiem tirgiem. Digitālās stratēģijas mērķis – vispārējas piekļuves nodrošināšana platjoslas pakalpojumiem – ir veicinājis šā mērķa sasniegšanu. Piekļuve digitālajam tirgum, kurā bieži pastāv zemākas cenas nekā tradicionālajā tirgū, dotu iespēju patērētājiem iegūt tādas preces, kas bez tā palīdzības viņiem nebūtu pieejamas.

1.9. Starptautiskai sadarbībai ir veltīts daudz darba, un tā rezultāti ir vērtējami pozitīvi. Tomēr nedrīkst aizmirst tos uzdevumus, kas vēl jāpaveic. Līdztekus divpusējam darbam vajadzētu turpināt arī strādāt kopā ar PTO un SDO. Eiropa joprojām cieš no negodīgas konkurences gan savā teritorijā, gan ārpus tās robežām, ko rada publiski un privāti uzņēmumi no tādām valstīm, kurās nelikumīga valsts atbalsta piešķiršana ir ierasta prakse (īpaši enerģētikas jomā), kurās vides tiesību akti nav tik stingri un kurās nodarbinātības tiesību aktu noteikumi ir atšķirīgi (ļoti bieži netiek ievēroti paši elementārākie cilvēktiesību noteikumi).

2. 2013. gada ziņojuma saturs

2.1. 2013. gadā tika konstatētas dažas Eiropas ekonomikas atlabšanas pazīmes. Uzticēšanās atgūšana un konkurences palielināšana joprojām ir tās Eiropas politikas uzmanības centrā, kuras mērķis ir veicināt gudru, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi, kas ir stratēģijas “Eiropa 2020” galvenais mērķis.

2.2. Ziņojumā ir minēti Eiropas Parlamenta 2013. gada pētījuma par konkurences politiku secinājumi, kas skaidri apliecina tās nozīmi šā mērķa sasniegšanā: “(..) konkurences politika, kas stiprina konkurenci, veicinās izaugsmi”.

2.3. Šim ziņojumam ir 8 daļas: konkurētspējas veicināšana, cīņoties pret karteljiem; efektīvas pretmonopola noteikumu izpildes un uzņēmumu apvienošanās kontroles nodrošināšana uzņēmumu un patērētāju interesēs; valsts atbalsta modernizācija, lai valsts līdzekļus novirzītu konkurences veicināšanas mērķiem; taisnīgas un stabilas finanšu nozares veicināšana reālās ekonomikas atbalstam; enerģētika – nozare, kurā visvairāk ir vajadzīgs “vairāk Eiropas”; konkurences noteikumu īstenošana digitālās ekonomikas jomā, lai īstenotu Digitālo programmu Eiropai; starptautiskā sadarbība konkurences politikas jomā globalizācijas izaicinājumu risināšanai; konkurences dialogs ar pārējām iestādēm.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Nav apstrīdams fakts, ka MVU ir pamats ekonomikas atlabšanai Eiropā. Šie uzņēmumi to apmēra dēļ ir visvairāk pakļauti dominējoša stāvokļa ļaunprātīgai izmantošanai, kas bieži vien kļūst par to izzušanas cēloni. Konkurences politikā īpaši uzmanīgi jāuzrauga tas, lai nenotiktu dominējoša stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, īpaši tajos gadījumos, kad vaininieces ir bijušas lielās tirdzniecības grupas, kuras pamazām ir iznīcinājušas mazos piegādātājus un mazos veikalus, bet gala rezultātā negatīvās sekas atsaucas uz patērētāju interesēm. Direktīva par kaitējuma apmēra noteikšanu zaudējumu atlīdzināšanas prasībās saistībā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. un 102. panta pārkāpumiem ir uzņemta pozitīvi un tiek uzskatīta par ļoti svarīgu, taču šādu pārkāpumu novēršana ir vēl svarīgāka, un šis jautājums būtu jāizskata padziļināti, lai nodrošinātu novēršanas pasākumu efektivitāti.

3.2. EESK uzskata, ka valsts konkurences iestādēm būtu jāizvēlas rīkoties proaktīvi nevis kā lielākajā daļā gadījumu – vēlāk reaģēt uz notikušo, iejaucoties tikai tad, kad ir saņemta tirgus dalībnieku vai patērētāju sūdzība. Ja tiktu kontrolēta dažu tādu darījumu slēgšana, kuros sarunas drīzāk būtu saucamas par diktātu, dažkārt būtu iespējams palīdzēt novērst dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Lai panāktu pārmaiņas, pamatnosacījums ir būtiski uzlabot informācijas apmaiņu ražošanas ķēdē.

3.3. Valstu konkurences iestādēm īpaša uzmanība jāvelta arī tām jomām, kuru darbību spēcīgi ietekmē izejvielu cenas, jo bieži vien to kāpums (vai arī tikai to palielināšanās draudi) nekavējoties atsaucas uz galīgo cenu, bet izejvielu cenu pazemināšanās gadījumā pretēja darbība nenotiek.

3.4. EESK aicina konkurences politikā pievērsties problēmām, kas pastāv publiskā iepirkuma jomā, kura vairumā gadījumu vēl ir diezgan slēgta. Patiesībā šis tirgus ir diezgan sadrumstalots, un tas pieejams tikai nelielai minoritātei, neraugoties uz darbu, kas pašreiz tiek ieguldīts ar mērķi pāriet uz pilnībā elektronisku publisko iepirkumu. Vājā konkurence kaitē sabiedrības interesēm, jo alternatīvu trūkums ierobežo publisko iestāžu rīcības brīvību. Tāpēc regulāri izvēle tiek izdarīta par labu vieniem un tiem pašiem uzņēmējiem, un reizēm šā iemesla dēļ starp uzņēmumiem un politikajiem spēkiem veidojas pārāk tuvas attiecības.

3.5. Nevajadzētu aizmirst arī to uzņēmumu vājās pozīcijas, saskaroties ar konkurenci, kuri savu darbību izvērs salu vai nomaļos apvidos, kuros citu tirgu izmantošanai nepieciešamās transporta izmaksas liedz izveidoties veselīgai konkurencei ar citiem uzņēmumiem. Šajos gadījumos vajadzētu censties meklēt tādas mehānismus, kas palīdzētu uzņēmumiem piekļūt centrāliem tirgiem un kas veicinātu visu tirgus dalībnieku veselīgu konkurenci ES.

3.6. Jāuzsver arī, ka ārkārtīgi svarīgs aspekts ir konkurence ar citiem trešo valstu publiskiem un privātiem uzņēmumiem – Eiropas uzņēmumi tai ir pakļauti gan valstu robežās, gan citos tirgos; šos trešo valstu uzņēmumus aizsargā nelikumīgs valsts atbalsts, kas tiem nodrošina konkurētspējas priekšrocības, tiem labvēlīgi vides tiesību akti un visatļaujosa darba likumdošana, kas bieži vien ir pretrunā pamata cilvēktiesībām un arī pilsoņu un patērētāju tiesībām. Starptautiskās sadarbības turpināšanai PTO un SDO ietvaros arī turpmāk jābūt vienai no diplomātijas prioritātēm nevienlīdzības apkarošanas jomā, cenšoties risināt konkurences problēmu, kā arī stiprinot cilvēktiesību aizsardzību.

4. Konkurētspējas veicināšana, apkarojot kartelus un konkurencei kaitējošu praksi

4.1. Konkurences politikā īpaša nozīme ir kartelu apkarošanai. Tāpēc labvēlīgi tiek uztverts darbs, ko Komisija nesēn ieguldījusi, lai apkarotu šo praksi, kas skar visu ekonomiku. Laikā, kad ir nepieciešams iekarot jaunus tirgus, no izaugsmes viedokļa ļoti svarīgi ir pasākumi, kas tiek veikti finanšu tirgos un īpaši izejvielu un starpsavienojumu tirgū, kurā cenu svārstības nosaka ne vien iekšējo tirgu, bet arī Eiropas konkurētspēju pasaules līmenī. Jāizceļ arī naudas sodu piemērošana uzņēmumiem, kas ir piedalījušies trijos kartelos: kabeļu, atvasinātu finanšu instrumentu un garneļu nozarē, kā arī iebildumu paziņojums vairākiem viedkaršu atmiņas mikroshēmu piegādātājiem.

4.2. EESK ir atbalstījusi darbu, kas ieguldīts pret konkurenci vērstas prakses novēršanā, ko tā uzskata par ļoti svarīgu konkurences politikas sastāvdaļu. Komiteja atkārtoti atbalsta Komisiju, kas ir veicinājusi iekšējā tirgus mākslīgas sadrumstalošanas novēršanu, un atzinīgi vērtē to, ka noslēgusies procedūra, kas saistīta ar tādas prakses novēršanu, kura vērstā pret konkurenci attiecībā uz internetā veiktu maksājumu standartizāciju. Atzinīgi vērtē arī iebildes, kas nosūtītas bankām par to saskaņotu darbību ar mērķi liegt biržām piekļuvi kredītriska mijmaiņas līgumu tirgum un jo īpaši to, ka noslēgta izmeklēšana par kartelu lietām, kuras saistītas ar atsaucies procentu likmēm LIBOR, EURIBOR un TIBOR, vēl vairāk nostiprinot stabilitāti tirgū.

4.3. 2013. gadā tika pieņemts priekšlikums direktīvai par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par ES konkurences tiesību pārkāpumiem. EESK atbalstīja šo dokumentu, kas vērstas pret atšķirībām starp dalībvalstu tiesību aktiem un atšķirīgu attieksmi pret cietušajiem un pārkāpumu izdarītājiem, rūpējoties par patērētāju tiesisko aizsardzību, kas pastāvīgi ir Komitejas atzinumu uzmanības centrā.

4.4. Lai gan EESK pozitīvi vērtē vienādošanu, tā bažijas, ka šis dokuments varētu būt pārāk labvēlīgs pārkāpumus izdarījušajiem uzņēmumiem, kam tiek piemērotas iecietības programmas. Tomēr Komiteja atzīst, ka šis instruments var būt lietderīgs slepenu karteļu atklāšanai. Komiteja jau ieteica arī tuvināt direktīvas priekšlikumu un ieteikumu par kolektīvo tiesisko aizsardzību un “[pauza] nožēlu, ka ir tikusi nošķirta kolektīvo prasību ieviešana konkurences jomā, lai gan šīs prasības būtu varējušas kļūt par efektīvu patērētājiem paredzētu instrumentu, un ir ietverta atsauce uz nesaistošu ieteikumu, kurā dalībvalstis tiek mudinātas izveidot kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismus”⁽¹⁾.

4.5. EESK atbalsta nodomu turpināt darba saskaņošanu starp Komisiju, valstu konkurences iestādēm un Eiropas Konkurences tīklu. Komiteja gribētu arī, lai svarīgas informācijas apmaiņai starp pusēm būtu izšķirošāka nozīme. Tomēr tai nākas paust bažas par grūtībām, ar kurām saskaras dažas no šīm iestādēm, cenšoties efektīvi regulēt dažas nozarēs, kurās pilnīgi nesodīti joprojām tiek slēgtas slepenas vienošanās un/vai izdarīti pārkāpumi.

4.6. Konkurences politikā būs jāparedz sadarbība ar citiem ģenerāldirektorātiem, lai efektīvi apkarotu saskaņotu rīcību un dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kas nozīmē sociālo un vides standartu un produktu drošības neievērošanu un traucē tirgū nokļūt jauniem dalībniekiem, kas nepārprotami atrodas mazāk izdevīgos apstākļos.

5. Valsts atbalsta modernizācija

5.1. EESK atzinīgi vērtē valsts atbalsta modernizāciju, kas ir cieši saistīta ar stratēģijas “Eiropa 2020” pamatiniciatīvām. Ir svarīgi lietderīgi izmantot valsts atbalstu, lai stiprinātu kohēzijas politiku un atbalstītu nozares, kuras veicina attīstību Eiropā. Ir arī nepieciešams ierobežotos publiskos resursus izmantot atbilstoši mērķiem, kas noteikti stratēģijā “Eiropa 2020”, lai būtu iespējams nodrošināt mazāk attīstīto reģionu konvergenci, ieguldīt prioritārās jomās, stimulēt ekonomiku un nodarbinātību un padarīt vieglāku MVU finansēšanu.

5.2. Modernizējot valsts atbalstu, tomēr nedrīkst aizmirst atbalstu to sabiedrisko pakalpojumu jomā, kas atbilst sociālajām vajadzībām (piemēram, veselības aprūpe, izglītība un apmācība, piekļuve darba tirgum un profesionālā reintegrācija, bērnu un gados vecāku cilvēku aprūpe, kā arī atbalsts mazāk aizsargātajiem cilvēkiem viņu reintegrācijai sabiedrībā), ko nevajadzētu atstāt bez ievērības. Drīzāk vajadzētu ņemt vērā to jomu īpatnības, kuras kalpo sabiedrībai un kurās, neraugoties uz to, ka arvien vairāk ierobežotos resursus ir ļoti svarīgi piešķirt efektīvi, pakalpojuma kvalitāte ir jānosaka par prioritāti.

5.3. Lielas mobilitātes apstākļos ir nepieciešams izskatīt veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju izvēles brīvības hipotēzi, konkrēti, paredzēt tādu sistēmu, kas, neapdraudot pakalpojumu kvalitāti un vistrūcīgāko personu aizsardzību, palīdzētu izvairīties no tā, ka šo pakalpojumu izmantotāji kļūst atkarīgi no valstu un apdrošinātāju rīcības pēc saviem ieskatiem. Šis jautājums ir tik svarīgs, ka par to būtu jāsaprotamo pašiniciatīvas atzinums, lai to izskatītu padziļināti.

5.4. EESK jau ir paudusi atbalstu ES valsts atbalsta politikas modernizācijai. Īpaši pozitīvi vērtē jaunākās nostādnes par atbalstu CO₂ emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu jomā, kas var mazināt rūpniecības pārcelšanas draudus uz valstīm, kurās tiesību akti ir mazāk stingri. Tomēr Komiteja pauž nožēlu, ka nav ievērots ieteikums paaugstināt *de minimis* atbalstu līdz EUR 500 000 pašreizējo EUR 200 000 vietā, kas tika izdarīts vispārējas tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumu (VTNP) gadījumā⁽²⁾.

⁽¹⁾ OV C 67, 6.3.2014., 83. lpp.

⁽²⁾ OV C 67, 6.3.2014., 74. lpp.

6. Konkurence nozares līmenī

6.1. Taisnīgums un stabilitāte finanšu nozarē

6.1.1. Mums ir zināmas grūtības, kas skāra finanšu nozari un to ietekme uz reālās ekonomikas finansēšanu un finanšu tirgus dalībnieku uzticēšanos. Tika ieguldīts darbs, lai, samazinot sistēmiskos riskus, atjaunotu uzticēšanos un palielinātu pārredzamību. Valsts pagaidu atbalsts finanšu nozarei izglāba to no sabrukuma, taču ziņas par jauniem skandāliem varētu atkal izjaukt trauslo līdzsvaru katru reizi, kad parādās atlabšanas pazīmes. Ir ļoti svarīgi, lai visa šī nozare arī turpmāk būtu pakļauta stingrai kontrolei, jo tādējādi būs iespējams novērst finanšu iestāžu bezatbildīgu rīcību, neraugoties uz to, vai tām ir tikuši piemēroti intervences pasākumi vai nav.

6.1.2. Neraugoties uz nozares trauslumu, ir jāturpina izmeklēt pašreizējo nelikumīgo praksi, kaut arī šķiet, ka tā maz ietekmē finanšu gigantus, kuru rīcība joprojām apgrūtina tirgu.

6.1.3. Jāuzsver ilgi gaidītais priekšlikums regulai par starpbanku komisijas maksām par maksājumu darījumiem ar kartēm, ar kuru Eiropas teritorijā tiks ieviests tiesiskums, saskaņojot izdevumus, kas saistīti ar karšu lietošanu.

6.2. Enerģētikas nozare

6.2.1. Iekšējais enerģijas tirgus vēl ir jāizveido. Enerģijas cena joprojām ir augsta un būtiski apgrūtina uzņēmumu un mājsaimniecību budžetu. Tirgus liberalizācija nav palīdzējusi nostiprināt konkurenci un pārredzamību, un Eiropa joprojām cieš no pārmērīgi augstām enerģijas izmaksām, salīdzinot ar citiem konkurentiem pasaules mērogā. Lai nodrošinātu brīvu iekšējo tirgu, īpaša uzmanība būtu jāvelta arī enerģijas pārrobežu piegādei.

6.2.2. Ir jāizmanto pašreiz pastāvošā vienprātība par to, ka ir nepieciešama kopēja enerģētikas politika, vajadzīgi ieguldījumi infrastruktūrās, jāpalielina energoefektivitāte un jāizmanto atjaunojamie energoresursi, lai veicinātu enerģētikas nozares attīstību. Atjaunojamiem energoresursiem neizdodas līdztiesīgi konkurēt ar fosiliem un kodolenerģijas resursiem, kuri joprojām tiek subsidēti tieši no publiskā budžeta un netieši, jo to vides izmaksas un izmantošanas ietekme uz vidi nav internalizēta. Atjaunojamie energoresursi pagaidām vēl ir tikai savā attīstības sākumstadijā, un tāpēc tiem ir nepieciešams lielāks atbalsts, lai nodrošinātu to konkurētspēju taisnīgā tirgū.

6.2.3. Turklāt tos nevajadzētu uzskatīt tikai kā jaunu energoavotu. To attīstība paver jaunas iespējas decentralizētas enerģijas ražošanas modeļa ieviešanai, un iedzīvotāji un pašvaldības tajā vienlaikus varētu spēlēt gan ražotāju, gan patērētāju lomu. Šis jaunais modelis ir jāatbalsta, izveidojot piemērotu regulējumu, kas mazajiem enerģijas ražotājiem nodrošinātu vieglu piekļuvi tīklam⁽³⁾.

6.2.4. Eiropas savienojumiem enerģētikas jomā ir fundamentāla nozīme no konkurences politikas viedokļa. Eiropas trauslums no enerģētikas viedokļa izpaužas nesenā Ukrainas konflikta kontekstā, kas varētu apdraudēt Eiropas centrālās daļas apgādi ar gāzi. Ja Ibeirijas pussalā pastāvošās enerģētikas sistēmas tiktu savienotas ar centrālās Eiropas valstīm, Ibeirijas tirgus vairs nebūtu nomaļus no pārējās Eiropas, turklāt mazinātos arī problēmas, kas saistītas ar apgādi no Krievijas.

6.2.5. Eiropas enerģētikas politikas reforma ir vēl jo vairāk svarīga tāpēc, ka pašlaik tiek gatavoti tirdzniecības līgumi ar ASV, kur enerģijas izmaksas ir daudz zemākas, un līdz ar to Eiropas uzņēmumi automātiski ir nostādīti neizdevīgākā stāvoklī.

6.3. Digitālā ekonomika

6.3.1. Šī nozare ir īpaši neaizsargāta pret nelikumīgu praksi konkurences jomā, jo augsto tehnoloģiju uzņēmumi, kas ir iesaistījušies pastāvīgas un ātras inovācijas procesos nevar gaidīt lēmumu, kas tiek pieņemts, ievērojot parastos procedūras termiņus, un tie var izzust.

⁽³⁾ OV C 226, 16.7.2014., 1. lpp.

6.3.2. EESK atkārtoti pauž atbalstu tām pamatnostādņēm valsts atbalsta jomā, kas paredzētas platjoslas tīklam, jo tas palīdz sasniegt digitalizācijas programmas mērķus.

6.3.3. Vienotais telekomunikācijas tirgus joprojām nav pabeigts. Lai gan ir konstatēta tarifu pazemināšanās, tie joprojām ir augsti, un tādējādi tiek nodarīts kaitējums uzņēmumiem un mājsaimniecībām. Pakāpenisks viesabonēšanas tarifu samazinājums līdz to pilnīgai likvidācijai 2015. gadā ir pārmaiņas, kas vērtējamas pozitīvi, bet tagad ir jāliek uzsvars uz citu tarifu reālu samazinājumu un kvalitatīvu platjoslas sakaru vispārēju nodrošināšanu. EESK atkārtoti apliecina savu pārliecību, ka vienota Eiropas regulatora izveide varētu veicināt šo mērķu īstenošanu.

6.3.4. Īpaši liela vērtība jāvelta vispārējai platjoslas piekļuves nodrošināšanai, jo mājsaimniecībām ar maziem ienākumiem vēl nav iespējams tai piekļūt. Šis trūkums attālina no digitālā tirgus daudzus iedzīvotājus, kuriem ir grūti piekļūt šim tirgum, kurā cenas bieži vien ir krietni zemākas.

6.3.5. EESK atbalsta darbu, kas veikts SEP (*standard essential patent*) patentu jomā, kuri palīdz apkarot dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

7. Starptautiskā sadarbība

7.1. EESK par pozitīvu soli uzskata sarunu sākumu ar ASV par Transatlantiskās tirdzniecības un ieguldījumu partnerības nolīgumu, kā arī ar Japānu par brīvās tirdzniecības nolīgumu, un atzinīgi vērtē augsta līmeņa dialoga izveidi ar trešo valstu dažu konkurences iestāžu pārstāvjiem. Ļoti svarīga ir arī sadarbības līguma parakstīšana ar Šveici, jo tas dod iespēju apmainīties ar informāciju starp konkurences uzraudzības iestādēm un tādējādi būs iespējams atvieglot dažas pašreiz notiekošās un nākotnē paredzamās izmeklēšanas procedūras.

7.2. Tādu trešo valstu negodīga konkurence, kurās netiek ievēroti pamata sociālie un viselementārākie vides noteikumi, principi un tiesības, liek apšaubīt ārējās tirdzniecības taisnīgumu. Starptautiskā sadarbība ir jāattīsta visaugstākajā līmenī un PTO un SDO ietvaros, lai nodrošinātu ne vien cilvēka tiesības, bet arī godīgu konkurences praksi.

7.3. Globalizācija nav apšaubāma, un izaugsme Eiropā ir atkarīga no eksporta. Ir svarīgi saskaņot praksi, lai Eiropa vienlīdzīgi varētu piedalīties konkurencē tirgos, kuros joprojām tiek nelikumīgi piešķirts valsts atbalsts vai pastāv neefektīvi darba tiesību akti.

8. Iestāžu dialogs

8.1. Lai gan Komisija ir pilnībā atbildīga par konkurences politiku, Konkurences ģenerāldirektorāts un tā komisārs turpina ciešu dialogu ar Eiropas Parlamentu. Arī EESK un RK ir informēta par šā ģenerāldirektorāta darbu, pateicoties dažu tā ierēdņu dalībai specializēto nodaļu vai izpētes grupu sanāksmēs.

8.2. EESK ir gandarīta par iespēju turpināt sadarbību ar Komisiju, taču vēlas norādīt, ka to iespējams uzlabot, nostiprinot saikni starp iestādēm un regulārāk īstenojot atbalsta darbu, kura ietvaros EESK izveidotu grupu, kas tiktu iesaistīta noslēguma ziņojuma sagatavošanā, jo tas dotu Komitejai iespēju ātrāk reaģēt uz Komisijas darbu.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Zemes novērošanas satelītdata izplatīšanu komerciālos nolūkos”

COM(2014) 344 final — 2014/0176 (COD)

(2015/C 012/09)

Ziņotājs: **Thomas McDONOGH**

Eiropas Parlaments 2014. gada 17. jūlijā un Padome 2014. gada 18. jūlijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Zemes novērošanas satelītdata izplatīšanu komerciālos nolūkos”

COM(2014) 344 – 2014/0176 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 23. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē), ar 151 balsi par, 1 balsi pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ierosinātās direktīvas temats ir ārkārtīgi svarīgs Eiropas Savienībai. Pasaules norises un Eiropas iedzīvotāju labklājība lielā mērā būs atkarīga no tā, kā tiks pārvaldīti un izmantoti dati par pasauli, kurā mēs dzīvojam. Pašlaik šos datus lielākoties sagatavo un pārvalda ASV un citas valstis ārpus ES. Eiropai pilnīgi noteikti ir jālīdzsvaro sava kosmosa programma un Zemes novērošanas datu sagatavošana un izplatīšana, lai ES varētu novērst atpalcību un kļūt par līderi šajā tik svarīgajā nozarē.

1.2. Komiteja stingri atbalsta skaidra tiesiskā regulējuma ieviešanu, lai veicinātu kosmosa nozares attīstību Eiropā un Zemes novērošanas datu izmantošanu ilgtspējīgas izaugsmes un Eiropas iedzīvotāju labklājības atbalstam. Tāpēc Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu par ierosināto direktīvu attiecībā uz Zemes novērošanas satelītu datu izplatīšanu komerciālos nolūkos.

1.3. Komiteja minēto priekšlikumu atzinīgi vērtē arī plašākā kontekstā saistībā ar Eiropas kosmosa politiku, kam ir būtiska nozīme ES turpmākās labklājības un drošības nodrošināšanā un stratēģijā “Eiropa 2020” paredzētās gudrās, ilgtspējīgās un integrējošās izaugsmes sasniegšanā ⁽¹⁾.

1.4. Komiteja piekrīt Komisijai arī jautājumā par to, ka vajadzīga ir direktīva, lai izveidotu pārredzamu, taisnīgu un konsekventu tiesisko regulējumu nolūkā nodrošināt kosmosa nozares produktu un pakalpojumu iekšējā tirgus pienācīgu darbību un attīstību, un, jo īpaši, lai izveidotu kopēju sistēmu augstas izšķirtspējas satelītu datu (AISD) izplatīšanai.

⁽¹⁾ “Eiropa 2020 – Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei”, COM(2010) 2020.

1.5. Komiteja ir apmierināta ar direktīvā iekļautajām normām, kuru mērķis ir izveidot Eiropas Savienības standartu AISD komerciālai izplatīšanai.

1.6. EESK tomēr uzskata, ka komerciālas kosmosa nozares attīstība Eiropā ir bijusi pārāk lēna un ka jau agrāk bija iespējams radīt vairāk darbvietu un lielāku labklājību, kas balstīta uz kosmosa tehnoloģijām un datiem. Komiteja aicina Komisiju paātrināt rīcībpolitiku un kosmosa nozares tiesiskā regulējuma izstrādi, lai sekmētu kosmosa nozares drošību, drošumu, ilgtspēju un saimniecisko attīstību un lai nodrošinātu kosmosa nozares produktu un pakalpojumu iekšējā tirgus pienācīgu darbību.

1.7. Komiteja ir pilnībā pārliecināta, ka ir jāuzlabo šīs politikas jomas atbalsts tiem MVU visās Eiropas Savienības 28 dalībvalstīs, kuri pūlas konkurēt un attīstīties Zemes novērošanas datu tirgū. It īpaši Komiteja novērtētu politiku, kuras mērķis būtu likvidēt iekšējā tirgū pastāvošos šķēršļus, kas saistīti ar minimālo finansiālo apjomu, kas negatīvi ietekmē galvenokārt MVU.

1.8. EESK atzinīgi vērtētu Eiropas kosmosa iepirkuma politikas priekšlikumus, kas atbalstītu kosmosa komerciālo nozari, kura ir ļoti atkarīga no iestāžu iepirkuma.

1.9. Komiteja vēlētos, lai tiktu ieviesta arī politika, kas veicinātu lielāka skaita inženieru, IKT speciālistu un diplomētu uzņēmēju sagatavošanu kosmosa nozarē, jo īpaši strauji augošajos datu sniedzēju, datu tālākpārdevēju, papildvērtību sniedzēju pakalpojumu un ģeotelpiskās informācijas pakalpojumu sniedzēju tirgos.

1.10. Komiteja atzīst, ka Eiropas Savienības iedzīvotājiem ļoti svarīga ir drošība. Tomēr tā ir pārliecināta, ka, neraugoties uz šajā direktīvā ierosinātajiem noteikumiem, visaptverošāka Eiropas kopējā drošības politika palīdzētu cita starpā risināt problēmas, ko rada pārmērīgi ierobežojošā augstas izšķirtspējas satelītu datu kontrole, ko īsteno dažas dalībvalstis.

1.11. EESK aicina arī Padomi saskaņoti darboties, lai izstrādātu un sekmētu Eiropas kosmosa politiku, kas stiprinātu mieru, drošību un ekonomikas izaugsmi, pamatojoties uz atvērtu un uz sadarbību vērstu pieeju kosmosa tehnoloģiju un to radīto datu attīstībai un izmantošanai.

1.12. Komiteja vērs Komisijas uzmanību uz EESK iepriekšējiem atzinumiem par ES kosmosa rūpniecības politiku ⁽²⁾.

2. Ierosinātā direktīva

2.1. Ierosinātā direktīva attiecas uz Zemes novērošanas satelītu datu izplatīšanu Eiropas Savienībā komerciālām vajadzībām. Tā jo īpaši attiecas uz augstas izšķirtspējas satelītu datu (AISD) definēšanu un kontroli, jo tā ir atsevišķa datu kategorija, kam piemērojams speciāls regulējums, ja šādus datus izplata komerciālā nolūkā.

2.2. AISD izmanto, lai nodrošinātu ģeotelpiskus produktus un pakalpojumus, kuru tirgus aizvien pieaug. AISD ir kļuvis neaizstājams vides monitoringā, pilsētvides plānošanā, dabas resursu apsaimniekošanā, kā arī katastrofu un ārkārtas situāciju pārvarēšanā.

2.3. AISD ir svarīgi arī dalībvalstu drošībai un aizsardzībai un tādēļ AISD sagatavošanu un izplatīšanu, ko īsteno komercdarbības veicēji, regulē dalībvalstis, kurās attiecīgie operatori reģistrēti. Tāpēc šobrīd valstu regulējuma līmenī nav kopējas pieejas tam, kāds režīms būtu jāpiemēro AISD un no šādiem datiem atvasinātiem pakalpojumiem un produktiem. Un tādēļ Eiropas regulatīvajam satvaram trūkst viengabalainības un nav pietiekamas konsekvences, pārskatāmības un prognozējamības, kas attiecīgi neļauj tirgum atrāstīt tā pilnīgu potenciālu.

⁽²⁾ OV C 67, 6.3.2014., 88. lpp.; OV C 327, 12.11.2013., 38. lpp.; OV C 341, 21.11.2013., 29. lpp.; OV C 299, 4.10.2012., 72. lpp.; OV C 43, 15.2.2012., 20. lpp.; OV C 44, 11.2.2011., 44. lpp.; OV C 339, 14.12.2010., 14. lpp.; OV C 162, 25.6.2008., 24. lpp.

2.4. Ierosinātās direktīvas mērķis ir nodrošināt AISD produktu un pakalpojumu iekšējā tirgus pienācīgu darbību, izveidojot saskaņotu tiesisko regulējumu attiecībā uz AISD izplatīšanu, sniegt pietiekami plašu informāciju par AISD pieejamību komerciālām vajadzībām un veicināt konkurenci datu sniedzēju līmenī, izveidojot pārredzamu, prognozējamu un taisnīgu tiesisko regulējumu visās dalībvalstīs un nodrošinot datu brīvu apriti visā ES.

2.5. Paredzēts, ka ierosinātās direktīvas īstenošana pozitīvi ietekmēs ekonomiku, jo tiks pastiprināta pārredzamība, juridiskā noteiktība un uzņēmējdarbības prognozējamība kosmosa datu izplatīšanas jomā. Pozitīva ietekme gaidāma uzņēmumu veidošanas un izaugsmes, Zemes novērošanas datu tirdzniecības un starptautiskās konkurētspējas jomā. Papildus tiešam nodarbinātības pieaugumam datu tālākpārdošanas/papildvērtību sniedzēju pakalpojumu uzņēmumos un uzņēmumos, kas nodrošina datus, augstākas kvalitātes pakalpojumi un konkurētspējīgākas cenas var radīt nodarbinātības pieaugumu arī citos vērtību ķēdes līmeņos (piem., AISD uzņēmumiem, satelītu ražošanas uzņēmumiem un operatoriem). Sagaidāms arī netiešs nodarbinātības pieaugums, jo vienas jaunas darbvietas izveide kosmosa nozarē izraisa līdz pat piecu jaunu darbvietu izveidi citās nozarēs.

2.6. Ierosinātās direktīvas galvenie elementi ir šādi:

- a) iekļauta AISD precīza definīcija, pamatojoties uz šādu datu sagatavošanai būtiskiem tehniskajiem parametriem;
- b) noteikta kārtība, kas dalībvalstīm jāievēro, lai verificētu un apstiprinātu AISD izplatīšanu komerciālām vajadzībām;
- c) paredzēta ziņošanas kārtība, kas jāievēro dalībvalstīm, tā lai Komisija var gūt pietiekamu ieskatu direktīvas īstenošanā.

2.7. Dalībvalstīm minētā direktīva būs jātransponē savos tiesību aktos līdz 2017. gada 31. decembrim.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Kosmosa tehnoloģiju, produktu un pakalpojumu attīstībai ir izšķiroši svarīga nozīme attiecībā uz Eiropas nākotni. Komiteja jau iepriekš ir norādījusi: "Nav iespējams pārvērtēt kosmosa nozares izšķirīgo nozīmi zināšanu, labklājības, ekonomiskā potenciāla un inovācijas veicināšanā"⁽³⁾. Plaukstošs Eiropas kosmosa lietojumu tirgus sniegtu būtiskus saimnieciskus, sociālus un ekoloģiskus ieguvumus.

3.2. Eiropai ir unikāla iespēja izstrādāt un sekmēt kosmosa politiku, kas veicinātu mieru, drošību un ekonomikas izaugsmi, pamatojoties uz atvērtu un uz sadarbību balstītu pieeju kosmosa tehnoloģiju un to radīto datu attīstībai un izmantošanai.

3.3. Atzīstot, ka Eiropas Savienībai ļoti svarīga ir drošība, EESK ir pārliecināta, ka neatkarīgi no šīs direktīvas noteikumiem visaptverošā Eiropas kopējā drošības politika palīdzētu cita starpā risināt arī tās problēmas, ko rada pārmērīgi ierobežojošā dažu dalībvalstu īstenotā augstas izšķirtspējas satelītu datu kontrole.

3.4. Eiropai ir vajadzīga dinamiska komerciāla kosmosa nozare visos vērtības ķēdes posmos⁽⁴⁾, lai saglabātu savu neatkarīgo piekļuvi kosmosa tehnoloģijām un Zemes novērošanas satelītu datiem, kā arī lai attīstītu spēcīgu un neatkarīgu kosmosa nozari.

3.5. ES ir pārāk lēni izstrādājusi politiku un tiesisko regulējumu, lai nodrošinātu kosmosa produktu un pakalpojumu iekšējā tirgus pienācīgu darbību un atbalstītu dinamisku nozari kosmosa datu izveidē un izmantošanā. Lēnā uzņēmējdarbības attīstība pakārtotu kosmosa lietojumu tirgū Eiropā nozīmē, ka ES ir zaudējusi savas pozīcijas dažādās kosmosa nozarēs salīdzinājumā ar ASV, Krieviju, Ķīnu un citām valstīm tādās jomās kā inovācija, labklājības radīšana un panākumi pasaules tirgū.

⁽³⁾ CCM/115 – CES2861-2013, 3.1. punkts.

⁽⁴⁾ Vērtību ķēdē ietilpst satelītu operatori, datu sniedzēji, datu tālākpārdevēji (kas pārdod AISD no ES, un trešo valstu satelītu operatori un datu sniedzēji), papildvērtību sniedzēju pakalpojumu piegādātāji, ģeotelpiskās informācijas pakalpojumu sniedzēji, pētniecības institūti, valdības un patērētāji.

3.6. Eiropai ir vajadzīga proaktīva komerciāla stratēģija, lai strauji augošajā globālajā tirgū attīstītu savas kosmosa tehnoloģijas, produktus un pakalpojumus. Šāda stratēģija jāaskaņo un jākoordinē Eiropas līmenī, lai nodrošinātu attīstības iekšējo šķēršļu likvidēšanu.

3.7. Komerciālajā stratēģijā jāiekļauj saskaņots un stabils tiesiskais regulējums, spēcīga industriālā bāze ar lielu MVU īpatsvaru, konkurētspējas un rentabilitātes aspekti, lietojumu un pakalpojumu tirgi un tehnoloģiski neatkarīga piekļuve kosmosam, kosmosa tehnoloģijām, produktiem un pakalpojumiem. Minētās prasības nepārprotami ir atbalstītas ES kosmosa rūpniecības politikā⁽⁵⁾.

3.8. Lai nodrošinātu spēcīgu Eiropas kosmosa rūpniecību, Eiropas Savienībai jāveicina Eiropas uzņēmumu kritiskā masa, sākot no MVU līdz lielām globālām struktūrām, kas aktīvi darbojas uz satelītu datiem bāzētu produktu un pakalpojumu izstrādē un izmantošanā.

3.9. Ir nepieciešama arī politika, kas veicinātu lielāka skaita inženieru, IKT speciālistu un diplomētu uzņēmēju sagatavošanu kosmosa nozarē, īpaši ņemot vērā ātri augošos datu sniedzēju, datu tālākpārdevēju, papildvērtību sniedošu pakalpojumu un ģeotelpiskās informācijas pakalpojumu sniedzēju tirgus.

3.10. Komerciālas kosmosa nozares attīstība lielā mērā ir atkarīga no iestāžu iepirkuma. Rūpniecība iegūtu no tiesību aktiem, ar ko tiktu īstenota kosmosa produktu iepirkuma politika, kuru pārraudzītu ES līmenī.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Komiteja atzīst, ka Eiropas Savienības iedzīvotājiem ļoti svarīga ir drošība. Tomēr pārmērīgi ierobežojošā augstas izšķirtspējas satelītu datu kontrole dažās dalībvalstīs būtiski kavē Eiropas Zemes novērošanas datu komerciālā tirgus attīstību un dod iespēju ES konkurentiem izmantot šo situāciju savā labā.

4.2. Nav pietiekamas informācijas par nozares, kas Eiropā nodarbojas ar satelītdatu lietojumu un pakalpojumu izstrādi, apjomu un darbību. Būtu jāveic pētījums par pakārtotu kosmosa lietojumu izstrādē iesaistītās vērtību ķēdes dažādajiem posmiem. Ticami dati par nodarbinātības pieauguma un labklājības radīšanas potenciālu dažādās nozarēs stimulētu tirgu un sniegtu lielāku atbalstu politikas jomā.

4.3. Eiropas augstas izšķirtspējas satelītu datu tirgus salīdzinājumā ar ASV, kur pastāv vienotais tirgus, ir mazattīstīts. ASV spēcīgā pozīcija Zemes novērošanas nozaru jomā ir balstīta uz tehniski augsta līmeņa satelītu sistēmām, skaidru regulējumu un plašu sabiedrības pieprasījumu pēc komerciāliem augstas izšķirtspējas satelītu datiem un pakalpojumiem. Turklāt konkurenti no ASV savā labā izmanto ārkārtīgi efektīvo sinerģiju starp civilo un militāro/aizsardzības sektoru pētniecības un izstrādes jomā. Līdztekus spēcīgai konkurencei ar ASV ir jāreķinās arī ar spēcīgiem sāncensiem no Indijas, Ķīnas, Kanādas, Korejas un Taivānas, kuru augstas izšķirtspējas satelītu dati Eiropas tirgū nonāk ar datu tālākpārdevēju starpniecību.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽⁵⁾ COM(2013) 108 final.

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par makroreģionālo stratēģiju pārvaldību”

COM(2014) 284 final

(2015/C 012/10)

Ziņotājs: **BARÁTH**

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2014. gada 20. maijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par makroreģionālo stratēģiju pārvaldību”

COM(2014) 284 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 25. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē), ar 148 balsīm par un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ziņojums, kas izstrādāts, pamatojoties uz Vispārējo lietu padomes nostāju attiecībā uz makroreģionālo stratēģiju pārvaldības stiprināšanu, ir sagatavots īstajā laikā, un tajā sniegtas dažas svarīgas norādes, kā uzlabot šādu stratēģiju veidošanu un to īstenošanas pārvaldību.

1.2. EESK uzskata, ka makroreģionālajai politikai jāklūst par pilntiesīgu ES politikas jomu.

1.3. Ņemot vērā mērķu iezīmes, vilšanos izraisa tas, ka ziņojumā jēdziens “pārvaldība” saistībā ar makroreģionālajām stratēģijām aprobežojas ar politisko, institucionālo un administratīvo/organizatorisko sadarbību.

1.4. “Partneriem” Komisijas ziņojumā ir ļoti pakārtota nozīme. Tajā nav minētas ekonomiskās un sociālās ieinteresētās personas, savukārt pilsoniskās sabiedrības dalībnieki iekļauti tikai kā informācijas saņēmēji.

1.5. EESK uzskata, ka būtu jāizstrādā jauns pārvaldības modelis, kurā iesaistīti ekonomiskie un sociālie partneri.

1.6. Jāatzīmē, ka, neraugoties uz Eiropas līmeņa sadarbību ar EESK, kura saņēmusi atzinuma izstrādes pieprasījumu, starplīmenī – makroreģionālajā vai reģionālajā līmenī – nav izvirzīts jautājums par partnerību ne saistībā ar stratēģiju veidošanu, ne lēmumu pieņemšanu.

1.7. Tā ir īpaši nopietna problēma īstenošanā, no kuras galvenajiem labumguvējiem vajadzētu būt ekonomikas un pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem. Efektīva un rezultatīva īstenošana ir lielā mērā atkarīga no tā, vai ir laikus iesaistīti partneri, kuriem jābūt pienācīgi informētiem un jāpauž sava piekrišana un kuru pieredze tiek izmantota kā ieguldījums stratēģijas veidošanas procesā. Ir leģitīmi gaidīt “Eiropas pievienoto vērtību”, un šajā aspektā ierosinātais jaunais modelis šķiet daudzsološs.

1.8. EESK atzīmē, ka makroreģionālie eksperimenti Atlantijas un Vidusjūras stratēģiju ietvaros uzskatāmi parāda partneru sadarbības piedāvāto potenciālu.

1.9. EESK uzskata, ka augsta līmeņa grupa, kuras sastāvā ir ES 28 dalībvalstu pārstāvji, ir lieliska izdevība kompensēt ES pārāk koncentrēto un administratīvo pārvaldību, papildinot to ar politiku veidojošu struktūru atbilstoši bieži vien neievērotajai subsidiaritātes idejai un ar partnerības principa konsekventu piemērošanu.

1.10. Ja attīstības politika makroreģionālā līmenī kļūtu par visas Eiropas politikas neatņemamu daļu, tas būtu liels solis uz priekšu. Lai tā notiktu, Eiropas līmenī ir jāizvērtē esošās makroreģionālās saiknes, kas teritoriālajā un nozaru aspektā darbojas labi.

1.11. EESK iesaka apzināt makroreģionālos izaicinājumus un iespējas, kuru veicināšana un izmantošana varētu sekmēt attīstības iniciatīvas tāpat kā Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments, tādējādi stiprinot Eiropas integrāciju.

1.12. EESK piekrīt, ka ir svarīgi koncentrēt resursus un nodrošināt efektivitāti un rezultativitāti. Taču tā norāda, ka analizē nav izskatīti ne jautājumi par to, kā var mērīt stratēģiju un rīcības plānu īstenošanu, nedz arī apspriesti kvantitatīvie un kvalitatīvie rādītāji, kas ir svarīgi ieguldījumu atdeves aprēķināšanā un līdz ar to – pievienotās vērtības pierādīšanā. Viens no "tehnisko punktu" uzdevumiem varētu būt vienveidīgas uzraudzības sistēmas izveide un *ex-ante* un *ex-post* novērtējumu sagatavošana.

1.13. EESK uzskata, ka jauktā sastāva struktūrvienības dažādos līmeņos kopā ar īpašiem forumiem varētu ievērojami palīdzēt stiprināt pilsoniskās sabiedrības, kā arī ekonomikas, sociālās un politiskās jomas dalībnieku eiropisko identitāti. Tas varētu ievērojami palīdzēt tālāk attīstīt Eiropas modeli, kura viena daļa apzināti balstīta uz augšupēju pieeju.

1.14. Saistībā ar makroreģionālo stratēģiju veidošanu un īstenošanu ir vajadzīga pārvaldības jēdziena precīzāka definīcija juridiskā un institucionālā aspektā.

1.15. EESK uzskata, ka trīs "nē" vairs nav piemērojami: 2014.–2020. gada vidējā termiņa finanšu shēmas ietvaros ir pieejams finansējums, īstenošanas sekmēšanai tiek veidota administratīvo iestāžu sistēma, kopējā stratēģiskajā satvarā paredzēti vajadzīgie noteikumi.

1.16. Ir svarīgi pieļaut vairākas organizatoriskās iespējas. Lai panāktu labāku koordināciju un konkrētām iniciatīvām nodrošinātu kritisko masu, vienlaikus ir vajadzīgi papildu līdzekļi, kas darbotos kā katalizators, izraisot sinerģijas starp valsts, reģionālā un vietējā līmeņa dalībnieku nolūkiem un resursiem.

2. Ievads

2.1. Savā analizē Komisija apgalvo, ka abas līdz šim pieņemtās makroreģionālās stratēģijas – Baltijas un Donavas stratēģijas —, kurām jau ir redzami rezultāti, atbilst gaidītajam par pievienoto vērtību vietējā līmenī. Ir pieņemti nozīmīgi kopīgi lēmumi, un ir tikuši apgūti iepriekš neizmantojami resursi, piemēram, vides aizsardzības, kuģniecības, aizsardzības pret plūdiem un ūdens kvalitātes uzturēšanas jomā.

2.2. Abās nesen uzsāktajās makroreģionālās sadarbības iniciatīvās var balstīties uz iepriekšēju pieredzi. Būtisks līdzsvara trūkums pilsētu struktūru, kā arī ekonomiskās un sociālās attīstības jomā konstatēts Adrijas un Jonijas jūras reģionā un Alpu reģionā. Analīzē apspriests arī, kā varētu izmantot Atlantijas jūras piekrastes reģionu pieredzi.

2.3. EESK uzskata, ka, veidojot un īstenojot makroreģionālās stratēģijas, izšķiroši svarīga ir laba pārvaldība, kas pielāgota konkrētiem uzdevumiem.

2.4. Komisijas veiktajā analizē uzsvērtas ar pārvaldību saistītas trīs jomas, kas ir svarīgas panākumu gūšanā:

- politiskā vadība (stratēģiskais virziens un pārvaldības struktūra); atbildība par panākumiem; tas, cik svarīgi ir uztvert stratēģiju īstenošanu kā savu uzdevumu, komunikācijas un pārskatatbildības nozīme;
- koordinācija kā stratēģiju īstenošanas līdzeklis;
- īstenošanas procesa vadība, rīcības plāni, kuros noteikti ikdienā veicamie uzdevumi, sadarbība, atbalsts sadarbībai.

2.5. Saskaņā ar Komisijas veikto analīzi "pārvaldība" ir darbība, kas vispārēji nosaka, kā tiek sasniegti rezultāti. Tomēr šajā saistībā pastāv liela atšķirība starp politisko vadību un struktūrvienībām, kas īsteno stratēģiju, un tas nozīmē, ka "atbildības" jēdziens ir saistīts ar dažādiem operatoru veidiem.

2.6. EESK uzskata, ka makroreģionālu stratēģiju veidošanā un īstenošanā ir vajadzīga īpaša pārvaldības sistēma, kas balstīta uz sadarbību un koordināciju. Šajā sistēmā atbildība par atsevišķām programmām, projektiem un pasākumiem var būt saistīta un tai jābūt saistītai ar konkrētiem īpašiem pasākumiem un personām, kas tos veic. Šāda sistēma ir priekšnoteikums tam, lai katrs atsevišķais pasākums būtu efektīvs un rezultatīvs, un tā ir pamats minēto pasākumu izmērāmībai.

2.6.1. Analīze apliecina, ka makroreģionālas stratēģijas nodrošina konkrētu satvaru Eiropas Savienības, dalībvalstu, šo valstu reģionu un dažu trešo valstu sadarbībai noteiktā ģeogrāfiskajā teritorijā. Stratēģiju īstenošanas instruments ir rīcības plāni, kas nodrošina līdzdalību ekonomiskajā un sociālajā līmenī.

2.7. Pārvaldības augstākais līmenis ir augsta līmeņa grupa, kas apkopo prioritāro pasākumu koordinātoru, horizontālo pasākumu vadītāju, pīlāra koordinātoru un vadības grupu darbu. Šo institucionālo struktūru (tīklu) papildina valsts kontaktpunkti, kas stiprina koordināciju valsts līmenī.

3. Kas vēl ir vajadzīgs makroreģionālo stratēģiju efektīvākai īstenošanai?

3.1. EESK uzskata, ka Komisijas veiktā analīze ir precīzs to galveno jomu kopsavilkums, kurās jāīsteno lielāka pārvaldība. Makroreģionālo stratēģiju efektīvai īstenošanai nepieciešama

- noteiktāka politiskā pārvaldība;
- transversālu mērķu izvirzīšana un apstiprināšana valsts līmenī; valdībām tie būtu konsekventāk jāpārvērš konkrētos valsts līmeņa pasākumos.

3.1.1. EESK uzskata, ka būtu jācenšas panākt intensīvāku partnerības īstenošanu Eiropas līmenī un Eiropas iestāžu starpā.

3.1.2. Pārvaldības veidošanā būtu jāiesaista organizācijas, kas konkrētā reģionā darbojas starptautiskā līmenī, un jāstimulē to ieinteresētība procesā.

3.2. Izstrādājot nozarēm, tostarp privātajam sektoram, paredzētus instrumentus, būtu noderīgi nodrošināt daudzveidīgus, vieglāk pieejamus resursus.

3.3. Prognozējamība, droša vide galvenajiem dalībniekiem, nepārtraukta spēju veidošana, efektīvāka informācijas sniegšana pilsoniskajai sabiedrībai, vienlaikus iesaistot to rīcības plānu īstenošanā, e-pārvaldības un IKT instrumentu intensīvāka izmantošana un kopumā izteiktāka vietējā un reģionālā identitāte un labāka pielāgošanās stratēģijām – tie ir makroreģionālo stratēģiju īstenošanas priekšnoteikumi.

4. Ieteikumi galveno pārvaldības aspektu tālākai izstrādei

4.1. *Sadarbība starp politiskajiem un stratēģiskajiem līderiem un atbildīgajiem – sadarbības partneriem*

4.1.1. Komisijas veiktajā analīzē izvirzīti priekšlikumi uzlabojumiem un apstiprināta esošā pārvaldības struktūra. Tajā teikts, ka biežākas regulāras sanāksmes dažādos līmeņos, sākot ar stratēģijas veidošanas posmu un turpinot ar rīcības plāniem un īstenošanu, galvenajiem dalībniekiem ļaus gūt labāku pārskatu un politiskajam līmenim – neaprobežoties tikai ar deklarācijām un labāk izprast procesus, kā arī precīzāk izvērtēt paveiktā darba vērtību.

4.1.2. Viens no galvenajiem praktiskajiem ieteikumiem Eiropas Savienībai ir palielināt makroreģionālo stratēģiju lomu ES rīcībpolitikās, nepārkāpjot stratēģijas robežas nodrošināt atbalstu un vadību.

4.1.3. Viens no lielākajiem ieguldījumiem varētu būt tematisku sanāksmju rīkošana, lai apspriestu stratēģijas veidošanas un īstenošanas laikā radušās problēmas. Šādām problēmām ir ietekme Eiropas līmenī, tās iespaido Eiropas rīcībpolitikas un otrādi, un tāpēc vajadzīga augsta līmeņa koordinācija.

4.1.4. EESK arī uzskata, ka būtu jāpalielina valsts kontaktpunktu loma, jo tie veido saikni starp politikas jomu un īstenošanas procesu. Turklāt būtu jāieceļ īpašs pārstāvis, lai uzraudzītu atsevišķu stratēģiju īstenošanu, tās izvērtētu un ziņotu izpildpersonu vai ministru konsultāciju sanāksmēs.

4.1.5. Komisijas ziņojumā uzsvērts, cik svarīgi ir nodrošināt, lai galvenie dalībnieki, sadarbības partneri un ieinteresētās personas konkrētās valstīs un reģionos apņemtos iesaistīties procesā, kopīgi izstrādājot pieejas, izvirzot ekonomikas mērķus un nosakot īstenošanas grafiku, rīkojot regulāras diskusijas, palielinot informētību un vispārēji nodrošinot efektīvu iesaistīšanos.

4.1.6. Pēc EESK domām, galvenās ieinteresētās personas ir valsts, reģionālie un vietējie lēmumu pieņēmēji un pilsoniskā sabiedrība, tajā skaitā darba devēju un darba ņēmēju organizācijas un zinātnes un pētniecības kopienas, kā arī nevalstisko organizāciju pārstāvji.

4.1.6.1. Prioritāte ir atbalsts šo ieinteresēto personu dalībai, tomēr jau ir daudz labas prakses piemēru gan par politikas dalībnieku, gan pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanu.

4.1.7. Attiecībā uz nākotni Komisijas analīzē⁽¹⁾ liela uzmanība veltīta sekmīgu forumu darbības izvēšanai, ciešāk iesaistot parlamentus un parlamentārās komitejas. Tajā uzsvērts arī, ka pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem jādarbojas visā to pārstāvētajā makroreģionā, jādara zināmi savi uzskati un jāiesaistās efektīvākā tematisko mērķu un uzdevumu noteikšanā.

4.1.8. Ciešāka sadarbība starp teoriju (akadēmiskās aprindas) un praksi (uzņēmēji, MVU) vienlaikus ar ciešākām saiknēm starp dažādu universitāšu studentiem varētu ievērojami palīdzēt stratēģiju veidošanā un īstenošanā.

4.1.9. Visbeidzot ir ļoti svarīgi, lai procesos būtu iesaistītas Komisijas delegācijas un pārstāvniecības, it īpaši saistībā ar IT sistēmu izmantošanu.

4.2. Koordinācija

4.2.1. Augsta līmeņa grupa, kuras sastāvā ir ES 28 dalībvalstu pārstāvji, šobrīd ir izveides posmā un plāno savu pirmo gadskārtējo sanāksmi. Tā ir nepieciešama, lai stiprinātu Eiropas līmeņa koordināciju ar nolūku labāk sinhronizēt ikdienas norises un politisko līmeņu darbību. Viens no grupas uzdevumiem ir veidot sakarus ar citām galvenajām ieinteresētajām personām. EESK uzskata, ka grupas darbs uzskatāmi parāda nepieciešamību veidot visas Eiropas makroreģionālo stratēģiju.

⁽¹⁾ COM(2014) 284 final.

4.2.2. Līdzīgi valsts kontaktpunktu pašreizējiem uzdevumiem augsta līmeņa grupa atbild par to, lai nodrošinātu, ka Eiropas stratēģiju īstenošanas atbalstam izmantotais finansējums ir saskaņots ar makroreģionālajām stratēģijām. Institucionālo struktūru klāstu papildina valsts koordinācijas platformas, kas paver iespēju konsultatīvam dialogam starp dažādām ministru, reģionālajām, vietējām, pilsoniskās sabiedrības un zinātniskajām organizācijām un ieinteresētajām personām.

4.2.3. Komisijas veiktajā analizē uzsvērtā valsts kontaktpunktu lielā nozīme saistībā ar koordināciju. Līdztekus pamatuzdevumiem, proti, pielāgot un koordinēt procesus, veikt uzraudzību, nodrošināt un pārraudzīt informācijas plūsmu starp dažādām lēmējstruktūrām un informēt ieinteresētās politiskās aprindas, valsts kontaktpunkti atbild arī par gadskārtēju ziņošanu iestādēm, piemēram, parlamentiem, kas ir saistītas ar makroreģionālajām stratēģijām, kā arī tiem jāiesaistās valsts reģionālo resursu apzināšanā un, ja iespējams, koordinācijā.

4.3. Īstenošana

4.3.1. EESK piekrīt ieteikumam, ka īstenošanā dalībniekiem ir vajadzīgs nozīmīgs politiskais un administratīvais atbalsts kopā ar lielākiem finanšu līdzekļiem un cilvēkresursiem.

4.3.2. Saistībā ar makroreģionālo stratēģiju īstenošanu ir vajadzīgas neatkarīgas, valsts līmenī atzītas personas, kas ir labi integrējušās vietējā kontekstā un kurām ir nepieciešamas zināšanas, lai nodrošinātu koordināciju, vajadzības gadījumā izmantojot konkrētā līmeņa attiecīgu vadības grupu palīdzību.

4.3.3. EESK piekrīt, ka jauno noteikumu piedāvātā iespēja izmantot Eiropas finansējumu makroreģionālo stratēģiju tiešam atbalstam nozīmē lielas pārmaiņas.

4.3.4. Komisija savā analizē atzīmē, ka konkrētie ministri ir pilnībā atbildīgi par skaidrības nodrošināšanu starp īstenošanā iesaistītajām personām, sagādājot tām nepieciešamos resursus. Ja nav izpildīti attiecīgie priekšnoteikumi, nav iespējams sagaidīt pievienoto vērtību.

4.3.5. Koordinatori darbojas kā saikne starp politisko līmeni no vienas puses un konkrētiem projektiem un īstenošanu no otras puses. Kopā ar vadības grupām tie ir faktiskā izpildiestāde.

4.3.6. Komisijas analizē norādīts, ka Eiropas līmenī jau ir pieejami nozīmīgi organizatoriskie un finanšu resursi. Pateicoties tiem, stratēģiju pārvaldībā, koordinācijā un īstenošanā var un vajag novērst pārklāšanos un dublēšanos, tādējādi panākot ievērojamus ietaupījumus. Jāpapildina līdzšinējās zināšanas un prakse.

4.3.7. Saistībā ar īstenošanu sadarbība būtu jāpadara saturīgāka, sanāksmes jārīko biežāk un jāpastiprina tematisko jomu koordinācija, tostarp veidojot ciešākas saiknes pašā Komisijā.

4.3.8. Atsevišķu valstu un reģionu sadarbība katrā makroreģionā ir atšķirīga. Mums jāvairās no pārāk tradicionālu institucionālu struktūru veidošanas. Atdarināšanas vērti piemēri ir Atlantijas forums, kas izveidots Atlantijas piekrastes reģionu attīstībai, un citas novatoriskas iniciatīvas.

4.3.9. Komisijas analizē vērsta uzmanība uz iespēju, ko varētu īstenot, dažādām valstīm sadarbojoties, un tas varētu dot nozīmīgus ieguvumus. EESK piekrīt, ka "tehniskie punkti" varētu sniegt atbalstu informācijas plūsmas nodrošināšanai, organizatoriskajai darbībai, ziņošanai, paraugprakses piemēru izplatīšanai, atsevišķu komiteju un darba grupu veidošanai, kā arī sanāksmju rīkošanai un dokumentēšanai.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 604/2013 groza attiecībā uz tās dalībvalsts noteikšanu, kura ir atbildīga par tāda starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, ko iesniedzis nepilngadīgais bez pavadības, kuram nav ģimenes locekļa, brāļa vai māsas vai radnieka, kas likumīgi atrodas dalībvalstī”

COM(2014) 382 final — 2014/0202 (COD)

(2015/C 012/11)

Ziņotāja: **Grace ATTARD**

Eiropas Parlaments 2014. gada 3. jūlijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 604/2013 groza attiecībā uz tās dalībvalsts noteikšanu, kura ir atbildīga par tāda starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, ko iesniedzis nepilngadīgais bez pavadības, kuram nav ģimenes locekļa, brāļa vai māsas vai radnieka, kas likumīgi atrodas dalībvalstī”

COM(2014) 382 final – 2014/0202 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 30. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē) ar 143 balsīm par un 1 balsi pret, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi un piezīmes

1.1. EESK atbalsta priekšlikumu grozīt Regulu (ES) Nr. 604/2013. Tomēr, lai nodrošinātu, ka neviens bērns nav juridiskas nenoteiktības stāvoklī vai bez valstspiederības, jānovērš tādi šķēršļi kā sarežģītas administratīvās, tieslietu un citas sistēmas dalībvalstīs, informācijas trūkums un bērna bailes no tā, ka par viņu ziņos.

1.2. EESK visnotaļ iesaka, ka **“bērna interešu”** principam jābūt pārākam par visiem citiem valstu un starptautiskajiem tiesību aktiem.

1.3. EESK atzīmē, ka izskatāmajā priekšlikumā nav paredzēti kritēriji attiecībā uz to, “kā” un “kam” būtu jānosaka “bērna intereses”. Definējot bērna intereses, būtu jāievēro noteikumi un standarti, kas ietverti starptautiskajās cilvēktiesību konvencijās.

1.4. Komiteja iesaka, ka darbiniekiem, kas strādā ar nepilngadīgajiem bez pavadības, jābūt pienācīgi apmācītiem ievērot bērna tiesības.

1.5. Lai izvairītos no interešu konfliktiem un nodrošinātu kvalificētu personālu, iestādei, kas nosaka bērna intereses, vajadzētu būt neatkarīgai struktūrai, kura nav saistīta ar imigrācijas iestādēm. Vēlams, lai tā būtu valsts struktūra, kas atbild par bērna aizsardzības jautājumiem ⁽¹⁾.

1.6. EESK uzsver, ka **bērnu aizturēšanas** izbeigšanas jautājums būtu jārisina kā steidzama prioritāte neatkarīgi no tā, vai bērni ir pavadīti vai nepavadīti, un neatkarīgi no tā, kādai procedūrai viņi ir pakļauti.

⁽¹⁾ Piemēram, *Oficina de Proteccion de Menores* Spānijā vai Jauniešu labklājības birojs Vācijā.

1.7. Saskaņā ar **neizraidīšanas** saistībām, kas izriet no starptautiskajām cilvēktiesībām, humanitārajām tiesībām un bēgļu tiesībām, bērniem bez pavadības un nošķirti bērniem nekad nedrīkstētu liegt ieceļošanu kādā valstī.

1.8. EESK iesaka, ka attiecībā uz 4.b, 4.c un 4.d punktā minētajiem gadījumiem Komisijai būtu jānosaka vienotas procedūras, kā arī atbilstoši un elastīgi termiņi, nodrošinot, ka nolīgumi starp dalībvalstīm ir balstīti uz bērna interesēm.

1.9. Termini “informēt” un “reāla iespēja” skaidri jādefinē, lai nodrošinātu, ka pienācīgi apmācīti sociālie darbinieki, neatkarīgi tulki un kvalificēts pārstāvis, kas rīkojas kā likumīgs aizbildnis, nepilngadīgajam sniedz palīdzību, lai viņš izprastu starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas procesa sekas jebkurā ES dalībvalstī.

1.10. EESK uzskata, ka **likumīgajam aizbildnim** jābūt “kvalificētam pārstāvim”, kam ir pieredze darbā ar nepilngadīgajiem un zināšanas par valsts tiesību aktiem, kuri attiecas uz ārvalstniekiem un bērnu tiesību aizsardzību.

1.11. EESK jo īpaši aicina dalībvalstis nodrošināt, ka vecuma novērtēšanas procedūras ir balstītas uz nepilngadīgā interesēm un to galvenais mērķis ir nodrošināt, ka tiesības un aizsardzība, uz ko nepilngadīgais ir tiesīgs, viņam tiek garantētas. Novērtējums jāveic likumīgā aizbildņa klātbūtnē.

1.12. EESK visnotaļ iesaka, ka situācijās, kad nepilngadīgais kļūst pilngadīgs dalībvalsts, kas atbild par starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, noteikšanas procesa laikā, par personas vecumu būtu jāuzskata viņas vecums sākotnējā pieteikuma iesniegšanas dienā.

1.13. Virkne **ES politikas programmu** attiecībā uz nepilngadīgo migrantu bez personu apliecinošiem dokumentiem aizsardzību ir jāpārskata⁽²⁾. Šādas programmas ietver legalizāciju kā migrācijas politikas instrumentu, informācijas un atbalsta sniegšanu ģimenēm bez personu apliecinošiem dokumentiem, pierādījumu datubāzes veidošanu, dzimšanas reģistrāciju un datu aizsardzību, kā arī tiesības uz izglītību un profesionālo apmācību, veselības aprūpes pakalpojumiem un izmitināšanu.

1.14. EESK uzskata, ka jēdzienam “nelikumīgas migrācijas stāvoklī esoši bērni bez pavadības” ir nepieciešama **visaptverošāka definīcija**, lai tā aptvertu dažādās situācijas, kas radušās praksē un kas nav minētas regulas priekšlikumā.

1.15. EESK uzsver, ka ir svarīgi apspriesties ar pilsoniskās sabiedrības ekspertiem, juristiem un speciālistiem, kuriem ir pieredze darbā ar bērniem migrantiem, un apliecina gatavību sadarboties ar Komisiju šajā procesā.

2. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums

2.1. Komisijas priekšlikums ietver 8. panta 4. punkta grozījumu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm (Dublīnas III regula).

2.2. Priekšlikums izstrādāts, ņemot vērā ES Tiesas neseno spriedumu⁽³⁾, kurā precizēts, kura dalībvalsts ir atbildīga par tāda pieteikuma izskatīšanu, ko iesniedz nepilngadīgais bez pavadības. Tas uzlabos situāciju nepavadītiem nepilngadīgajiem, kuri iesniedz starptautiskās aizsardzības pieteikumu un kuriem ES teritorijā nav ģimenes locekļa, brāļa vai māsas, vai kāda radnieka.

2.2.1. 4.a punktā kodificēts Tiesas spriedums lietā C-648/11 un norādīts: “Ja nepilngadīgajam bez pavadības nav ģimenes locekļa, brāļa vai māsas, vai radnieka, kurš likumīgi atrodas dalībvalstī, kā minēts 1. un 2. punktā, atbildīgā dalībvalsts ir tā, kurā nepilngadīgais bez pavadības ir iesniedzis starptautiskās aizsardzības pieteikumu un kurā tas atrodas, *ar nosacījumu, ka tas ir nepilngadīgā interesēs*”.

⁽²⁾ Dr Sarah Spencer, COMPAS, Oksfordas Universitāte.

⁽³⁾ Lieta C-648/11, MA un citi pret Iekšlietu ministrijas valsts sekretāru, Apvienotā Karaliste.

2.2.2. 4.b punktā tiek risināta situācija, kad nepilngadīgais, kas ir 4.a punktā minētais pieteikuma iesniedzējs, atrodas kādās dalībvalsts teritorijā, bet nav tur iesniedzis pieteikumu. Dalībvalsts informē nepilngadīgo bez pavadības par viņa tiesībām iesniegt pieteikumu un dod viņam/viņai reālu iespēju iesniegt pieteikumu minētajā dalībvalstī, *izņemot gadījumus, kad tas nav nepilngadīgā interesēs.*

2.2.3. Tādējādi nepilngadīgajam ir divas iespējas – vai nu iesniegt starptautiskās aizsardzības pieteikumu, vai ne.

2.2.4. Saskaņā ar 4.c punktu otrajā gadījumā, kas nav aplūkots lietā C-648/11, proti, ja nepilngadīgais izlemj neiesniegt jaunu pieteikumu dalībvalstī, kurā viņš atrodas, nepilngadīgais jāpārsūta uz *to dalībvalsti, kura ir vispiemērotākā atbilstīgi nepilngadīgā interešu apsvērumiem.* Šā noteikuma mērķis ir, ieviešot noteikumu, kas ir konkrēts un paredzams, nodrošināt, ka pastāv noteiktība par atbildīgās dalībvalsts noteikšanu un ka procedūra nerada nevajadzīgu kavēšanos. Regulas Nr. 604/2013 6. pantā paredzētās garantijas nepilngadīgajiem attiecas uz visiem nepilngadīgajiem, kam piemērojamas izskatāmās regulas procedūras, taču ar priekšlikumu 4.c pantā tiek ieviests arī pienākums nepilngadīgā interešu novērtēšanā sadarboties pieprasītājam dalībvalstij un dalībvalstij, kas saņem pieprasījumu.

3. Vispārīga informācija

3.1. Problēmas, ar kurām saskaras nepilngadīgie bez pavadības, ir daudzveidīgas un sarežģītas, un tām ir vajadzīga daudzpusēja, visaptveroša un holistiska pieeja.

3.2. EESK iesaka, pamatojoties uz attiecīgo ANO konvenciju, ikvienam bērnam būtu jāsaņem viņa vecumam piemērota informācija par viņa tiesībām, lai nodrošinātu, ka nepilngadīgajiem, jo īpaši tādiem, kas neatrodas atbilstošā “redzeslokā” un nesaņem pienācīgu aprūpi, būtu nodrošinātas iespējas pieprasīt aizsardzību.

3.3. 2013. gadā aptuveni 120 000 patvēruma meklētāju ES bija nepilngadīgie, veidojot vairāk nekā vienu ceturtdaļu no patvēruma meklētāju kopskaita. 12 685 patvēruma meklētāju bija nepilngadīgie bez pavadības⁽⁴⁾. Tādu nepavadītu nepilngadīgo īpatsvars, kuri lūdz patvērumu Eiropā, pēdējos 10 gados ir stabils – aptuveni 5 % no Eiropā iesniegto patvēruma pieteikumu kopskaita.

3.4. “Migrācijas stāvoklī esošu bērnu” statuss dažādos ceļojuma posmos var atšķirties, un viņiem var rasties daudzas dažādas neaizsargātības situācijas⁽⁵⁾, kas visas ir jārisina.

3.5. Viņi var ceļot kopā ar savu ģimeni vai patstāvīgi, vai arī ar personām, kas nav viņu ģimenes locekļi, vai būt atstāti bez pavadības pēc iecelšanas dalībvalsts teritorijā. Arī šo bērnu vecāki vai aprūpētāji var būt bez personu apliecinošiem dokumentiem, piemēram, personas, kas ieceljušas nelegāli vai kam ir beidzies uzturēšanās atļauja vai ģimenei izsniegto vīzu termiņš. Vecāki vai aprūpētāji var būt arī likumīgas migrācijas statusā, piemēram, gadījumos, kad bērni ierodas Eiropā, lai atkalapvienotos ar savu ģimeni, taču neiekļaujas atkalapvienošanās shēmās. Arī bērni, kas dzimuši Eiropā, var būt bez personu apliecinošiem dokumentiem, jo tādu nav viņu vecākiem. Iespējams arī, ka bērnus atstāj vienus izraidīšanas gadījumā.

3.6. Dalībvalstīm ir juridisks pienākums nodrošināt, ka Eiropas Savienības Tiesas nolēmumos, jo īpaši lietā C-648/11, kas attiecas uz Regulu Nr. 604/2013, un ANO konvencijā noteiktā aizsardzība un standarti tiek paredzēti valstu tiesību aktos un tiek ievēroti divi Konvencijas par bērna tiesībām (CRC) galvenie principi: i) nediskriminācijas princips (2. pants) un ii) bērna intereses (3. pants). Jebkura politika vai prakse, kas ir pretrunā starptautiskajiem un/vai ES tiesību aktiem, ir apstrīdama kā nelikumīga, un ikreiz, kad tiek pārkāptas bērna tiesības, ir jāuzsāk pārkāpumu procedūras.

⁽⁴⁾ Eurostat (2014), Patvēruma statistika, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Asylum_statistics

⁽⁵⁾ Eiropas foruma par bērnu tiesībām (2012) informatīvs dokuments, http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/background_cps_children_on_the_move_en.pdf

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Ierosinātā regula nodrošinās, ka dalībvalstis ievēro Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par bērna tiesībām (CRC) Vispārējo apsvērumu Nr. 6 par rīcību attiecībā uz bērniem bez pavadības un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts.

4.2. 1996. gada Hāgas Konvencijā (THC 1996)⁽⁶⁾ noteikts, ka neatkarīgi no valstu tiesību aktiem vecuma robeža "bērniem" vai "nepilngadīgām personām" VIENMĒR ir 18 gadi.

4.3. Bērna tiesību pamatprincipi **jāiekļauj** to tiesību aktu, politiku, procedūru un praktisko pasākumu izstrādē, īstenošanā un uzraudzībā, kas skar bērnus migrantus bez pavadības.

4.4. Ierosinātais tiesību akts būtu piemērojams nepilngadīgajiem, kuru pieteikumu kāda dalībvalsts iepriekš ir noraidījusi.

4.5. Darbiniekiem, kas strādā ar nepilngadīgajiem bez pavadības (tostarp tiesībsardzības iestāžu, tiesu iestāžu darbiniekiem, intervētājiem, tulkiem, sociālajiem un jaunatnes darbiniekiem, veselības aprūpes speciālistiem, aizbildņiem, juridiskajiem pārstāvjiem, policistiem un robežsargiem) jābūt **pienācīgi apmācītiem** ievērot bērna tiesības.

4.6. Ar ANO konvenciju valstīm noteikts pienākums pret bērniem, kam nav personu apliecinošu dokumentu, apliecināt tādu pašu attieksmi kā pret "visiem" bērniem, bez izņēmuma. Tomēr praksē pastāv pretruna starp valstu tiesisko regulējumu imigrācijas kontroles jomā un bērnu aizsardzības jomā. EESK aicina dalībvalstis savu bērnu aizsardzības sistēmu ietvaros nodrošināt, ka bērnus nelikumīgā situācijā ņem vērā un aizsargā pirmkārt un galvenokārt kā bērnus.

5. Īpašas piezīmes

5.1. EESK daudzos atzinumos⁽⁷⁾ un, piedaloties Eiropas Integrācijas forumā, ir paudusi stingru nostāju attiecībā uz politikas pasākumiem un praksi saistībā ar legāli un neatbilstīgi iecerējušu migrantu pamattiesībām.

5.2. Visiem bērniem migrantiem vai nelikumīgas migrācijas situācijā esošiem bērniem saskaņā ar ANO Konvenciju par bērna tiesībām, kā arī citām starptautiskajām konvencijām būtu jānodrošina **bērniem labvēlīgi uzņemšanas nosacījumi**, neatkarīgi no tā, vai viņiem ir vai nav personu apliecinoši dokumenti – pat Eiropas iekšējās migrācijas gadījumā.

5.3. Uzreiz pēc jebkura nepavadīta vai nošķirta bērna ierašanās būtu jāsniedz bezmaksas juridiskā palīdzība un jāieceļ kvalificēts un neatkarīgs **likumīgs aizbildnis**, lai bērnam nodrošinātu atbalstu, padomus un aizsardzību līdz laikam, kad bērns atkalapvienojas ar savu ģimeni vai tiek nodots atbilstošā aprūpē.

5.4. Lai gan likumīgas aizbildnības nozīme ES tiesību aktos ir atzīta, tajos nav definēti likumīgā aizbildņa pienākumi. Likumīgajam aizbildnim jābūt "kvalificētam pārstāvim", kam ir pieredze darbā ar nepilngadīgām personām un zināšanas par valsts tiesību aktiem, kuri attiecas uz ārvalstniekiem un bērnu tiesību aizsardzību, un kam ir pilnvaras pārstāvēt bērnu visos lēmumu pieņemšanas procesos, ar nosacījumu, ka bērns tam piekrīt⁽⁸⁾. Aizbildņa rīcībā jābūt finanšu resursiem, lai iesaistītu papildu ekspertīzi, ja tas ir nepieciešams bērna interesēs.

5.5. Visā atbildīgās dalībvalsts noteikšanas procesā nepilngadīgajiem bez pavadības **tāpat kā citiem bērniem** saņēmējas dalībvalsts jurisdikcijā vajadzētu būt nodrošinātiem ar piekļuvi mājoklim, izglītībai un veselības aprūpes pakalpojumiem, īpašu uzmanību pievēršot bērnu psiholoģiskajam stāvoklim.

⁽⁶⁾ 1996. gada Hāgas Konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem (THC 1996), http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=70

⁽⁷⁾ (OV C 128/29, 18.5.2010.), (OV C C48/6, 15.2.2011.), (OV C 67, 6.3.2014.), (OV C 317/110, 23.12.2009.).

⁽⁸⁾ 1996. gada Hāgas Konvencija.

5.6. **Bērnu viedokļi** un viņu stāstītais par savu pieredzi jāņem vērā politikas izstrādē un rīcības plānos attiecībā uz bērniem. Pētījumi par nepieciešamību iegūt pierādījumus, kuru fokusā ir bērni, tostarp par bērna tiesībām brīvi paust savus uzskatus visos viņu skarošos jautājumos, ir snieguši vērtīgu nepastarpinātu informāciju Eiropas Rīcības plānam par nepavadītiem nepilngadīgajiem (2010.–2014. gads)⁽⁹⁾.

5.7. Termini “informēt” un “reāla iespēja” skaidri jādefinē, lai nodrošinātu, ka i) pienācīgi apmācīti sociālie darbinieki, neatkarīgi tulki un likumīgs aizbildnis valodā, kas nepilngadīgajam ir saprotama, viņam sniedz palīdzību, kas nodrošina izpratni par starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas procesa sekām jebkurā ES dalībvalstī, un ka ii) nepilngadīgajam jādot vai jāatsaka sava piekrišana – ja nepieciešams, tad rakstveidā.

5.8. Nevienā starptautiskās aizsardzības pieprasījuma procesa posmā nepilngadīgo nedrīkstētu **aizturēt**. Turklāt aizturēšana nepilngadīgajam neļauj izmantot tiesības pārvietoties uz citu dalībvalsti, lai iesniegtu pieprasījumu tur⁽¹⁰⁾.

5.9. Katram lēmumam, kas saskaņā ar Dublīnas II un III regulām pieņemts par nepilngadīgajiem bez pavadības, kuri meklē patvērumu, vajadzētu būt saskaņā ar neseno Eiropas Savienības Tiesas praksi⁽¹¹⁾.

5.10. Nolīgumiem un protokoliem ar dažādām dalībvalstīm, kurus aicināts noslēgt ierosinātajā regulā, jāatbilst Līgumam par Eiropas Savienības darbību.

5.11. EESK pilnībā piekrīt tam, ka pēc grozītās regulas pieņemšanas Komisijai būtu jāpārskata deleģētie akti, kā noteikts Dublīnas III regulā, un, pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienības darbību 290. pantu.

5.12. Saistībā ar nepilngadīgā tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanu termins “**pilngadīgs brālis/māsa**” ir jāprecizē, lai nodrošinātu, ka pieaugušie savus pienākumus attiecībā uz nepilngadīgajiem var veikt atbildīgi un saskaņā ar tiesību aktiem.

5.13. EESK iesaka dalībvalstīm sniegt vajadzīgo atbalstu un nodrošināt specializētu aprūpi **neaizsargātiem bērniem**, tostarp bērniem ar psiholoģiskām problēmām, garīgo vai fizisko invaliditāti un/vai veselības problēmām, kā arī bērniem ārkārtas situācijās, tostarp bērniem no konfliktu plosītiem reģioniem, kur viņi vai viņu ģimenes ir bijušas pakļautas traumatizējošai pieredzei, kā arī pusaudžu vecuma grūtniecēm un vecākiem, kas jaunāki par 18 gadiem.

5.14. EESK jo īpaši aicina dalībvalstis nodrošināt, ka **vecuma novērtēšanas** procedūras i) ir balstītas uz nepilngadīgā interesēm⁽¹²⁾, ii) tās nepieciešams veikt likumīgā aizbildņa klātbūtnē un iii) tās ekspertu grupā, kurā ietilpst gan vīriešu, gan sieviešu dzimuma pārstāvji, izvērtē dažādi neatkarīgi speciālisti, tostarp bērnu psihologi, sociālie darbinieki un tiesību eksperti. Novērtējuma un lēmumu pieņemšanas procesam jābūt precīzi dokumentētam.

5.15. Līdz brīdim, kad novērtējums ir pabeigts, persona, kas apgalvo, ka ir nepilngadīga, būtu jāuzskata par nepilngadīgu un jānodrošina atbilstoša attieksme.

5.16. Vecuma novērtējums būtu galvenokārt veicams, pamatojoties uz dokumentāriem pierādījumiem. Nesenā Spānijas tiesas nolēmumā ir noteikts, ka šādi pierādījumi nav apšaubāmi.

5.17. Nepilngadīgā persona pilnībā jāinformē par vecuma novērtēšanas procesu un tā sekām, un nepilngadīgā viedoklim jāpievērš pienācīga uzmanība atbilstoši viņa vecumam un brieduma pakāpei.

⁽⁹⁾ Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra (FRA), (2009), “Izstrādāt rādītājus par bērna tiesību aizsardzību, ievērošanu un atbalstīšanu Eiropas Savienībā”.

⁽¹⁰⁾ ANO Bērna tiesību komiteja, Vispārējā piezīme Nr. 6, “Rīcība attiecībā uz nepavadītiem nepilngadīgajiem un nošķirti bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts”, CRC/GC/2005/6.

⁽¹¹⁾ Eiropas Savienības Tiesa, 2013. gada 6. jūnijs, lieta C-648/11.

⁽¹²⁾ Eiropas Bērnu tiesībsargu tīkls (ENOC, European Network of Ombudspersons for Children), www.ombudnet.org

5.18. Ja nav dokumentācijas vai ja ir pamatotas šaubas par nepilngadīgās personas vecumu, var veikt medicīniskus/fiziskus izmeklējumus kā galējo līdzekli, respektējot bērna kultūru, cieņu, fizisko un morālo integritāti, jo dažas fiziskās pārbaudes jo īpaši var būt saistītas ar stresu, invazīvas un traumatiskas. Ja tiek uzskatīts par nepieciešamu veikt medicīniskus/fiziskus izmeklējumus, jāpieprasa un jāsaņem pārbaudāmās personas apzināta piekrišana. Medicīniskie/fiziskie izmeklējumi jāpapildina ar sociālpedagoģisku novērtējumu, ko veic eksperti. Abām procedūrām jābūt kumulatīvām.

5.19. Jebkuras procedūras slēdzieniem jābūt **pārsūdzamiem**.

5.20. Tādu **nepilngadīgo** bez pavadības tiesiskais stāvoklis, **kuri kļūst pilngadīgi**, ir sarežģīts un dažādās dalībvalstīs atšķiras. Lai gan procesuālie noteikumi attiecībā uz šo jautājumu ir izklāstīti Patvēruma direktīvā, jāpieņem noteikumi par personu, kurām procedūras laikā aprit 18 gadi, tiesībām.

5.21. EESK visnotaļ iesaka, ka šādos gadījumos vecums jānosaka pieprasījuma virzības sākotnējos posmos, lai mazinātu nepilngadīgā risku nokļūt nelikumīgā statusā un bezvēsts prombūtnē.

5.22. Valstu reakcijai uz **bērnu tirdzniecības** problēmu nav jābūt atkarīgai no bērna imigrācijas statusa un viņa patvēruma pieteikuma virzības, bet gan jāatbilst bērna interesēm.

5.23. Bērni nelikumīgas migrācijas situācijā nekādā gadījumā nebūtu jāpakļauj **kriminālprocesam** tādu apstākļu dēļ, kas saistīti vienīgi ar viņu imigrācijas statusu, vai gadījumos, kad viņu iesaistīšanās noziedzīgās darbībās ir ekspluatācijas rezultāts.

5.24. Dalībvalstīm līdz 2015. gada jūlija beigām ir jāievieš Patvēruma aizsardzības direktīva, kurā cita starpā dalībvalstīm paredzēts pienākums savlaicīgi apzināt gadījumus, kad bērni ir neaizsargāti un bez pavadības.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. XXX/XXX (Oficiālo kontroļu regula) un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 834/2007”

COM(2014) 180 final – 2014/0100 (COD)

(2015/C 012/12)

Ziņotājs: **Armands KRAUZE**

Eiropas Parlaments 2014. gada 2. aprīlī un Padome un 2014. gada 28. aprīlī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 43. panta 2. punktu un 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. XXX/XXX [Oficiālo kontroļu regula] un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 834/2007”

COM(2014) 180 final – 2014/0100 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 2. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (16. oktobra sēdē), ar 61 balsi par, 1 balsi pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu tiesību aktam un tās nodomu uzlabot bioloģiskās lauksaimniecības attīstību Eiropā paralēli pieprasījuma izvērsšanai, kā arī atbalsta nepieciešamību novērst pašreizējās sistēmas nepilnības. Komisijai ir jāveicina bioloģiskās lauksaimniecības attīstība un patērētāju uzticība bioloģiskajiem produktiem.

1.2. EESK tomēr pauž bažas, ka Komisijas ietekmes novērtējumā nav pienācīgi novērtēta jauno noteikumu ietekme uz bioloģiskās lauksaimniecības turpmāko attīstību Eiropā. Nav arī novērtēta ietekme uz bioloģiskās produkcijas ražotājiem un šo noteikumu ietekme uz ražošanas nepārtrauktību.

1.3. EESK atbalsta Komisijas vēlmi veicināt mazo saimniecību iesaistīšanos bioloģiskajā lauksaimniecībā un samazināt administratīvo slogu visā bioloģisko produktu aprites ķēdē.

1.4. ES ir bioloģisko produktu neto importētāja, taču pieaugošās ražošanas izmaksas un administratīvais slogs, kas gulstas uz ES lauksaimniekiem, neļauj pienācīgi attīstīt bioloģisko ražošanu ES dalībvalstīs, lai apmierinātu patērētāju pieaugošo pieprasījumu.

1.5. EESK kopumā atbalsta Komisijas mērķi noteikt, ka saimniecībām pilnībā jāpāriet uz bioloģisko saimniekošanu, taču piemērojot atkāpes atsevišķos gadījumos. Nepieciešami papildu atbalsta pasākumi, lai lauksaimniekiem atvieglotu pāreju uz pilnīgu bioloģisko saimniekošanu.

1.6. EESK aicina Komisiju pilnveidot regulas priekšlikumu attiecībā uz pavairojamo materiālu un sēklām, jo bioloģiskajiem ražotājiem būs problemātiski līdz 2021. gadam sasniegt 100 % bioloģisko sēklu izmantošanu.

1.7. EESK sagaida, ka Transatlantiskās tirdzniecības un investīciju partnerības (TTIP) sarunās un citu nolīgumu ietvaros ES bioloģiskās ražošanas standarti netiks iedragāti un ka ES bioloģiskās lauksaimniecības ražošanas, tirdzniecības un sertifikācijas nosacījumi netiks apspiesti un mainīti.

1.8. Bioloģiskās saimniecībās daudzās jomās ir jāievēro augstāki dzīvnieku labturības standarti nekā konvencionālās saimniecībās, taču atsevišķos gadījumos bioloģiskajiem ražotājiem var būt grūti izpildīt augstās prasības. EESK iesaka Komisijai rūpīgi apsvērt un noteikt iespējamus izņēmumus attiecībā uz īpašām prasībām dzīvnieku labturībā bioloģiskajās saimniecībās, lai nodrošinātu tradicionālās ilglaičiģi veiktās darbības un turēšanas metodes vietējām šķirnēm.

1.9. EESK iesaka Komisijai izvērtēt un ņemt vērā ES dalībvalstu un reģionu tradicionālās, vēsturiskās un klimatiskās atšķirības un nacionālās ražošanas īpatnības, saglabājot elastīgu pieeju atkāpju piemērošanā un vienlaikus garantējot zināmu saskaņotības līmeni.

1.10. Bioloģiskajiem ražotājiem ir jānodrošina iespēja pildīt esošās uzņemtās saistības, tādēļ pēc jaunā regulējuma stāšanās spēkā 2014.–2020. gada lauku attīstības programmu finansēšanas perioda vidū ražotājiem ir jānodrošina izvēles iespēja turpināt esošās saistības vai uzņemties tās atbilstoši jaunajam regulējumam. Jānodrošina, ka izmaiņas spēkā esošajā tiesiskajā regulējumā pašreizējā līguma periodā nerada atpakaļejošas sankcijas tiem lauksaimniekiem, kas nespēj pielāgoties grozītajām prasībām.

1.11. EESK aicina Eiropas Komisiju ņemt vērā tālāko Eiropas reģionu specifiku, lai tie varētu attīstīt vietējo bioloģisko lauksaimniecību (piekļuve sēklu materiālam, apgādes daudzveidības trūkums, sanitārās problēmas).

1.12. EESK aicina Eiropas Komisiju precizēt peru piemiņu, ziedputekšņu un bišu vaska statusu, tos iekļaujot to citu produktu sarakstā, kas uzskaitīti priekšlikuma regulai par bioloģisko lauksaimniecību I pielikumā.

1.13. EESK aicina Komisiju atvēlēt adekvātu atbalstu inovācijām un izglītībai bioloģiskajā lauksaimniecībā, jo īpaši uzmanību pievēršot jauniešu profesionālajai izglītībai un esošo ražotāju mūžizglītībai.

1.14. EESK aicina Komisiju izstrādāt priekšlikumu regulai, ar ko veicina bioloģisko produktu tiešo pārdošanu un īsās izplatīšanas ķēdes.

1.15. EESK aicina Komisiju paredzēt regulā pasākumus, lai veicinātu bioloģisko produktu publisko un kolektīvo iepirkumu skolu, slimnīcu un citu publisko iestāžu vajadzībām.

2. Vispārīgas piezīmes

Vispārīga informācija par ieinteresēto personu nostāju

2.1. Bioloģiskā lauksaimniecība ir visaptveroša ražošanas sistēma, kas balstīta uz tādu dabas resursu apsaimniekošanu, kura izvirza stingrus ierobežojumus attiecībā uz ķīmisku un sintētisku izejvielu lietošanu, paredz atteikšanos no minerālmēsliem un aizliedz izmantot ģenētiski modificētus organismus.

2.2. Bioloģiskā lauksaimniecība neaprobežojas tikai ar īpašu ražošanas metodi vai noteiktu produktu izstrādi, bet iekļaujas daudz plašākā koncepcijā. Bioloģiskajā lauksaimniecībā tiek ņemta vērā gan fiziskā vide, kurā tiek veiktas tās darbības, gan arī sociālie apstākļi tajā. Tas ir ražošanas veids ar daudz plašāku redzējumu, kurā ir ietverta sociālekonomiskā, politiskā un sociāli kulturālā dimensija.

2.3. Lielāka bioloģiskā daudzveidība parasti ir bioloģiskās saimniecībās, kur ir vairāk augu un kukaiņu sugu salīdzinot ar saimniecībām, kas nav bioloģiskas. Augsnē ir daudz vairāk dzīvo organismu, kuri palīdz saglabāt tās struktūru un augstu organiskās vielas saturu, uzlabojot aerāciju un drenāžu.

2.4. Ūdens kvalitāte saimniecību tuvumā ir augstāka, jo bioloģiskie lauksaimnieki neizmanto kaitīgus sintētiskos pesticīdus un minerālmēslus. Pareiza augseka palīdz uzlabot augsnes auglību un barības vielu efektivitāti. Saimniecību salīdzinājumi liecina, ka nitrātu izskalošanās uz hektāru bioloģiskās saimniecībās ir zemākas par 57 %.

2.5. Bioloģiskā saimniekošana veicina "zaļo" darbvietu radīšanu. Veicot izpēti par nodarbinātības līmeni bioloģiskajās saimniecībās Apvienotajā Karalistē un Īrijā 2011. gadā, konstatēts, ka bioloģiskās saimniecībās ir par 135 % vairāk pilna laika darbvietu nekā konvencionālajās saimniecībās ⁽¹⁾.

2.6. Komisijas veiktās tiešsaistes apspriešanās gaitā 2013. gadā ieinteresētās personas pārstāvošās organizācijas uzsvēra, ka tiesību aktu pārskatīšanai šajā jomā vajadzētu būt balstītai uz esošo tiesību aktu panākumiem un ļaut ES attīstīt bioloģisko ražošanu. Attiecībā uz Komisijas ierosinātajiem scenārijiem vairums ieinteresēto personu atbalstīja politisko risinājumu, kurš paredz uzlabot *status quo*, t.i., esošo tiesību aktu labāku īstenošanu un pielāgošanu.

2.7. Neraugoties uz ieinteresēto personu organizāciju un pilsoniskās sabiedrības viedokļiem attiecībā uz jaunajiem tiesību aktiem, Eiropas Komisija ir sagatavojusi un iesniegusi likumdošanas iniciatīvu, kas ievieš būtiskas izmaiņas.

Vispārīga informācija par Komisijas likumdošanas iniciatīvām

2.8. Komisijas priekšlikums ir koncentrēts uz trim galvenajiem mērķiem: patērētāju uzticības saglabāšana, ražotāju uzticības saglabāšana un atvieglota iespēja lauksaimniekiem pāriet uz bioloģisko lauksaimniecību.

2.9. Komisija ierosina pastiprināt un saskaņot noteikumus (gan tos, kas piemērojami Eiropas Savienībā, gan tos, kas attiecas uz importētiem produktiem), atceļot daudzus pastāvošos izņēmumus ražošanā un kontrolē, pilnvērtīgāk pievērsties bioloģisko produktu tirdzniecības starptautiskajiem aspektiem, ieviešot jaunus noteikumus par eksportu, un pastiprināt kontroles, sasaistot tās ar iespējamo risku.

2.10. Viens no Komisijas galvenajiem mērķiem ir atvieglot mazo lauksaimnieku pāreju uz bioloģisko saimniekošanu, ieviešot iespēju pievienoties grupu sertificēšanas sistēmai, un vienkāršot tiesību aktus, lai samazinātu lauksaimnieku administratīvās izmaksas un uzlabotu pārredzamību.

3. Vispārīgas un īpašas piezīmes

3.1. EESK atbalsta nepieciešamību novērst pašreizējās sistēmas nepilnības. Piemēram, ir nepieciešams veicināt mazo saimniecību iesaistīšanos bioloģiskajā lauksaimniecībā un samazināt administratīvo slogu, lai nodrošinātu vienlīdzīgu konkurenci un veicinātu patērētāju uzticēšanos bioloģiskajai lauksaimniecībai.

3.2. Paaugstinot kvalitātes standartus bioloģiskajai produkcijai un ieviešot stingrākus noteikumus ražošanai, var palielināt patērētāju uzticību un arī attaisnot cenu atšķirību ar konvencionāli ražotajiem produktiem. Taču jāņem vērā, ka mazās saimniecības, izpildot šos standartus, var saskarties ar ekonomiskām grūtībām.

3.3. EESK aicina Komisiju skaidri paust viedokli, ka svarīgākie jautājumi, kas ir šobrīd iekļauti spēkā esošajā regulā, būs iekļauti kā atļauti arī jaunajā regulā, nevis deleģētajos aktos. Savlaicīgi, konsultējoties ar ieinteresētām pusēm, jāizvērtē gadījumi, kuros ir nepieciešami ieviešanas akti un kuros savukārt ir nepieciešami deleģētie akti.

⁽¹⁾ Morison, J., Hine, R. and Pretty, J., 2005. Survey and Analysis of Labour on Organic Farms in the UK and Republic of Ireland. International Journal of Agricultural Sustainability Volume 3 (1).

3.4. EESK norāda, ka bioloģiskā saimniekošana nav savietojama ar ģenētiski modificētu produktu izmantošanu ražošanā vai arī ģenētiski modificētu augu audzēšanu bioloģiskās saimniecībās vai to tuvumā.

3.5. EESK aicina Eiropas Komisiju ņemt vērā zinātniskos pētījumus apputeksnēšanas jomā. Apputeksnētāju, jo īpaši medus bišu (*Apis Mellifera*), lidošanas attālumā notiek nejauša ziedputekšņu pārnešana, kas attīstījusies miljoniem gadu laikā ar mērķi apputeksnēt ziedaugus, taču mūsdienās apputeksnētāji pārnēsā arī ziedputekšņus ar ģenētiski modificētiem gēniem. Piemēram, saskaņā ar zinātnieku pētījumiem ⁽²⁾ viens no nozīmīgākajiem apputeksnētājiem, medus bite, lido līdz pat 14 km.

3.6. EESK pauž bažas par to, ka, ieviešot īpašas robežvērtības attiecībā uz bioloģiskās lauksaimniecības produktiem, kā tas paredzēts, konkrēti, Direktīvā 2006/125/EK, lauksaimniekiem var rasties būtiskas papildu izmaksas. Tas traucētu vai aizkavētu nozares sekmīgu attīstību un skartu galvenokārt mazos ekoloģiskās lauksaimniecības produktu ražotājus. EESK nešaubās, ka lauksaimnieki, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību, un visi pārējie lauksaimnieki saskaras ar vienādiem vides apstākļiem. Tādēļ no īpašām robežvērtībām būtu jāatsakās. Patērētāju aizsardzība nebūtu jāsadala divās daļās.

3.7. EESK uzsver, ka bioloģiskās lauksaimniecības produktos atliekvielu līmenis pamatā ir zemāks nekā konvencionālās lauksaimniecības produktos, tomēr šobrīd nav noteikts pieļaujamo atliekvielu līmenis, tādēļ EESK iesaka vispirms veikt rūpīgu izpēti, tostarp ietekmes novērtējumu. EESK arī uzsver, ka ES līmenī nav vienotu noteikumu ne par Eiropas laboratoriju iekārtām, ne arī par sertifikācijas iestādēs izmantotajām metodēm vai klasifikācijas pazemināšanas līmeņiem. Šādi saskaņošanai vajadzētu kļūt par priekšnoteikumu jebkādaī citai Eiropas klasifikācijas pazemināšanas robežvērtības noteikšanai. Līdztekus šai iniciatīvai noteikti ir jāievieš Eiropas atlīdzināšanas vai kompensēšanas sistēma uzņēmējiem, kuri cietuši no nejaušas vai tīšas piesārņošanas.

3.8. EESK kopumā var saprast mērķi pilnībā pāriet uz bioloģisko saimniekošanu. Tomēr pašlaik ir daudz jauktu saimniecību, kurās viena daļa darbojas saskaņā ar prasībām, ko piemēro bioloģiskajai ražošanai, un otra daļa, kas darbojas kā tradicionālā saimniecība. Priekšlikums tiesību aktam paredz līdz 2017. gadam pakāpeniski likvidēt jauktās saimniecības. EESK norāda, ka daudzām saimniecībām būs problemātiski pārveidot visu saimniecību kopumā. Turklāt absolūti nav skaidrs, kādas sekas var būt šai principa stingrai īstenošanai. Saimniecību stratēģiska sadalīšana vai pieaugoša atteikšanās no bioloģiskās ražošanas drīzāk nebūtu lietderīga. Tāpēc EESK iesaka atsevišķos gadījumos saglabāt elastīgumu.

3.9. EESK iesaka saglabāt atkāpi paralēlai ražošanai (uzņēmums nodarbojas gan ar bioloģisko, gan ar konvencionālo ražošanu) atsevišķos gadījumos. Atkāpes nepiemērošana var bremzēt bioloģiskās lauksaimniecības attīstību. Atkāpes jā saglabā sekojošos gadījumos: 1) zinātniskajām iestādēm, kas veic pētījumus gan bioloģiskajā lauksaimniecībā, gan konvencionālajā lauksaimniecībā; 2) nepārtikas jomā, piemēram, bioloģiskā lauku tūrisma saimniecībā, būtu jāatļauj turēt konvencionālus zirgus izjādēm; 3) pašpatēriņam, piemēram, augkopības saimniecībā, kur saimnieki savām vajadzībām tur dažas govīs vai vistas; 4) saimniecībām, kuras atrodas ģeogrāfiski atšķirīgās vietās, piemēram, daļa no lauksaimniecības zemes un ēkas ir kalnos, bet daļa – ielejā, vai arī vēsturiski ir apvienojušās divas saimniecības, kas atrodas vairāku desmitu kilometru attālumā, kas nodrošina bioloģiskās produkcijas nepiesārņošanu ar konvencionālo; 5) daudzgadīgo kultūru gadījumā, īpaši kokaudzēšanā, vīnkopībā vai aromātisko augu audzēšanā u.c.; 6) to kultūru jomā, kurām nav noieta bioloģiskajā lauksaimniecībā.

⁽²⁾ DISPLACED HONEY BEES PERFORM OPTIMAL SCALE-FREE SEARCH FLIGHTS ANDREW M. REYNOLDS, ALAN D. SMITH, RANDOLF MENZEL, UWE GREGGERS, DONALD R. REYNOLDS, AND JOSEPH R. RILEY, Rothamsted Research, Harpenden, Hertfordshire AL5 2JQ United Kingdom, Freie Universität Berlin, FB Biologie/Chemie/Pharmazie, Institut für Biologie – Neurobiologie, Königin-Luise-Str. 28/30, 14195 Berlin, Germany, Natural Resources Institute, University of Greenwich, Chatham, Kent ME4 4TB United Kingdom. *Ecology*, 88(8), 2007, pp. 1955–1961.

3.10. Bioloģiskās saimniecībās daudzās jomās ir jāievēro augstāki dzīvnieku labturības standarti, salīdzinot ar konvencionālām saimniecībām. EESK iesaka Komisijai rūpīgi caurskatīt bioloģiskajiem ražotājiem noteiktās īpašās prasības un paredzēt iespējamus izņēmumus attiecībā uz specifiskiem aizliegumiem (astu saīsināšana, piesietā turēšana u.c.) dzīvnieku labturībā bioloģiskajās saimniecībās. Piemēram, daudzu selekcijas gadu rezultātā vairākās ES valstīs ir izveidotas tradicionālas aitu šķirnes, kurām ir nepieciešams saīsināt asti, jo pretējā gadījumā garā aste rada ciešanas dzīvniekam. EESK norāda, ka atsevišķu aizliegumu ieviešana un atkāpju nepiemērošana var pasliktināt dzīvnieku labturību, ja netiks piemērotas tradicionālās ilglaicīgi veiktās darbības un turēšanas metodes vietējām šķirnēm. Aizliegums var novest pat pie atsevišķu šķirņu pazušanas no ražošanas, kas būtu liels ģenētisko resursu zaudējums.

3.11. Atkāpe, kas ļauj izmantot nebioloģiskas sēklas, līdz 2021. gadam tiks pakāpeniski atcelta. Bioloģiskās lauksaimniecības organizācijas norāda, ka daudzās valstīs lauksaimniekiem, kuri audzē konkrētas šķirnes, būs problemātiski līdz 2021. gadam sasniegt 100 % bioloģisko sēklu izmantošanu. Lai novērstu bioloģisko lauksaimnieku problēmas šajā jomā, EESK aicina Komisiju pilnveidot regulas priekšlikumu, taču atkāpes piemērot tikai tiem kultūraugiem, kuriem vietējam klimatam un apstākļiem piemērotas sēklas nav pieejamas tirgū.

3.12. Komisijai jāparedz atbalsta mehānismi bioloģiskās sēklkopības attīstībai, lai sasniegtu šo mērķi, un regula jāpapildina ar nosacījumiem, kurus izpildot, tiktu sasniegts mērķis – bioloģiskajā lauksaimniecībā izmantotas tikai bioloģiskās sēklas un bioloģiskais veģetatīvais pavairošanas materiāls.

3.13. Īpaša uzmanība jāpievērš arī bioloģisko sēklu tirgus citiem aspektiem. Piemēram, lauksaimnieku tiesības apmainīt savu sēklas materiālu nedrīkst ierobežot. Tas ir būtisks nosacījums, lai iegūtu sēklas, kas ir 100 % bioloģiskas izcelsmes. Šī apmaiņa ir nepieciešama selekcijai, ko lauksaimnieki veic vietējā līmenī. Šāda izvēle ļauj lauksaimniekiem veikt šķirņu pielāgošanu konkrētu reģionu vietējam klimatam un audzēt tās bez minerālmēsli vai pesticīdu izmantošanas, ievērojot vēsturiskās un klimatiskās atšķirības un nacionālās ražošanas īpatnības.

3.14. EESK uzsver vietējo šķirņu un kultūraugu ekotipu, kas nav iekļauti šķirņu reģistrā, nozīmīgumu bioloģiskajā ražošanā. Būtu lietderīgi atbalstīt lauksaimnieku lomas palielināšanu sēklas ražošanā un jaunu šķirņu inovācijā. Viens no galvenajiem argumentiem ir bioloģisko sēklu trūkums, jo īpaši dārzeņu sēklu. Konvencionālā lauksaimniecībā uzmanība ir vērsta uz produktiem globālā tirgus interesēs – tās ir hibridšķirnes, izmantojamas globālā mērogā, kuras ir multinacionālu uzņēmumu īpašumā un, kā zināms, tās audzē konvencionāli un tās nav izmantojamas bioloģiskajā ražošanā.

3.15. Jaunais ES bioloģiskās lauksaimniecības logotips vēl nav plaši pazīstams. Valstu bioloģiskās lauksaimniecības logotipi ir nozīmīgi patērētājiem, un to izmantošana būtu jāsaģlabā. Tādēļ EESK iesaka paredzēt atļaut dalībvalstīm noteikt stingrākas prasības, kā arī uzstādīt nacionālos vai privātos standartus dzīvnieku sugām, kas nav iekļautas regulā (piem., brieži, paipalas, meža cūkas), un arī sabiedriskajai ēdināšanai.

3.16. EESK atbalsta, ka nepieciešamas stingrākas kontroles trešo valstu produktiem, lai pārliecinātos par to atbilstību ES prasībām. Importa kontroles var uzlabot, īstenojot pāreju no līdzvērtības uz atbilstību attiecībā uz kontroles institūciju atzīšanu trešās valstīs. Tomēr nav pilnībā apzināta pārejas no līdzvērtības uz atbilstību iespējamā negatīvā ietekme uz vietējiem bioloģiskajiem tirgiem ES valstīs. Piemēram, 2001. gadā Japānā jaunu importa prasību ieviešanas rezultātā samazinājās iekšzemes bioloģisko produktu tirgus. Ir nepieciešams detalizētāks ietekmes novērtējums.

3.17. EESK uzskata, ka attiecībā uz tirdzniecību un nolīgumiem ar trešām valstīm ir jānodrošina, lai produkcijai, kas tiek ražota eksportam uz ES, būtu tikpat augsti ražošanas standarti, kādi ir noteikti bioloģisko produktu ražošanai ES līmenī. EESK atbalsta elektronisko sertifikātu ieviešanu produktu partijām, izmantojot drošas datu bāzes, kas ļautu dalībvalstīm ātri reaģēt pārkāpuma gadījumā, bloķējot neatbilstošu produktu apriti.

3.18. EESK pamatojas uz to, ka ES bioloģiskās ražošanas standarti nedrīkst tikt apdraudēti un ka ES bioloģiskās lauksaimniecības ražošanas, tirdzniecības un sertifikācijas nosacījumi netiks apspriesti un mainīti Transatlantiskās tirdzniecības un investīciju partnerības (TTIP) sarunās.

3.19. Bioloģiskā lauksaimniecība ir ražošanas metode, ko raksturo process; tāpēc to nevar raksturot ar gataviem produktiem, kuri atbilst vienam vai vairākiem noteiktiem standartiem. Ir svarīgi, lai kontroles arī turpmāk būtu orientētas uz procesu.

3.20. EESK atbalsta, ka jāturpina ikgadējās kontroles saimniecībā, un uzskata, ka tām jābūt balstītām uz riska izvērtēšanas principu, kā arī šai pieejai jābūt harmonizētai ES līmenī. Kontroļu izmaksām jābūt samērīgām, lai nepalielinātu bioloģisko ražotāju izmaksas un nodrošinātu patērētājiem iespēju iegādāties bioloģiskās lauksaimniecības produktus par samērīgu maksu. Tomēr, ar nosacījumu, ka uz riska izvērtēšanas principu balstītas kontroles pieeja sevi pierādīs kā droša un uzticama attiecībā uz kontroles sistēmu, lauku saimniecību kontroļu intervālu varētu atbilstoši pielāgot.

3.21. EESK atbalsta Komisijas priekšlikumā paredzēto mazo lauksaimnieku grupu sertificēšanu, kas noteikta, lai mazinātu inspekcijas un sertifikācijas izmaksas mazajiem uzņēmējiem un ar to saistīto administratīvo slogu, kā arī nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus ar operatoriem no trešām valstīm. Tai pat laikā EESK norāda, ka tas ir sarežģīts pasākums, kas jāīsteno pakāpeniski.

3.22. EESK uzskata, ka nav lietderīgi atcelt likumdošanā paredzēto iespēju ļaut mazumtirgotājiem izmantot atkāpes, jo tā rezultātā tirdzniecības uzņēmumiem, kuri realizē fasētu bioloģisko produkciju, turpmāk būs jābūt sertificētiem. Šāda prasība apgrūtinās bioloģisko produktu tirdzniecību, samazinās realizācijas vietu skaitu un pieejamību patērētājam. Piemēram, mazie veikaliņi varētu nevēlēties tērēt līdzekļus un iegūt sertifikātu bioloģiskās produkcijas tirgošanai, lai pārdotu tikai atsevišķus bioloģiskos produktus sezonas laikā. Tas būtiski apgrūtinās iespējas bioloģiskajiem ražotājiem pārdot saražoto produkciju.

3.23. EESK norāda uz nepieciešamību ES mērogā veikt pasākumus tirgus novērošanai, lai iegūtu informāciju par dažādu produktu pieejamību ES tirgū, tirgus tendencēm, tai skaitā par bioloģisko sēkļu pieejamību dažādās dalībvalstīs.

3.24. EESK atzinīgi vērtē Komisijas vēlmi izstrādāt Rīcības plānu bioloģiskās ražošanas attīstībai Eiropas Savienībā un tā mērķus, taču EESK atzīmē, ka plāns ir ļoti vispārīgs un nepilnīgs. Nepieciešams skaidri un precīzi definēt Komisijas izvirzītās Rīcības plāna darbības. Piemēram, atsevišķās darbībās Komisija tikai rosinās, ieteiks, palīdzēs, apsvērs vai mudinās, taču lauksaimnieki un sabiedrība sagaida reālu rīcību.

3.25. EESK uzskata, ka vienai no Rīcības plāna prioritātēm vajadzētu būt līdzaspastāvēšanai starp bioloģiskajiem, konvencionālajiem un ģenētiski modificētu augu ražotājiem, tādējādi samazinot piesārņojuma risku ar ĢMO. Tikai savlaicīga savstarpēja komunikācija, problēmu apspriešana un risinājumu meklēšana dos rezultātus un nodrošinās dažādu jomu līdzaspastāvēšanu. EESK iesaka Komisijai atvēlēt atbilstošus līdzekļus ieinteresēto pušu informēšanai un iesaistīšanai lēmumu pieņemšanas procesā.

3.26. ES bioloģisko ražotāju konkurētspēja un produkcijas ražošanas apjomi nepalielināsies, tikai uzlabojot izpratni atbilstoši Rīcības plānam par ES instrumentiem, kuri attiecas uz bioloģisko ražošanu. EESK iesaka ar ES finansētas kampaņas palīdzību palielināt informācijas apjomu par ES bioloģiskās lauksaimniecības ražošanas sistēmu kopumā, kā arī par jauno ES bioloģiskās lauksaimniecības logotipu.

3.27. EESK uzskata, ka Komisijai nepieciešams vairāk atbalstīt jauniešu profesionālo izglītību, mūžizglītību un inovācijas bioloģiskajā lauksaimniecībā, paredzot iespējas lauku attīstības un citās ES programmās. EESK iesaka Komisijai papildināt likumdošanu un attiecīgās programmas, paredzot iespēju saņemt atbalstu izglītībai un inovācijām bioloģiskajā lauksaimniecībā profesionālām skolām, koledžām un citām mācību iestādēm.

3.28. Turklāt bioloģiskā ražošana nostiprinās kā viena no galvenajām nozarēm, kas lauksaimniecībai piesaista jauniešus. Jaunu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstība un pilsētas jauniešu iekļaušana ar bioloģiskās ražošanas palīdzību šai nozarei paver plašas iespējas kļūt par inovācijas virzītājspēku mazāk labvēlīgās teritorijās.

Briselē, 2014. gada 16. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas dienestu darba dokuments “ES ceļvedis, lai izveidotu ES mēroga informācijas, plānošanas un biļešu iegādes pakalpojumus multimodāliem ceļojumiem””

SWD(2014) 194 final

(2015/C 012/13)

Ziņotājs: **SIMONS kgs**

Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2014. gada 13. jūnijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas dienestu darba dokuments “ES ceļvedis, lai izveidotu ES mēroga informācijas, plānošanas un biļešu iegādes pakalpojumus multimodāliem ceļojumiem””

SWD(2014) 194 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 1. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē), ar 147 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas dienestu darba dokumentu kā pirmo soli, lai izveidotu ES mēroga informācijas, plānošanas un biļešu iegādes pakalpojumu tirgu multimodāliem ceļojumiem, kaut gan skaidrības labad nosaukumā būtu jāprecizē, ka priekšlikums attiecas uz pasažieru pārvadājumiem.

1.2. EESK atbalsta Komisijas pieeju, ar kuru tā cenšas noteikt satvaru ar mērķi nodrošināt šā plašā tirgus izveidi, nevis iesniegt tiesību aktu priekšlikumus.

1.3. Tādēļ Komiteja ierosina izveidot saskaņošanas platformu, kurā, ņemot vērā un izmantojot esošo saskaņošanas forumu līdzšinējo pieredzi, būtu pārstāvētas visas ieinteresētās puses. Šīs platformas mērķis būtu darboties kā katalizatoram, lai iespējami drīz varētu piedāvāt reāllaika informāciju par ceļojumiem, to plānošanu un tarifem. Komiteja ir gatava piedalīties šīs platformas darbā, piemēram, lai nodrošinātu pilsoniskās sabiedrības interešu ievērošanu.

1.4. EESK uzskata: ja sadarbība starp patērētāju pārstāvjiem, transporta pakalpojumu sniedzējiem, valstu un ES iestādēm nebūs veiksmīga, Komisijai būtu jāapsver, vai nevajadzētu pieņemt tiesību aktus, un, ja vajag, tad kurās jomās.

1.5. Komiteja ar bažām norāda uz aizvien pieaugošo neatbilstību starp ceļošanas pakalpojumu patērētājiem pieejamajām iespējām iegūt informāciju reāllaikā, piemēram, izmantojot mobilo tālrunu lietojumprogrammas, un atpalcību atbilstošu pakalpojumu piedāvājuma ziņā no pakalpojumu sniedzēju puses. Komiteja uzskata, ka lielāka uzmanība jāpievērš neaizsargāto ceļotāju (piemēram, personu ar īpašām vajadzībām) situācijas uzlabošanai, kā arī pasažieru tiesībām, kuras atšķiras atkarībā no transporta veida. Tas skar pasažieru tiesības attiecībā ar pakalpojumu sniedzējiem un otrādi, kā arī juridiskās attiecības starp pašiem pakalpojumu sniedzējiem un pasažieru tiesību jautājumus.

1.6. Datu vākšana un, jo īpaši, ieņēmumu sadale starp pakalpojumu sniedzējiem ir pastāvīgi klupšanas akmeņi. Šajā sakarā Komiteja iesaka rūpīgi izpētīt iespēju izveidot kliringa centru, kas jau darbojas Japānā, lai nākotnē patērētājam būtu jāpērk tikai viena biļete.

2. Ievads

2.1. Komisija 2014. gada 13. jūnijā oficiāli lūdza EESK izstrādāt atzinumu par Komisijas dienestu darba dokumentu ("darba dokuments") ar nosaukumu **"ES ceļvedis, lai izveidotu ES mēroga informācijas, plānošanas un biļešu iegādes pakalpojumus multimodāliem ceļojumiem"**.

2.2. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas izstrādāto darba dokumentu, jo uzskata, ka ir ļoti svarīgi uzlabot ES iedzīvotāju piekļuvi informācijas, plānošanas un biļešu iegādes pakalpojumu sistēmām multimodāliem ceļojumiem.

2.3. Pirms darba dokumenta publicēšanas veicot publisku apspriešanu, ir noskaidrots, ka jāatrisina vairākas svarīgas problēmas, lai ES varētu nodrošināt pasažieriem pārredzamu informāciju par multimodāliem ceļojumiem:

- piekļuve datiem ir nepietiekama;
- pastāv būtiskas problēmas sadarbības ziņā;
- datu un informācijas plūsmas nav saskaņotas;
- tirgū spēcīgi uzņēmumi mēģina koncentrēties uz savām sistēmām.

2.4. Komisija vēlētos uzklaut EESK idejas par to, kā, ņemot vērā 2.3. punktā minētās problēmas, izveidot pārredzamu, multimodālu pasažieru pārvadājumu tirgu, kur ceļotājiem ir pieejama reāllaika ceļošanas informācija un plānošanas pakalpojumi un kur ir iespēja tiešsaistē iegādāties vienotu biļeti jebkuram ceļojumam ES teritorijā.

2.5. Komiteja jau bija atzinusi minētā jautājuma nozīmību vēl pirms 2011. gada 28. martā publicētās Baltās grāmatas "Ceļvedis uz Eiropas vienoto transporta telpu – virzība uz konkurētspējīgu un resursefektīvu transporta sistēmu" (COM (2011) 144 final).

2.5.1. EESK 2009. gada 13. maijā⁽¹⁾ pieņēma atzinumu par Komisijas priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka pamatu inteligēnto transporta sistēmu ieviešanai autotransporta jomā un saskarnēm ar citiem transporta veidiem.

2.5.2. Šajā atzinumā Komiteja iesaka pēc iespējas ātrāk izveidot inteligēnto transporta sistēmu struktūru, kuras pamatā ir liela datu apjoma arvien plašāka izmantošana, kas ietver ilgtermiņa pieeju un kurā ņemtas vērā sistēmas iespējamās pārmaiņas nākotnē, kā arī personas datu aizsardzība.

2.6. Tomēr pēc pieciem gadiem Komitejai diemžēl jāsecina, ka situācija nav būtiski mainījusies. Tiešsaistes datu pieejamības trūkuma vai nepietiekamas pieejamības problēma joprojām pastāv; turklāt dati ir nepilnīgi un nesaderīgi. Tas padara neiespējamu mobilitātes platformu nodrošinātājiem un galu galā arī pašiem ceļotājiem, kas vēlas ceļot ES, optimāli izmantojot dažādus transporta veidus, ātri un atbilstīgi gūt priekšstatu par ceļojuma plānošanu, veidu, laiku un izmaksām.

3. Darba dokumenta saturs

3.1. Komisijas priekšlikumi, kas izklāstīti darba dokumentā, ir balstīti uz redzējumu, kurš ietverts 2011. gada Baltajā grāmatā par transportu, kur uzsvērtā nepieciešamība turpināt integrēt dažādus transporta veidus, lai mobilitāte kļūtu efektīvāka un ērtāka lietotājam.

⁽¹⁾ OV C 277, 17.11.2009., 85. lpp.

3.2. Komisijas politikas mērķis Baltajā grāmatā par transportu ir izveidot multimodālu pārvadājumu informācijas un maksājumu pakalpojumu sistēmu, kam vajadzētu sākt darboties ap 2020. gadu. Tā uzsver, ka informācijas pieejamība ir būtiski svarīga, lai nodrošinātu nepārtrauktu mobilitāti “no durvīm līdz durvīm”.

3.3. Turklāt vajadzētu radīt apstākļus, kas sekmē inteligento sistēmu izstrādi un izmantošanu, lai nodrošinātu sadarbspējīgas un multimodālas ceļojumu informācijas, plānošanas un biļešu rezervēšanas sistēmas, kā arī viedas tarifu sistēmas.

3.4. Komisijas dienesti darba dokumentā norāda, ka patlaban Eiropas Savienībā darbojas vairāk nekā simts multimodālo ceļojumu plānošanas sistēmu. Tomēr ceļotājiem pieejamā informācija ir sadrumstalota, padarot neiespējamu izvēli, kas būtu balstīta uz pilnīgu informāciju. Tas pats attiecas uz biļetēm. Nav iespējams iegādāties vienotu biļeti visam multimodālajam pārrobežu ceļojumam Eiropas Savienībā.

3.5. Neformālajā ministru padomes sanāksmē, kas notika 2012. gada 17. jūlijā Nikosijā, ministri uzsvēra nepieciešamību garantēt ES mēroga reāllaika informācijas par multimodāliem maršrutiem un satiksmi pieejamību un pieņemt standartus, lai nodrošinātu sadarbspēju. Komisijai tika arī uzdots pētīt iespējas, kā uzlabot piekļuves transporta datiem.

3.6. Ir bijušas iniciatīvas, piemēram, pirmais viedās mobilitātes konkurss (*Smart Mobility Challenge*), kas rosināja rūpniecības uzņēmumus un citas ieinteresētās personas nākt klajā ar idejām, lai veidotu Eiropas multimodālo ceļojumu plānošanas sistēmu; viedo biļešu pārdošanas alianse (*Smart Ticket Alliance*), kas izveidota, lai uzlabotu sadarbspēju starp reģionālajām un valstu sabiedriskā transporta elektroniskajām biļešu pārdošanas sistēmām; pilna servisa modelis – dzelzceļa nozares ieinteresēto personu iniciatīva ar mērķi izstrādāt un ieviest standartu dzelzceļa datu apmaiņai, tostarp mobilitātei “no durvīm līdz durvīm”.

3.7. Komisija atzinīgi vērtē šīs iniciatīvas. Tomēr šīs iniciatīvas aprobežojas ar dažiem problēmjautājumu aspektiem. Tās nav ES mēroga iniciatīvas, neaptver visus pasažieru pārvadājumu veidus un nav pilnībā izmantojamas reāllaikā.

3.8. Komisija darba dokumentā norāda, ka jānovērš šādi šķēršļi, lai nodrošinātu raitu mobilitāti “no durvīm līdz durvīm”:

- nepietiekama piekļuve multimodālo ceļojumu un satiksmes datiem;
- nepietiekama kvalitatīvu datu pieejamība attiecībā uz multimodāliem ceļojumiem un satiksmi;
- savstarpēji savietojamu datu formātu un datu apmaiņas protokolu trūkums;
- ieinteresēto personu sadarbības trūkums.

3.9. Komisija norāda, ka šos šķēršļus var novērst, izmantojot integrētu pieeju šādos sešos virzienos:

- a) taisnīga un vienlīdzīga piekļuve multimodālo ceļojumu un satiksmes datiem;
- b) kvalitatīvu datu attiecībā uz multimodāliem ceļojumiem un satiksmi optimāla pieejamība;
- c) savstarpēji savietojamu un saskaņotu datu formātu un datu apmaiņas protokolu nodrošināšana;
- d) savstarpējās saistes starp esošajiem pakalpojumiem veicināšana;
- e) efektīvas sadarbības starp ieinteresētajām personām sekmēšana;
- f) informācijas, plānošanas un biļešu iegādes pakalpojumu multimodāliem ceļojumiem priekšrocību popularizēšana.

3.10. Komisija ir iekļāvusi šīs darbības indikatīvā grafikā un norāda, ka tā pašlaik izstrādā ietekmes novērtējumu.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Komiteja pilnībā atbalsta šķēršļu likvidēšanu iekšējā tirgus netraucētai darbībai, tostarp attiecībā uz milzīgo pasažieru pārvadājumu tirgu. Skaidrības labad nosaukumā būtu jāiekļauj arī jēdziens "pasažieru pārvadājumi".

4.2. Jāatzīmē, ka šo jautājumu raksturo paradoksāla situācija: no vienas puses, transporta pakalpojumu lietotājam iespējas iegūt informāciju strauji palielinās, savukārt, no otras puses, šā paša iemesla dēļ tāds instruments kā likumdošana, kas paredzēts, lai kalpotu patērētājam, nespēj tikt līdzti notikumiem, neatkarīgi no tā, vai datu sniedzēji atbalstīs minēto likumdošanu.

4.3. Komiteja uzskata, ka šo paradoksālo situāciju varētu atrisināt, veidojot ciešu sadarbību starp ceļotājiem un viņu pārstāvjiem, dažādu transporta veidu operatoriem, kā arī valstu un Eiropas iestādēm. Šo sadarbību varētu īstenot pastāvīgajā saskaņošanas platformā, kurā problēmas tiktu kopīgi apspriestas. Protams, šajā kontekstā vajadzētu ņemt vērā pieredzi, kādu ir ieguvuši dažādi forumi, kas šajā jomā ir izveidoti Eiropas Komisijas paspārnē. Komiteja ir gatava piedalīties šā foruma darbā, piemēram, kā starpnieks.

4.4. Lai šāda saskaņošanas platforma varētu pienācīgi darboties, transporta pakalpojumu sniedzējiem jābūt gataviem savus datus un informāciju, tostarp informāciju par tarifiem, apspriest atvērtā un godīgā veidā. Nevēlēšanās to darīt vai protekcionistiska rīcība neveicina šā mērķa sasniegšanu.

4.5. Šādas pakalpojumu sniedzēju attieksmes iemesli, cita starpā, ir pasažieru tiesības, kas dažādos transporta veidos ir atšķirīgas, problēmas saistībā ar datu vākšanu un – kas ir vissvarīgāk – ieņēmumu sadale. Šajā gadījumā iemesls varētu būt arī konkurence kā katra transporta veida iekšienē, tā starp tiem. Tātad risinājums varētu būt sava veida kliringa centra izveide, kura uzdevums būtu veikt maksājumus starp pakalpojumu sniedzējiem. Šāda sistēma jau veiksmīgi darbojas Japānā.

4.6. Komiteja uzskata, ka tuvlauka sakaru tehnoloģijas (*Near Field Communication (NFC)*)⁽²⁾, kā arī citu esošo vai nākotnes tehnoloģiju standartizācijai vajadzētu nodrošināt raitāku ceļošanu vairākās valstīs ar dažādiem pārvadātājiem, izmantojot mobilo tālruni, kas aprīkots ar kādu no šīm tehnoloģijām.

4.7. Pašlaik tiek izstrādātas kombinētas multimodālu ceļojumu informācijas, plānošanas un tarifu sistēmas, kas praktiski aptver visu Eiropu, piemēram, Vācijas dzelzceļa (*DB Bahn*) sistēma *Qixxit* (www.Qixxit.de), kura jau darbojas, vai starptautiskā zinātniskā konsorcijs "*Enhanced Wisetrip*" pilotprojekts, kuram piešķirts ES finansējums. Tā ir daudzsoļa attīstība, taču tā joprojām aprobežojas ar ceļojumu informatīvo plānošanu. Tiem, kas sniedz šos pakalpojumus, vajadzētu vērst sabiedrības uzmanību uz šīm iespējām.

4.8. Komiteja arī uzsver, ka tā atbalsta pieeju, ko izvēlējušies Komisijas dienesti, kuri uzskata, ka Komisijai drīzāk ir stimulēšanas, veicināšanas un inovēšanas funkcija, nevis jaunu tiesību aktu izstrādes funkcija.

4.9. Komiteja tomēr vēlas norādīt, ka gadījumā, ja platformā iesaistītās puses nespēs rast efektīvus risinājumus, Komisijai vajadzētu apsvērt papildu pasākumu nepieciešamību, iespējams, tiesiskā regulējuma veidā.

5. Īpašas piezīmes

5.1. Komiteja norāda, ka pieaug nelīdzsvarotība starp ceļotāju strauji augošo vajadzību pēc reāllaika informācijas par ceļojumiem, to plānošanu un tarifiem, no vienas puses, un šo vajadzību apmierināšanai nepieciešamo pakalpojumu nepietiekamo nodrošinājumu, no otras puses.

5.2. Tehnoloģisko inovāciju jomā vajadzētu ieviest standartizētas saskarnes, lai dažādas informācijas un rezervēšanas sistēmas varētu savstarpēji komunicēt, ievērojot uzņēmējdarbības modeļus un uz tirgu orientētas pieejas. Operatori un trešās personas pie tā strādā.

⁽²⁾ OV C 24, 28.1.2012., 146. lpp.

5.3. Komiteja norāda, ka lielākajā daļā dzelzceļu ir pieejami kvalitatīvi reisu grafiki. Var gadīties arī izņēmumi, taču ar Komisijas Regulas (ES) Nr. 454/2011 par pasažieru pārvadājumu telemātikas lietojumu (TAP SITS) īstenošanu paredzēts nodrošināt, ka visi licencētie dzelzceļa pārvadājumu uzņēmumi pēc dažiem gadiem pildīs savas saistības. Uzdevums ir panākt, ka ar šiem datiem var apmainīties ar citiem transporta veidiem, ievērojot tirgus noteikumus.

5.4. Piemēram, beznosacījuma "atvērto datu" pieeja ir saistīta ar risku, ka klients no dažādiem informācijas kanāliem iegūst rezultātus, kas var būt pretrunīgi. Klientam nav vajadzīgi dati, bet gan uzticama informācija. Ārkārtīgi svarīgi ir, lai operatori kā datu sniedzēji nodrošinātu piekļuvi kustības grafiku datiem. Tiem arī jāspēj sniegt maksimāli kvalitatīvu informāciju par saviem pakalpojumiem, kā arī nodrošināt, lai kļūdu gadījumā tiktu pienācīgi noteikta atbildība.

5.5. Veidojot multimodālo ceļojumu plānošanas sistēmu, dažādu datu formātu integrēšana operatoru un citu informācijas sniedzēju sistēmās ir sarežģīts un ar augstām izmaksām saistīts uzdevums. Tas pats attiecas uz šo patentēto sistēmu savienojamību.

5.6. Tomēr noteiktie datu formāti atbilst labai praksei attiecīgajā piemērošanas jomā. Tie kopumā atbilst mūsdienu prasībām un tiek pastāvīgi uzlaboti, ņemot vērā izmaiņas klientu un uzņēmumu vajadzībās un tehnoloģisko progresu. Tādējādi konkrētu datu formātu noteikšana pati par sevi nepalīdz pārvarēt savienojamības problēmas attiecībā uz dažādiem transporta veidiem.

5.7. Tieši pretēji, šī noteikšana var pazemināt patērētājiem pieejamo datu un informācijas kvalitāti saistībā ar minimālā kopsaucēja meklēšanu. Pastāv arī risks, ka obligāta un vispārēja datu formātu lietošana šos datus var padarīt neefektīvus un mazināt operatoru vēlmi izmantot jaunus tehnoloģiskos sasniegumus.

5.8. Patlaban dzelzceļa nozares pilna servisa modeļa iniciatīva (*Full Service Model (FSM)*), kas izveidota sadarbībā ar citiem dalībniekiem, izstrādā šādas saskarnes dzelzceļa transporta tirgum multimodālā kontekstā. Svarīgi ir, saglabāt nediskriminācijas principu un panākt, lai katram dalībniekam būtu vienlīdzīgas iespējas nākt klajā ar savu ideju. Pilna servisa modeļa iniciatīva ir balstīta uz šo principu, kas paredz internetam līdzīgu izvērstu IT struktūru, kura ļauj tehnoloģiju nodrošinātājiem pārņemt specifikācijas un izvērst pašiem savas jaunas platformas un lietojumprogrammas vai jebkādas tehnoloģiskās izstrādes, kas var tikt radītas nākotnē.

5.9. Līdzīgā veidā Starptautiskā Gaisa transporta asociācija (*IATA*) ir izvērsusi savu jauno izplatīšanas spējas (*New Distribution Capability (NDC)*) iniciatīvu ar tādu pašu mērķi. Sabiedriskā transporta jomā Sabiedriskā transporta starptautiskā asociācija (*UITP*) īsteno viedās biļešu pārdošanas aliansi (*Smart Ticketing Alliance (STA)*) ar mērķi ieviest uz savstarpēji izmantojamām viedkartēm balstītu datu apmaiņu. Šīs iniciatīvas liecina, ka nozare cenšas ieviest tirgū risinājumus, lai pārvarētu grūtības datu formātu integrēšanā.

5.10. Lai būtu pieejams pietiekams datu apjoms ceļojumu plānošanas sistēmas izveidei, ir vajadzīga efektīva sadarbība starp dažādiem transporta veidiem, pašvaldībām u.c. dalībniekiem, lai nodrošinātu netraucētu mobilitāti. Multimodālo ceļojumu plānošanas sistēmu tirgus ir salīdzinošs jauns un strauji attīstās: vairāki jaunizveidoti uzņēmumi (piemēram, *AtoB*, *GoEuro*, *Waymate*), kā arī mobilitātes sektora pieredzes bagātie uzņēmumi (piemēram, *Daimler* ar *Moovel*, *DB* ar *Qixxit*) arī izstrādā šādus rīkus.

5.11. Komiteja uzskata, ka visu veidu transporta pakalpojumu sniedzējiem vajadzētu orientēties ne tikai uz uzņēmējdarbību un tirgu, bet apvienot centienus, lai izstrādātu diferencētu piedāvājumu informācijai par ceļojumiem un tarifiem, kurā sistemātiski būtu ņemtas vērā lietotāju vēlmes, kas turklāt ir atšķirīgas.

5.12. Komiteja pilnībā piekrīt Komisijas mērķim izveidot integrētu biļešu pārdošanas sistēmu, proti, vienotu biļeti visiem transporta veidiem. Tomēr šā tirgus kontekstā vajadzētu pārvarēt vislielāko un, iespējams, pēdējo šķērslī.

5.13. Dažas tendences vieš cerību šajā jomā. Piemēram, 2014. gada jūnijā dzelzceļš ieviesa multimodālu platformu, kas ietver arī informāciju par gaisa transportu un citiem transporta veidiem: autobusu pārvadājumiem un velosipēdu nomu; diemžēl tajā vēl nav iekļauta informācija par biļetēm.

5.14. Ņemot vērā Komitejas rīcībā esošo informāciju, šķiet, ka patlaban jebkurš savienojums ir iespējams bezsaistē, taču vēl ne tiešsaistē. Tā arī ir galvenā problēma. Transporta lietotājs vēlas informāciju tiešsaistē un iespēju vienlaicīgi iegādāties vienotu biļeti starptautiskam ceļojumam Eiropas Savienībā, izmantojot dažādus transporta veidus.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Jauna lappuse aviācijas vēsturē. Aviācijas tirgus atvēršana tālvadības gaisa kuģu sistēmu drošai un ilgtspējīgai izmantošanai civiliem mērķiem””

COM(2014) 207 final

(2015/C 012/14)

Ziņotājs: SIMONS

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2014. gada 15. maijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Jauna lappuse aviācijas vēsturē. Aviācijas tirgus atvēršana tālvadības gaisa kuģu sistēmu drošai un ilgtspējīgai izmantošanai civiliem mērķiem””

COM(2014) 207 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2014. gada 1. oktobrī.

Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija šajā darbā piedalījās ar papildu atzinumu (ziņotājs *Simons*, līdzziņotājs *Philippe*), kas tika pieņemts 2014. gada 16. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē), ar 168 balsīm par un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropā ir ļoti labvēlīgi apstākļi, lai izmantotu iespējas, kuras sniedz tālvadības gaisa kuģu sistēmu (*Remotely Piloted Aerial Systems – RPAS*) nozares attīstība, kas veicina nodarbinātību un vēlreiz apliecina, ka Eiropa ir zināšanu centrs tehnoloģiju un izstrādes jomā. Pašreizējais MVU finansējums varētu vēl vairāk stimulēt RPAS nozares attīstību.

1.2. Termini RPAS un UAV (*Unmanned Aerial Vehicle – bezpilota gaisa kuģis*) atbilst ICAO jeb Starptautiskās Civilās aviācijas organizācijas starptautiskajiem tiesību aktiem. ICAO neizmanto nosaukumu “drons” (angl. *drone*), kas šodien ir iegājies sarunvalodā. Lai nerastos juridiskas neskaidrības, tostarp saistībā ar atbildību un apdrošināšanu, ES līmenī tomēr ir ieteicams iespēju robežās lietot ICAO terminoloģiju.

1.3. Pastāv vienots uzskats, ka RPAS pilnībā jāiekļauj esošajās aviācijas sistēmās, gaisa kuģi ir jāatzīst un katrs no tiem jāidentificē. Jāņem vērā arī īpaši Eiropā pieaugošā interese par mazo RPAS (kuru svars nepārsniedz 150 kg) komercietojumu.

1.4. Jo īpaši mazo RPAS komerciālai izmantošanai ir vajadzīgi jauni pielāgojumi (piemēram, vairāk ierobežojumu civiltiesiskās atbildības jomā, zemāku svara kategoriju noteikšana tiem RPAS, kuru svars nepārsniedz 500 kg, riska pakāpes pielāgošana ļoti mazu RPAS lidojumu raksturlielumiem utt.).

1.5. Saskaņoti noteikumi, īpaši RPAS ekspluatantiem paredzēti noteikumi, kas attiecas uz drošību un apmācību, kā arī noteikumi un sistēma privātuma aizsardzībai, datu aizsardzība, atbildība un apdrošināšana ir obligāts priekšnoteikums, lai izmantotu mazus RPAS. Tāpēc ir jāizstrādā jauni vai jāpilnveido esošie standarti, ko vienlaikus piemēro privātam un komerciālam lietojumam, piemēram, lai mazas RPAS identificētu un aizsargātu pret pirātismu un kontroles pārņemšanu no trešo personu puses. Komiteja iesaka Eiropas Komisijai šajā nolūkā rīkoties proaktīvi.

1.6. Komiteja pilnībā atbalsta izskatāmajā Komisijas paziņojumā⁽¹⁾ izvirzīto mērķi, proti, apzināt, kā Eiropas Savienībā izveidot izcilu vidi ieguldījumiem gan ražošanā, gan ekspluatācijā, kas saistīta ar RPAS. Tā uzsver arī paziņojuma pozitīvo ietekmi uz tieši un netieši saistīto nodarbinātību un uz saistītās produktivitātes pieaugumu vispār.

1.7. Turpmāk Eiropai būs jākoordinē civilā un militārā attīstība šajā jomā, pēc iespējas lietderīgi izmantojot sinerģiju.

1.8. Būs jā sagatavo arī iespējami precīzāks redzējums par RPAS gaisa satiksmi, ņemot vērā visus pašlaik aprītē esošos gaisa kuģus. Šim mērķim ir vajadzīgi atbilstoši līdzekļi.

2. Ievads

2.1. RPAS gan civiliem, gan militāriem mērķiem plaši izmanto jau daudzus gadus. Taču tikai nesen reāli uzsākta nopietna diskusija par to komerclietojumu un iekļaušanu civilajā gaisa satiksmē, kā arī par saistītajiem drošības jautājumiem: tiesību aktiem, sertifikāciju un apmācību, kā arī privātuma aizsardzību, atbildību un ar apdrošināšanu saistītiem aspektiem. To izmantošana mūsu sabiedrībā var radīt tādas pārmaiņas, kuras zināmā mērā var salīdzināt ar interneta radītajām pārmaiņām; internets, lai arī sākotnēji militārajam lietojumam paredzēts, tika pielāgots, kļuva demokrātiskāks un rezultātā pārveidoja daudzas profesijas, kā arī radīja jaunas.

2.2. RPAS izmantošana, īpaši civiliem mērķiem, ir būtiski paplašinājusies daudzuma, lieluma un svara, kā arī lietojumu daudzuma ziņā, kas joprojām kļūst lielāks. Pašlaik ir apzināti pieci lieli tirgi: izklaide, informācija un plašsaziņas līdzekļi, uzraudzība un inspicēšana (elektroenerģija, cauruļvadi, rūpnieciskās iekārtas), Zemes zinātnes (lauksaimniecība, vide), sabiedrības drošība (meklēšana un glābšana, piesārņojums, policijas darbība, pūļa kontrole u. c.).

2.3. Lētāku, ļoti elastīgu un diskrētāku RPAS pieejamība tikai daļēji pārņems pilotējamo lidaparātu, īpaši helikopteru, uzdevumus. Pateicoties maziem, ārkārtīgi manevrētspējīgiem un ekonomiskiem lidaparātiem, lielākā daļa RPAS tiks izmantota dažādiem citiem mērķiem. Tādējādi radīsies jauni lietojuma veidi, kas tieši vai netieši ietekmēs nodarbinātību un ekonomikas vispārējo stāvokli, piemēram, palielināsies produktivitāte.

2.4. Tātad jautājums vairs nav par to, vai RPAS tiks integrētas pašreizējā civilās aviācijas sistēmā, bet gan kādā veidā un kad tas notiks. To ietekmēs arī it īpaši Eiropā pieaugošā interese par mazo RPAS (kuru svars nepārsniedz 150 kg) komerclietojumu.

2.5. Tāpēc, izskatot RPAS integrēšanu, šiem aspektiem laikus jāpievērš uzmanība gan Eiropas, gan ICAO līmenī. Drošības un privātuma aizsardzības jautājumi kopā ar atbilstošu un saskaņotu regulējumu noteiks to, vai sabiedrība pieņems RPAS Eiropā un citur.

2.6. Komisijas paziņojumā⁽²⁾ sniegts labs un diezgan pilnīgs pārskats par pašreizējām problēmām un *status quo* saistībā ar mazu RPAS izmantošanu Eiropā, kā arī par Komisijas ierosinātajām regulatīvajām iniciatīvām.

⁽¹⁾ "Jauna lappuse aviācijas vēsturē. Aviācijas tirgus atvēršana tālvadības gaisa kuģu sistēmu drošai un ilgtspējīgai izmantošanai civiliem mērķiem", COM(2014) 207 final, 8.4.2014.

⁽²⁾ Sk. iepriekš.

3. Komisijas paziņojuma kopsavilkums

3.1. Tiek lēsts, ka līdz 2050. gadam civilajā aviācijā būs pieejami daudzi dažādu veidu gaisa kuģi. Dažus no tiem joprojām vadīs pilots, bet citus ne. Tāpēc ir svarīgi izveidot ES tirgu šīm RPAS jeb tā dēvētajiem droniem. Šie bezpilota lidaparāti iekļaujas plašākā bezpilota gaisa kuģu sistēmu (*Unmanned Aerial Systems – UAS*) kategorijā, un tos var programmēt autonomam lidojumam. Savukārt RPAS tāl vadību nodrošina pilots.

3.2. Šī tehnoloģija strauji attīstījusies, un patlaban to izmanto arī ārpus militārās jomas. Tātad RPAS vajadzētu būt spējīgām lidot nenorobežotā gaisa telpā un iekļauties parastajā civilajā gaisa satiksmē. Līdz šim šo tehnoloģiju izmantoja, piemēram, infrastruktūru fotografēšanai vai uzraudzībai, bet turpmāk ar tās palīdzību, iespējams, varēs veikt arī preču vai pasažieru pārvadājumus.

3.3. Paziņojumā izklāstīts Komisijas skatījums par to, kā tā iecerējusi RPAS iekļaut ES līmeņa politikas satvarā un kā varētu attīstīt šo tirgu, vienlaikus nodrošinot sabiedrības interešu aizsardzību. Regulējumu, pētniecību un izstrādi balstīs uz iniciatīvām, kurās iesaistīti šādi dalībnieki:

- Eiropas Aviācijas drošības aģentūra (*EASA*);
- valsts civilās aviācijas iestādes;
- Eiropas Civilās aviācijas aprīkojuma organizācija (*EUROCAE*);
- Eirokontrolē;
- Bezpilota sistēmu reglamentēšanas apvienotā iestāde *JARUS* (*Joint Authorities for Rulemaking on Unmanned Systems*).

3.4. Drošība ir viena no ES gaisa transporta politikas prioritātēm. Pašreizējais regulējums kavē ES tirgus attīstību, jo dalībvalstīs un tātad visā Eiropā valstu atļaujas nav savstarpēji atzītas. Tiesiskajā regulējumā jāņem vērā gaisa kuģu lielā daudzveidība un vispirms jāpievērš uzmanība jau pārbaudītām tehnoloģijām. Detalizētākus noteikumus varēs ieviest pakāpeniski, lai gala rezultātā atļautu sarežģītākus RPAS ekspluatācijas veidus.

3.5. Dažas tehnoloģijas, kas nepieciešamas RPAS drošai integrēšanai, pagaidām vēl nav pieejamas. Tāpēc dažādu struktūru pētniecības un izstrādes darbs būs jāvirza uz šo tehnoloģiju tālāku izstrādi. Tas galvenokārt attiecas uz šādiem elementiem: vadība un kontrole, atklāšanas un izvairīšanās tehnoloģijas, aizsardzība pret dažāda veida uzbrukumiem, pārredzamas un saskaņotas procedūras ārkārtas gadījumiem, lēmumu pieņemšanas spēja, kas ļauj nodrošināt prognozējamu lidojumu, kā arī aspekti, kas saistīti ar cilvēkfaktoru.

3.6. Saprotams, ka ir svarīgi garantēt tādas informācijas drošību, ko pārraida no RPAS vai uz to. Jāpanāk arī to datu drošība, ko dažādi operatori pārraida, lai nodrošinātu sistēmas efektīvu darbību.

3.7. RPAS ekspluatācija nedrīkst radīt pamattiesību, tostarp privātuma, pārkāpumus. Ja nepieciešams apkopot datus, jāievēro Direktīvā 95/46/EK par datu aizsardzību un Pamatlēmumā Nr. 2008/977 paredzētie datu aizsardzības noteikumi. Tātad saistībā ar RPAS tirgus atvēršanu ir jāizvērtē, kādi pasākumi ir vajadzīgi, lai garantētu pamattiesību ievērošanu.

3.8. Tā kā nelaimes gadījumi tomēr var notikt, jāparedz arī apdrošināšana un kompensēšanas kārtība. Komisija noskaidros, vai spēkā esošos noteikumus nepieciešams grozīt. Tā atbalstīs RPAS tirgus izveidi un stimulēs uzņēmumu konkurētspēju šajā jomā, kurā darbojas liels skaits MVU un jaunizveidotu uzņēmumu.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Kaut arī militāriem un civiliem mērķiem RPAS tiek izmantotas jau ilgāku laiku un to lietojums, īpaši pēdējos gados, strauji paplašinājies, debates par regulējumu un uzraudzību valsts un starptautiskajā līmenī uzsāktas pavisam nesen.

4.2. Pašlaik izmantotajā nomenklatūrā civilie vai militārie bezpilota lidaparāti apzīmēti dažādi: drons, bezpilota gaisa kuģis (UAV), bezpilota gaisa kuģa sistēma (UAS), tālvadības gaisa kuģa sistēma (RPAS) un tālvadības gaisa kuģis (RPA). Šie apzīmējumi ne vienmēr dod skaidru priekšstatu par dažādu aparātu un sistēmu raksturīgajām iezīmēm. Termins “drons” sākotnēji izmantots militārajā jomā, bet dažkārt to izmanto arī civilajā jomā.

4.3. Termini RPAS un RPA balstīti uz noteikumiem, ko pieņēmusi ICAO (Starptautiskās Civilās aviācijas organizācija), kuras mērķis ir nodrošināt saskaņotību ar spēkā esošajiem noteikumiem par pilotējamiem gaisa kuģiem. ICAO rokasgrāmātā par RPAS norādīts, ka RPA ir īpaša veida bezpilota gaisa kuģis. Uz visiem civilajiem bezpilota gaisa kuģiem attiecas Čikāgas konvencijas⁽³⁾ 8. panta noteikumi. ICAO nelieto nosaukumu “drons”. Lai nerastos neskaidrības, tostarp saistībā ar atbildību un apdrošināšanu, ES līmenī ieteicams iespēju robežās lietot ICAO terminoloģiju.

4.4. Tāpat kā Komisijas paziņojumā, termins UAV šajā atzinumā lietots, lai apzīmētu bezpilota gaisa kuģi, kas darbojas autonomi. RPAS ir gaisa kuģis, ko vada attālināti. Nosaukumu “drons”, kas šodien ir iegājies sarunvalodā, izmanto visu bezpilota lidaparātu apzīmēšanai. Lai nerastos juridiskas neskaidrības, tiesību aktos būtu jāizmanto oficiālā terminoloģija.

4.5. ES ceļvedī par RPAS⁽⁴⁾ izklāstīta civilo RPAS attīstība un integrēšana ES vienotajā gaisa telpā turpmāko 15 gadu laikā. Ceļvedī ir trīs galvenās sadaļas: (1) pētniecība un izstrāde; (2) drošības noteikumi un tehniskā standartizācija, kā arī papildu pasākumi saistībā ar privātuma un datu aizsardzību; (3) apdrošināšana un atbildība. Priekšlikumi par vienotas gaisa telpas izveidi, kas paredz iekļaut arī civilos RPAS, attiecas uz 2016. gadu un turpmākajiem gadiem.

4.6. Tajā pašā laikā ICAO sākusi ieviest ilgi gaidīto regulējumu par bezpilota gaisa kuģu (UAV) integrāciju. ICAO izpētes grupa jautājumā par UAS 2011. gadā publicēja apkārtrakstu (Nr. 328) par UAS jeb bezpilota gaisa kuģu sistēmu un iesniedza grozījumus Čikāgas konvencijas 2., 7. un 13. pielikumam saistībā ar RPAS izmantošanu starptautiskajā civilajā aviācijā. Jauna rokasgrāmata par RPAS gaidāma 2014. gadā. Tajā tiks apskatīti jautājumi par lidojumderīguma sertifikātu, RPAS ekspluatācijas apstiprinājuma un ekspluatanta apliecības piešķiršanas nosacījumiem, kā arī jauni nosacījumi saistībā ar lidojumderīgumu, apkopi un ekspluatāciju.

4.7. No 2016. gada līdz 2018. gadam ICAO ir iecerējusi saistībā ar RPAS ieviest standartus un ieteicamo praksi (*standards and recommended practices – SARP*), kā arī aeronavigācijas procedūras (*procedures for air navigation – PAN*), kas attiecas uz gaisa kuģiem, lietotājiem, patentēšanu, atklāšanas un izvairīšanās sistēmām, sakariem un gaisa satiksmes vadības prasībām. Kā norādījusi izpētes grupa jautājumā par UAS, līdz 2018. gadam ICAO būs publicējusi visus noteikumus par RPAS.

4.8. Diskusija par regulējumu vienlaikus notiek gan ICAO, gan ES līmenī; šajā saistībā svarīga nozīme ir diskusijai, kas notiek starptautiskajā ekspertu grupā (*JARUS – Joint Authorities for Rulemaking on Unmanned Systems*), kurā ir pārstāvētas valstu civilās aviācijas iestādes un aviācijas drošības reģionālās struktūras. Šajā kontekstā īpaša uzmanība ir jāpievērš drošībai un pasākumiem, ar ko apkaro gan lielu, gan mazu sistēmu noziedzīgu izmantošanu.

4.9. Skatot jautājumu par RPAS, vēlams pievērsties ne tikai lielo tālvadības gaisa kuģu vispārīgiem aspektiem, bet arī konkrētam šo gaisa kuģu veidam – mazajiem RPAS, jo tie pašlaik Eiropā attīstās visstraujāk. Papildus lielākam daudzumam tādu publisku funkciju kā aizsardzība, katastrofu novēršana un izmeklēšana, būtiski paplašinājies (ļoti) mazu sistēmu komerclietojums tādiem mērķiem kā novērošana, fotografēšana, uzraudzība un kontrole valsts līmenī. Tāpēc ir svarīgi izveidot ES tirgu šāda veida RPAS lietojumam.

⁽³⁾ 8. pants. Bezpilota gaisa kuģi:

“Neviens gaisa kuģis, kas var veikt lidojumu bez pilota, neveic lidojumu bez pilota virs Līgumslēdzējas valsts teritorijas bez īpašas šīs valsts atļaujas, un šādu lidojumu tas veic tikai saskaņā ar attiecīgas atļaujas nosacījumiem. Visas Līgumslēdzējas valstis apņemas nodrošināt, ka šādu gaisa kuģu lidojums bez pilota civilās aviācijas gaisa kuģiem atvērto reģionos tiek kontrolēts tāda mēra, lai novērstu apdraudējumu civilās aviācijas gaisa kuģiem.”

⁽⁴⁾ Par RPAS atbildīgās Eiropas vadības grupas nobeiguma ziņojums “*Roadmap for the integration of civil Remotely-Piloted Aircraft Systems into the European Aviation System*”, 2013. gada jūnijs.

4.10. Jautājums par pamattiesību aizsardzību, piemēram, attēlu un datu privātuma ievērošanu, jau bija aktuāls saistībā ar pilotējamu lidmašīnu un helikopteru izmantošanu; atzinumā izskatāmajā gadījumā ir ārkārtīgi svarīgi ņemt vērā, ka paplašinās mazu RPAS izmantošanas apmērs un tāpēc ir jāstiprina un jānodrošina personu un uzņēmumu datu aizsardzība, kā arī jā rūpējas par privātuma un pamattiesību ievērošanu. Vēl aizvien ir vajadzīgi piemēroti noteikumi. Saistībā ar minēto noteikumu pakāpenisku ieviešanu un no tās izrietošo mācīšanās procesu svarīgi varētu būt arī uzņēmumiem paredzēti pagaidu noteikumi un rīcības kodekss vai privātuma aizsardzības harta.

5. Īpašas piezīmes

5.1. Atbalsts ES tirgum

5.1.1. Komiteja ar gandarījumu konstatē, ka arī Komisija pievērsusi uzmanību mazo RPAS ekspluatantu komercinteresēm. Eiropa ir ļoti izdevīgā pozīcijā, lai izmantotu iespējas, ko sniedz RPAS nozares attīstība. Stabila RPAS nozare veicina nodarbinātību un apliecina, ka Eiropa ir zināšanu centrs tehnoloģiju un izstrādes jomā.

5.1.2. Nozares sadrumstalotība un konsolidēšanās varbūtība nozīmē to, ka tikai paši inovatīvākie un finansiāli visspēcīgākie uzņēmumi vai tie, ko atbalsta lielās grupas, spēs uzvarēt šajā cīņā. Tāpēc ir svarīgi nodrošināt šiem uzņēmumiem līdzekļus, atpazīstamību un regulējuma stabilitāti, lai tie varētu risināt problēmas un izmantot šīs nozares attīstības iespējas. Resursi nepieciešami pirmām kārtām inovācijai, kā arī pētniecības un izstrādes spējām, kas jābalsta ar finansējuma pieejamību. Tāpat ir svarīgi, lai šiem uzņēmumiem būtu vieglāk pieejami juridiskie un reglamentējošie instrumenti. Savstarpēja pakalpojumu sniegšana ar vairāku dalībnieku iesaistīšanos arī varētu būt lietderīga.

5.1.3. Lai izmantotu Eiropas vienotā tirgus iespējas, likumdevējiem ir jāatrisina jautājums par to, kā izveidot skaidru, bet elastīgu tiesisko regulējumu, kas paver iespējas ieguldījumiem jaunās RPAS tehnoloģijās un lietojumos, piemēram, 3D printeros un industriālajā internetā. Šajos apstākļos pašreizējais Eiropas MVU finansējums varētu spēcīgāk stimulēt RPAS nozares attīstību. Arī programma SESAR JU ir lieliska platforma, kas dod iespēju piešķirt lielāku finansējumu pētniecībai un izstrādei, lai tālāk veicinātu RPAS integrāciju. Tas pienācīgi jāņem vērā programmā "SESAR 2020" un "Apvārsnis 2020".

5.1.4. No vienas puses, ražotājiem no pašreizējās ražošanas mazās sērijās būs jāpāriet uz ražošanu lielākās sērijās, tāpēc viņiem būs jāpielāgo ražošanas līdzekļi. Šī pielāgošanās nedrīkst ietekmēt viņu produktu augsto kvalitāti, un tā jāīsteno, vienlaikus pilnveidojot komerciālo pieeju. Runājot par citu veidu RPAS, inovācija un ražošana pēc pasūtījuma var stimulēt uzņēmumu, jo īpaši MVU, dibināšanu un attīstību.

5.1.5. Paredzamā civilo bezpilota lidaparātu izmantojuma attīstība izraisīs būtiskas pārmaiņas. Lai nezaudētu darba vietas un atbalstītu jaunu profesiju rašanos, savlaicīgi jā sagatavojas šīm pārmaiņām no nodarbinātības viedokļa. Jau no paša sākuma ir jāiesaista visi sociālie partneri. Šajā jomā ir jāveic pētniecība un perspektīvas pētījumi, kā arī ir jāmeklē ilgtspējīgu un ekoloģisku risinājumu iespējas un jāapkaro elektroniskais piesārņojums. Šajā nolūkā efektīvi jāizmanto apmācība un izglītība.

5.1.6. Lai sekmētu RPAS nozares komercinteresu īstenošanu, Eiropas Savienībai Starptautiskās Telesakaru savienības jeb ITU sarunu ietvaros par frekvenču piešķiršanu jāizmanto proaktīva pieeja un tai jāpanāk, ka tiek novērsta negodīga konkurence no trešo personu puses. Šis jautājums ir ļoti nozīmīgs īpaši pašreiz notiekošajās sarunās par brīvās tirdzniecības nolīgumu ar ASV.

5.2. Atbildība un apdrošināšana

5.2.1. Viens no RPAS izmantošanas pamatnosacījumiem ir atbilstoši spēkā esošie vai jauni tiesību akti, kuros noteikti RPAS ekspluatantu un lietotāju pienākumi un civiltiesiskā atbildība. Pastāv plaša vienprātība, ka ar RPAS saistītā civiltiesiskā atbildība ir jābalsta uz noteikumiem, ko piemēro pilotējamajiem gaisa kuģiem.

5.2.2. Pilotu apmācība: atkarībā no civilo RPAS lietošanas apstākļiem var rasties (dažkārt nopietns) apdraudējums gan lietotājiem, gan varbūtējiem cietušajiem, kā arī materiāli zaudējumi. Lai nodrošinātu optimālus darbības apstākļus, sadarbībā ar regulatīvajām iestādēm un civilo RPAS profesionālajām organizācijām vai tām līdzīgām organizācijām, ir jāpieņem regulējums lidaparātus attālināti vadošo pilotu un ekspluatantu apmācībai un licencēšanai. Tas novērstu neskaidrības par apdrošināšanu un civiltiesisko atbildību.

5.2.3. Ņemot vērā augsto automatizācijas pakāpi, tiešais atbildīgais, domājams, būs RPAS ekspluatants. Pašreizējā kārtība, ko piemēro aviosabiedrību un gaisa kuģu ekspluatantu atbildības jomā, noteikta, piemēram, Regulā (EK) Nr. 785/2004. Minētajā regulā patlaban nav ņemti vērā īpašie aspekti, kas saistīti ar atbildību un apdrošināšanu RPAS gadījumā.

5.2.4. Jo īpaši mazo RPAS komerciālai izmantošanai ir vajadzīgi jauni pielāgojumi (piemēram, vairāk ierobežojumu civiltiesiskās atbildības jomā, zemāku svara kategoriju noteikšana tiem RPAS, kuru svars nepārsniedz 500 kg, riska pakāpes pielāgošana ļoti mazu RPAS lidojumu raksturlielumiem utt.).

5.2.5. Apdrošināšana RPAS vajadzībām ir pieejama, bet pieprasījums ir zems, jo lielāko daļu RPAS lidojumu šobrīd veic ar valstij piederošiem gaisa kuģiem. Apdrošināšanas prēmijas parasti aprēķina, balstoties uz lidojumiem ar pilotu (sākotnējais svars). Arī šī sistēma jāpielāgo mazu RPAS vajadzībām.

5.3. *Privātuma aizsardzība*

5.3.1. Lai komerciālā nolūkā izmantotu mazāka lieluma RPAS (svars nepārsniedz 150 kg), ar kuriem var iegūt lielu daudzumu datu un fotoattēlu, jau no paša sākuma jāparedz nepārprotamas privātuma aizsardzības garantijas. Iespējamo pasākumu klāstā var minēt iespēju aizklāt attēlu vai ieslēgt un izslēgt kameru, kā arī attēlu un citas informācijas aizsardzību. Tāpēc neapšaubāmi ir jāpilnveido esošie vai jāizstrādā jauni standarti, ko vienlaikus piemēro privātam un komerciālam lietojumam un kas ļautu, piemēram, identificēt mazākus RPAS un aizsargāt tos pret pirātismu un kontroles pārņemšanu no trešo personu puses.

5.3.2. Ir būtiski progresējusi to priekšlikumu izskatīšana, kas attiecas uz Kopienas tiesību aktu grozījumiem personas datu aizsardzības jomā. Šajos priekšlikumos cita starpā skaidri precizēta RPAS ražotāju un lietotāju atbildība un pienākumi. No Komisijas tiek pamatoti gaidīta proaktīva pieeja, lai noskaidrotu, vai šādi standarti jāievieš un jāpiemēro ES vai valstu līmenī.

5.4. *Civilā/militārā sadarbība*

5.4.1. Civilajiem un militārajiem gaisa kuģiem ar pilotu vai bez tā izmantojot gaisa telpu un veidojoties saistītajiem drošības standartiem, radīsies papildu slodze gaisa satiksmes vadības dienestiem. Tāpēc Komiteja atbalsta Komisijas vēlmi īstenot iniciatīvas šajā jomā un pozitīvi vērtē arī civilo un militāro darbību veicēju sadarbību, kuras ietvaros ir iespējams testēt komerciālus lietojumus un inovācijas, pēc iespējas izmantojot sinerģijas. Turklāt būs jāņem vērā arī regulatīvās prioritātes, kā arī ES un starptautisko tiesību aktu savstarpējā ietekme.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Inovācija jūras nozaru ekonomikā: apzināt mūsu jūru un okeānu potenciālu nodarbinātības un izaugsmes jomā””

COM(2014) 254 final/2

(2015/C 012/15)

Ziņotājs: **BOLAND**

Līdzziņotājs: **LOBO XAVIER**

Eiropas Komisija 2014. gada 13. maijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Inovācija jūras nozaru ekonomikā: apzināt mūsu jūru un okeānu potenciālu nodarbinātības un izaugsmes jomā””

COM(2014) 254 final/2.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 1. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē), ar 143 balsīm par, 1 balsi pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumu un ieteikumu kopsavilkums

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas dokumentu, kurā ierosināts ar novatoriskiem risinājumiem iespējami izmantot mūsu jūru un okeānu potenciālu nodarbinātības veicināšanai un īpašs uzsvars likts uz jūras biotehnoloģijas nozari, okeānu enerģētiku un dziļjūras izrakteņu ieguvu.

1.2. EESK pauž bažas par privātā un publiskā sektora ierosināto pasākumu nepietiekamo koordināciju un norāda, ka līdzīgas nesaskaņas valda starp dalībvalstīm. Neraugoties uz vairāku universitāšu un zināšanu institūtu pūliņiem dažādās dalībvalstīs, inovācijas attīstību kavē arī atbilstošu datu un to sistēmu trūkums, jo tie ir vajadzīgi, lai gūtu precīzu informāciju par mūsu jūrām un to potenciālu. EESK uzskata, ka nespēja atrisināt šos jautājumus liedz eiropiešiem piekļuvi jaunām nodarbinātības iespējām.

1.3. EESK uzskata, ka pamatiniciatīvai “Inovācijas savienība” ir būtiska loma jūras nozaru ekonomikas attīstībā, bet Komisijai šīs iniciatīvas īstenošana ir jāatbalsta vairāk. Šādai palīdzībai jāietver nepieciešamā tiesiskā atbalsta sniegšana un ilgtermiņa finansiāls atbalsts, kas jāpapildina ar plašāku informēšanu par esošajām inovācijas programmām.

1.4. EESK visnotaļ iesaka Komisijai un dalībvalstīm steidzami novērst trūkumus, uz kuriem norādīts pamatiniciatīvā “Inovācijas savienība”.

1.5. EESK iesaka, ka līdztekus dokumenta zinātniskajai pieejai šajā procesā būtu jāintegrē arī piekrastes tūrisma stratēģijas, lai ne tikai palielinātu pilsoniskās sabiedrības interesi par šo tematu, bet arī gūtu labumu no integrētas abu procesa redzējumu saiknes.

1.6. EESK iesaka, ka piekrastes un salu kopienas, kas saskaras ar ievērojumu lejupslīdi tradicionālajās nozarēs, tostarp zvejniecībā, būtu plaši jāiesaista visos jūras nozaru ekonomikas attīstības posmos, lai nodrošinātu pareizo līdzsvaru starp pētniecību un izstrādi un tūrismu, kas var radīt darba vietas un labklājību. Ar šo ieteikumu EESK vēlas atzīmēt, ka saturīgā dialogā līdztekus citām ieinteresētajām personām vajadzētu būt pārstāvētām visām kopienām, kuras ietekmē jūras nozaru ekonomika. Turklāt šīm kopienām un, konkrētāk, salām šajā ziņā ir skaidrs potenciāls, un tās var sniegt īpašu ieguldījumu inovācijā jūras nozaru ekonomikā.

1.7. Izstrādājot stratēģijas, kam jāveicina nodarbinātība jūras nozaru ekonomikā, būtiski ir tajās paredzēt inovāciju tādās jomās kā kuģubūve, akvakultūra, ostu infrastruktūra un zvejniecība. Tā kā nākas ievērot arvien vairāk dažādu vides prasību, EESK iesaka visos Komisijas izstrādātajos jūras vides aizsardzības politikas pasākumos īpaši pievērsties nodarbinātības potenciālam, ko paver pielāgošanās jaunām vides prasībām.

1.8. Skaidrs, ka, īstenojot pašreizējo politiku, darba vietu skaita pieaugums, ko iecerēts panākt ar inovāciju jūras nozaru ekonomikā, būs ļoti lēns. Tāpēc EESK visnotaļ iesaka Eiropas Komisijai panākt visu iesaistīto personu vienošanos par viedu grafiku, kas ļautu koncentrēt nepieciešamās darbības, lai sekmētu visu stratēģiju ātru īstenošanu.

1.9. Kaut arī EESK atzinīgi vērtē Komisijas ierosinātos pasākumus, Komiteja ir pārliecināta, ka to skaits ir nepietiekams un ka trūkst atbilstošu saistību dalībvalstīm. Tādēļ līdz 2016. gadam būtu jāsarīko ES samits par inovāciju jūras nozaru ekonomikā. Samitā būtu jāpiedalās ministriem, kas atbild par jūrlietām un ar tām saistītiem jautājumiem. Samitā būtu jānosaka prioritārās pamatstratēģijas un jāvienojas par īstenošanas grafikiem, kas būtu pieņemami visām dalībvalstīm un atbilstu to apstākļiem. Komiteja arī iesaka, ka pilsoniskajai sabiedrībai, tostarp, darba ņēmējiem un atstumtajām grupām, jābūt pienācīgi pārstāvētām saistībā ar Jūras nozaru ekonomikas un zinātnes forumu, ko ierosināts rīkot 2015. gadā.

2. Skaidrojums un vispārīga informācija

2.1. Eiropas Komisija 2011. gadā pieņēma paziņojumu par jūras nozaru izaugsmi⁽¹⁾ un paziņojumā norādīja uz nodarbinātības iespējām, kuras pavērtu atbalsts mūsu okeāniem, jūrām un piekrastēm visā Eiropā. Paziņojumā arī bija uzsvērts, ka okeāna energoresursiem varētu būt liela nozīme nodarbinātības iespēju veicināšanā.

2.2. Pašlaik pieejamie aprēķini liecina, ka jūrniecības nozare, kurā nodarbināti aptuveni 5,6 miljoni cilvēku un kuras devums Eiropas ekonomikā ir 495 miljardi *euro*, kopumā nodrošina no 3 % līdz 5 % ES iekšzemes kopprodukta. Aptuveni 90 % ārējās tirdzniecības un 43 % ES iekšējās tirdzniecības norit pa jūras ceļiem. Eiropas kuģubūve un tās saskarozares nodrošina 10 % no ražošanas kopapjoma visā pasaulē. Visā Eiropā zvejniecības vai akvakultūras nozarē tiek ekspluatēti gandrīz 100 000 kuģu. Attīstās arī citi jauni darbības veidi, piemēram, izrakteņu ieguve un vēja parki (Ieskats Eiropas Savienības politikā – Jūrlietas un zivsaimniecība (2014. gads) http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/lv/fisheries_lv.pdf).

2.3. Zināms arī, ka visas dalībvalstis un ES struktūras ir noraizējušās par jūru ilgtspējīgu izmantošanu, kas apdraud jūras ekosistēmu trauslo līdzsvaru. Šāda izmantošana savukārt ir izaicinājums tām ar jūru saistītajām iniciatīvām, kuru mērķis ir radīt vairāk darba vietu un sekmēt stratēģijas “Eiropa 2020” īstenošanu.

2.4. Komisija arī apzinās nepilnības, kas konstatētas ar pamatiniciatīvu “Inovācijas savienība”, proti, nepietiekami ieguldījumi zināšanās, apgrūtināta piekļuve finansējumam, augstas intelektuālā īpašuma tiesību izmaksas, gausa virzība uz savietojamiem standartiem, publiskā iepirkuma neefektīva izmantošana un pētniecības darba dublēšanās. Citas nepilnības, kas minētas Komisijas publicētajā 2014. gada izaugsmes pētījumā, ir publiskā un privātā sektora nepietiekama sadarbība inovācijas jomā, pētījumu rezultātu gausā ieviešana ražošanā un pakalpojumos un prasmju trūkuma palielināšanās.

⁽¹⁾ “Jūras nozaru izaugsme un izaugsmes noturību veicinošās iespējas”, COM(2012) 494 final.

2.5. Ne vienmēr ir pieejami dati par jūras grunts galvenajām īpašībām, piemēram, kartes, kas ļauj gūt priekšstatu par jūras gultnes dzīvotnēm, jūras gultnes ģeoloģiju un citām ar jūru saistītām neskaidrībām, un šis trūkums kavē ātrāku novatorisku attīstību.

2.6. Jānorāda uz daudzajām Eiropas Komisijas pārvaldītajām iniciatīvām. Tās ir:

- datu neierobežota pieejamība;
- datu sistēmu integrācija;
- Eiropas stratēģijas jūras pētniecībai pieņemšana.

2.7. Neraugoties uz kopējās zivsaimniecības politikas reformu, tūkstošos piekrastes kopienu vērojama lejupslīde. Daudzas no tām tagad atskārtušas, ka jūrās nespēj konkurēt, un tām būtu vajadzīgs ievērojams atbalsts, lai tās varētu atjaunot savas zvejas flotes. Lejupslīde vērojama arī tādās palīgpakalpojumu nozarēs kā laivu būve, tehniskā apkope un citi saistītie pakalpojumi.

2.8. Eiropu apskalo šādas jūras: Adrijas jūra, Jonijas jūra, Ziemeļu Ledus okeāns, Atlantijas okeāns, Īrijas jūra, Baltijas jūra, Melnā jūra, Vidusjūra un Ziemeļjūra.

3. Komisijas paziņojuma konteksts

3.1. Eiropas Komisija ceturtdien, 2014. gada 8. maijā, nāca klajā ar rīcības plānu "Inovācija jūras nozaru ekonomikā". Minētā paziņojuma vispārīgais mērķis ir izmantot mūsu okeānu un jūru potenciālu nodarbinātības un izaugsmes veicināšanai. Paziņojumā ierosināta virkne iniciatīvu, lai uzlabotu zināšanas par jūrām, prasmes, kas vajadzīgas jauno tehnoloģiju izmantošanā jūras vidē, un jūras pētniecības koordināciju. Ierosināti šādi pasākumi:

- līdz 2020. gadam izveidot visu Eiropas jūras ūdeņu gultnes digitālo karti;
- līdz 2015. gada beigām pilnībā izveidot tiešsaistes informācijas platformu par jūras izpētes projektiem programmas "Apvārsnis 2020" ietvaros, kā arī valstu finansētiem jūras pētījumiem, un kopīgi izmantot pabeigto projektu rezultātus;
- izveidot uzņēmējdarbības un zinātnes forumu jūras nozaru ekonomikas jomā, kurā būs iesaistīts privātais sektors, zinātnieki un NVO, lai palīdzētu veidot nākotnes jūras nozaru ekonomiku un dalīties idejās un rezultātos. Pirmā sanāksme notiks 2015. gadā saistībā ar Jūras dienas pasākumu Pirejā, Grieķijā;
- mudināt pētniecības, uzņēmējdarbības un izglītības jomas dalībniekus līdz 2016. gadam apzināt jūras sektorā nākotnē nodarbināto vajadzības, kā arī nepieciešamās prasmes;
- izvērtēt iespēju vadošajiem pētniecības, uzņēmējdarbības un izglītības jomas pārstāvjiem izveidot zināšanu un inovācijas kopienu (ZIK) jūras nozaru ekonomikā pēc 2020. gada. ZIK, kas darbotos Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta (EIT) ietvaros, var daudzējādi veicināt inovāciju, piemēram, īstenojot apmācības un izglītības programmas, nostiprinot pētījumus un to rezultātu nonākšanu tirgū, kā arī izstrādājot inovācijas projektus un izveidojot uzņēmējdarbības inkubatorus.

3.2. Jūras nozaru ekonomiku veido akvakultūras nozare, piekrastes tūrisms, jūras biotehnoloģijas nozare, okeāna enerģētikas nozare un dziļjūras izrakteņu ieguve.

3.3. Runājot par ekonomikas rādītājiem, jānorāda, ka jūras nozaru ekonomika nodrošina 5,4 miljonus ilgtspējīgu darba vietu un bruto pievienoto vērtību gandrīz 500 miljardus *euro* gadā, taču jāatzīmē, ka jūras biotehnoloģijas nozare, okeāna enerģētika un dziļjūras izrakteņu ieguve vēl ir jāattīsta, lai tās sniegtu reālu pienesumu tautsaimniecībā.

3.4. Komisija uzskata, ka visas minētās nozares var būtiski veicināt jūras nozaru ekonomiku šādā veidā:

- jūras biotehnoloģija paver iespēju pētīt jūru, ar jaunām zemūdens tehnoloģijām veicot DNS sekvenčēšanu. Visu iesaistīto ES dalībvalstu radītā kritiskā masa veicinās ienesīgu tirgus nišu attīstību;
- okeāna enerģētika joprojām ir jauna nozare. Ja tā tiks pienācīgi pārvaldīta, tā var sasniegt mērķus, kas saistīti ar atjaunojamu energoresursu izmantošanu un siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu. Ņemot vērā līdzšinējo progresu, ir pamats uzskatīt, ka jaunu inovatīvu tehnoloģiju izmantošana patiešām var nodrošināt ekonomikas izaugsmi;
- dziļjūras izrakteņu ieguve var radīt jaunas darba vietas, jo zināms, ka okeāna gultnē, iespējams, atrodas ļoti lieli izrakteņu krājumi. Pienācīgi ievērojot ekoloģiskos apsvērumus, šo izrakteņu ieguve varētu kompensēt to trūkumu tirgū, ja otrreizējā pārstrāde nav iespējama vai pietiekama, vai ja slodze uz ieguves vietām, kas atrodas uz sauszemes, ir pārāk liela. Kaut arī šī nozare joprojām ir neliela, tā varētu nodrošināt ilgtspējīgu izaugsmi un darba vietas nākamajām paaudzēm.

3.5. Jūras nozaru ekonomika jau gūst labumu no ES pamatiniciatīvas "Inovācijas savienība", kuras mērķis ir radīt inovācijai labvēlīgu vidi. Jaunā programma "Apvārsnis 2020", kuras budžets ir 79 miljardi *euro*, ir lielākā ES pētniecības un inovācijas programma.

3.6. Dokumentā arī norādīts uz iniciatīvas nepilnībām, un tās ir: nepietiekami ieguldījumi zināšanās, apgrūtināta piekļuve finansējumam, augstas intelektuālā īpašuma tiesību izmaksas, gausa virzība uz savietojamiem standartiem, publiskā iepirkuma neefektīva izmantošana un pētniecības darba dublēšanās.

3.7. Komisija ierosina šādus pasākumus:

- 2014. gadā sākt ilgtspējīgu procesu, kura mērķis ir nodrošināt, ka jūras dati ir viegli pieejami, savietojami un bez lietošanas ierobežojumiem;
- līdz 2020. gada janvārim izveidot daudzpakāpju izšķirtspējas digitālo visas jūras gultnes karti visiem Eiropas ūdeņiem;
- līdz 2015. gada beigām izveidot informācijas platformu par jūras pētniecību visā programmā "Apvārsnis 2020", integrējot informāciju par valstu finansētiem jūras pētniecības projektiem;
- 2015. gadā sarīkot pirmo uzņēmējdarbības un zinātnes forumu jūras nozaru ekonomikas jomā;
- laikposmā no 2014. līdz 2016. gadam izveidot jūras nozaru prasmju apvienību.

3.8. Jāatzīmē, ka Komisijas dokumentā nav definēts, kas ir "jūras nozaru ekonomika". EESK tomēr norāda, ka 2012. gada martā publicētajā ES trešajā starpposma ziņojumā "Okeānu, jūru un piekrastes teritoriju ilgtspējīgas izaugsmes scenāriji un virzītājspēki" [*Scenarios and Drivers for Sustainable Growth from oceans, seas and coasts*] jūras nozaru izaugsme definēta šādi: okeānu, jūru un piekrastes nodrošināta gudra, ilgtspējīga un integrējoša ekonomikas un nodarbinātības izaugsme. Jūras ekonomiku veido visa nozaru un starpnozaru saimnieciskā darbība, kas saistīta ar okeāniem, jūrām un piekrasti. Kaut arī šī darbība bieži ir saistīta ar noteiktu ģeogrāfisku vietu, šī definīcija ietver arī tuvāko tiešo un netiešo atbalsta darbību, kas jāveic, lai jūras ekonomikas nozares varētu darboties. Šo darbību var veikt jebkur, arī valstīs, kam ir tikai sauszemes robežas. Ar jūru saistītā nodarbinātība ir visa (pilnas slodzes) nodarbinātība, ko rada minētā darbība, kas saistīta ar okeāniem, jūrām un piekrasti.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Lai varētu atraisīt Eiropas jūras nozaru ekonomikas potenciālu, dalībvalstis un visas ieinteresētās personas, tostarp pilsoniskā sabiedrība ir aktīvi jāiesaista to pasākumu un vietējo risinājumu izstrādē, kuru mērķis ir novērst daudzos trūkumus, kas minēti pamatiniciatīvā "Inovācijas savienība" un sīki uzskaitīti Gada izaugsmes pētījumā par 2014. gadu.

4.2. ES pamatiniciatīvai "Inovācijas savienība" ir būtiska loma jūras nozaru ekonomikas attīstībā. Taču, lai atraisītu mūsu jūru ekonomisko potenciālu, iniciatīvai būs vajadzīgs daudz lielāks atbalsts, un tā būs jāpilnveido.

4.3. Eiropas pusgadā Komisijai jānodrošina, ka dalībvalstu reformu programmās galvenie politikas virzieni atspoguļo prioritātes jūras nozaru izaugsmes jomā.

4.4. Jūras piesārņojums, kura izcelsme bieži ir meklējama uz sauszemes, nenoliedzami ietekmēs turpmāko ilgtspējīgo jūras nozaru ekonomiku. Nodarbinātības iespējas jūras nozaru ekonomikā tiks ierobežotas arī tad, ja nekavējoties netiks risinātas vides problēmas, ko rada dziļjūras izrakteņu ieguve, ja netiks uzlabota ostu infrastruktūra un veikti uzlabojumi, lai paaugstinātu kuģniecības nozares ekoloģisko kvalitāti.

4.5. Piekrastes kopienas, kuras skārusi visaptverošā Eiropas ekonomikas krīze un kuras ir atkarīgas no jūras nozaru ekonomikas, grūtajam stāvoklim būs jāvelta lielāka uzmanība, nodrošinot ciešāku saikni ar ES programmām, piemēram, kopējo zivsaimniecības politiku.

4.6. Politikas un pasākumi, kuru mērķis ir palielināt mūsu okeānu un jūru saimniecisko vērtību, Eiropā ir sadrumstaloti, un tas ir kavējis ilgtspējīgas ekonomikas veidošanos dažādos ekonomikas sektoros. Nodarbinātības iespējas var palielināt arī nolīgumi, kuri attiecas uz jūras nozaru ekonomiku un kurus Eiropa varētu noslēgt ar ASV un citām ieinteresētajām pusēm pasaulē.

4.7. Jūras nozaru ekonomika ir atkarīga no attīstības kuģubūves nozarē, kurā darbojas aptuveni 150 Eiropas kuģu būvētavas, no kurām aptuveni 40 darbojas lielu komerciāli izmantojamu jūras kuģu pasaules tirgū. Kuģu būvētavas (kas nodarbojas ar civilajām un militārajām vajadzībām paredzētu kuģu būvēšanu un remontu) Eiropas Savienībā tiešā veidā nodarbina aptuveni 120 000 cilvēku. Komisijas dokumentā sīkāk būtu jāatspoguļo kuģniecības ieguldījums visā jūras nozaru ekonomikā.

4.8. Līdztekus dokumenta zinātniskajai pieejai šajā procesā būtu jāintegrē arī piekrastes tūrisma stratēģijas, lai ne tikai palielinātu pilsoniskās sabiedrības interesi par šo tematu, bet arī gūtu labumu no integrētas abu procesa redzējumu saiknes. Jāpāņā, ka visa attīstība atbilst vides prasībām un paver jaunas iespējas.

4.9. Komisijas dokumentā ļoti daudz uzmanības veltīts zinātniskajai izpētei, kas protams ir vajadzīga, lai saglabātu drošu ekosistēmu, taču politikas veidošanā būtu vajadzīgs arī integrēts skatījums. Tādēļ zinātniskos pētījumos jānoskaidro dziļjūras izrakteņu ieguves ietekme, un pētījumu rezultāti jāņem vērā politikas veidošanā. Pareizs līdzsvars starp nepieciešamību saglabāt jūru un tās saimniecisko ilgtspēju ir ļoti svarīgs, lai labumu gūtu pētniecība, tautsaimniecība un sabiedrība kopumā.

4.10. Jūras nozaru ekonomikas analīze vienmēr būs nepilnīga, ja pietiekama vērība netiks veltīta lejupslīdei tradicionālajās jūras ekonomikas nozarēs, piemēram, mazapjoma zvejniecībā, kuģošanā un tūrismā. Jāņem arī vērā ietekme, ko radīs šim sektoram atvēlētā ES budžeta samazināšana.

4.11. Nedrīkst vājināt tradicionālo sektoru spēju palielināt nodarbinātības iespējas. ES akvokultūras nozare joprojām nespēj apmierināt iekšējo pieprasījumu pēc zivīm. Milzīgs ir arī nodarbinātības palielināšanas potenciāls kuģubūves nozarē. Arī nepieciešamība modernizēt ostu infrastruktūru, ja šāda modernizācija tiks veikta, būtiski palielinās nodarbinātības iespējas.

4.12. Dažu dalībvalstu inovācijas stratēģijās jau atbalstīta ilgtspējas ideja un noteikts, ka okeāns ir valsts prioritāte. Piemēram, Portugāles “Valsts pētniecības un inovācijas stratēģijā lietpratīgai specializācijai no 2014. līdz 2020. gadam” paredzēts jūras transporta telpā bez robežām pareizi izmantot ekoloģiski efektīvu jūras transportu, lai varētu labāk analizēt kuģniecības nozari un tās integrāciju ostu loģistikā, kas saskaņota ar globālo loģistiku. Tas liecina par dalībvalstu apņēmību un par “jūras nozaru ekonomikas” nozīmību Eiropas vadošo pozīciju nodrošināšanā šajā jomā.

4.13. EESK uzskata, ka Eiropas salām ir īpaša loma jūras nozaru ekonomikā, proti, visās trijās nozarēs, kas izraudzītas kā inovācijas jomas, bet visvairāk okeāna enerģētikas nozarē. Tāpēc EESK rosina Komisiju minētajā paziņojumā īpašu uzmanību veltīt Eiropas salām gan tādēļ, ka jūras nozaru ekonomikai būs liela ietekme uz šīm teritorijām, gan arī tādēļ, ka tās var dot ieguldījumu inovācijas procesā.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido programmu Eiropas publiskās pārvaldes iestāžu, uzņēmumu un iedzīvotāju sadarbības risinājumu nodrošināšanai (ISA²). Sadarbība kā līdzeklis publiskā sektora modernizācijai”

COM(2014) 367 final – 2014/0185 (COD)

(2015/C 012/16)

Vienīgais ziņotājs: **ETHERINGTON KGS**

Eiropas Parlaments 2014. gada 3. jūlijā un Eiropas Savienības Padome 2012. gada 17. jūlijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 172. pantu un 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido programmu Eiropas publiskās pārvaldes iestāžu, uzņēmumu un iedzīvotāju sadarbības risinājumu nodrošināšanai (ISA²). Sadarbība kā līdzeklis publiskā sektora modernizācijai”

COM(2014) 367 final – 2014/0185 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 1. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē), ar 151 balsi par un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Secinājumi

1.1.1. Komiteja atzinīgi vērtē priekšlikumu par jauno programmu Eiropas publiskās pārvaldes iestāžu, uzņēmumu un iedzīvotāju sadarbības risinājumu nodrošināšanai (ISA²). Priekšlikums ir labi pamatots un, cerams, sniegs ieguldījumu Digitālajā programmā Eiropai, nodrošinot, ka publiskās pārvaldes iestādes var efektīvi un ātri apmainīties ar datiem, kas balstīti uz kopīgiem standartiem un instrumentiem.

1.1.2. Lai arī ISA² programmā galvenā uzmanība ir veltīta publiskās pārvaldes iestādēm, EESK uzskata, ka tā var sniegt ieguvumus arī pilsoniskajai sabiedrībai, un pauž cerību, ka tos varēs arī pilnībā realizēt.

1.1.3. Programmai tomēr ir divas galvenās nepilnības, kuras – ja tās novērstu – stiprinātu ISA².

1.1.4. Pirmkārt, iedzīvotāji aizvien vairāk apzinās un ir norūpējušies par to, ka publiskās pārvaldes iestādes vāc un izmanto personas datus vai plašāk ievāktus datus. Viņi arī apzinās, ka lielāka sadarbība ietekmēs to, kā ar datiem var apmainīties un tos izmantot. Priekšlikumā nav minēti šādi riski un problēmas, kas vai nu skar iedzīvotājus vai ietekmē ISA² sekmīgu īstenošanu. EESK vēlas arī vērst uzmanību uz vienu no saviem iepriekšējiem atzinumiem par datu aizsardzību un Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja viedokli, kā arī uzsvērt nepieciešamību stiprināt iedzīvotāju aizsardzības pasākumus⁽¹⁾ (Sk. Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja vēstuli par ierosināto Vispārīgo datu aizsardzības regulu: https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultatio/Comments/2014/14-02-14_letter_Council_reform_package_EN.pdf).

1.1.5. Otrkārt, ISA² programma var radīt traucējumus sadarbības risinājumu pašreizējā tirgū, īpaši, ja īsteno “inkubatora” pasākumus.

1.2. Ieteikumi

1.2.1. EESK atzinīgi vērtē ISA² programmu par sadarbību un atbalsta šo priekšlikumu.

⁽¹⁾ OV C 229, 31.7.2012., 90.-97. lpp.

1.2.2. Komiteja iesaka programmu balsīt uz esošo ISA programmu un citām programmām, lai palīdzētu īstenot Digitālo programmu Eiropai.

1.2.3. EESK vēlas būt informēta par ISA² programmas īstenošanā sasniegto progresu.

1.2.4. Problemātisks jautājums ir sabiedrības uzticēšanās publiskās pārvaldes iestādēm un to spējai pārvaldīt personas datus un ievērot privātumu. Priekšlikumā sabiedrības uzticēšanās un paļaušanās trūkums nav minēts kā risks, un nav minēti arī citi riski vai trūkumi, kas ietekmē sadarbību. Būtu jāņem vērā arī bažas, kas Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājam var rasties saistībā ar personas datu apstrādi vairāk nekā vienā dalībvalstī. Šiem jautājumiem programmas pasākumos būtu jāpievēršas skaidrāk.

1.2.5. Būtu jāizstrādā kodolīgs "Kopsavilkums sabiedrībai", lai kļiedētu bažas par ieguldīto līdzekļu atdevi un pamatotu programmā paredzētos sociālos ieguvumus.

1.2.6. Būtu jāmin praktiskāki izmantošanas piemēri, lai iedzīvotājiem parādītu praktisko nepieciešamību veidot sadarbību starp valstu publiskās administrācijas iestādēm.

1.2.7. Komiteja iesaka īpaši pievērsties tam, lai pilsonisko sabiedrību informētu par ISA² programmā veikto darbu, jo ar sadarbību saistītais darbs var sniegt ieguvumus organizācijām vai arī tās var palīdzēt īstenot programmu.

1.2.8. "Inkubatora" un "risinājumu tilta" darbības var radīt traucējumus tirgū. Tāpēc

— Komisijai jānodrošina, ka šie pasākumi neradīs traucējumus tirgū un nesamazinās sadarbības IKT risinājumu komerciālo piegādi.

— Jaunu risinājumu atlase un risinājumu izvēle ilgāka termiņa un ilgtermiņa atbalstam stingri jāpārbauda un jānovērtē procesā, kam ieinteresētās personas var uzticēties.

— Ja bažas par tirgus traucējumiem ir pamatotas, tad inkubatoram galvenā uzmanība būtu jāvelta pakalpojumu bibliotēku attīstīšanai un standartu noteikšanai nevis gatavu risinājumu nodrošināšanai.

1.2.9. Ierobežojums "nekomerčiāliem nolūkiem" var ierobežot ISA² programmas ietekmi: ja pilsoniskā sabiedrība nevar izmantot ar ISA² saistīto darbu komerčiāliem nolūkiem, ir mazāk ticams, ka tā vēlēties iesaistīties programmā.

1.2.10. ar daudzvalodību saistītu apsvērumu dēļ katram IT risinājumam jābūt savietojamam ar Universālo rakstzīmju kopu (*Unicode, ISO/IEC 10646*) (*UCS*), kā tas noteikts augsta līmeņa darba grupas daudzvalodības jautājumos noslēguma ziņojumā (2007). Ja šobrīd ir spēkā vai paredzams, ka turpmāk būs spēkā tiesiska prasība par sadarbību Eiropas līmenī, jāprecizē daļa *UCS* standartu, lai atvieglotu pārvaldāmību.

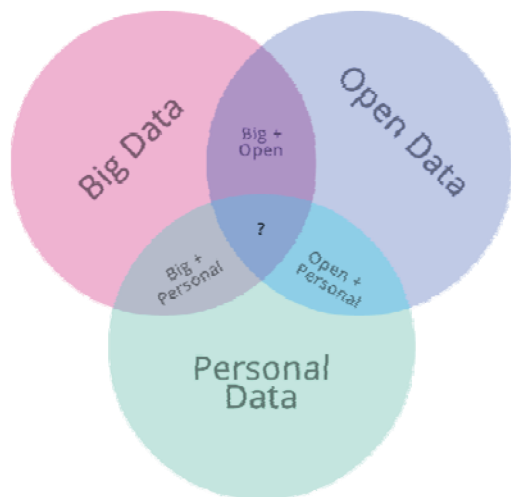
2. Ievads

2.1. Ir plaši diskutēts par to, ka dati paver iespējas pārveidot pakalpojumus iedzīvotājiem, kā arī organizācijas, kas tos sniedz publiskajā un privātajā sektorā un pilsoniskajā sabiedrībā. Dati paver iespējas virzīt pētniecību un izstrādi, kā arī palielināt produktivitāti un inovāciju. Ne velti frāze "dati ir jaunie dabas resursi" ir kļuvusi plaši izplatīta. Piemēram, skatīt rakstu: <http://www.forbes.com/sites/ibm/2014/06/30/why-big-data-is-the-new-natural-resource>

2.2. Dati aizvien vairāk rodas un tos vāc visās mūsu dzīves jomās: tā ir gan datu vākšana administratīvajos procesos, piemēram, elektroniskās nodokļu veidlapas, gan pasīva veselības datu vākšana, rūpīgi novērojot. Tā dēvētie "lielie dati", piemēram, dati, ko iegūst no sabiedriskā transporta sistēmu izmantotājiem, var pāvērt iespēju reorganizēt sabiedrisko pakalpojumu veidošanu un plānošanu. Jāatzīmē, ka politikas iniciatīvas un sabiedriskie pakalpojumi aizvien vairāk ir atkarīgi no digitālās spējas. Kā piemēru Apvienotajā Karalistē var minēt transportlīdzekļu nodokļus: transportlīdzekļa nodokļu dokumenta (papīra formātā) aizstāšana ir atkarīga no apdrošināšanas, īpašnieku un "MOT" (tehniskās apskates) datu bāzu sadarbības (sadarbības definīciju skatīt <http://www.ariadne.ac.uk/issue24/interoperability>). Tas iedzīvotājiem ir atvieglojis pieteikumu par transportlīdzekļu nodokļu nomaksu iesniegšanu, un ir secināts, ka palielinājusies noteikumu ievērošana. Īsumā jāsecina, ka mēs dzīvojam digitālā sabiedrībā, kur var ievērojami uzlabot spēju sniegt uz digitālām tehnoloģijām balstītus kopējus pakalpojumus. Eiropas Savienībai ir vairākas programmas un plašāka "Digitālā programma Eiropai", kas atbalsta digitālās ekonomikas un digitālās sabiedrības izveidi (Skatīt <http://ec.europa.eu/digital-agenda>).

2.3. Digitālas sabiedrības, īpaši, digitālas pārvaldības, priekšrocības, ir kļuvušas redzamas – dati ir kļuvuši ātrāk pieejami vai dažos gadījumos ir kļuvusi vienkāršāka to atkalizmantošana, jo autortiesību īpašnieki ir atļāvuši tos izmantot bez ierobežojumiem (atvērtie dati, definīciju skatīt <http://theodi.org/guides/what-open-data>). Tur, kur dati ir pieejami, var noteikt sadarbības standartus: t. i., lai vienkāršotu apmaiņu ar datiem un to atkalizmantošanu. To var sekmēt, datus padarot mašīnlasāmus (atsakoties no to nobloķēšanas īpašniekprogrammatūras formātā, piemēram, *PDF*) vai nosakot kopējus standartus datu iesniegšanai un vākšanai (piemēram, *iXBRL* uzņēmumu atskaitēm; skatīt <http://en.wikipedia.org/wiki/ XBRL>). Turklāt, ņemot vērā atzinuma mērķus, jāatzīmē, ka daudzi dati, ko ievāc publiskās pārvaldes iestādes, ir personīga un privāta rakstura (skatīt attēlu). Tas ir svarīgi, jo jautājums par personas datiem ietekmē sabiedrības izpratni par sadarbību.

1. attēls: lielie dati, atvērtie dati un personas dati



2.4. Komisija norāda, ka valstu sadarbības trūkums ir īpašs “e-šķērslis”, kas iedzīvotājus kavē efektīvāk izmantot sabiedrisko pakalpojumus, piemēram, veselības aprūpi, kuri tagad lielā mērā ir atkarīgi no datiem un IKT spējas. Sadarbības trūkums ir arī minēts kā šķērslis ES mēroga politikas īstenošanai. Savukārt politikas iniciatīvas, piemēram, iekšējais tirgus, ir atkarīgas no valstu uzņēmumu reģistru sadarbības. Īsumā var norādīt, ka sadarbība ir būtisks faktors, lai veidotu modernu un integrētu Eiropu.

3. Ierosinātā ISA² programma Eiropas publiskās pārvaldes iestāžu, uzņēmumu un iedzīvotāju sadarbības risinājumu nodrošināšanai

3.1. Komisija kopš 1995. gada ir īstenojusi programmu sadarbības uzlabošanai. Šis darbs ir ietvēris sadarbības stratēģijas un satvara attīstīšanu (Pārskatam skatīt: http://ec.europa.eu/isa/documents/isa_iop_communication_en.pdf). Komisija norāda, ka atbalsts sadarbībai ir bijis sekmīgs: tas ir devis iespēju veidot “efektīvu un rezultatīvu pārrobežu un starpnozaru elektronisku mijiedarbību starp [...] pārvaldes iestādēm, kas ļauj sniegt elektroniskus publiskos pakalpojumus, ar kuriem atbalsta Kopienas politikas un darbību īstenošanu” (Citāts no Eiropas Parlamenta un Padomes lēmuma, ar ko izveido programmu Eiropas publiskās pārvaldes iestāžu, uzņēmumu un iedzīvotāju sadarbības risinājumu nodrošināšanai (ISA²) (3. lpp.).

3.2. Pašreizējā programma “Eiropas valstu pārvaldes iestāžu sadarbības risinājumi (ISA)” beidzas 2015. gada 31. decembrī. Tomēr vēl daudz kas ir jāizdara: pieeja “automātiski digitāls” dažās jomās vēl ir tikai sākuma stadijā. Un, ja nepieciešamību veidot sadarbību neplānos un neatbalstīs tad, kad tiek ierosināti jauni tiesību akti, ir iespējams, ka publiskās administrācijas iestādēm nebūs iespējas izmantot sadarbības priekšrocības.

3.3. Jauna ISA² programma (http://ec.europa.eu/isa/isa2/index_en.htm) ir ierosināta, lai

— apzinātu stāvokli sadarbības jomā;

— virzītos uz sadarbības risinājumiem un tos atbalstītu;

- atbalstītu un nodrošinātu jaunu tiesību aktu, kas paredzēti sadarbības veicināšanai, ietekmi uz IKT;
- rosinātu datu apmaiņu un atkalizmantošanu starp nozarēm un pāri robežām, īpaši, ja šādi var atbalstīt mijiedarbību starp Eiropas publiskās pārvaldes iestādēm un starp šīm iestādēm, iedzīvotājiem un pilsonisko sabiedrību.

3.4. Par jauno ISA² programmu ir notikušas plašas konsultācijas. To dalībnieki atbildēja, ka arī turpmāk ISA programmā galvenā uzmanība būtu jāvelta publiskās pārvaldes iestādēm. Visbiežāk tika sniegta atbilde, ka ar ISA programmas palīdzību vajadzētu samazināt darba dubultošanu, un ISA programmā jākoncentrējas uz koordināciju ar citām ES programmām.

3.5. Ierosinātā programma ir izstrādāta, lai novērtētu iepriekšējās programmas. ISA programmā īpaša uzmanība būs veltīta sadarbības risinājumu nodrošināšanai, un pēc tam šo risinājumu ieviešanai publiskās pārvaldes iestādēs.

3.6. Ierosinātie izdevumi ISA² programmas īstenošanai ir 131 miljons EUR laikposmā no 2014. līdz 2020. gadam.

3.7. Ir norādīts, ka gadījumā, ja ISA² programmu neturpinās, samazinātais atbalsts sadarbībai izraisīs standartu un sistēmu fragmentāciju un nelietderīgi dubultosies darbs jaunu risinājumu vai sistēmu izstrādē. Līdz ar to samazināsies efektivitāte, jo publiskās pārvaldes iestādēm būs sarežģītāk savstarpēji mijiedarboties.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Pastāvīgie centieni veicināt sadarbību un ieguldīt tajā ir nepieciešami un vērtējami atzinīgi. Lai ES īstenotu "Digitālo programmu Eiropai", būs vajadzīga ISA² programma. Lai izvairītos no neskaidrībām un pārpratumiem, būs jānodrošina, ka iesaistītie dalībnieki izprot saikni starp dažādajām programmām (Piemēram, skatīt: http://ec.europa.eu/isa/documents/isa_the_difference_between_the_digital_agenda__isa__egov_action_plan_eis_eif_en.pdf, kur ir paskaidrots, kā ISA ir saistīta ar "Digitālo programmu Eiropai").

4.2. Analizējot Apvienotās Karalistes pieredzi, jāsecina, ka publiskās pārvaldes iestādēm vēl joprojām ir vajadzīgs atbalsts un palīdzība, lai piekļūtu datiem un tos varētu atkalizmantot (skatīt <http://theodi.org/blog/guest-blog-how-make-open-data-more-open-close-gaps>). Tas ietver arī vajadzību pēc tehniskām prasmēm. ISA² programma var palīdzēt to nodrošināt.

4.3. Tā kā sabiedriskie pakalpojumi aizvien vairāk kļūst "automātiski digitāli", ir svarīgi publiskos izdevumus IKT risinājumiem izmantot pēc iespējas efektīvāk. Tas būtu jāveicina, nodrošinot, ka to ieviešana tiek plānota pietiekami agrīnā posmā, un, ja iespējams, daloties ar risinājumiem un tos atkārtoti izmantojot, lai pēc iespējas efektīvāk izmantotu publiskos līdzekļus. ISA² programma sniedz lietderīgu ieguldījumu šā mērķa sasniegšanā.

4.4. Lai arī ierosinātā programma galvenokārt ir orientēta uz publiskās pārvaldes iestādēm, ir vērts atzīmēt, ka sadarbības pasākumi ieguvumus sniegs arī pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Runājot par pilsonisko sabiedrību, aizvien lielāka uzmanība tiek pievērsta kopražošanai; dažas no visinovatīvākajām attīstības tendencēm pilsoniskajā sabiedrībā rodas tad, kad kopējos ražojumus un tehnoloģiju risinājumus izmanto sabiedrisko pakalpojumu jomās, piemēram, veselības vai sociālajā aprūpē. Šo jauno vidi sekmēs Eiropas sadarbības atskaites arhitektūra (EIRA).

4.5. Problemātisks jautājums ir sabiedrības uzticēšanās publiskās pārvaldes iestādēm, paļaušanās uz tām un uzticēšanās to spējai pārvaldīt personas datus un ievērot privātumu. Priekšlikumā sabiedrības uzticēšanās un paļaušanās trūkums nav minēts kā risks, un nav minēti arī citi riski vai trūkumi, kas ietekmē sadarbību.

5. Īpašas piezīmes par ierosināto programmu

5.1. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka ISA² izstrādē ir ņemti vērā ieinteresēto personu viedokļi un iepriekšējo programmu īstenošanā gūtā pieredze. Atzinīgi vērtējams arī tas, ka programma turpina pašreizējo darbu un nemēģina sākt pilnīgu jaunu virzienu.

5.2. Uzsvars uz centieniem nodrošināt sadarbību un vairāk sniegt praktiskus padomus un atbalstu ir vērtējams atzinīgi. Ņemot vērā jau ilgu laiku pastāvošās daudzās IKT problēmas Apvienotās Karalistes publiskajā administrācijā, īpaši atzinīgi ir vērtējams ir akcents uz to, lai jau agrīnā posmā plānotu likumdošanas izmaiņu ietekmi uz IKT.

5.3. Priekšlikumu varētu uzlabot, ja vairāk minētu praktiskākus izmantošanas piemērus, lai iedzīvotājiem parādītu praktisko nepieciešamību veidot sadarbību starp valstīm. Pašlaik ieinteresētajām personām var likties, ka ieguvums var rasties tikai publiskās pārvaldes iestādēm, kas vēlas pārrobežu saskaņošanu, nevis iedzīvotājiem, kuri izmanto parastos sabiedrisko pakalpojumus. Būtu jāizstrādā kodolīgs "Kopsavilkums sabiedrībai" ("Kopsavilkumu sabiedrībai 2010" skatīt: http://ec.europa.eu/isa/documents/isa_20101216_citizens_summary_en.pdf), lai kļiedētu bažas par ieguldīto līdzekļu atdevi un pamatotu programmā paredzētos sociālos ieguvumus.

5.4. Jau ir atzīmēts, ka konsultāciju par ISA² programmu dalībnieki atbildēja, ka ISA programmā arī turpmāk galvenā uzmanība būtu jāpievērš publiskās pārvaldes iestādēm. EESK tāpat ir norādījusi, ka sadarbība sniegs ieguvumu pilsoniskajai sabiedrībai. Iespējams, ka pilsoniskās sabiedrības ieinteresētie dalībnieki pietiekami nebija informēti par šīm konsultācijām, un tāpēc ISA² programmā galvenā uzmanība ir veltīta publiskās pārvaldes iestādēm. Iespējams, ka, veidojot ISA² programmu, lielāka uzmanība jāpievērš komunikācijai ar pilsonisko sabiedrību, lai apzinātos programmas izdevumu ietekmi.

5.5. Priekšlikumā ir ierosināts, ka ar programmu ISA² jāattīsta un jāveido ("inkubators") sadarbības risinājumi. Tajā arī norādīts, ka ISA² programmai jābūt "risinājumu tiltam", lai nodrošinātu IKT risinājumu ilgtspēju. Jaunu risinājumu atlase un risinājumu izvēle ilgāka termiņa un ilgtermiņa atbalstam stingri jāpārbauda un jānovērtē procesā, kam ieinteresētās personas var uzticēties.

5.6. "Inkubatora" un "risinājumu tilta" darbības var radīt traucējumus tirgū. Komisijai jānodrošina, ka šie pasākumi neradīs traucējumus tirgū un nesamazinās sadarbības IKT risinājumu komerciālo piegādi.

5.7. Ja bažas par tirgus traucējumiem ir pamatotas, tad inkubatoram galvenā uzmanība būtu jāvelta pakalpojumu bibliotēku attīstīšanai un standartu noteikšanai nevis gatavu risinājumu nodrošināšanai. Tas samazinās tirgus traucējumus, vienlaikus tomēr atvieglojot standartu izplatīšanu.

5.8. Priekšlikuma 13. pantā ir minēts, ka sadarbības risinājumus, kuri izveidoti vai darbojas saskaņā ar programmu ISA², var izmantot ārpussavienības iniciatīvās nekomerciāliem nolūkiem. Noteikums par "nekomerciāliem nolūkiem" var ierobežot ISA² programmas ietekmi: ja pilsoniskā sabiedrība nevar izmantot ISA² darbību komerciāliem nolūkiem, ir mazāk ticams, ka tā vēlēties iesaistīties programmā.

5.9. Sabiedrības nostāja attiecībā uz valsts digitālo spēju ir risks, kas apdraud sadarbības priekšlikumu sekmīgu īstenošanu. Tā kā iedzīvotājiem ir vairāk informācijas par "valsts-uzrauga" apmēriem, raksturu un varu, viņi aizvien vairāk ir norūpējušies par nepieciešamajiem aizsardzības pasākumiem (sk. <https://www.privacyinternational.org/blog/defining-the-surveillance-state>). Sabiedrība aizvien vairāk ir norūpējusies par savām tiesībām uz privātumu un savienotu kopēju datu ietekmi uz ētikas aspektu, tomēr šajā priekšlikumā faktiski nekas nav teikts par sabiedrības izpratni jautājumos, kas attiecas uz savienotiem datiem vai sadarbību. Arī Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs pauž bažas saistībā ar personas datu apstrādi vairāk nekā vienā Eiropas valstī, jo sadarbība atvieglos šīs darbības īstenošanu. EESK vēlas arī vērēt uzmanību uz vienu no saviem iepriekšējiem atzinumiem par datu aizsardzību un uzsvērt nepieciešamību stiprināt pasākumus, kas attiecas uz iedzīvotāju personas datu aizsardzību⁽²⁾, (Skatīt Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja vēstuli par ierosināto Vispārīgo datu aizsardzības regulu:

https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultation/Comments/2014/14-02-14_letter_Council_reform_package_EN.pdf.

⁽²⁾ OV C 229, 31.7.2012., 90.-97. lpp..

5.10. Priekšlikumu varētu uzlabot, ja tajā minētu un risinātu šādas problēmas. Turklāt programmas koncepciju varētu uzlabot, ja izteiktāk minētu sadarbību ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām un akadēmiskajam aprindām, lai izprastu un veidotu sabiedrības redzējumu un stiprinātu ētikas principu ievērošanu, kas ir aizvien svarīgāk, lai nodrošinātu publiskās pārvaldes iestāžu reputāciju un uzticēšanos tām.

5.11. Noslēguma piezīme ir tehniska rakstura. Universālajai rakstzīmju kopai ir izšķiroša nozīme, lai daudzvalodību varētu piemērot rakstu valodām. Augsta līmeņa darba grupa daudzvalodības jautājumos, ko 2006. gada rudenī izveidoja par izglītību atbildīgais ES komisārs *Ján Figel'*, 2007. gada Eiropas Valodu dienā publicēja savu nobeiguma ziņojumu (Skatīt. <http://www.lt-innovate.eu/resources/document/ec-high-level-group-multilingualism-final-report-2007>). Tajā iekļauts šāds ieteikums: "... datu bāzes iekšējo dokumentu pārvaldībai un lietojumprogrammatūru un aprīkojuma saskarnes ir izstrādātas, balstoties uz *Unicode*, lai varētu atveidot visu valodu alfabētus. Grupa aicina atbildīgās iestādes dalībvalstīs un tīmekļa e-pasta pakalpojumu sniedzējus, kas vēl nav paspējuši to izdarīt, pāriet uz *Unicode*, lai izvairītos no ES iedzīvotāju turpmākas diskriminācijas pilsonības vai valodas dēļ. Jāprecizē daļa *UCS* standartu lai atvieglotu pārvaldāmību; tā varētu būt izlase no latīņu alfabēta vai latīņu, grieķu un kirilicas alfabēta (*UCS* ir vairāk nekā 90 000 rakstzīmju)."

5.12. ar daudzvalodību saistītu apsvērumu dēļ katram IT risinājumam jābūt savietojamam ar Universālo rakstzīmju kopu (*Unicode*, *ISO/IEC 10646*), kā tas noteikts augsta līmeņa darba grupas daudzvalodības jautājumos noslēguma ziņojumā (2007). Tādēļ, ja šobrīd ir spēkā vai paredzams, ka turpmāk būs spēkā tiesiska prasība par sadarbību Eiropas līmenī, jāprecizē daļa *UCS* standartu, lai atvieglotu pārvaldāmību.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Stratēģijas “Eiropa 2020” gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei novērtējums””

COM(2014) 130 final

(2015/C 012/17)

Ziņotājs: **PALMIERI**

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2014. gada 16. maijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Stratēģijas “Eiropa 2020” gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei novērtējums””

COM(2014) 130 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā apakškomiteja “Stratēģijas “Eiropa 2020” novērtējums” atzinumu pieņēma 2014. gada 5. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē), ar 168 balsīm par, 7 balsīm pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads

1.1. Četrus gadus pēc stratēģijas “Eiropa 2020” uzsākšanas Eiropas Komisija ir publicējusi paziņojumu “Stratēģijas “Eiropa 2020” gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei novērtējums” un sākusi sabiedrisko apspriešanu⁽¹⁾ saistībā ar tās pārskatīšanu termiņa vidū.

1.2. Šis atzinums ir gan oficiāla atbilde uz Eiropas Komisijas pieprasījumu, gan arī daļa no Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas (EESK) integrēta vērtējuma kā atbilde uz ES Padomes prezidentvalsts Itālijas pieprasījumu izstrādāt izpētes atzinumu saistībā ar gaidāmo stratēģijas “Eiropa 2020” termiņa vidusposma novērtējumu.

1.3. EESK šobrīd gatavo visaptverošu stratēģijas “Eiropa 2020” termiņa vidusposma novērtējumu, kurā būs šādi dokumenti:

— projekta ziņojums stratēģijas “Eiropa 2020” pārvaldības konceptuālo un praktisko aspektu padziļināšanai;

— šis atzinums SC/039;

— specializēto nodaļu, CCMI, novērošanas centru un sadarbības grupas ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām un tīkliem ieguldījums;

— valstu ESP un tām līdzīgu organizāciju ieguldījums;

— Stratēģijas “Eiropa 2020” koordinācijas komitejas uzdevumā *Bellagamba A.* veiktā pētījuma “*Priorities, challenges and prospects for civil society: involvement in the Europe 2020 strategy beyond 2015 – Case study of four Member States*” (BE – FR – IT – NL) (Prioritātes, uzdevumi un perspektīvas pilsoniskajai sabiedrībai, iesaistoties stratēģijā “Eiropa 2020” pēc 2015. gada – pētījums par četrām dalībvalstīm) secinājumi un ieteikumi.

⁽¹⁾ Sk. Eiropas Komisijas tīmekļa vietni http://ec.europa.eu/europe2020/public-consultation/index_lv.htm

1.4. Dokumentu kopums, kas veido EESK izstrādāto termiņa vidusposma novērtējumu, tiks prezentēts augsta līmeņa konferencē par tematu “Virzība uz efektīvāku stratēģiju “Eiropa 2020” – pilsoniskās sabiedrības priekšlikumi par sociālās iekļaušanas un konkurētspējas uzlabošanu Eiropā”, kas ir viens no ES Padomes Itālijas prezidentūras ietvaros organizētajiem pasākumiem. Konference notiks 2014. gada 4. un 5. decembrī Romā.

1.5. Lai iepazīstinātu ar priekšlikumiem stratēģijas “Eiropa 2020” reformai, kurus izstrādājušas dažādas EESK iekšējās struktūras ⁽²⁾ un kas ir padziļināti apspriesti darba grupu sanāsmēs, ieteikumi ir iekļauti 4. punktā “**EESK ieteikumi, lai nodrošinātu reālu stratēģijas “Eiropa 2020” reformu procesu**”.

2. Stratēģija “Eiropa 2020” pirmo četrus gadu laikā: par krīzes ietekmi uz ilgtermiņa tendencēm

2.1. Stratēģija “Eiropa 2020” ir izstrādāta ar visnotaļ atzinīgi vērtējamo mērķi nodrošināt ES konkurētspējas un nodarbinātības atjaunošanu, – jo īpaši pievēršoties strukturāla rakstura jautājumiem —, un vienlaikus saviem iedzīvotājiem garantēt ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju. Šajā jau tāpat sarežģītajā kontekstā norisinās viena no intensitātes un ilguma ziņā dziļākajām krīzēm (pēdējo astoņdesmit gadu laikā), kas būtiski ietekmē stratēģijas virzību.

2.1.1. Krīze ir saasinājusi jau tāpat ievērojamās ekonomiskās un sociālās atšķirības Eiropas Savienībā, akcentējot nevienlīdzību konkurētspējas un sociālās kohēzijas jomā un palielinot izaugsmes un attīstības polarizācijas tendenci, kas acīmredzami negatīvi ietekmē ienākumu, turīguma un labklājības taisnīgu sadalījumu starp dalībvalstīm un to iekšienē starp Eiropas reģioniem ⁽³⁾.

2.2. Analizējot krīzes attīstību un ietekmi, no Komisijas paziņojuma un tā pielikuma ⁽⁴⁾ izriet, ka krīze ir nelabvēlīgi ietekmējusi stratēģijas “Eiropa 2020” īstenošanu attiecībā uz pārvaldības modeļa un tā mērķu efektivitāti, atbilstību un leģitimitāti.

2.3. Tā kā ES ekonomikas pārvaldības struktūra ir lielā mērā orientēta uz taupības politiku, stratēģijas “Eiropa 2020” vidējā termiņa un ilgtermiņa mērķu īstenošana ir pakārtota fiskālajai disciplīnai.

2.3.1. EESK uzskata, ka ir jārikojas, lai pastiprinātu politikas, kuru mērķis ir publisko finanšu konsolidācija dažās dalībvalstīs, un, no otras puses, Komiteja norāda, ka taupības pasākumi var radīt vēlamo ietekmi, ja tos īsteno ekonomikas izaugsmes fāzē, savukārt, ja tos automātiski piemēro ekonomikas stagnācijas vai pat lejupslīdes apstākļos, kādos, piemēram, patlaban atrodas vairums dalībvalstu, tiem ir negatīva ietekme uz izaugsmi. To pierāda fakts, ka daudzās dalībvalstīs šādi pasākumi nav devuši gaidītos rezultātus budžeta līdzsvara atjaunošanā ⁽⁵⁾, palēninot vai pat kavējot ekonomikas atveseļošanu un saasinot jau iepriekš bažas raisošu sociālās nevienlīdzības situāciju.

2.4. Krīzes pārvarēšana, izmantojot ES ekonomikas pārvaldību, ir negatīvi ietekmējusi virzību uz stratēģijas vidējā termiņa un ilgtermiņa mērķiem. Tādējādi dažās ES dalībvalstīs ir izveidojušās problēmas, kas dažos gadījumos var radīt šķēršļus un strukturālus ierobežojumus ekonomikas attīstībai un sociālajai kohēzijai Eiropas Savienībā.

⁽²⁾ EESK (2014): EESK specializēto nodaļu, Darba tirgus novērošanas centra, Vienotā tirgus novērošanas centra, Ilgtspējīgas attīstības novērošanas centra, CCMI un sadarbības grupas ieguldījums – “Virzība uz stratēģijas “Eiropa 2020” vidusposma pārskatu”. Stratēģijas “Eiropa 2020” koordinācijas komiteja.

⁽³⁾ 2012. gadā vidēji Eiropā cilvēki augstākajā (piektajā) ienākumu kvintilē nopelnīja gandrīz 40 % kopējo ienākumu, savukārt cilvēki zemākajā (pirmajā) kvintilē nopelnīja mazāk nekā 10 %. Eurostat (2014) *Statistics in focus* 12/2014.

⁽⁴⁾ Šajā atzinumā vietas trūkuma dēļ nav minēti visi statistikas dati, kas izklāstīti abos minētajos dokumentos, proti, COM(2014) 130 final – 1.–3. pielikums.

⁽⁵⁾ Laikposmā no 2007. gada (pēdējais gads pirms krīzes sākuma) līdz 2013. gadam 28 ES dalībvalstīs publiskās parādsaistības ir palielinājušās no 58,8 % līdz 87,1 %, proti, par 28,3 procentu punktiem. 18 eurozonas dalībvalstīs tās ir palielinājušās no 66,2 % līdz 92,6 %, t.i., par 26,4 procentu punktiem. Eurostat database: *General government gross debt*.

2.5. Šobrīd, lai arī ir vērojami pozitīvi rezultāti tādās jomās kā a) cīņa pret klimata pārmaiņām un ilgtspējīgas enerģijas veicināšana, un b) izglītība un cīņa pret mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu, ir vērojamas pazīmes, kas vieš lielas bažas saistībā ar izdevumiem pētniecībai un izstrādei, darba tirgus veicināšanai un cīņai pret nabadzību un sociālo atstumtību.

2.5.1. Attiecībā uz izdevumiem, kas paredzēti pētniecībai un inovācijai, šķiet, ka krīzes dēļ ir palielinājusies esošā plaisa starp ES dalībvalstīm: dalībvalstis, kas pakļautas ievērojamam spiedienam veikt fiskālo konsolidāciju (bieži vien tās pašas, kuras inovācijas ziņā atpaliek), ir būtiski samazinājušas savus publiskos izdevumu pētniecības un inovācijas jomā⁽⁶⁾. Izdevumi pētniecībai un izstrādei ES joprojām ir gandrīz par vienu procentpunktu mazāki nekā mērķis 3 % no IKP, un prognozēts, ka 2020. gadā tie būs aptuveni 2,2 %; negatīvu ietekmi atstājis ļoti zemais privāto ieguldījumu līmenis un vērienīguma trūkums dalībvalstu izvirzītajos mērķos.

2.5.2. Runājot par darba tirgu, kurā pēdējo gadu laikā nodarbinātības līmenis ir stāvējis uz vietas un joprojām atpaliek no stratēģijā "Eiropa 2020" izvirzītā mērķa (68,4 % 2013. gadā: 74,2 % vīriešiem un 62,5 % sievietēm), īpaši satraucoši signāli ir:

- 26,2 miljoni bezdarbnieku;
- 9,3 miljoni "vīlušos" darba ņēmēju, kuri vēlas strādāt, bet kuri ir pārtraukuši darba meklējumus;
- 12 miljoni cilvēku, kas ir bijuši bez darba ilgāk nekā vienu gadu;
- kopš 2008. gada (krīzes pirmā gada) Eiropas Savienība ir zaudējusi 6 miljonus darba vietu (ar visām tādējādi radītajām sekām no profesionālo prasmju un zināšanu zuduma viedokļa);
- bez darba ir 5,5 miljoni jauniešu (vecumā līdz 25 gadiem).

Šī situācija jau tāpat ir īpaši satraucoša, un dažās ES dalībvalstīs tai ir tendence pasliktināties, jo īpaši attiecībā uz jauniešiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem, kuri ir atstūmti no darba tirgus, kā arī sievietēm darba tirgū.

2.5.3. Nabadzības un sociālās atstumtības apdraudēto cilvēku skaits no 2009. līdz 2012. gadam ir palielinājies no 114 miljoniem līdz 124 miljoniem. Krīzes vēlinās ietekmes dēļ šāda tendence vēl varētu saasināties. ES mērķis līdz 2020. gadam samazināt nabadzības un sociālās atstumtības apdraudēto cilvēku skaitu līdz 96,4 miljoniem ir grūti sasniedzams, jo jau 2012. gadā šis rādītājs bija pārsniegts par 28 miljoniem.

2.5.4. Šo nopietno situāciju vēl problemātiskāku padara to cilvēku skaita pieaugums, kuri dzīvo materiāla trūkuma apstākļos, un to darbaspējīgā vecumā esošu cilvēku procentuālais īpatsvars, kuri dzīvo ģimenēs, kurās neviens nestrādā.

2.5.5. Krīzes dēļ ir palielinājusies jau tāpat lielā nevienlīdzība starp dalībvalstīm, izceļot izteiktās atšķirības konkurētspējas un sociālās kohēzijas jomā. Šis nevienlīdzīgums parāda, ka ir nepieciešami reformu priekšlikumi, lai uzlabotu pasākumu efektivitāti tur, kur problēmas ir visnopietnākās.

2.5.6. Visi šie dati skaidri liecina, ka ir svarīgi koncentrēties uz izaugsmi veicinošiem ieguldījumiem ar nolūku atbalstīt uzņēmumu, it īpaši MVU, konkurētspēju un darbības apstākļus, lai tie varētu saglabāt un radīt darba vietas.

3. Stratēģijas "Eiropa 2020" pamatelementu analīze: pārvaldība, mērķi, līdzdalība un īstenošana

3.1. Līdz šim sasniegto rezultātu analīze liecina par stratēģiju, kas lielā mērā izrādījies nepietiekama, lai īstenotu tajā izvirzītos mērķus. Lai to padarītu efektīvu un iedarbīgu, novēršot risku, ka tā varētu ciest neveiksmi tāpat kā iepriekšējā, Lisabonas, stratēģija, būtu jāveic stratēģijas "Eiropa 2020" reforma. Ļoti svarīgi ir pievērsties vairākiem mērķiem, nodrošināt to savstarpējo saskaņotību un garantēt to īstenošanu.

⁽⁶⁾ Veugelers, R. (2014) *Undercutting the future? European research spending in times of fiscal consolidation*. Bruegel Policy Contribution. Issue 2014/06.

3.2. Galvenie stratēģijas “Eiropa 2020” punkti, kas izpelnījušies kritiku, ir saistīti ar pārvaldību, mērķiem, pilsoniskās sabiedrības līdzdalību un īstenošanu.

3.3. Stratēģijas “Eiropa 2020” pārvaldības sistēma ir vāja un neefektīva prasībās likt dalībvalstīm ievērot savas saistības attiecībā uz stratēģijā noteikto mērķu (un pamatiniciatīvu) īstenošanu.

3.3.1. Ar stratēģijas pārvaldības struktūru ir institucionalizēts strukturāls kropļojums: ekonomikas dominēšana pār sociālo un vides pārvaldību, pakārtojot stratēģijas “Eiropa 2020” mērķus Eiropas pusgada makroekonomiskajām prioritātēm un tādējādi apdraudot iespēju sasniegt ES mērķus konkurētspējas un sociālās kohēzijas jomā, kā arī ilgtspējīgi apsaimniekot dabas resursus.

3.3.2. Eiropas pusgads, kas sākas ar gada izaugsmes pētījumu (GIP) un noslēdzas ar konkrētām valstīm adresētu ieteikumu formulēšanu, bieži vien ir noteicis prioritātes, kas nesekmē efektīvu virzību uz stratēģijas “Eiropa 2020” mērķiem. Turklāt konkrētām valstīm adresētos ieteikumus dalībvalstis neņem vērā, izstrādājot savas valstu gada stratēģijas (valstu reformu programmas) un ar tām saistītos lēmumus par budžetu, strukturālajām reformām, nodarbinātības politiku un sociālo politiku⁽⁷⁾.

3.4. Stratēģijas “Eiropa 2020” izstrādē mērķu un ar tiem saistīto rādītāju noteikšana ne tikai nebija saistoša, bet par to nenotika arī plašs konsensa veidošanas process ES iedzīvotāju vidū. Ja neskaita siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas un atjaunojamo energoresursu izmantojuma mērķus, kas ir juridiski saistoši, līdz šim katra valsts ir varējusi noteikt pati savus mērķus, un rezultāti bieži vien bijuši visnotaļ pieticīgi.

3.4.1. Mērķu kvantitatīvie mērījumi nav papildināti ar kvalitātes vērtējumu: sociāli ekonomiskās sistēmas “viedums” jāmēra ne tikai ar kvantitatīviem rādītājiem, piemēram, pētniecībai atvēlētajiem izdevumiem vai radīto darba vietu skaitu, bet arī ar kvalitatīviem rādītājiem, tostarp tirgū laisto inovāciju tipoloģiju, kā arī izveidoto darba vietu kvalitātes līmeni.

3.5. Stratēģijas “Eiropa 2020” īstenošanā nav pietiekami iesaistīta organizētā pilsoniskā sabiedrība nedz valstu, nedz Eiropas līmenī. Tas ir saistīts ar šādiem faktoriem:

- pieticīgi komunikācijas un informācijas par stratēģiju izplatīšanas pasākumi, kā dēļ šis instruments lielākoties ir zināms speciālistu aprindās un tajā piedalās gandrīz tikai minētās aprindas;
- dažu dalībvalstu nevēlēšanās iesaistīt organizētu pilsonisko sabiedrību stratēģijas “Eiropa 2020” pasākumu plānošanas procesā;
- reālas saiknes trūkums starp pilsoniskās sabiedrības rīcību Eiropas līmenī un rīcību valstu un vietējā līmenī;
- pasākumi krīzes seku pārvarēšanai (tostarp Eiropas pusgada grafiks) pārklājas ar stratēģijas “Eiropa 2020” iniciatīvām un apgrūtina sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības pārstāvības organizācijām stratēģijas attīstības procesa izpratni un līdzdalības iespēju tajā;
- pieejamie finanšu resursi ir nepietiekami, lai nodrošinātu organizētas pilsoniskās sabiedrības efektīvu un rezultatīvu līdzdalību stratēģijas “Eiropa 2020” īstenošanā;
- sociālo partneru nepietiekama iesaiste apspriešanās procesā Eiropas pusgada ietvaros dažās valstīs.

⁽⁷⁾ Eiropas Parlamenta pētījums (2014) – A “traffic light approach” to the implementation of the 2011 and 2012 Country Specific Recommendations (CSRs) (“Luksofora modelis 2011. un 2012. gadā konkrētām valstīm adresēto ieteikumu īstenošanā”). Ekonomikas pārvaldības atbalsta nodaļa.

3.6. Neraugoties uz Eiropadomes līmenī apstiprinātajām procedūrām, daudzajām Eiropas Savienībā īstenotajām sadarbības programmām un apzināšanos, ka stratēģijā "Eiropa 2020" izvirzītos uzdevumus un mērķus nevar efektīvi izpildīt tikai ar atsevišķu valstisku sistēmu rīcību vien, stratēģijas "Eiropa 2020" īstenošanā pietrūkst dalībvalstu efektīvas sadarbības un solidaritātes.

3.7. Pamatiniatīvas būtu varējušas dot izšķirošu ieguldījumu Eiropas un valstu politikas koordinācijā, lai palīdzētu sasniegt stratēģijas "Eiropa 2020" mērķus un atsākt ekonomikas un nodarbinātības izaugsmi, efektīvāk izmantojot "attīstības sviras" un struktūrfondu⁽⁸⁾, Eiropas teritoriālās sadarbības⁽⁹⁾ un tieši pārvaldīto programmu piedāvātās iespējas. Pamatiniatīvām vajadzētu būt labāk realizējamām un saprotamām, starp tām jābūt lielākai mijiedarbībai un jāizvairās no to pārklāšanās.

EESK SECINĀJUMI UN IETEIKUMI, LAI NODROŠINĀTU REĀLU STRATĒĢIJAS "EIROPA 2020" REFORMU PROCESU

4. Virzība uz jaunu stratēģijas "Eiropa 2020" konceptuālo satvaru

4.1. ES saskaras ar divējādu izaicinājumu: no vienas puses, Eiropai pēc iespējas ātrāk jāiziet no krīzes, kuras sekas ir graujošā veidā skārušas tās ekonomisko un sociālo sistēmu, savukārt no otras puses, ir jāstiprina stratēģijā "Eiropa 2020" paredzētais gudras, ilgtspējīgas un integrējošas izaugsmes modelis, lai novērstu Eiropas sistēmas konkurētspējas trūkuma strukturālos cēloņus.

4.1.1. Šajā sakarā EESK uzskata, ka ir jāveicina tāds attīstības modelis, kurā ES dalībvalstīm, turpinot veikt strukturālās reformas, kas vērstas uz valsts finanšu atveseļošanu un uzticamību, vienlaikus izdodas atbalstīt attiecīgas politikas, ar kurām ir iespējams: veicināt Eiropas un tās galveno dalībnieku (darba ņēmēju, privāto uzņēmumu un sociālo uzņēmumu) konkurētspēju, atbalstīt Eiropas ieguldījumu (materiālo, nemateriālo un sociālo) kvantitatīvo un kvalitatīvo izaugsmi, radīt vairāk un labākas darba vietas, kā arī atbalstīt teritoriālo un sociālo kohēziju, risinot problēmas, kas saistītas ar paaugstinātu bezdarba līmeni un nabadzības un sociālās atstumtības palielināšanos⁽¹⁰⁾.

4.1.2. Tādēļ ekonomiskajai un monetārajai savienībai ir jāklūst par stabilitātes un stingrākas un izturētspējīgākas izaugsmes faktoru, ES jāpadara pievilcīgāka pasaules mērogā kā ražošanas un ieguldījumu vieta, pilnībā jāizmanto visi vienotā tirgus potenciāla aspekti, jāiegulda Eiropas ekonomikā un tā jāsaģatavo nākotnei, jāveicina uzņēmējdarbībai un darba vietu radīšanai labvēlīga vide, jāsekmē vides ilgtspēja un jāatbalsta tāda labklājības sistēma, kas spēj pārvarēt pārmaiņas un sociālās problēmas.

4.2. EESK uzskata, ka priekšlikums radikāli reformēt stratēģijas "Eiropa 2020" īstenošanu nozīmē to, ka padziļināti jāizvērtē pirms četriem gadiem uzsāktās stratēģijas galvenie jēdzieni un faktori attiecībā uz: stratēģijas pamatā esošo pašas attīstības jēdzienu; mērķu noteikšanu, to īstenošanas politiku, attiecīgo pārraudzību un novērtēšanu; stratēģijas efektīvas un rezultatīvas daudzlīmeņu pārvaldības definēšanu; pilsoņu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalības stiprināšanu.

4.3. Lai stratēģijas "Eiropa 2020" reformas procesā īstenotā attīstība patiešām būtu "ilgtspējīga", ir būtiski stiprināt tās holistisko pieeju, integrējot ekonomikas mērķus ar sociālajiem un vides mērķiem. Tādēļ būs jāveicina pieeja, kuras mērķis ir atbilstīgi izmantot visus kapitāla veidus laikā un telpā, tādējādi nodrošinot esošo vajadzību apmierināšanu un neapdraudot nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanu.

⁽⁸⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1303/2013 (2013. gada 17. decembris), OV L 347, 20.12.2013., 320.–469. lpp..

⁽⁹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1299/2013 (2013. gada 17. decembris), OV L 347, 20.12.2013., 259.–280. lpp.

⁽¹⁰⁾ Sk. pētniecības projektu tīmekļa vietnē <http://www.foreurope.eu/>

4.3.1. Ilgtspējīgas attīstības jēdzienam un attiecīgajiem stratēģijas “Eiropa 2020” mērķiem jābūt labāk saskaņotiem ar to, kas noteikts Līguma par Eiropas Savienību 3. panta 1., 2. un 3. punktā⁽¹¹⁾, proti veicināt ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, balstoties uz lielāku solidaritāti dalībvalstu starpā un stabilu attīstību, kuras pamatā ir līdzsvarota ekonomiskā izaugsme un sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju, kas vairāk pievēršas iedzīvotāju labklājībai un ir vērsta uz konkurētspēju un pilnīgu nodarbinātību.

4.3.2. Stratēģijai “Eiropa 2020” jāatspoguļo arī ES loma globālajā kontekstā. Stratēģijas “Eiropa 2020” pārskatīšanai jābūt cieši saskaņotai ar ANO ilgtspējīgas attīstības programmu laikposmam pēc 2015. gada⁽¹²⁾ un jānodrošina ilgtspējīgas attīstības mērķu pienācīga īstenošana Eiropas Savienībā un no ES puses.

4.3.3. Lai uzsāktu ilgtermiņa pāreju uz noturīgu, konkurētspējīgu, resursu ziņā efektīvu un iekļaujošu ES ekonomiku, Eiropas Savienībai savs plānošanas tvērums būs jāpaplašina tā, ka tas iekļautu arī laiku pēc 2020. gada. Tāpēc nekavējoties jārosina līdzdalības process, kurš papildinātu stratēģijas “Eiropa 2020” pārskatīšanu un kura rezultātā vismaz laikposmam līdz 2030. gadam tiktu radīta integrēta politikas stratēģija ilgtspējīgai Eiropai globalizētā pasaulē.

4.4. Atbilstīgi holistiskas pieejas piemērošanai attiecībā uz ilgtspējīgas attīstības jēdzienu stratēģijā “Eiropa 2020” būtu vairāk jāatbalsta mērķu kvalitatīvā dimensija. Izaugsme nozīmē dabīgu apmēra palielinājumu un tādējādi sevī ietver kvantitatīvo dimensiju, savukārt attīstība nozīmē kvalitātes un potenciāla pieaugumu. Attīstības kvalitatīvais aspekts izpaužas ar sociāli ekonomiskās sistēmas īpatnību un potenciāla realizēšanu un paplašināšanu.

4.4.1. Stratēģijas “Eiropa 2020” mērķi jāiekļauj jaunā ekonomikas, vides un sociālās pārvaldības struktūrā līdzvērtīgi, nevis pakārtoti ekonomikas un fiskālajiem mērķiem; tas it īpaši attiecas uz Eiropas pusgadu un tādējādi arī uz GIP, valstu reformu programmām un konkrētām valstīm adresētajiem ieteikumiem.

4.4.2. EESK atkārtoti uzsver, ka IKP mērījumu sistēma jāpapildina ar sistēmu, ar ko mēra īstenoto rīcībpolitiku ietekmi uz sabiedrību, ģimeni un individu⁽¹³⁾. Šajā saistībā būs jāievieš sociālo rādītāju kopums un jāgarantē tā faktiskā piemērošana visā Eiropas Savienībā⁽¹⁴⁾.

4.4.3. Šajā saistībā ir ārkārtīgi svarīgi veidot uzraudzības sistēmu, kuras pamatā būtu rādītāji, kuros ņemti vērā pašreizējo un nākamo paaudžu ģimenes ienākumi, dzīves kvalitāte, vides ilgtspēja, sociālā kohēzija, veselība un labklājība. EESK uzskata, ka jaunās pārraudzības sistēmas ieviešanas un pārvaldības nolūkā ir lietderīgi izveidot jaunu struktūru, kurā piedalās kompetentās institūcijas.

4.5. Stratēģija “Eiropa 2020” būs veiksmīga tikai tad, ja tai būs daudzlīmeņu pārvaldība, kas strukturēta tā, lai varētu risināt daudzus nākotnes uzdevumus, un ja vispārējās pamatnostādnes, par ko panākta vienošanās Eiropas līmenī, tiks īstenotas ar konkrētiem pasākumiem valstu un reģionālajā līmenī.

4.5.1. Šajā kontekstā ir jāstiprina ekonomiskā pārvaldība Eiropas Savienībā kopumā un EMS it īpaši, iekļaujot to stratēģijā “Eiropa 2020”. Šādā veidā būs iespējams nodrošināt strukturālo reformu īstenošanu, balstoties uz dalībvalstu efektīvu līdzdalību un atbildību. Tādēļ būs lietderīgi īstenot reālu sadarbību, pildot vadības, līdzdarbības un kontroles funkcijas, ko veic Eiropadome, Konkurētspējas padome, Komisija un Eiropas Parlaments.

4.5.2. Izstrādājot gadskārtējās stratēģijas, kas definētas valstu reformu programmās, un pieņemot lēmumus par budžetu, strukturālajām reformām, nodarbinātības politiku un sociālajām politikām, dalībvalstīm ir pienācīgi jāņem vērā Eiropadomes pieņemtie konkrētām valstīm adresētie ieteikumi.

⁽¹¹⁾ OV C 83, 30.3.2010.

⁽¹²⁾ <http://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1561>

⁽¹³⁾ OV C 181, 21.6.2012., 14.–20. lpp.

⁽¹⁴⁾ “Ekonomiskās un monetārās savienības sociālās dimensijas stiprināšana” (*Strengthening the Social Dimension of the Economic and Monetary Union*), COM(2013) 690 provisoire.

4.6. Ir jāstiprina organizētas pilsoniskās sabiedrības loma dažādos Eiropas politiku plānošanas un īstenošanas procesa posmos. Stratēģijas “Eiropa 2020” mērķu sasniegšana jāatbalsta, stiprinot pilsoniskās sabiedrības lomu un palielinot tās iesaistīšanu gada izaugsmes pētījumā, valstu reformu programmu un konkrētām valstīm adresētu ieteikumu izstrādē. Sabiedrības lomas nostiprināšana jāpanāk, pieņemot efektīvāku un savlaicīgāku Eiropas pusgada grafiku, lai pilsoniskā sabiedrība varētu paust vērtējumu laikus – kad vēl ir iespējams sniegt efektīvu ieguldījumu lēmuma pieņemšanas procesā. Tas jānodrošina trijos stratēģijas pārvaldības līmeņos – Eiropas, valstu un reģionālajā līmenī.

5. Transversālās politikas un sektorpolitikas stratēģijas “Eiropa 2020” atbalstam

5.1. EESK uzskata: lai stratēģiju “Eiropa 2020” nākamajos piecos gados pārveidotu par konkurētspējas un kohēzijas sviru ilgtspējīgas un iekļaujošas ekonomikas izaugsmes atbalstam, ir jāsteno integrēta stratēģija, kurā ietilpst **transversālās** (jeb horizontālās) **politikas** un **sektorpolitikas** (jeb vertikālās politikas).

5.1.1. **Transversālo** (jeb horizontālo) **politiku** uzdevums ir radīt nepieciešamos apstākļus Eiropas konkurētspējas atjaunošanas galvenajiem dalībniekiem – **darba ņēmējiem, uzņēmumiem un sociālās ekonomikas uzņēmumiem**.

5.1.2. **Sektorpolitikām** (jeb vertikālajām politikām) jābūt pilāriem, ar kuru palīdzību nodrošināt stratēģijas “Eiropa 2020” efektīvu atkārtotu izvēšanu, izmantojot: **rūpniecības politikas atkārtotu izvēšanu, enerģētikas politikas apvienošanu, pētniecības un inovācijas pastiprināšanu, kā arī tādu faktoru veicināšanu, kas stiprina Eiropas konkurētspēju saistībā ar sociālās aizsardzības sistēmām un cīņu pret nabadzību un sociālo atstumtību** ⁽¹⁵⁾.

5.2. **Transversālo politiku** galvenajiem dalībniekiem saskaņā ar jauno stratēģiju “Eiropa 2020” jābūt **darba ņēmējiem, privātajiem uzņēmumiem** ⁽¹⁶⁾ un **sociālās ekonomikas uzņēmumiem** ⁽¹⁷⁾.

5.2.1. Attiecībā uz sociālajiem partneriem par stratēģijas “Eiropa 2020” galveno prioritāti vajadzētu izvirzīt kvalitatīvu darba vietu izveidi kā instrumentu aizvien lielākās darba tirgus sadrumstalotības un bezdarba novēršanai.

5.2.1.1. Izglītības, pārkvalificēšanas un mūžizglītības sistēmas jāpielāgo darba tirgus vajadzībām un attīstības tendencēm.

5.2.1.2. Jāveicina ar uzņēmējdarbību saistīta izglītība un jāizstrādā jaunas pieejas un apmācības sistēmas, lai cilvēkiem nodrošinātu vajadzīgās prasmes cilvēkkapitāla izmantošanai.

5.2.1.3. Ir svarīgi veicināt un atbalstīt publisko nodarbinātības dienestu lomu saistībā ar cilvēku profesionālo orientāciju, integrāciju un reintegrāciju nodarbinātības vidē.

5.2.1.4. Būtiski ir pievērst lielāku uzmanību politikām, kuru mērķis ir atbalstīt nodarbinātību, jo īpaši attiecībā uz jauniešiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem, kas atstājuši darba tirgu, sievietēm un personām ar invaliditāti. Ir svarīgi arī veltīt lielāku uzmanību to personu nodarbinātības problemātikai, kuras nav iekļautas oficiālajā statistikā un kuras atrodas ārpus darba tirgus (bezpajumtnieki, romi u.c.).

5.2.1.5. Būtu vēlams stratēģijas “Eiropa 2020” ietvaros noteikt jaunu mērķi: jauniešu bezdarba samazināšana par 50 % līdz 2020. gadam.

5.2.2. Attiecībā uz **uzņēmumiem**, jo īpaši MVU, jāveicina mūsdienīga uzņēmējdarbības kultūra, kura, balstoties uz prioritātēm, kas definētas paziņojumos “Mazās uzņēmējdarbības akts” ⁽¹⁸⁾ un “Rīcības plāns uzņēmējdarbības jomā 2020. gadam” ⁽¹⁹⁾, varētu palīdzēt uzņēmumiem izmantot iespējas, ko piedāvā piekļuve Eiropas finansējumam un tehnoloģiskajiem jauninājumiem, lai veicinātu konkurētspēju un nodarbinātību.

⁽¹⁵⁾ Sīkāku informāciju par ierosinātajiem pasākumiem sk. iepriekš citētajā EESK (2014).

⁽¹⁶⁾ Šajā kontekstā izmantots visaptverošs uzņēmuma apzīmējums, kas ietver gan uzņēmēja būtiskās pazīmes (pašnodarbināta persona, brīvo profesiju pārstāvis, ar darbiniekiem, sociālie ieguldījumi), gan uzņēmuma lielumu (mikrouzņēmumi, mazie, vidējie un lieli uzņēmumi).

⁽¹⁷⁾ Sociālā ekonomika ietver gan MVU, gan lielos uzņēmumus, kā arī kooperatīvus, savstarpējās sabiedrības, apvienības, fondus, sociālās NVO u.c.

⁽¹⁸⁾ “Eiropas Mazās uzņēmējdarbības akts”, COM(2008) 394 final/2.

⁽¹⁹⁾ OV C 271, 19.9.2013., 75.–80. lpp.

5.2.2.1. Šajā saistībā ir jānodrošina vajadzīgie nosacījumi uzņēmējiem, lai viņi varētu konkurēt tirgū, kurā ir novērsti pārmērīgas birokrātijas, kā arī negodīgu un nelikumīgu metožu un prakses izraisīti kropļojumi.

5.2.2.2. Ir jāizvērtē arī iespēja veicināt specializētu palīdzību MVU⁽²⁰⁾ dažās īpašās jomās: jaunu uzņēmumu veidošana, internacionalizācija; kapitāla tirgus izmantošana; pētniecība, izstrāde un inovācija.

5.2.3. Sociālās ekonomikas uzņēmumi ir Eiropas sociālā modeļa pamatelementi, jo tie, it īpaši vietējā un reģionālajā līmenī, ir virzītājspēks sociālās inovācijas un darba vietu radīšanai, ilgtspējīgai izaugsmei un kohēzijai. Tie ievieš jaunus un elastīgus risinājumus pakalpojumu sniegšanā un inovāciju radīšanā attiecībā uz produktiem, procesiem un organizāciju.

5.3. Efektīva stratēģijas “Eiropa 2020” atkārtota izvērsšana būs atkarīga no panākumiem turpmāk minēto **sektorpolitiku** izmantošanā.

5.3.1. **Atkārtoti izvērsot Eiropas rūpniecības politiku**, būs iespēja uzlabot Eiropas ražošanas sistēmas konkurētspēju. Eiropas Savienībai jāatgūst sistēmas konkurētspēja, tāpēc tai ir vajadzīga atbilstoša rūpniecības politika. Būs nepieciešams atjaunot rūpniecības nozares īpatsvaru 20 % apmērā no IKP (2012. gadā tas bija 15,3 %).

5.3.1.1. Būs vajadzīga tāda rūpniecības politika, kas veicina:

- vērtības ķēdes stratēģisko integrāciju dažādās nozarēs: rūpniecībā, agrorūpniecībā, pakalpojumu sektorā;
- augsto tehnoloģiju (*high-tech*) un vidējo tehnoloģiju (*medium-high tech*) nozaru un zinātnietilpīgo pakalpojumu nostiprināšanu;
- tāda Eiropas tirgus attīstību, kas spēj nodrošināt godīgu konkurenci vidējā līmeņa kvalifikāciju spektrā un veicina darba ņēmēju un brīvo profesiju pārstāvju mobilitāti vidēja un augsta līmeņa specializācijas un pakalpojumu jomā;
- augstas specializācijas funkcionālas saiknes starp publisko sektoru un zinātnietilpīgu pakalpojumu sniedzējiem, lai uzlabotu un palielinātu publiskā sektora produktivitāti;
- zaļās ekonomikas sniegto attīstības iespēju izmantošanu un atbalstu ES ekoloģiskajai pārejai uz tādu ražošanas un patēriņa modeli, kas atbilst ilgtspējīgas izaugsmes principam (saikne ar “Programmu par ilgtspējīgas attīstības mērķiem laikposmā pēc 2015. gada”) ⁽²¹⁾;
- stratēģiski nozīmīgo jūras ekonomikas sektoru, izmantojot inovāciju, lai ar galvenajām vērtību ķēdēm (jūras nozaru rūpniecība; jūras nozaru loģistika; jūras nozaru tūrisms; jūras pārtika; jūras enerģija; jūras resursi) saistītās attīstības iespējas realizētos kā ekonomiskās, vides un sociālās priekšrocības Eiropas uzņēmumiem un iedzīvotājiem.

5.3.2. Īpaši svarīgi ir **veicināt kopēju enerģētikas politiku Eiropas Savienībā**. Ņemot vērā enerģētikas tālejošo ietekmi uz ekonomiku, stabilu rūpniecības politiku nav iespējams īstenot bez tādiem kopīgiem principiem kā:

- enerģijas cenu atšķirību pielāgošana un samazināšana;
- iekšējā enerģijas tirgus apstākļu uzlabošana;
- energoatkarības no trešām valstīm samazināšana;
- atjaunojamo energoresursu attīstība.

⁽²⁰⁾ EESK atsaucas uz Eiropas Komisijas darba grupas brīvo profesiju jautājumos ziņojumu “Darbības virzieni: brīvo profesiju stiprināšana uzņēmējdarbības jomā” (“Action Lines: Bolstering the business of liberal professions”), kas publicēts 2014. gada 12. martā.

⁽²¹⁾ <http://www.wfuna.org/post-2015>

5.3.3. **Pētniecības un inovācijas politiku attīstība, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) izmantošana, kā arī ekonomikas digitalizācija** ir jomas, kurās ir ievērojams potenciāls Eiropas konkurētspējas atjaunošanai. Šajās jomās ir iespējams īstenot jaunus efektīvas un rezultatīvas sadarbības veidus publiskā un privātā sektora starpā.

5.3.3.1. Šajā sakarā EESK uzskata, ka ir lietderīgi:

- veicināt efektīvas un dinamiskas publiskās aģentūras, kuras var uzlabot vidējā termiņa un ilgtermiņa finansējuma iespējas ar mērķi nodrošināt nepieciešamo saikni starp zinātni un rūpniecību;
- aktīvi veicināt IKT efektīvu izmantošanu, tādējādi sekmējot dinamisku ekonomikas dalībnieku vidū (MVU izaugsme ir straujāka, ja tās ievieš);
- palielināt finansiālo atbalstu pētniecībai, izstrādei un inovācijai un visās dalībvalstīs atbalstīt ciešāku sadarbību starp universitātēm, pētniecības iestādēm un uzņēmumiem;
- veicināt ekonomikas digitalizāciju, kas ir lieliska izdevība privātās intereses saistīt ar sabiedrisko labumu, jo tā ļauj uzņēmējiem pilnībā izmantot tirgus piedāvātās iespējas un vienlaikus padara iedzīvotājiem pieejamus jaunus publiskos digitālos produktus un pakalpojumus.

5.3.4. EESK uzskata, ka jāveicina **faktori, kas stiprina Eiropas konkurētspēju saistībā ar sociālās aizsardzības sistēmu**. Efektīvas sociālās aizsardzības politikas īstenošana var būt īpaši nozīmīgs faktors ES konkurētspējas atjaunošanai, nodrošinot vidi, kurā riska faktorus, kas ir neilgtspējīgi individuālā līmenī (iedzīvotājiem), var novērst ar īpašas labklājības politikas palīdzību. Ir jāpastiprina centieni garantēt veselības aizsardzību un drošību darba vietā. EESK uzskata, ka ir īpaši svarīgi atbalstīt personu ar invaliditāti integrāciju⁽²²⁾ un dzimumu aspektu⁽²³⁾, kā arī novērst diskrimināciju un atstumtību rases, etniskās izcelsmes, vecuma, reliģiskās pārliecības un seksuālās orientācijas dēļ.

5.3.4.1. Ņemot vērā prognozēto iedzīvotāju novecošanos⁽²⁴⁾ Eiropā, ir būtiski turpināt un, ja iespējams, pastiprināt pasākumus saistībā ar demogrāfiskajām pārmaiņām. Laba veselība un drošības sajūta vecumdienās ir galvenie priekšnoteikumi, lai vecāka gadagājuma cilvēki, kā arī sabiedrība kopumā varētu izjust demogrāfisko pārmaiņu pozitīvos aspektus⁽²⁵⁾.

5.3.4.2. EESK uzskata, ka Eiropas ekonomikas politikas pasākumiem būtu jāveic preventīvs sociālās ietekmes novērtējums, lai neitralizētu tādu pasākumus, kas vairotu nabadzību un sociālo atstumtību.

5.3.4.3. Turklāt būtu jāveicina integrēta aktīvas iekļaušanas stratēģija, lai nodrošinātu:

- pienācīgu ienākumu atbalstu;
- iekļaujošu darba tirgu;
- piekļuvi kvalitatīvām darba vietām un pakalpojumiem, kā arī atbalstu sociālajai inovācijai;
- sociālās ekonomikas ieviešanu tādās stratēģiskās jomās kā aprūpes pakalpojumi un palīdzība personai.

5.4. EESK uzskata: lai atbalstītu stratēģiju "Eiropa 2020", ir jāveicina vērienīgs plāns materiāliem un nemateriāliem ieguldījumiem infrastruktūrā un sociālajā jomā, kuru vienīgais mērķis ir ES konkurētspējas atjaunošana⁽²⁶⁾. Padomei būs jānodrošina papildu līdzekļi, kas vajadzīgi tā finansēšanai, un Komisijai līdztekus katras dalībvalsts strukturālo reformu uzraudzībai būs jāuzrauga arī šā plāna īstenošanas efektivitāte.

⁽²²⁾ "Eiropas stratēģija invaliditātes jomā (2010–2020)"; atjaunināta apņemšanās veidot Eiropu bez šķēršļiem", COM(2010) 636 final.

⁽²³⁾ "Sieviešu un vīriešu līdztiesības stratēģija 2010.–2015.", COM(2010) 491 final.

⁽²⁴⁾ Eiropas Komisijas 2012. gada ziņojums par novecošanos.

⁽²⁵⁾ OV C 51, 17.2.2011., 55.–58. lpp.

⁽²⁶⁾ Ierosinājis Eiropas Komisijas priekšsēdētāja amata kandidāts *Jean-Claude Juncker* nākamās Komisijas politikas pamatnostādnēs 2014. gada 15. jūlijā Strasbūrā.

Šajā jautājumā EESK vēlreiz norāda uz nesen pieņemtajā atzinumā⁽²⁷⁾ ietvertajiem priekšlikumiem, pirmkārt, par dalībvalstu publisko ieguldījumu būtisko nozīmi un, otrkārt, par taupības politikas mīkstināšanu vai pagaidu apturēšanu krīzes laikā.

Šajā saistībā EESK iesaka Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumus piemērot elastīgi, ņemot vērā situāciju ekonomikas un sociālajā jomā.

5.4.1. "Materiālie" ieguldījumi infrastruktūrā būs jākoncentrē divos galvenajos virzienos. Pirmais būs nodrošināt arhitektūras, vēstures un mājokļu vides mantojuma, kā arī transporta tīklu (dzelzceļa, autoceļu un jūras ceļu) uzturēšanu, atjaunošanu un modernizāciju. Vienlīdz svarīgi būs uzturēt un aizsargāt Eiropas hidroģeoloģisko struktūru un piekrastes sistēmu. Otrais virziens ir "nemateriālie" ieguldījumi, kas saistīti ar informācijas un komunikāciju tehnoloģijas tīklu attīstību. Šo ieguldījumu plānu varētu finansēt ar Eiropas Investīciju bankas līdzdalību un ar *ad hoc* Eiropas obligāciju palīdzību, kā arī, izmantojot Daudzgaļu finanšu plāna 2014.–2020. gadam reorganizāciju, kas ir paredzēta 2016. gadā.

5.4.2. Sociālajiem ieguldījumiem jāspēj mazināt nabadzību un sociālās atstumtības risku un veicināt nodarbinātības atveseļošanu Eiropā. Ieguldījumu plāns 2 % no IKP apmērā būtu jāizslēdz no deficīta aprēķiniem un jāveic uzraudzība, lai garantētu atbilstošus nosacījumus efektivitātei un lietderībai. Plānu varētu orientēt uz šādām jomām: veselības aprūpes pakalpojumi; atbalsta un aprūpes pakalpojumi, kas cieši saistīti ar demogrāfiskajām tendencēm dalībvalstīs; izglītības, apmācības un pārkvalifikācijas sistēmas nostiprināšana; sociālie mājokļi u.c. Finansējumu varētu nodrošināt, ne tikai izslēdzot to no budžeta deficīta aprēķiniem, bet arī ar finanšu darījumu nodokļa palīdzību.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽²⁷⁾ EESK atzinums par tematu "Ekonomiskās un monetārās savienības izveides pabeigšana – Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas ierosinājumi nākamajam Eiropas Parlamenta likumdošanas periodam", ziņotāji: *Van Iersel* un *Cedrone*, vēl nav publicēts OV.

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko veicina pārrobežu apmaiņu ar informāciju par ceļu satiksmes drošības noteikumu pārkāpumiem”

COM(2014) 476 final – 2014/0218 (COD)

(2015/C 012/18)

Padome saskaņā ar LESD 194. panta 2. punktu 2014. gada 29. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko veicina pārrobežu apmaiņu ar informāciju par ceļu satiksmes drošības noteikumu pārkāpumiem”

COM(2014) 476 final – 2014/0218 (COD).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē) ar 172 balsīm par, 1 balsi pret un 2 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra Regulu (ES) Nr. 1343/2011 par atsevišķiem noteikumiem attiecībā uz zveju Vidusjūras Vispārējās zivsaimniecības komisijas (GFCM) nolīguma apgabalā”

COM(2014) 457 final – 2014/0213 COD

(2015/C 012/19)

Eiropas Parlaments 2014. gada 17. jūlijā un Padome 2014. gada 31. jūlijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 43. panta 2. punktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra Regulu (ES) Nr. 1343/2011 par atsevišķiem noteikumiem attiecībā uz zveju Vidusjūras Vispārējās zivsaimniecības komisijas (GFCM) nolīguma apgabalā”

COM(2014) 457 final – 2014/0213 COD.

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 502. plenārsesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (2014. gada 15. oktobra sēdē), ar 172 balsīm par un 4 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko paredz sēra satura samazināšanu konkrētiem šķidrā kurināmā veidiem (kodificēta redakcija)”

COM(2014) 466 final – 2014/0216 (COD)

(2015/C 012/20)

Padome 2014. gada 8. septembrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 192. panta 1. punktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko paredz sēra satura samazināšanu konkrētiem šķidrā kurināmā veidiem (kodificēta redakcija)”

COM(2014) 466 final – 2014/0216 (COD).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē) ar 150 balsīm par, 1 balsi pret un 2 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)



Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2985 Luksemburģa
LUKSEMBURGA

LV